

ספר

קרובות הוא מחזור

מסודר בשלמות הסידור ומדויק
בתכלית הדיוק·

הנובר

ספר

קרובות הוא מחזור

ליום ראשון ושני של פסח

כמנהג אשכנז

מסודר בשלמות הסידור ומדויק
בתכלית הדיוק

וגם

מתורגם אשכנזית ומבואר

הכל מיד

החכם איש השם הר״ר וואלף היידנהיים ז״ל

ובהגהה יותר מדויקת ובתוספת תרגומים לפיוטים

מיד

המדקדק הר״ר אייזק ברלין יצ״ו
בהמבורג·

Verbessert und mit Übersetzungen vermehrt

von

Isaac Berlin

in Hamburg.

Hannover, 5599.

Gedruckt in der Königlichen Hofbuchdruckerei bei E. A. Telgener.

ערובי חצרות·

המנהג לעשות ערובי חצרות בערב פסח, וכן עניכו: שמש הקהל גובה מעט קמח מכל אחד מן בעלי הבתים עד שיהיה בין הכל שיעור ערוב, ולשין אותו הקמח מאותן שיושבין בתוך העיר, ועושין מצה מן הקמח, ואח"כ עומד השמש והחשוב שבצבור ותופסים המצה בידם, והחשוב אומר לחברו שתפס עמו, הנה אנו רוצים לזכות אותן שלא נתנו מקמחן למצה זו, או מי שיבוא לדור עמנו אחר הפסח. והחשוב מברך:

בָּ"אַ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב:
בַּהֲדֵין עֵרוּבָא יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לְאַפָּקָא לְאַעָלָא מִן הַמְּבוֹאוֹת
לַחֲצֵרוֹת וּמִן הַחֲצֵרוֹת לַמְּבוֹאוֹת וּמִשְּׁתֵּיהֶן לְבָתִּים וּמִבָּתִּים
לִשְׁתֵּיהֶן בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה (וי"ט) לָנוּ וּלְכָל הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת:

ונוהגין להניח העירוב בבה"כ במקום משומר שלא יאבד ושלא יאכלוהו העכברים.

Vorbericht des ersten Herausgebers.

Das מחזור enthält eine Sammlung Piutim und Gebete für die Festtage. Diese Gesänge und Gebete sind von dem größten Theile unserer Nation angenommen worden, so daß man, um deren Wichtigkeit zu beweisen, nicht erst den innern Gehalt derselben anzuführen bedarf. So wichtig und interessant indeß das מחזור an und für sich ist, so nachlässig ist man bisher damit verfahren. Es wurde zwar zu allen Zeiten, oft und auf mancherlei Art neu aufgelegt; aber eben dieses ist's, was es so sehr verunstaltet hat. Alle Fehler der ersten Editionen sind in den nachfolgenden mit aufgenommen und noch mit einer Menge neuerer angehäuft worden, so daß man mit Recht behaupten kann, daß in den jetzt vorhandenen מחזורים selten eine einzige fehlerfreie Zeile anzutreffen sey. Durch diese Verunstaltung ist sehr oft Unsinn, falscher Sinn und nicht selten sogar חרופים וגדופים entstanden.

Die פייטנים haben die Gewohnheit, ihre sinnreichen Gedanken mit einer erstaunlichen Kürze auszudrücken und sie in ausgesuchte und seltene Worte zu verhüllen, die von Wenigen verstanden werden. Neben ihrer Kürze im Ausdruck haben sie noch die Methode, auf Dinge, Auslegungen und Begebenheiten anzuspielen, die entweder irgendwo in der heiligen Schrift versteckt, oder auch im Thalmud und in Midraschim hin und wieder zerstreut anzutreffen sind, so daß selbst dem Gelehrten der in allen diesen Schriften wohl bewandert ist, unmöglich immer beifallen kann, auf welche Tradition dieser oder jener Ausdruck anspielt, und ihm daher der ganze Satz unverständlich bleiben muß.

Um diesem Fehler abzuhelfen, hat man in frühern Zeiten schon gesorgt, das מחזור mit einem Commentar zu versehen und ihn demselben beizudrucken; daß aber dieser Commentar nicht zureichend war, uns das מחזור vollkommen aufzuklären, beweis't die immerwährende allgemeine Klage über Unverständlichkeit der Piutim.

Was aber unsere מחזורים bisher am meisten verunstaltet hat, war die altdeutsche übersetzung. Diese hat das מחזור seines Glanzes und seiner Würde vollends beraubt; sie ist nicht nur undeutsch, verworren und unverständlich, sondern auch sehr oft widersinnig, und nicht selten sagt sie gerade das Entgegengesetzte von dem, was sie eigentlich sagen wollte oder sollte. Belege hiezu liefert jedes Blatt. Diese ungereimte übersetzung hat bei Vielen eine Geringschätzung des מחזור selbst hervorgebracht und manchen Unwissenden sogar veranlaßt, sich Spott und Hohn zu erlauben. Die Wahrheit dieses Satzes wird leider von der allgemeinen Erfahrung bestätigt, ורבינו הגדול בעל פני ארי'
ה"ה הגאון המפורסם החכם הכולל מוהר"ר ארי' ליב נר"ו, אב"ד דק"ק ראטטערדאם
hat diese Wahrheit so schön und passend geschildert und die daraus entspringenden übeln Folgen so richtig bemerkt, daß ich nicht umhin kann, dessen eigene hebräischen Worte hier anzuführen. Er sagt unter Anderm Folgendes:

"אפס באשר הודיעני כעת כי נשא לבו אותו בחכמה להביא מחדש לבית הדפוס סדר המחזור הנהוג אצלינו אחר עמל ויגיעת תיקון הטעיות ושיבושי הדפוס הנמצאים במחזורים שלנו ולשום בצדו העתקה אשכנזית חדשה בלשון נקיה ולחה תחת העתקה האשכנזית הישנה אשר מלבד שיבושי הדפוס משובשת היא בעצם הלשון, אוהבי! בשמועה זו העטית עלי כמעיל גיל ותאזרני שמחה. בשמים עדי אם לא זה שנים רבות נצטערתי על המכשול הגדול הזה אשר מלבד מה שנמצא מן ההשחתה בעיקר הפיוטים ותפלות לאלה מועדי ה' ע"י שיבושי הדפוס, הנה הנשים והמון העם שאינם מכירים בל' הפיוט וצריכים אל העתקה אשכנזית אין להם מאומה בהעתקה הנמצאת כעת כ"א עמל פה ויגיעת שפתים מאין דבר מאשר יהגו בגרונם, ומבלי יכולת, לצרף באחד מן הפיוטים כוונה תמה נמשכת מתחלת הפיוט עד סופו המקשרת ענינו, ואף כי בדורנו זה אשר לאורך ימי שבתנו על אדמת נכר רבות בנות ובנים מילדי העברים למדו לשונם דבר צחות לשון העמים אשר נפוצו ביניהם עם ועם כלשונו ורגילים הרבה בספרי מליצותיהם ושירותיהם, ובעונותינו שרבו עינינו הרואות שבקראם את הפיוט מתוך ההעתקה האשכנזית הנמצאת כעת ישחקו על העדר קישור וחיבור דבריו ילעגו על עלג לשונו וגעלה נפשם בו, ויחפאו דברים אשר לא כן על הפיוט עצמו בחשבם שהקלקול הוא בעצם הפיוט וקוצר יד מחברו ויתנו פאר לספרי יתר העמים ואחריתם להחליף הקדש בחול, להמיר אמרי תְהִלּוֹת בתָהֳלוֹת וספרי תְפִלּוֹת בספרי תִפְלוֹת יעזבו אשת חיקם ויחבקו חיק נכרי'. ואתה כי הכינות את לבך להסיר מכשול זה מדרך עם ה', ברוך אתה לה'. אמת, כי תחת סבל רב ועול כבד הטית שכמך, נטית ימינך אל מלאכה רבה היא מאוד, להלביש כוונות הפיוט אשר ממאמרי רז"ל היא מוצאת, מעולים ממלות מעולות אשכנזיות, אך בכל זאת אל יפול לבך עליך, חזק ואמץ וקרב אל המלאכה, ומי שחננך דעת הוא יכונן מעשה ידיך, הקדושים ומסדרי הפיוטים ותפלות נ"ע יהיו לך לפה לפני הנותן ליעף כח, והוא ית"ש בחסדו ישלח עזרך מקדש, עשה תעשה וגם יוכל תוכל, ומלבד רב טוב הצפון ליראי ה' ומצדיקי הרבים, עוד זה בא בשכרך כי אתה תנחל בכל גלות ישראל אשר באשכנז כבוד ותפארת, ושמך יהיה למשמרת, אנשי דורך ישבחוך, ודור אחרון יזכירך לברכה. סוף דבר לא לבד שאני מסכים אבל גם לבי שמח מאוד על צאת שתי המחברות*) האלה לאורה אשר זה יסודו תורת ה' תמימה, וזה עיקרו יראת ה' טהורה, וכו'." ע"כ מלשון רבינו נר"ו.

Bei dieser Herausgabe hat man sich beeifert, alle obenerwähnte Fehler allermöglichst zu verbessern, dem מחזור seine ursprüngliche Ächtheit und Reinheit wieder zu geben, es mit einem vollkommnen Commentar und einer deutschen Übersetzung zu versehen, die jedem Deutschen verständlich seyn wird.

וזה משפט המחזור הזה ומעשהו:

א) סדר התפלות והפיוטים עם כל הנלוים אליהם בתכלית הנוי וההדור לבני אשכנז ופולין נכון ומסודר.

---

*) המחזור ותורת אלהים מפורש.

ב) הגהה מדויקת ע"פ דפוסים ישנים וע"פ כ"י קדמוניות אשר הקרה ה' לידי, ובתוכם כ"י אחד שנכתב בשנת י"ח לאלף הששי.

ג) שמתי עין השגחתי על הפסוקים הלקוחים ממקראי קודש, ובפרט על הפרשיות וההפטרות להדפיסם במלא וחסר בנקוד וטעם כדת וכהלכה, ובמקום שיש מחלוקת בספרים הכרעתי ע"פ רוב המדויקים וכתבי יד והמסרה על דרך שעשיתי בספר תורת אלהים מפורש.

ד) מנהגים ודינים לפי הסכמות הפוסקים.

ה) באור ברור על התבות ועל הענינים לפי חקי הלשון והמליצה.

ו) בכל מקום שדברי הפיטן מיוסדים על אחד ממאמרי רז"ל, אם בתלמוד ואם במדרשים, חפשתי אחר מקורם והעתקתי תוכן הענין, וציינתי המסכת והמדרש לפי הדף והעמוד, כדי שיוכל המעין לעמוד על עקרי הדברים.

ז) תרגמתי הפיוטים בלשון הנהוג והמובן לכל בני אשכנז עד שיהנו ממנו גם אותם המורגלים בצחות הלשון ולא ידברו עוד תועה על חכמי הפייטנים נ"ע.

ח) הדברים הנראים כמכעיסים למריבי דתנו תרגמתי לפי עיקר הכוונה בעזיבת התבות אשר להם פני הראות הכעס, ולפעמים הנחתים בלא תרגום כלל, ועשיתי זאת לבלתי תת יד למחלוקת.

ט) הענינים המלאים להם דינים והלכות, או שהם רומזים לסודות עמוקים לא יכילם לב עמי הארץ, גם אותם הנחתי בלא תרגום לבלתי תת יד למתעקש ולאיש כסיל החכם בעיניו.

וזאת לדעת כי בסדר התפלה הלכתי בשיטת החכם בעל ויעתר יצחק והדפסתי רוב הנוסחאות ע"פ דעתו והכרעתו, כי רובם הם נוסחאות קדמוניות, והמה נכונים ומאושרים, לפי יסודי הלשון הברורים, חוץ ממקומות מעטים שנגרר בהם אחר רז"ה לשנות הנהוג בלא ראיה ברורה, כגון תתברך ויתברך והדומים להם שע' הפעל בפת"ח בכל סדורי כ"י הקדמונים ודפוסים ישנים, וכן נכון בראיות, אלא שאין כאן מקום בירור, וכן בענין המעריב ערבים נטיתי מעליו וכבר הערותי על זה בפירושי על ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, וגם העליתי שהעיקר המעריב ערבות, ומ"מ לא רציתי לשלוח יד לשנות הנוסחא הישנה והערתי הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם, ועוד במקומות מעטים שהעיון הכריחני לעזוב נוסחא שלו

Vorbericht

ולאחוז בנוסחא אחרינא, ואם יזכני השם להדפיס עוד סדר התפלה כאשר עם לבבי, אסדר כל דבר ודבר על מקומו.*)

Dieses ist anfänglich der Hauptinhalt von diesem מחזור — ohne die übrigen noch hinzugekommenen Verbesserungen, Vermehrungen und Bequemlichkeiten, die Jeder bei'm Durchsehen finden wird. Man nehme sich die Mühe, diesen מחזור und diese Übersetzung mit dem alten מחזור und der alten Übersetzung zu vergleichen; man wird dann einsehen, daß bei dieser überaus schweren und mühsamen Arbeit viele Schwierigkeiten zu überwinden waren, und eben darum hoffe ich, das deutsche Publikum wird für diese Übersetzung einige Nachsicht haben und sie nicht nach der Strenge der Kritik beurtheilen.

---

*) [עתה אדברה נא גם אני וירוח לי. לא כדורות הראשונים דורות האחרונים, כי הם החכמים והצדיקים מצאו מקום לשנות הנו' מפני כמה דברים כנים אלא שהניחו עוד מקום לעמוד על גדור השבה למשובב. מהם מ"ש לשתף אינם בדי נבורא; ומהם שנ"ל סמוך להתימה מעין חתימה, ועוד מ"ש אל יפתח אדם פה לשטן, ובכלל זה כל לשון דמשתמע לתרי אנפי לטובה ולהפך (כמו ואנו כורעים דמשמע אלינות), ועוד מה שאינו לפי כבודו של מעלה (כמו ומתפאר בתחנונים) וכיוצא בטעמים אלו, וגם מפני לשון המקרא (כמו ראה בעניינו בחבר מלת נא בעבור הכתוב ראה עניי, ובאמת השנוי גדול יתר מאד תוספת הב מתוספת מלת נא). ואני בעניי כבר רמזתי ספקותיי על איזה מהם במחזור הזה ומה אעשה תורה היא וללמוד אני צריך. אכן דורות האחרונים שכל חכמתם בדקדוק לשון הקדש, אשר מעים הרבה מיבוחותיו, בשהיתה דרך החכמים מיסדי התפלות וטופסי הברכות, להשכם מלשון החכמים הרגילה על לשונם בדורות ההמה ללשון הקדש ברורה לפי דעתם (ומ"ש כאן כי נו' רא"ם קדמוניות אולי מקרה הוא שקדמו מי ומי אחת הנה ואחת הנה, אבל שוברו בלאו במ"ש לפי יסודי הלשון הברורים, כי ודאי חז"ל היו בעלי הלשון אך יסודיה לא ישערים כדעת המדקדקים אחריהם) והשאלה שאלה אחת: הנעלם מדעת חז"ל מליסד הגומל לרעים עובות ולמה יסדו לחייבים (ולפ"ד המכונה היל"ל לרשעים שהוא לה"ק של חייביא) אלא שלא מצאו מלת נוטע הקערות למברך לקרוא את עצמו רשע או רע כבלשון חייב, (וכבר נתקבל ללה"ק בס' דניאל א') וכזו וכזה שנו מדעת המחברים, וגם אין לאל ידם לתקן התפלות בלשון הברורה להם בלתי המיר אותן בלשון אחרת כמעט, אשר אין להן זכרון לראשונות. ואני לא באתי אלא לקרב את הנוסחאות המרוחקים בזרוע, והשאר הזכרתי פעם ושתים אך להעיר למעיין, כי שנאוי המחלוקת וגדול השלום.]

תפלת מנחה׃

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה׃
אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו׃

קמ״ה תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד׃ בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד׃ גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר׃ דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ׃ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה׃ וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה׃ זֵכֶר רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ׃ חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל־חָסֶד׃ טוֹב־יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו׃ יוֹדוּךָ יְיָ כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה׃ כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ׃ לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ׃ מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר׃ סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים׃ עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ׃ פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן׃ צַדִּיק יְיָ בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו׃ קָרוֹב יְיָ לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת׃ רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם׃ שׁוֹמֵר יְיָ אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד׃ תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃
וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה׃

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם׃

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ׃ מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה׃ וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׃

קדושה לש"ץ בחזרת התפלה׃

נְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קו"ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ׃ ח' לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ׃ קו"ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ׃ ח' וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר׃ קו"ח יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם׃ אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ׃

ח' לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה׃ ב"א"י הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׃

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה חָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדָּעַת׃

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ׃ ב"א"י הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה׃

סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל־לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ׃

רְאֵה נָא בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי גוֹאֵל חָזָק אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל׃

רְפָאֵנוּ יְיָ וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה׃ וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מַכּוֹתֵינוּ כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת־כָּל־מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה וְתֵן טַל וּמָטָר לִבְרָכָה עַל פְּנֵי

הָאֲדָמָה וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יְיָ לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

וְלַמַּלְשִׁינִים אַל תְּהִי תִקְוָה וְכָל־הַמִּינִים כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ וְכָל־אֹיְבֵי עַמְּךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ וּמַלְכוּת זָדוֹן מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וּתְמַגֵּר וְתַכְנִיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל הַצַּדִּיקִים וְעַל הַחֲסִידִים וְעַל זִקְנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל פְּלֵיטַת סוֹפְרֵיהֶם וְעַל גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ־נָא רַחֲמֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכֹל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם וְלֹא נֵבוֹשׁ כִּי בְךָ בָּטָחְנוּ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם:

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה· וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ· כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ: וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן. וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ. אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ. עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע. וְשִׂפְתוֹתַי* מִדַּבֵּר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם. וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ. וּבְמִצְוֹתֶיךָ

*[ושפתותי, כ״ה בתלמוד בתמנה זו, ולא מנינו בנגון זה שהקפידו על לשון המקרא.]

תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי: וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ: לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

ערוב תבשילין·

אם חל יום טוב בערב שבת אסור לעשות בו לצרכי שבת אם לא עשו ערוב תבשילין קודם י"ט, וכך מעשהו: לוקחין פת שלמה וכזית תבשיל או בשר או ביצה צלוי' ומניחין אותם על הפת, ובעל הבית או מי שעשה העירוב בשבילו יתן העירוב לחברו שאינו סומך על שולחנו שיזכה בעירוב זה ג"כ לשאר ישראלים הדרים בעיר הזאת שסמכו ולא עשו עירוב, וצריך הזוכה להגביה העירוב טפח ממקום שהוא מונח עליו, וחוזר בעל הבית ונוטלו מיד הזוכה ומברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב: בַּהֲדֵין עֵרוּבָא יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לְמֵיפָא וּלְבַשָּׁלָא וּלְאַטְמָנָא וּלְאַדְלָקָא שְׁרָגָא וּלְמֶעְבַּד כָּל־צָרְכָּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָּא לָנוּ וּלְכָל־הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת:

Wer kein Hebräisch versteht, der sage Folgendes:

Durch diesen ערוב sey uns erlaubt, zu backen, zu kochen, Speise warm zu erhalten, Lichter anzuzünden und überhaupt alles Nöthige von י"ט auf שבת zu verrichten, sowohl uns, als Jedem, der in diesem Orte wohnt.

קבלת שבת·

צ"ה ח' לְכוּ נְרַנְּנָה לַיְיָ נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: ק' נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ: ח' כִּי אֵל גָּדוֹל יְיָ וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־כָּל־אֱלֹהִים: ק' אֲשֶׁר בְּיָדוֹ מֶחְקְרֵי־אָרֶץ וְתוֹעֲפוֹת הָרִים לוֹ: ח' אֲשֶׁר־לוֹ הַיָּם וְהוּא עָשָׂהוּ וְיַבֶּשֶׁת יָדָיו יָצָרוּ: ק' בֹּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרָעָה נִבְרְכָה לִפְנֵי־יְיָ עֹשֵׂנוּ: ח' כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וַאֲנַחְנוּ עַם מַרְעִיתוֹ וְצֹאן יָדוֹ הַיּוֹם אִם־בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ: ק' אַל־תַּקְשׁוּ לְבַבְכֶם כִּמְרִיבָה כְּיוֹם מַסָּה בַּמִּדְבָּר: ח' אֲשֶׁר נִסּוּנִי אֲבוֹתֵיכֶם בְּחָנוּנִי גַּם־רָאוּ פָעֳלִי: ק' אַרְבָּעִים

שָׁנָה אָקוּט בְּדוֹר וָאֹמַר עַם תֹּעֵי לֵבָב הֵם וְהֵם לֹא־יָדְעוּ
דְרָכָי: קו״ח אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי בְאַפִּי אִם־יְבֹאוּן אֶל־מְנוּחָתִי:
צו ח׳ שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ שִׁירוּ לַיְיָ כָּל־הָאָרֶץ: ק׳ שִׁירוּ לַיְיָ
בָּרְכוּ שְׁמוֹ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם־לְיוֹם יְשׁוּעָתוֹ: ח׳ סַפְּרוּ בַגּוֹיִם
כְּבוֹדוֹ בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאוֹתָיו: ק׳ כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד
נוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים: ח׳ כִּי כָּל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְיָ
שָׁמַיִם עָשָׂה: ק׳ הוֹד־וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְתִפְאֶרֶת בְּמִקְדָּשׁוֹ:
ח׳ הָבוּ לַיְיָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז: ק׳ הָבוּ לַיְיָ
כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְחַצְרוֹתָיו: ח׳ הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ
בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ חִילוּ מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ: ק׳ אִמְרוּ בַגּוֹיִם
יְיָ מָלָךְ אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט יָדִין עַמִּים בְּמֵישָׁרִים:
ח׳ יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ: ק׳ יַעֲלֹז
שָׂדַי וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ אָז יְרַנְּנוּ כָּל־עֲצֵי־יָעַר: קו״ח לִפְנֵי יְיָ כִּי
בָא כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ יִשְׁפֹּט־תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בֶּאֱמוּנָתוֹ:
צז ח׳ יְיָ מָלָךְ תָּגֵל הָאָרֶץ יִשְׂמְחוּ אִיִּים רַבִּים: ק׳ עָנָן
וַעֲרָפֶל סְבִיבָיו צֶדֶק וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כִּסְאוֹ: ח׳ אֵשׁ לְפָנָיו
תֵּלֵךְ וּתְלַהֵט סָבִיב צָרָיו: ק׳ הֵאִירוּ בְרָקָיו תֵּבֵל רָאֲתָה
וַתָּחֵל הָאָרֶץ: ח׳ הָרִים כַּדּוֹנַג נָמַסּוּ מִלִּפְנֵי יְיָ מִלִּפְנֵי
אֲדוֹן כָּל־הָאָרֶץ: ק׳ הִגִּידוּ הַשָּׁמַיִם צִדְקוֹ וְרָאוּ כָל־הָעַמִּים
כְּבוֹדוֹ: ח׳ יֵבֹשׁוּ כָּל־עֹבְדֵי פֶסֶל הַמִּתְהַלְלִים בָּאֱלִילִים
הִשְׁתַּחֲווּ־לוֹ כָּל־אֱלֹהִים: ק׳ שָׁמְעָה וַתִּשְׂמַח צִיּוֹן וַתָּגֵלְנָה
בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ יְיָ: ח׳ כִּי־אַתָּה יְיָ עֶלְיוֹן עַל־
כָּל־הָאָרֶץ מְאֹד נַעֲלֵיתָ עַל־כָּל־אֱלֹהִים: ק׳ אֹהֲבֵי יְיָ
שִׂנְאוּ־רָע* שֹׁמֵר נַפְשׁוֹת חֲסִידָיו מִיַּד רְשָׁעִים יַצִּילֵם
ח׳ אוֹר־זָרֻעַ לַצַּדִּיק וּלְיִשְׁרֵי־לֵב שִׂמְחָה: קו״ח שִׂמְחוּ
צַדִּיקִים בַּיְיָ וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ:

---

*) שִׂנְאוּ רע הר׳ בקמץ בס״ט וכ״י כמשפט הפעול׳ ויורד ס״ש לו כח לשנות הנקוד כמו באתנח וס״פ, וכמו שכתבתי בספרי משפטי טעמי אמ״ת.

צח ח׳ מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיָי שִׁיר חָדָשׁ כִּי־נִפְלָאוֹת עָשָׂה
הוֹשִׁיעָה־לּוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ: ק׳ הוֹדִיעַ יְיָ יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינֵי
הַגּוֹיִם גִּלָּה צִדְקָתוֹ: ח׳ זָכַר חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לְבֵית יִשְׂרָאֵל
רָאוּ כָל־אַפְסֵי־אָרֶץ אֵת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: ק׳ הָרִיעוּ לַיָי
כָּל־הָאָרֶץ פִּצְחוּ וְרַנְּנוּ וְזַמֵּרוּ: ח׳ זַמְּרוּ לַיָי בְּכִנּוֹר בְּכִנּוֹר
וְקוֹל זִמְרָה: ק׳ בַּחֲצֹצְרוֹת וְקוֹל שׁוֹפָר הָרִיעוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
יְיָ: ח׳ יִרְעַם הַיָּם וּמְלֹאוֹ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: ק׳ נְהָרוֹת יִמְחֲאוּ־
כָף יַחַד הָרִים יְרַנֵּנוּ: קו״ח לִפְנֵי יְיָ כִּי בָא לִשְׁפֹּט הָאָרֶץ
יִשְׁפֹּט־תֵּבֵל בְּצֶדֶק וְעַמִּים בְּמֵישָׁרִים:

צט ח׳ יְיָ מָלָךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים יֹשֵׁב כְּרוּבִים תָּנוּט הָאָרֶץ:
ק׳ יְיָ בְּצִיּוֹן גָּדוֹל וְרָם הוּא עַל־כָּל־הָעַמִּים: ח׳ יוֹדוּ שִׁמְךָ
גָּדוֹל וְנוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: ק׳ וְעֹז מֶלֶךְ מִשְׁפָּט אָהֵב אַתָּה
כּוֹנַנְתָּ מֵישָׁרִים מִשְׁפָּט וּצְדָקָה בְּיַעֲקֹב אַתָּה עָשִׂיתָ:
ח׳ רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא:
ק׳ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ קֹרְאִים* אֶל־יְיָ
וְהוּא יַעֲנֵם: ח׳ בְּעַמּוּד עָנָן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם שָׁמְרוּ עֵדֹתָיו
וְחֹק נָתַן־לָמוֹ: ק׳ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אַתָּה עֲנִיתָם אֵל נֹשֵׂא הָיִיתָ
לָהֶם וְנֹקֵם עַל־עֲלִילוֹתָם: קו״ח רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

כט ח׳ מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיָי בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיָי כָּבוֹד
וָעֹז: ק׳ הָבוּ לַיָי כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַיָי בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ:
ח׳ קוֹל יְיָ עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל־מַיִם רַבִּים:
ק׳ קוֹל־יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: ח׳ קוֹל יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים
וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: ק׳ וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן

*) קראים סר׳ נקראת בחירק והא׳ נעלם ·

וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: ה׳ קוֹל־יְיָ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ:
ק׳ קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: ה׳ קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל
אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: ק׳ יְיָ
לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: קו״ח יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן
יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

לקטי התרוזים שלמה הלוי.   הש״ץ מנגן בנעימה.

לְכָה דוֹדִי לִקְרַאת כַּלָּה. פְּנֵי שַׁבָּת נְקַבְּלָה: לכה

שָׁמוֹר וְזָכוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד. הִשְׁמִיעָנוּ אֵל הַמְיֻחָד. יְיָ
אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד. לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת וְלִתְהִלָּה: לכה

לִקְרַאת שַׁבָּת לְכוּ וְנֵלְכָה. כִּי הִיא מְקוֹר הַבְּרָכָה. מֵרֹאשׁ
מִקֶּדֶם נְסוּכָה. סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה: לכה

מִקְדַּשׁ־מֶלֶךְ עִיר מְלוּכָה. קוּמִי צְאִי מִתּוֹךְ הַהֲפֵכָה. רַב־
לָךְ שֶׁבֶת בְּעֵמֶק הַבָּכָא. וְהוּא יַחֲמוֹל עָלַיִךְ חֶמְלָה: לכה

הִתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוּמִי. לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִפְאַרְתֵּךְ עַמִּי. עַל־יַד
בֶּן־יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי. קָרְבָה אֶל־נַפְשִׁי גְאָלָהּ: לכה

הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי. כִּי בָא אוֹרֵךְ קוּמִי אוֹרִי. עוּרִי עוּרִי
שִׁיר דַּבֵּרִי. כְּבוֹד יְיָ עָלַיִךְ נִגְלָה: לכה

לֹא תֵבֹשִׁי וְלֹא תִכָּלְמִי. מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי וּמַה־תֶּהֱמִי. בָּךְ
יֶחֱסוּ עֲנִיֵּי עַמִּי. וְנִבְנְתָה עִיר עַל־תִּלָּהּ: לכה

וְהָיוּ לִמְשִׁסָּה שֹׁאסָיִךְ. וְרָחֲקוּ כָּל־מְבַלְּעָיִךְ. יָשִׂישׂ עָלַיִךְ
אֱלֹהָיִךְ. כִּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל־כַּלָּה: לכה

יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרוֹצִי. וְאֶת־יְיָ תַּעֲרִיצִי. עַל־יַד־אִישׁ בֶּן־
פַּרְצִי. וְנִשְׂמְחָה וְנָגִילָה: לכה

בּוֹאִי בְשָׁלוֹם עֲטֶרֶת בַּעְלָהּ. גַּם בְּשִׂמְחָה וּבְצָהֳלָה.
תּוֹךְ אֱמוּנֵי עַם סְגֻלָּה. בּוֹאִי כַלָּה. בּוֹאִי כַלָּה: לכה

צב מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת׃ טוֹב לְהֹדוֹת לַיְיָ וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן׃ לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת׃ עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר׃ כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יְיָ בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן׃ מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ׃ אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת׃ בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים׀כְּמוֹ־עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד׃ וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְיָ׃ כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן׃ וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן׃ וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי׃ צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה׃ שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ׃ עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ׃ לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה* בּוֹ׃

צג יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט׃ נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה׃ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת׀יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם׃ מִקֹּלוֹת׀מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ׃ עֵדֹתֶיךָ׀נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹּדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים׃

*) עלתה כתיב. °) מפיק א׳.

מעריב ליל ראשון של פסח·

In einigen deutschen und polnischen Gemeinden sagt man am Sabbath kein ·מערבות

Die Gemeinde spricht יתברך während der Vorsänger ברכו singt.

חזן
בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ׃
קהל וחזן
בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃

קהל יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו · וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים · בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים · וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים · וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים · וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ׃ בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה׃ גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר׃ וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה · וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה · יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד · יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד׃

מיוסד ע״פ א״ב·
לֵיל שִׁמֻּרִים, אוֹתוֹ אֵל חָצָה · בַּחֲצוֹת

Commentar.

ליל שמורים, עפ״ה ל״ש הוא לה׳ שמורים לכל בני ישראל (שמות י״ב מ״ג).

Übersetzung.

ליל שמורים*) theilte der Allmächtige, als er einst um Mitter=

*) Nacht der Beobachtung und Bewahrung.

לילה בתוך מצרים כיצא· גבור על־אדום יחצנו כחצה· דוד מעריב ונזמרנו בנפש חפצה:

ברוך אתה יי המעריב ערבים:

אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת· תורה ומצות חקים ומשפטים אותנו למדת: על־כן יי אלהינו בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך· ונשמח בדברי תורתך ובמצותיך לעולם ועד· כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה· ואהבתך אל־תסיר ממנו לעולמים:

ליל שמרים, הוא זה הלילה. ועתדו אל באמר בחצות הלילה· זה אשר הוא לו יום ולו לילה· חק אהבתו יזכור לבני חלק לילה: ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל:

כיצא, כאשר יצא. גבור, הקב"ה שהוא גבור מלחמה. כחצה, כאשר חצה. דוד, תאר לשי"ת.

ליל שמורים וכו', ועתדו, והזמינו בזמן מסוים באמרו בחצות הל', ולא כחצות הל' הדמיון לפי שזה הקב"ה הוא אשר לו יום ולו לילה ויודע עתיו ורגעיו, כמו שפירש"י שמות י"א ד'. לבני וכו', לבני אברהם אבינו שנאמר בו ויחלק עליהם לילה (בראשית י"ד ט"ו), וכמו שפירש שם רש"י ז"ל, עיין עליו.

---

nacht durch Ägypten zog; o, mögt' er sie abermals ebenso über seine Widersacher theilen! Er ist freundlich, bringt den Abend herbei — darum laßt uns ihm frohmüthig lobsingen:

Gelobt seyst Du, Ewiger, der die Abende heraufführt!

ליל שמורים nannte er diese Nacht; denn genau beobachtete er den bestimmten Zeitpunkt, Mitternacht. Er ist's, dem der Tag, er, dem die Nacht zugehört. Beständige Liebe verhieß er Jenem*) der sich des Nachts in Haufen theilte; mögt' er sie doch dessen Enkeln gedenken! Gelobt seyst Du, Ewiger, der sein Volk Israel liebt!

*) Unserm Vater Abraham.

יחיד אומר אל מלך נאמן׃

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד׃

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ׃ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ׃ וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃ וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃ וְחָרָה אַף־יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם׃ וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם׃ וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃ לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ׃

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת׃ וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת

וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃ יש לצרף אלהיכם לאמת, אכן יתן רוח מעט שלא יבולע הקל"ף.

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד־מְלָכִים מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־הֶעָרִיצִים הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ הָעֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד־אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר׃ הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ׃ הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל־כָּל־שׂנְאֵינוּ׃ הָעֹשֶׂה־לָּנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם׃ הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם וַיּוֹצֵא אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם׃ הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם־סוּף אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם בִּתְהוֹמוֹת טִבַּע׃ וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה׃

מיוסד ע"פ א"ב׃

פֶּסַח אָכְלוּ פְחוּזִים׃ וְנִפְלָאוֹת חוֹזִים׃ בִּימֵי חַג־פֶּסַח׃
פֶּסַח בְּנוּ לִשְׁמֹר לְדוֹרוֹת׃ פְּנֵה לָנוּ לְהוֹרוֹת׃ כִּימֵי חַג־פֶּסַח׃
פֶּסַח גָּזַר עִנּוּי אֱמוּנִים׃ אַרְבַּע מֵאוֹת נִמְנִים׃ בִּ'חַ'פֶּ׃
פֶּסַח דָּת שְׁבוּעִים יְמַלֵּא׃ וְיוֹם נָקָם יְגַלֵּה׃ כִּ'חַ"פֶּ׃
פֶּסַח הָרַג בְּכוֹרֵי חָם׃ וּבֵן בְּכוֹרוֹ רִחֵם׃ בִּ'חַ'פֶּ׃
פֶּסַח וָעַד לִשְׁפֹּט מַרְשִׁיעִים׃ וּלְהַעֲלוֹת לְצִיּוֹן מוֹשִׁיעִים׃ כִּימֵי חַג־פֶּסַח׃
פֶּסַח זֶמֶר בְּנוֹף נָתַן׃ לִגְאוֹל בְּנֵי אֵיתָן׃ בִּ'חַ'פֶּ׃

פסח אכלו וכו'. המעיין בפיוט הזה ימצא כי החרוז הראשון לעולם עונה על מה שעבר ולכן רק לקיימו בימי ח"פ, רב', והחרוז השני עונה על מה שעתיד להיות ולכן מסיימו כימי ח"פ רב', וכן הגירסא בדפוס ישן ונכתב יד של שנת י"ח ועל הדרך הזה פרשתיו והרגמתיו. פסח, קרבן פסח. ונפלאות חוזים, כמו שאז"ל שבשעה שאכלו הפסח ראו בכורי מצרים נהרגים. פנה לנו להורות, כמאמר הנביא כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז' ו'). פסח גזר וכו', בפסח נגזר על בני אמונים השעבוד של ד' מאות שנה, בברית בין הבתרים שהיה בליל פסח, כדאיתא בפרקי דר"א פ' כ"ח. דת שבועים, מבואר בדניאל סי' ט'. ויום נקם יגלה, כדכתיב כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה (ישעי' ס"ג ד'), והגאולה העתידה גם היא בפסח כמו שקבלו רז"ל. ועד לשפוט, עפ"ה ועלו מושיעים וגו' (עובדי' א' כ"א). זמר, לשון כריתה, כענין זמיר עריצים (ישעי' כ"ה ה'). בנוף, נוף מארץ מצרים הוא. איתן, אברהם שנקרא

פסח*) aßen die Eilfertigen, und sahen Wunder in den Tagen des פסח. פסח ist zum Schutze der Nachkunft bestimmt; o wende Dich, zeige ferner Wunder, wie in den Tagen des פסח. פסח wurde Sklaverei über die Treuen verhängt, vierhundert vollzählige Jahre in den Tagen des פסח. פסח wird er das Gesetz jener Wochen**) vollziehen, den Tag der Rache zeigen, wie in den Tagen des פסח. פסח schlug er die Erstgeburt von חם***), schonte seines Erstgebornen in den Tagen des פסח. פסח bestimmte er, Frevler zu richten, Retter auf Zion's Gebirge zu führen, wie in den Tagen des פסח. פסח richtete er eine Niederlage in נוף****) an, erlös'te die Söhne des איתן*****) in den Tagen des פסח.

---

*) Das Überschreitungs-Opfer oder Fest, קרבן פסח oder חג פסח.

**) Wovon in Daniel im 9. Capitel Meldung geschieht.

***) Der Urstammvater von Ägypten.

****) Eine Provinz in Ägypten.

*****) Unsers Vaters Abraham.

פֶּסַח חֶרֶב חַדָּה עַל־אֱדוֹם · בְּיַד צַח וְאָדוֹם · כִּימֵי חַג־פֶּסַח:
פֶּסַח טִבְחַת נִינֵי כוּשׁ · לְהוֹצִיא עַמּוֹ בִּרְכוּשׁ · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח יְדִידוּת קֵן שְׁדוּדָה · כַּנֵּס אוֹם נְדוּדָה · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח כָּרַת לְשָׂמוֹ מִסִּים · וְהוֹצִיא עַמּוֹ בְּנִסִּים · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח לוֹחֲצֵינוּ יִלְחַץ · וְיִרְפָּאֵנוּ מִמַּחַץ · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח מִלֵּא הֲמוֹן הָרֵקָה · וְהִסִּיעַ גֶּפֶן שׂוֹרֵקָה · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח נְגִינוֹת צַר יַשְׁפִּיל · וְגִיל עַמּוֹ יַכְפִּיל · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח סִגֵּר זֵדִים לַדֶּבֶר · וְרִפֵּא עַמּוֹ מִשֶּׁבֶר · כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח עֲבוּר כָּל־צוֹרֵר שָׁמוּר · וְנָקַם עַמּוֹ כָּאָמוּר · כִּ״חַ״פֶּ:

איתן באזרחי. [חרב, ישעי׳ ל״ד.] ידידות קן, צור המעטירה וכתיב ואם בין כוכבים שים קנך (עובדי׳ א׳ ד׳ וירמי׳ מ״ט י״ו). שדודה, תשודד, כאמרו, כהתימך שודד תושד (ישעיה י״ג א׳). אום נדודה, המנודדת בגוים, עש״ה כי מפני חרב נדודה (ישעיה כ״א ט״ו). מלא, כמו בלא יומו תמלא (איוב ט״ו ל״ב), והוא לשון כריתה. המון הרקה, אנשים ריקים ופוחזים והם אנשי מצרים, כלומר כרת והכחיד המון רקים. והסיע גפן שורקה, אלו ישראל, כדכתיב גפן ממצרים תסיע (תהלי׳ פ׳ ט׳). [נגינות, מעין הכ׳ ישעיה כ״ט ד׳.] וגיל עמו יכפיל, כמאמר הנביא (ישעיה ס״א ז׳) לכן בארצם משנה יירשו שמחת עולם. סגר, מסר. זדים, אנשי מצרים אשר זדו. עבור כל צורר שמור, עש״ה ועברתו שמרה נצח (עמוס א׳ י״א). כאמור, ודם עבדיו יקום

פסח wird Frevler des Schwertes Schärfe treffen durch meinen geliebten צח ואדום*), wie in den Tagen des פסח. פסח erlegte er die Enkel des כוש**) und ließ sein Volk mit Reichthum ziehen in den Tagen des פסח. פסח wird er des Feindes beliebten Stammsitz zerstören, sammeln sein zerstreutes Volk, wie in den Tagen des פסח. פסח hat er ausgerottet Die, so Tribut erpreßten, befreit sein Volk wunderbarlich in den Tagen des פסח. פסח wird er Jene kränken, die uns gekränkt, ausheilen unsere Wunden, wie in den Tagen des פסח. פסח hat er unnützes Gesindel ausgerottet, die edle Weinrebe verpflanzt in den Tagen des פסח. פסח wird er des Feindes Lieder herabstimmen, verdoppeln seines Volkes Freude, wie in den Tagen des פסח. פסח hat er jene Stolzen dem Verderben preis gegeben, sein Volk gerettet vom Schaden in den Tagen des פסח. פסח wird sein Grimm über jeden Frevler wüthen, sein Volk nach Verhei-

*) Beiname des Allmächtigen.
**) Ein Sohn von חם.

פֶּסַח כִּחֵד בָּתֵּי מִצְרַיִם· וּבֵן בְּעִנּוּי נוֹצְרִים· בִּימֵי חַג־פֶּסַח:
פֶּסַח צְפִירַת צַר לַעֲלוּקָה· כַּנֵּס אוֹם חֲקוּקָה· כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח קָשַׁר לְצַר אֲבֵדָה· וְגָאַל יְדִידִים מֵעֲבוֹדָה· כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח רָמִים זֵדִים תְּהָרֵס· וְרַעְיָתְךָ תְּאָרֵס· כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח שָׁת בְּכָל־בַּיִת יְלֵיל· בְּצֵאתוֹ כַּחֲצוֹת לֵיל· כִּ״חַ״פֶּ:
פֶּסַח תִּכֵּן וְהוּחַק לְאוֹת· לְהַרְאֵנוּ בוֹ נִפְלָאוֹת· כִּ״חַ״פֶּ:

פֶּסַח תְּהִלָּה לְשֵׁם שׁוֹכֵן שְׁחָקִים· תָּקְפּוֹ יַבִּיעוּ
קְרוֹבִים וּרְחוֹקִים· תְּקֶף כְּבוֹדוֹ בַּיָּם מְחֻקָּקִים·
שִׁיר וְתִשְׁבָּחוֹת מְשׁוֹרְרִים וּמְשַׂחֲקִים:
בְּגִילָה בְּרִנָּה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם·
מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא

(דברים ל"ב מ"ג). ובן בעינוי, של ישראל נוצרי עדותיו, והוא עפ"ה וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים. צפירת, תפארת. לעלוקה, כנוי לשאול במשלי ל' ט"ו, כלומר ישליך תפארתם לשאול. אום חקוקה, אום המוכתר בחוקים ומצות, והוא דוגמת נוצרים הקודם לו. רמים זדים תהרס וכו', כ"כ בכ"י ישן נושן וכן עיקר מטעם שכתבתי בתחילת הפיוט. ורעיתך תארס, ישראל רעיתך תארס לך והוא עפ"ה וארשתיך לי לעולם (הושע ב' י"ט).

ßung rächen, wie in den Tagen des פסח. פסח schreckte er Ägyptens Bewohner, als er das Leiden seiner Gehorsamen wahrnahm in den Tagen des פסח. פסח wird er der Sittenlosen Hoheit stürzen, eine wohlgesittete Nation wieder aufnehmen, wie in den Tagen des פסח. פסח hat er des Tyrannen Untergang beschlossen, befreit die Frommen vom Frohndienst in den Tagen des פסח. פסח wirst Du stolze Frevler dahinfahren lassen und Dir Deine Getreuen wieder verloben, wie in den Tagen des פסח. פסח füllte er jedes Haus mit Wehklagen, als er Mitternachts auszog in den Tagen des פסח. פסח war als Vorbereitung eingesetzt, uns fernerhin Wunder zu zeigen, wie in den Tagen des פסח.

פסח gereicht zum Ruhme Dessen, der im Himmel thront. Seine Allmacht wurde nah und fern gepriesen, das Vermögen seiner Herrlichkeit ward bei'm Meere begründet; dort stimmten sie Lieder, dort ertönten Lobgesänge, frohlockend, jubelnd und wonnevoll, und Alles sprach: »Wer ist unter den Mächten, o Ewiger, wie Du?« u.s.w.

תְּהִלֹּת עֹשֵׂה־פֶלֶא׃ מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה׃

לֵיל שִׁמֻּרִים, סִמָּן הוּא לֶעָתִיד לָבֹא. עֶלְיוֹן כִּי בֹא יָבוֹא. פָּקוֹד יִפְקוֹד עַם קְרוֹבוֹ. צוּרֵנוּ הוּא נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ׃ זֶה צוּר יִשְׁעֵנוּ פָּצוּ פֶה וְאָמְרוּ.

יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְנֶאֱמַר. כִּי־פָדָה יְיָ אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ׃

לֵיל שִׁמֻּרִים, קְרָאוֹ נוֹרָא עֲלִילָה. כִּי בוֹ שָׁבַר מֹטֹת עֶגְלָה. רָעֹץ יְרָעֵץ אֹם מַדְּקָה וְאָכְלָה. יוֹסִיף שֵׁנִית בּוֹ לְהִגָּאֲלָה׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ׃ (נ"א ב"א"י גאל ישרא)׃

ליל שמורים סמן הוא וכו', כאמרם ז"ל לילה המשומר ובא לעתיד לבוא.

ליל שמורים. מוטות עגלה, המוטות שנתנו המצרים על צוארנו. עגלה כנוי למצרים כדכתיב עגלה יפה פיה מצרים (ירמיה מ"ו כ'). רעוץ ירעץ, לשון שבירה. מדקה ואכלה, עפ"ה אכלה מדקה (דניאל ז' י"ט).

ליל שמורים ist eine Vorbereitung künftiger Zeiten. Er wird wieder kommen, der Allerhabene, sein verwandtes Volk zu besuchen. Unser Schutz ist er, laßt uns ihm frohlocken, laßt uns fröhlich seyn! »Dieses ist der Fels unserer Rettung!« so riefen sie dort, und Alles sprach: »Der Ewige, immer und ewig wird er regieren!« u.s.w.

ליל שמורים nannte er diese Nacht, er, der Furchtbare in seinen Thaten, zerbrach darin das Joch, das uns עגלה*) aufgelegt. Noch wird er den allzermalmenden und verheerenden Feind zertrümmern, uns abermals zu befreien. Gelobt seyst Du, Ewiger, König, Israels Schutz und Erlöser!

*) Ein Beiname Ägyptens. [Jeremias 46, 20.]

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים וּפְרוֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם · וּפְרוֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ׃

לֵיל שִׁמֻּרִים, שִׁמְעוֹ לְעַם אֲהָבִים · אֲשֶׁר הִצִּיל מִיַּד לְהָבִים · תְּשׁוּעָה הִיא לְבַת רַבִּים · בְּנַחַת וְשָׁלוֹם בְּלִי־פַחַד שׁוֹכְבִים ׃

(לֵיל שִׁמֻּרִים לְשׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:)

ליל שמורים. לילה המשומר מן המזיקין כמאמרם ז"ל. שמעו, כמו את שמעי (ישעיה ס"ו י"ט, ובל"א Ruf, Ruhm). להבים, גוי מבני מצרים, כדכתיב ומצרים ילד את לודים ואת להבים (בראשית י' י"ג) ועיין מה שפירשנו שם. לבת רבים, לישראל שהיא בת נגידים ונדיבים. רבים, ענינו נגידים כמו לא רבים יחכמו (איוב ל"ב ט') ורבי המלך (ירמיה מ"א א') וביחיד מהם על כל רב ביתו (אסתר א' ח'), ובכמה מקומות נקראים ישראל בת נגידים ובת נדיבים על שם האבות הקדושים. בלי פחד שוכבים, בלילה הזה כי ליל שמורים הוא מן המזיקים ולא יאונה להם כל רע.

ליל שמורים*) ist hochberühmt bei dem geliebten Volke, das er der Hand der Lehabim**) entrissen — ein Heil der Fürstentochter. In ihr ruht sie vergnügt, friedlich und sorgenlos.

ליל שמורים dem Hüter Israels.

*) Heißt auch Schutznacht, eine Nacht, worin man sicher Schutz findet.

**) Name von einem der Stämme Ägyptens. [1. B. Mose 10, 13.]

In einigen Gemeinden wird אזכרה nicht gesprochen.

אֶזְכְּרָה שְׁנוֹת עוֹלָמִים יָמִים מִקֶּדֶם· בַּנְּעָלִים יָפִיפִית בַּת נָדִיב הַקֹּדֶם· גְּבוּל גָּבוֹהַּ תְּחוּם צָעִיר רֹדֵם· דֻּגְמַת מְלָכִים בֵּית אֱלֹהִים אֲדַדֵּם· הֵרָאוֹת בָּעֲזָרָה בְּקָרְבָּן פָּנִים לְקַדֵּם· וּבִדְמֵי פְסָחַי מִזְבַּח הַקֹּדֶשׁ לְאַדֵּם: זֶבַח הַמְיֻחָד

באור לאזכרה שנות עולמים להרב הגדול הגאון
מוהר"ר משה טובי' נר"ו אב"ד דק"ק האנויא יע"א.

דרך הפייטן, יום יביע אומר, ובלילה יחוה דעת מעניני אותו הלילה בסלוק כמו בליל ב' אור יום הנף לקצירת עומר, ובליל ש"ע שמחת בית השואבה, אך כי לא באותו הלילה היה מ"מ אחרי ממולאי י"ט ראשון של חג ואילך נעשתה בחר לו לילה האחרון ולא הראשון, גם להיות מעין חתימת ברכת פורס סוכת וכו' העלה ירושלים על לבנינו, וכן גמר הסדר בליל ראשון של פסח מהקרבת פסח ואכילתו שהיה בערב ובלילה. ופעמים בא בארוכה ופעמים בקצרה.

אזכרה, [מורכב מלה"כ תלים עוז קמ"ג ה'], מיוסד ע"פ א"ב ושם המחבר יהודה ברבי יצחק [חזק]· בנעלים, בהליכתך יפית בת אברהם שנדב לבו תחלה להתגייר, עפ"ה מה יפו פעמיך (שיר ז' ב'), וכדדרש רבא (סוכה מ"ט ב') מה יפו פעמותיהם של ישראל בשעה שעולים לרגל. בת נדיב, בתו של אברהם שנקרא נדיב וכו' שהי' תחלה לגרים, (פירש"י בנדבת לבו להתגייר), ולפ"ז פי' הקודם הוא מלשון קדימה והקדמה (ובל"א Tochter des Ersten der Großmüthigen), ולא כהמפרש שפי' שבא ממזרח, וא"כ הוא מלשון פאה מזרחית, שאיננו נופל עליו לשון הקודם ולא נמשך עם הקודם. גבול גבוה וכו', מקום הליכתך הוא לירושלים שגבוה במעלה מכל א"י, וע"פ דרשת רז"ל (סנהדרין פ"ז א') בה"מ גבוה מכל ארצות, והוא תחום לצעיר רודם, עפ"ה בנימין לצעיר רודם (תהלים ס"ח כ"ח): [ובזבחים כ"ד ב': בכלהו כתיב וירד הגבול ועלה הגבול, בשבט בנימן ועלה כתיב וירד לא כתיב ש"מ הכא מקומו, וכל' זה כל' הפייטן]. דוגמת מלכים וכו' הראות פנים וכו', כדרך הרואין פני מלכים בדורון (כדאמרינן בזבחים דף ז' ב' עולה דורון הוא וכו' ופירש"י שם) כן אדדם בית אלהים [תלים מ"ב ה']. הראות פנים וכו', ע"פ הכתוב לא יראו פני ריקם ואמרינן בחגיגה (דף ז') ראי' פנים בקרבן, והוא חגיגה, והמפרש פירשו ע"פ מדרש בע"א. ובדמי פסחי וכו', הוא מבואר. זבח המיוחד וכו', היות תמיד נשחט קודם הפסח, ונקרא מיוחד ע"פ דברי ר"י בפסחים (דף ס"ד) ובתי

אזכרה Die Jahre der längst verflossenen Zeit bring' ich jetzt in Erinnerung. »Willkommen war dein Hinwallen, o Tochter des gutherzigen Alten (Abraham), o nach jenem Hügel im Gebiete des jungen Herrscherstammes (Benjamin). Einen Königs-Besuch statteten wir im Gotteshause ab, zeigten uns in der Vorhalle und machten mit einem Opfer unsere Aufwartung; das Blut der Überschreitungsopfer färbte den Altar. Das für

לַשֵּׁם בֹּקֶר וָעֶרֶב · חֹק הֲלִיכָתוֹ כָּל־הַשָּׁנָה קָרֵב · טָעוּן
הַקְדָּמָה עֶרֶב פְּסָחִים לְהִתְקָרֵב · יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה צֶדֶק
יָלִין בָּהּ בְּקֶרֶב · בְּאֵין אַחֲרֶיהָ הֶתֵּר וְהַמִּקְדָּשׁ חָרֵב ·
לַעֲבוֹד בַּפֶּה נִכְסַפְתִּי לְרֵיחַ עָרֵב: מִדְבָּר נָוֶה מְשׂוֹשׂ כָּל־
הָאָרֶץ וַעֲלוּסֶיהָ · נִשְׁחַט בָּהּ הַפֶּסַח בִּשְׁלוֹשׁ אוֹכְלוּסֶיהָ ·
סוֹדֶרֶת עֲנִיַּת הַלֵּל לְוִיָּה בְּקִלּוּסֶיהָ · פִּרְחֵי אַהֲרֹן עוֹמְדִים
בְּשׁוּרוֹת פְּלוּסֶיהָ · צִדֵּי הַיְסוֹד זָרוֹק דְּמֵי מְקֻלָּסֶיהָ · קַטֵּר
אֵמוּרִין עַל־מִזְבַּח מְלוּסֶיהָ: רֵעִים לִמְנוּיָו בַּלַּיְלָה נֶאֱכָל

המיוחד לי, ומאי ניהו תמיד. חוק וכו' טעון וכו', תמיד נשחט בח' ומחצה ובע"פ נשחט בז' ומחצה, משנה רפ"ה דפסחים. וכל זה הי' ירושלים הבנויה [לה"כ תלים קכ"ב] וכו' ע"י הקרבה התמידין. צדק ילין בה, ע"פ מדרש תנחומא אר"י בר סימון לא לן אדם בירושלים ובידו עון, כיצד, התמיד של שחר מכפר על עבירות של לילה ושל בה"ע על עבירות של יום, ועתה אין לנו להקריב אפילו בבמה. באין אחרי' התר וכו', משנה זבחים פי"ד מ"ח, אסר לזאת לעבוד בפה וכו', ע"ה ונשלמה פרים שפתינו (הושע י"ד ג'), ומבואר בקיצור סדר הפסח. מדבר נוה וכו', מקדש שהוא עתה מדבר הי' נוה משוש וכו' ע"ה נוה משולח ונעזב כמדבר (ישעיה כ"ז י'). [משוש, תלים מ"ח.] עלוסיה, ל' שמחה כמו נתעלסה באהבים (משלי ז' י"ח). נשחט וכו' עד רעים, הפי' מבואר ע"פ מתניתין פ"ה דפסחים, הפסח נשחט בג' כתות וכו' ובשעת השחיטה וההקרבה קוראים הלל, ולקבל הדם עומדים הכהנים בשורות מיושרות (ובל"א in ihren wohlgeordneten Reihen). פילוסיה, לשון יושר כמו פלס מעגל רגלך (משלי ד'). [מקולסיה, כנוי לפסחים כמו ששנינו גדיים מקולסים פסחי' נ"ג]. מלוסיה, פי' המפרש אוירה, והיינו ע"פ ש"ס ב"ב דף ס"ז ר"א אמר המוכר את החצר לא מכר אלא מלוסא של חצר, ופירש רשב"ם מלוסי' אויר, ול"נ עפ"י מה שתרגם ירושלמי [לגרסת המתורגמן ומוסף הערוך] ונשלו בפרור (במדבר י"א ח') ובשלון במלסא, (ובל"א Topf), וזהו קטר וכו' מזבח מלוסיה שהמזבח נקרא הפרור של האמורים בדרך העתק לשון, ולפירוש המפרש יש פקפוק כי אויר לא יונח על דבר המונח. רעים למנויו וכו', משנה ספ"ה דזבחים הפסח אינו נאכל אלא בלילה וכו'.

---

jeden Morgen und jeden Abend bestimmte Opfer, das täglich zu gewisser Zeit verrichtet ward, mußte am Peßachabend (d. h. Nachmittag) früher geopfert werden. Da nunmehr Jerusalem erbauet war, wo zur fortwährenden Entsühnung geopfert ward, und obgleich der Tempel zerstört, unerlaubt geblieben ist, irgendwo zu opfern: so will ich sehnsuchtsvoll den Wohlgeruchs-Dienst **mündlich** besprechen. Dort an dem allgemeinen und geräumigen Versammlungsort, der ganzen Erde Wonne, wurden die Überschreitungsopfer alle unter drei Volksabtheilungen geschlachtet, die Leviten sangen zu wiederholten Malen das Hallel, die jungen Priester standen in Reihen geordnet, um das Opferblut bei'm Grund des Altars auszugießen, und die gewissen Stücke auf dem Altarheerd zu verbrennen. Gebraten wurde es dann in abgeschlossenen Gesellschaften verzehrt. Außerdem, daß dies

צליל· ששים מצות טעון ורבוע חכליל· תוף וחליל ישאו

ששים מצות, ע"פ מדרש רבה ריש פ' קדושים, וילקוט שמעוני ריש פ' משפטים, והכי איתא התם, אמר ר"י משום רשב"י ג' פרשיות כתב לנו משה בתורה וכל אחת ואחת יש בה מששים ששים מצות, ואלו הן, פ' פסחים ופ' נזיקים ופ' קדושים, ר"ל בשם ר"ש דכפר תמרתא אמר משבעים שבעים, אמר ר' תנחומא ולא פליגין מאן דעבד פרשת פסחים שבעים כלל עמה פ' תפילין, ומאן דעבד פ' נזיקים שבעים כלל עמה פ' שמטה, ומאן דעבד פ' קדושים שבעים כלל עמה פ' עריות עכ"ל. והמפרשים כולם תמהו על ככה כי לא יכלו למצוא מנין ששים אף כי שבעים, ודקדקתי בדברי בעל המאמר שאמר פ' פסחים ולא אמר פ' הפסח, או מהו הפרשה, ואנה ימצאו ס' או ע' עם פ' תפילין. ונראה לענ"ד, הנה בוודאי למנין מצות תרי"ג לא יומנה מנין העשה ול"ת שבאו על מצוה אחת אף כי רבים הם רק לאחת וכמ"ש הרמב"ם בשרשיו בס' המצות, ועכ"ז מצאנו כהנה כמה וכמה, וכמו דאמרינן במנחות דף מ"ד אמר ר"ש כל שאינו מניח תפילין עובר בשמנה עשה וכל שאין לו ציצית עובר בחמשה עשה וכו' וע"ש פירש"י, ובב"מ דף נ"ט ע"ב ת"ר המאנה את הגר וכו', תניא ר"א הגדול אומר מ"מ הזהירה תורה בל"ו מקומות בגר וכו' לפ"ז י"ל שהכי פירושו, יש בה מס' ס' מצות אם נעמיד למנין בכל פרשת פסח הנאמרים בתורה ימצאו כן*); ואלה הם, בפ' בא מתחלת סי' י"ב עד פסוק כ"א ימצאו שם כ"א מצות, וזה מנינם:
1 לקדש החדשים. 2 מקח הפסח מבעשור (ואינו נוהג לדורות). 3 שה תמים. 4 בקור ד' ימים (פסחים דף צ"ו). 5 שחיטתו. 6 הזאה (ואינה לדורות). 7 אכילת הפסח. 8 שלא יאכלו נא. 9 שלא יאכלו מבושל. 10 שלא יאכלו כ"א צלי אש (פסחים דף מ"א א'). 11 שלא יותירו. 12 לשרוף הנותר. 13 שיאכלנו בחפזון (ואינו נוהג לדורות). 14 לחוג ביום ראשון. 15 השבתת שאור. 16 שלא לאכול חמץ. 17 שלא לעשות מלאכה ביום ראשון. 18 שלא לעשות מלאכה ביום השביעי. 19 לאכול מצה בליל ראשון. 20 שלא ימצא שאור. 21 שלא יאכלו דברים שיש בהם תערובת חמץ, כל מחמצת וכו' (רמב"ם במנין המצות מ"ע קנ"ח), הרי כ"א מצות, ומן פסוק מ"ג עד נ"א ה' מצות ואלו הם. 22 שלא יאכל ממנו ישראל שנשתמד (רמב"ם מצוה קכ"ח). 23 שלא יאכל ממנו גר תושב. 24 שלא יוציא מבשר הפסח. 25 שלא ישבר עצם. 26 שלא יאכל ממנו ערל. ובפ' משפטים סי' כ"ג פ' י"ד עד פסוק י"ט לענין הפסח שבה מצות וזה סידורם. 27 לחוג ברגלים.

Gesetz mit sechzig andern in genauerer Verbindung steht, erfor=
dert es vier Becher Wein. — Pauken und Schalmeien wird

---

*) אמר המחבר והמתרגם, הנה הבאתי לך את דברי הרב נר"ו בישוב הספיקא במועצות ודיעה, ולולי דמסתפינא מלכאת מדרך הרב נר"ו הייתי אומר כי מנין הששים צריך שיהא כלול בפ' בא לבד, וכן הי' נראה ממשמעות ל' הספיקא, שאמר מאן דעבד פ' פסח ס' ע' כלל עמה פ' תפלין וכו' נשמע מני' כי מאן דאמר ששים מונה עד פ' תפילין ותו לא, והיה נראה לכאורה להמציא ס' מצוות בפ' בא מתחלת פ' החדש הזה לכם עד פ' תפלין והיינו פ' קדש לי כל בכור, ואין מן הצורך למנות מצוה אחת פעמים, אך בתנאי שנמנה כל מצוה לפי מספר נושאיה אף שהיא מצוה אחת בעינה, וכן ראוי בעבור שיש שם גופים מחולקים ולכל אחד מצטרף עשיי' מיוחדת לכן גם למצות מיוחדת תחשב. והנני מונה אותם על סדר הכתובים. 1 קדוש החודש. 2 לקיחת הפסח בעשור. 3 שה לבית אבות. 4 לקיחת הוא ושכנו בשותפות. 5 שה (מן הכשבים או מן העזים). 6 תמים. 7 זכר. 8 בן שנה. 9 בקור ד' ימים. 10 שחיטה בין הערבים. 11 לקיחת הדם והיינו הקבלה כפרש"י. 12 נתינתו על המשקוף והיינו ע"י הגעה באגודת אזוב כמבואר בפ' הסמוכה. 13 וכמוהו נתינתו על המזוזות. 14 אכילת הבשר. 15 צלי אש. 16 על מצות כמו שפי' רמב"ן. 17 על מרורים. 18 אזהרת נא. 19 אזהרת מבושל. 20 אזהרה על הבלתי צלי אש. 21 שלא להותיר. 22 לדון הנותר בשרפה. 23 אכילתו חגור מתנים. 24 בנעל. 25 במקל יד. 26 בחפזון. 27 זכרון היום.

יְהוּדָה וְגָלִיל· מֵקִים דְּבַר עַבְדּוֹ וַעֲצָתוֹ בְּעָלִיל· אוֹמֵר

[28] אכילת מצה. [29] שלא יראה ריקם. [30] להראות בעזרה שלש פעמים וכו' (מנין מצוות כ"ג). [31] שלא לשחוט פסח על חמץ. [32] שלא ילין אימורי הפסח (מצוה קט"ו). בפ' כי תשא סי' ל"ד מן פ' י"ח עד כ"ו לענייני פסח ה' מצות. [33] אכילת מצה. [34] שלא יראה ריקם. [35] להראות בעזרה ג' פעמים. [36] שלא ישחט פסח על החמץ. [37] שלא ילין לבקר. בפ' אמור סי' כ"ג פסוק ה' חמשה מצות. [38] לעשות הפסח בחדש הראשון. [39] לאכול מצה. [40] שלא יעשה מלאכה ביום הראשון. [41] שלא יעשה מלאכה ביום השביעי. [42] להקריב קרבנות בחג הפסח. בפ' בהעלותך ארבע מצות. [43] לשחוט פסח שני. [44] לאכול בשר זבח פ"ש. [45] שלא ישאירו ממנו עד בקר. [46] שלא לשבור בו עצם. בפ' פנחס סי' כ"ח פ' ע"ז חמש מצות. [47] לעשות הפסח בי"ד. [48] לאכול מצה. [49] שלא לעשות מלאכה ביום ראשון. [50] להקריב קרבנות החג. [51] שלא לעשות מלאכה ביום השביעי. בפ' ראה סי' ע"ז חמש מצות. [52] לזבוח חגיגה עם הפסח. [53] שלא לאכול חמץ, לא תאכל עליו חמץ (להרמב"ם מצוה קנ"ט הוא אזהרה שלא לאכול חמץ אחר חצות ביום י"ד). [54] לאכול מצה. [55] לא יראה. [56] שלא ילין מן הבשר. [57] שלא לזבחו בחוץ. [58] לזבוח הזבח בערב. [59] לאכול הפסח, ובשלת ואכלת וגו'. [60] שלא לעשות מלאכה ביום ז'. נמצאו עולים למנין ששים וסימן ששים המה מלכות ואם ימנה עמהם פ' קדש וגו' ימצאו שבעים, וממילא יובן ההשקפה. ורבוע הכליל *), ונסך רביעית ההין יין וכו'. כך הי' סדר הפסח שהפינו כמגל ונפשנו תכמה. עכ"ל הרב נר"ו. ולפע"ד נראה שרבוע הכליל עצמו ארבע כוסות יין אדום, כמו חכלילי עינים (בראשית מ"ט י"ב) והיא מצוה דרבנן, ולכן איננה נכללת בהדי הששים. [מקים וכו' עד ותרבותיה, ישעיה מ"ד, והמ"ר אתליל במקום

man in Judäa und Galiläa ergreifen, wenn er das Wort seines Getreuen und seinen Rathschluß offenbar ausführen wird; Je=

[28] חגיגתו. [29] אכילת מצה. [30] השבתת שאור. [31] אזהרת חמץ. [32] קדושת יום א'. [33] קדושת יום ז'. [34] איסור מלאכה. [35] התר אוכל נפש. [36] ושמרתם את המצות שלא יחמיצו כפרש"י, או שיהיו שמורים מימות הקציר כפי' ראב"ע. [37] ושמרתם את היום הזה ממלאכה כפרש"י. [38] אכילת מצה בערב ראשון. [39] שאור לא ימצא. [40] אזהרת מחמצת שאור כפרש"י. [41] כל מחמצת לרבות תערובתו כפרש"י. [42] אכילת מצה בכל מושבות למעט מ"ש. [43] משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן. [44] לקיחת אגודת אזוב. [45] טבילתו בדם אשר בסף. [46] אזהרת יציאה. [47] שמירת הדבר הזה כפי' ראב"ע ורמב"ן. [48] שמירות עבודת הפסח כמו ראשו על כרעיו ועל קרבו — ויתר הענינים המעוררים לבן שישאל. [49] תשובה לבן השואל ואמרתם זבח פסח. [50] כל בן נכר מומר. [51] כל עבד איש ומלתה אותו. [52] גר תושב. [53] נכרי. [54] בבית אחד יאכל. [55] לא תוציא. [56] שבירת עצם. [57] כל עדת ישראל יעשו. [58] מילת גר [59] ערל שמתו אחיו מחמת מילה. [60] להשוות גר לאזרח. הרי לך ששים מצות מתחלת פ' החדש עד פרשת קדש לי.

*) להרב הנ"ל על דבר ההערה אשר שמתי [וז"ל: נבך מה בעי הכא הלא משנה ערוכה במנחות כ' ב' כל קרבנות הצבור והיחיד טעונים נסכים מן הבכור והמעשר והפסח וכו']. לא עלי תלונתו כ"א על המפ' ומה שלא שלחתי יד לדחות דבריו כנראה הי' חכם גדול ולא הי' טועה בדבר משנה ואמרתי שכוונתו על חגיגת י"ד הבאה עם הפסח ודינה כשלמים הטעונים נסכים וזהו ששים מצות טעון כנאמר בפירושי ובתוכם לזבוח חגיגה עם הפסח ורבוע הכליל וכנ"ל, ואע"ג שאם היתה מן הבקר טעונה יין לנסך חצי ההין, מ"מ תפס המועט אם באה מן הצאן ועיקר כוונתו ליופי המליצה לבאת בשיר תוף וחליל, ועכ"ז פירושו גם הוא עולה יפה, רק מ"ש רבוע הכליל ארבע כוסות יותר נראה רבוע למה דאמרי' פסחים ק"ח ב' ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית וכו' והיינו לכל א' וא' רובע רביעית הלוג, עכ"ל.

לִירוּשָׁלַיִם תּוֹשֵׁב וְחָרְבוֹתֶיהָ אֲתַלִּיל· בְּרִבְיוֹן יֳפִי צִיּוֹן חֵיק תַּכְלִיל· חֵלָהּ וְאַרְמְנוֹתֶיהָ בְּסֻכַּת שָׁלֵם תַּטְלִיל· אָז תַּחְפֹּץ וְבִהְיֵ־צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלָיִם:

לשבת וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְיָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

חצי קדיש·

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא· אֵל עֶלְיוֹן: גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים· וְקֹנֵה הַכֹּל: וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת· וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם· לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה· מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·

מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:

אקומם.] ברביון יופי וגו׳, כן פירושו, ברבוי יופי תכליל חיק ציון. חיק, כמו ומחיק הארץ, והחיק לה אמה (יחזקאל מ״ג) ואמרו רז״ל חיק האמה זה היסוד. תכליל, היופי, כמו כללו יפיך (יחזקאל כ״ז ד׳). חלה, כמו ישית חומות וחל (ישעיה כ״ו א׳). בסכת שלם, כמו ויהי בשלם סכו (תהלים ע״ו ג׳). תטליל, כמו והוא יבכנו ויטללנו (נחמיה ג׳ ט״ו) טעמו ויסככנו, ול׳ ארמי הוא, כי כן כל לשון סכך מתורגם בלשון טלל.

---

rusalem wieder zu besetzen und seine Trümmer zu erheben; Zion den Hauptpunkt (der Erde) wirst Du wieder mit aller Schönheit krönen; seine Mauern und Schlösser wirst Du mit der Friedensdecke beschatten. Dann werden Dir wieder gefallen schuldlose Brand- und Ganz-Opfer.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר׃ מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה׃

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים׃

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ׃

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים׃ אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ׃ וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת׃ וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ׃ וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ׃ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ׃

(Am מוצאי שבת wird Dieses eingeschaltet:

וַתּוֹדִיעֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת (בָּהֶם) חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים׃ וַתַּנְחִילֵנוּ זְמַנֵּי שָׂשׂוֹן וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחַגֵּי נְדָבָה׃ וַתּוֹרִישֵׁנוּ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הָרֶגֶל׃ וַתַּבְדִּילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל׃ בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ׃ בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים׃ בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה׃ בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ׃ וְאֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ׃ הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ׃)

וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שבתות למנוחה׃ וּמוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה׃ חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן׃ אֶת־יוֹם השבת הזה ואת יום חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה׃ זְמַן חֵרוּתֵנוּ באהבה׃ מִקְרָא־קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ· וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ· לִפְלֵטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם· בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה· זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים· וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ· וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:

לשבת אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ

קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ· שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ· וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ: וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ באהבה וברצון בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן שבת וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ· וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי [אֹהֲבֵי] שְׁמֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ השבת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם· וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ· וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד׃ צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ׃ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר׃ נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ׃ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ׃ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ׃ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ׃ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת׃ עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם׃ הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ׃ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם׃ כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם׃ וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם׃

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע׃ וּשְׂפָתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה׃ וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם׃ וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה׃ פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ׃ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי׃ וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם׃ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ׃ עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ׃ עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ׃ עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ׃ לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי

לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

בשבת

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

In einigen Gemeinden wird Dieses am ersten פסח=Abend nicht gesprochen.

ש"ץ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

ק' מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ· מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ· הָאֵל הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ· הַמֵּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ· כִּי בָם רָצָה לְהָנִיחַ לָהֶם· לְפָנָיו נַעֲבוֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד· וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מֵעֵין הַבְּרָכוֹת: אֵל הַהוֹדָאוֹת· אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם· מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת· וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעִי· וּמֵנִיחַ בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ

קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:
זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא. כִּרְעוּתֵהּ: וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן. וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ

אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: לְעֵלָּא מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

קהל קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:

חזן
תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן: ק׳ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים. עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: קהל עֶזְרִי מֵעִם יְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ. וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

עלינו, קדיש יתום.

תפלת שחרית׃

קודם שיכנס לבה"כנ יספר מעט בעזרת בה"כנ ויאמר׃

Bevor man in die Synagoge geht, sagt man:

וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ׃

Dann geht man mit Anstand hinein und spricht Folgendes:

בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ׃

Nach dem Eintritte in die Synagoge sagt man:

מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל׃ וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ׃ יְיָ אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ׃ וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה אֶבְרְכָה לִפְנֵי־יְיָ עֹשִׂי׃ וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ׃

בקשה לר׳ שלמה בן גבירול. ג׳ תנועות ויתד וג׳ תנועות.

שַׁחַר אֲבַקֶּשְׁךָ. צוּרִי וּמִשְׂגַּבִּי אֶעֱרֹךְ לְפָנֶיךָ. שַׁחְרִי וְגַם־עַרְבִּי׃
לִפְנֵי גְדֻלָּתְךָ. אֶעֱמֹד וְאֶבָּהֵל כִּי־עֵינְךָ תִרְאֶה. כָּל־מַחְשְׁבוֹת לִבִּי׃
מַה־זֶּה אֲשֶׁר יוּכַל. הַלֵּב וְהַלָּשׁוֹן לַעֲשׂוֹת וּמַה־כֹּחַ. רוּחִי בְּתוֹךְ קִרְבִּי׃
הִנֵּה לְךָ תִיטַב. זִמְרַת אֱנוֹשׁ עַל־כֵּן אוֹדְךָ בְּעוֹד תִּהְיֶה. נִשְׁמַת אֱלוֹהַּ בִּי׃

אֲנִי קְרָאתִיךָ כִּי־תַעֲנֵנִי אֵל הַט־אָזְנְךָ לִי שְׁמַע אִמְרָתִי׃ אֲנִי בְּצֶדֶק אֶחֱזֶה פָנֶיךָ אֶשְׂבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ׃ וַאֲנִי עָלֶיךָ בָטַחְתִּי יְיָ אָמַרְתִּי אֱלֹהַי אָתָּה׃ שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּשַׁוְּעִי אֵלֶיךָ בְּנָשְׂאִי יָדַי אֶל־דְּבִיר קָדְשֶׁךָ׃ יְיָ אֱלֹהָי שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי׃ אֵלֶיךָ יְיָ אֶקְרָא וְאֶל־אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן׃ הָאִירָה פָנֶיךָ עַל־עַבְדֶּךָ הוֹשִׁיעֵנִי בְחַסְדֶּךָ׃ כִּי־לְךָ יְיָ הוֹחָלְתִּי אַתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהָי׃ שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יְיָ וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה אֶל־דִּמְעָתִי אַל־תֶּחֱרַשׁ׃ שְׁמַע־יְיָ וְחָנֵּנִי יְיָ הֱיֵה עֹזֵר לִי׃

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יְיָ נֵלֵךְ׃ שָׂשׂ אָנֹכִי עַל־אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב׃ הַקְשִׁיבָה לְקוֹל

שַׁוְעִי מַלְכִּי וֵאלֹהָי כִּי אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל׃ יְיָ בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ־לְךָ וַאֲצַפֶּה׃ אֲנִי קְרָאתִיךָ כִּי־תַעֲנֵנִי אֵל הַט־אָזְנְךָ לִי שְׁמַע אִמְרָתִי׃ רַגְלִי עָמְדָה בְמִישׁוֹר בְּמַקְהֵלִים אֲבָרֵךְ יְיָ׃

שיר מן ב׳ תנועו׳ ויתד וב׳ תנועות ויתד וב׳ תנועו׳ בדלת וכן בסוגר, ובתוכו רצוף י״ג העיקרים על סדר י״ג כתובים הנרשמים ·

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח	נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל־מְצִיאוּתוֹ׃
אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ	נֶעְלָם וְגַם אֵין סוֹף לְאַחְדּוּתוֹ׃
אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף	לֹא נַעֲרוֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ׃
קַדְמוֹן לְכָל־דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא	רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ׃
הִנּוֹ אֲדוֹן עוֹלָם לְכָל־נוֹצָר	יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ׃
שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ אֶל־	אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ׃
לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד	נָבִיא וּמַבִּיט אֶת־תְּמוּנָתוֹ׃
תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל	עַל־יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ׃
לֹא יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא יָמִיר	דָּתוֹ לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ׃
צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ	מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמָתוֹ׃
גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ	נוֹתֵן לְרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ׃
יִשְׁלַח לְקֵץ יָמִין מְשִׁיחֵנוּ	לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ׃
מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרֹב־חַסְדּוֹ	בָּרוּךְ עֲדֵי־עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ׃

שיר מורכב מיתד וב׳ תנועות ויתד וב׳ תנועות בדלת וכן בסוגר·

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ ·	בְּטֶרֶם כָּל־יְצִיר נִבְרָא׃
לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל ·	אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא׃
וְאַחֲרֵי כִּכְלוֹת הַכֹּל ·	לְבַדּוֹ יִמְלוֹךְ נוֹרָא׃
וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה ·	וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה׃
וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי ·	לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה׃
בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית ·	וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה׃
וְהוּא אֵלִי וְחַי גֹּאֲלִי ·	וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה׃
וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹס לִי ·	מְנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא׃

בְּיָדוֹ אַפְקִיד רוּחִי · בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה:
וְעִם־רוּחִי גְּוִיָּתִי · יְיָ לִי וְלֹא אִירָא:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדָיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת־הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשַׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמוֹד לְפָנֶיךָ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ רוֹפֵא [נ״א חֹלִי] כָל־בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

בהרבה קהלות אשכנז מתחילים כאן אלהי נשמה.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֶב־נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ (וצאצאי צאצאינו) וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ לִשְׁמָהּ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: אֵלוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרֵאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לָעוֹלָם הַבָּא: וְאֵלּוּ הֵן כִּבּוּד אָב וָאֵם וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבִקּוּר חוֹלִים וְהַכְנָסַת כַּלָּה וּלְוָיַת הַמֵּת וְעִיּוּן תְּפִלָּה וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

אֱלֹהַי · נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא · אַתָּה בְרָאתָהּ · אַתָּה יְצַרְתָּהּ · אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי · וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי ·

וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי. וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא: כָּל־זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי רִבּוֹן כָּל־הַמַּעֲשִׂים. אֲדוֹן כָּל־הַנְּשָׁמוֹת. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לַשֶּׂכְוִי בִינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עָבֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה:

נשים אומרות בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשַׂנִי כִּרְצוֹנוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עִוְרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּישׁ עֲרֻמִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי כָּל־צָרְכִּי:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר הֵכִין מִצְעֲדֵי־גָבֶר:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי:

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי. שֶׁתַּרְגִּילֵנִי בְּתוֹרָתֶךָ. וְדַבְּקֵנִי בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְאַל תְּבִיאֵנִי לֹא לִידֵי חֵטְא. וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן. וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן. וְלֹא לִידֵי בִזָּיוֹן. וְאַל יִשְׁלֹט־בִּי יֵצֶר הָרָע. וְהַרְחִיקֵנִי מֵאָדָם רָע. וּמֵחָבֵר רָע. וְדַבְּקֵנִי בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְכוֹף אֶת־יִצְרִי לְהִשְׁתַּעְבֶּד־לָךְ וּתְנֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאַי. וְתִגְמְלֵנִי חֲסָדִים טוֹבִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי. שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם. מֵעַזֵּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים. מֵאָדָם רָע. וּמֵחָבֵר רָע. וּמִשָּׁכֵן רָע. וּמִפֶּגַע רָע. וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית. מִדִּין קָשֶׁה. וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה. בֵּין שֶׁהוּא בֶן־בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶן־בְּרִית:

לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יְרֵא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר וּמוֹדֶה עַל־הָאֱמֶת וְדוֹבֵר אֱמֶת בִּלְבָבוֹ וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר:

רִבּוֹן כָּל־הָעוֹלָמִים לֹא עַל־צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: מָה אָנוּ. מֶה חַיֵּינוּ. מֶה חַסְדֵּנוּ. מַה־צִּדְקוֹתֵינוּ. מַה־יְּשׁוּעָתֵנוּ. מַה־כֹּחֵנוּ. מַה־גְּבוּרָתֵנוּ. מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. הֲלֹא כָּל־הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ. וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ. וַחֲכָמִים כִּבְלִי מַדָּע. וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל: כִּי רוֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ. וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ: וּמוֹתַר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן. כִּי הַכֹּל הָבֶל:

אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ. בְּנֵי אַבְרָהָם אֹהַבְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לּוֹ בְּהַר הַמֹּרִיָּה. זֶרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. עֲדַת יַעֲקֹב בִּנְךָ בְּכוֹרֶךָ. שֶׁמֵּאַהֲבָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ אֹתוֹ וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ קָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וִישֻׁרוּן:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְשַׁבֵּחֲךָ וּלְפָאֶרְךָ. וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלִתֵּן־שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמֶךָ: אַשְׁרֵינוּ מַה־טּוֹב חֶלְקֵנוּ. וּמַה־נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ. וּמַה־יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ: אַשְׁרֵינוּ שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים עֶרֶב וָבֹקֶר וְאוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל־יוֹם

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בלחש בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא:

קַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ עַל מַקְדִּישֵׁי שְׁמֶךָ. וְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ. וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרוּם וְתַגְבִּיהַּ קַרְנֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּרַבִּים:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן. וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים: קַבֵּץ קוֶֹיךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ: אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ. אֶת־הַיָּם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר בָּם: וּמִי בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ בָּעֶלְיוֹנִים אוֹ בַתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה־תַּעֲשֶׂה: אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ: וְקַיֶּם־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מַה־שֶּׁכָּתוּב. בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי־אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת־שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר יְיָ:

בס"ק אשכנז אומרים כאן ברכות התור', יברכך, אלו דברי', ויש שא"א הפסוקי' ובמשנ'.

שמות ל'.

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ אוֹ בְגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיְיָ: וְרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ וְהָיְתָה לָהֶם חָק־עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם: וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר:

במדבר כ"ח.

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב

לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד הָעֲשֻׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיְיָ: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיְיָ: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ:

ויקרא א׳ י״א.

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְיָ
וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

שמות ל׳ ל״ד.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְיָ לְדֹרֹתֵיכֶם:

תנו רבנן פטום הקטורת, הצרי והצפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה. מור וקציעה שבולת נרד וכרכום, משקל ששה עשר ששה עשר מנה. הקושט שנים עשר, וקלופה שלשה, וקנמון תשעה, בורית כרשינה תשעה קבין, יין קפריסין, סאין תלתא וקבין תלתא, ואם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חורין עתיק, מלח סדומית רובע הקב, מעלה עשן כל שהוא. רבי נתן אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש פסלה. ואם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה:

רבן שמעון בן גמליאל אומר, הצרי אינו אלא שרף, הנוטף מעצי הקטף. בורית כרשינה ששפין בה את הצפורן, כדי שתהא נאה.

יין קפריסין ששורין בו את הצפורן, מפני שהיא עזה · והלא מי רגלים יפין לה, אלא שאין מכניסין מי רגלים בעזרה, מפני הכבוד:
תניא רבי נתן אומר כשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים, פטמה להצאין כשרה לשליש ולרביע לא שמענו · אמר רבי יהודה זה הכלל, אם כמדתה, כשרה להצאין, אם חסר אחת מכל סמניה חייב מיתה:
תני בר קפרא אחת לששים או לשבעים שנה היתה באה של שירים לחצאין · עוד תני בר קפרא, אלו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש, מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי:

יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגַּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ: אַתָּה סֵתֶר לִי · מִצַּר תִּצְּרֵנִי · רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה לַיְיָ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

תפלת רבי נחוניא בן הקנה·

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה ·	אבג״יתץ
קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא ·	קרע״שטן
נָא גִבּוֹר דּוֹרְשֵׁי יִחוּדְךָ כְּבָבַת שָׁמְרֵם ·	נגד״יכש
בָּרְכֵם טַהֲרֵם רַחֲמֵם צִדְקָתְךָ תָּמִיד גָּמְלֵם ·	בטר״צתג
חֲסִין קָדוֹשׁ בְּרוֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ ·	חקב״טנע
יָחִיד גֵּאֶה לְעַמְּךָ פְּנֵה זוֹכְרֵי קְדֻשָּׁתֶךָ ·	יגל״פזק
שַׁוְעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלֻמוֹת ·	שקו״צית

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

נסכת מוספין: במדבר כ״ח, ט׳.

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

איזהו מקומן הוא בטקו׳ לימוד וכן ברייתא׳ דר׳ ישמעאל לכן צריך לאמרו שיבין מפי׳. זבחים פ״ה׳

א אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁל זְבָחִים קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן

בכלי

בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל־בֵּין הַבַּדִּים וְעַל
הַפָּרֹכֶת וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכָּבֶת שְׁיָרֵי
הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל־מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אִם־
לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב: ב פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים
שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן
הַזָּיָה עַל־הַפָּרֹכֶת וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב מַתָּנָה אַחַת מֵהֶן
מְעַכָּבֶת שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל־מִזְבֵּחַ
הַחִיצוֹן אִם־לֹא נָתַן לֹא־עִכֵּב אֵלּוּ וָאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית
הַדָּשֶׁן: ג חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר
שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁל־מוֹעֲדוֹת שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל
דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע
קְרָנוֹת: כֵּיצַד עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב וּבָא־לוֹ לְקֶרֶן
דְּרוֹמִית מִזְרָחִית· מִזְרָחִית צְפוֹנִית· צְפוֹנִית מַעֲרָבִית·
מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית· שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי·
וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן־הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל־מַאֲכָל
לְיוֹם וָלַיְלָה עַד־חֲצוֹת: ד הָעוֹלָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָהּ
בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי
מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וּטְעוּנָה הֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִשִּׁים:
ה זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת· אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת אֲשַׁם גְּזֵלוֹת
אֲשַׁם מְעִילוֹת אֲשַׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה אֲשַׁם נָזִיר אֲשַׁם
מְצוֹרָע אָשָׁם תָּלוּי· שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת
בַּצָּפוֹן וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע· וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים
מִן־הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל־מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת:
ו הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם
בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע· וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־
הָעִיר לְכָל־אָדָם בְּכָל־מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: הַמּוּרָם
מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם
וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ז שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן

בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר לְכָל־אָדָם בְּכָל־מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד: הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָּהֶם אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לִנְשֵׁיהֶם וְלִבְנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ח הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אַחַת· וּבִלְבַד שֶׁיִּתֵּן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד: שִׁנָּה בַּאֲכִילָתָן הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל־אָדָם וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר בְּכָל־מַאֲכָל לִשְׁנֵי יָמִים וְלַיְלָה אֶחָד· הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַלַּיְלָה וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד־חֲצוֹת וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָו וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת: מִקַּל וָחֹמֶר וּמִגְּזֵרָה שָׁוָה· מִבִּנְיַן אָב מִכָּתוּב אֶחָד· וּמִבִּנְיַן אָב מִשְּׁנֵי כְתוּבִים· מִכְּלָל וּפְרָט וּמִפְּרָט וּכְלָל· כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט· מִכְּלָל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרָט· וּמִפְּרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לִכְלָל· כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן־הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל־עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל־הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא· כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טוֹעַן אַחֵר [נ״ט] שֶׁהוּא כְעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וְלֹא לְהַחֲמִיר· כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טוֹעַן אַחֵר שֶׁלֹּא כְעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחֲמִיר· כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לָדוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵרוּשׁ· דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ· וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוֹפוֹ· וְכֵן שְׁנֵי כְתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת־זֶה עַד שֶׁיָּבוֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

צוקים הטלית ומתעטפים מעומד, ויברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִתְעַטֵּף בַּצִּיצִת:

ויכסה ראשו בטלית ויאמר ד׳ פסוקים אלו:

מַה־יָּקָר חַסְדְּךָ אֱלֹהִים וּבְנֵי אָדָם בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן:
יִרְוְיֻן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ וְנַחַל עֲדָנֶיךָ תַשְׁקֵם:
כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים בְּאוֹרְךָ נִרְאֶה־אוֹר:
מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְיֹדְעֶיךָ וְצִדְקָתְךָ לְיִשְׁרֵי־לֵב:

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם · בָּרוּךְ הוּא · בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית · בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה · בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם · בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל־הָאָרֶץ · בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל־הַבְּרִיּוֹת · בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו · בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח · בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בָּרוּךְ שְׁמוֹ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · הָאֵל אָב הָרַחֲמָן · הַמְהֻלָּל בְּפִי עַמּוֹ · מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו: וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדְּךָ נְהַלֶּלְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ · בִּשְׁבָחוֹת וּבִזְמִירוֹת נְגַדֶּלְךָ · וּנְשַׁבֵּחֲךָ · וּנְפָאֶרְךָ · וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ · וְנַמְלִיכְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ: יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים · מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי־עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל · בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

ד״ה א׳ י״ו.

הוֹדוּ לַיְיָ קִרְאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ־לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל־נִפְלְאֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יְיָ: דִּרְשׁוּ יְיָ וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי־פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב

לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל־עַם אַחֵר: לֹא־הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל־תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל־תָּרֵעוּ: שִׁירוּ לַיְיָ כָּל־הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם־אֶל־יוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו: כִּי גָדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים: כִּי כָּל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים וַיְיָ שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקֹמוֹ: הָבוּ לַיְיָ מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיְיָ כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַיְיָ בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל־הָאָרֶץ אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל־אֲשֶׁר בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יְיָ כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַיְיָ כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַיְיָ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: אַתָּה יְיָ לֹא־תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְּרוּנִי: זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: תְּנוּ עֹז לֵאלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים: נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נֹתֵן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: אֵל־נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל־גֵּאִים: לַיְיָ הַיְשׁוּעָה עַל־עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶּלָה: יְיָ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב־

לָֽנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶֽלָה: יְיָ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵֽחַ בָּךְ: יְיָ הוֹשִֽׁיעָה הַמֶּֽלֶךְ יַעֲנֵֽנוּ בְיוֹם־קָרְאֵֽנוּ: הוֹשִֽׁיעָה אֶת־עַמֶּֽךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶֽךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם: נַפְשֵֽׁנוּ חִכְּתָה לַייָ עֶזְרֵֽנוּ וּמָגִנֵּֽנוּ הוּא: כִּי־בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּֽנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָֽחְנוּ: יְהִי־חַסְדְּךָ יְיָ עָלֵֽינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַֽלְנוּ לָךְ: הַרְאֵֽנוּ יְיָ חַסְדֶּֽךָ וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן־לָֽנוּ: קֽוּמָה עֶזְרָֽתָה לָּֽנוּ וּפְדֵֽנוּ לְמַֽעַן חַסְדֶּֽךָ: אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶֽיךָ הַמַּעַלְךָ מֵאֶֽרֶץ מִצְרָֽיִם הַרְחֶב־פִּֽיךָ וַאֲמַלְאֵֽהוּ: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּֽכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו: וַאֲנִי בְּחַסְדְּךָ בָטַֽחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶֽךָ אָשִֽׁירָה לַייָ כִּי גָמַל עָלָי:

בשבת ובי"ט ובפולין וק"ק אשכנז גם בהושענא רבא מוסיפים מזמורים אלו.

יט לַמְנַצֵּֽחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַֽיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִֽיעַ: יוֹם לְיוֹם יַבִּֽיעַ אֹֽמֶר וְלַֽיְלָה לְּלַֽיְלָה יְחַוֶּה־דָּֽעַת: אֵין אֹֽמֶר וְאֵין דְּבָרִים בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל־הָאָֽרֶץ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם לַשֶּֽׁמֶשׁ שָׂם אֹֽהֶל בָּהֶם: וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹֽרַח. מִקְצֵה הַשָּׁמַֽיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קְצוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ: תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִֽׁיבַת נָֽפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּֽימַת פֶּֽתִי: פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָֽיִם: יִרְאַת יְיָ טְהוֹרָה עוֹמֶֽדֶת לָעַד מִשְׁפְּטֵי־יְיָ אֱמֶת צָֽדְקוּ יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹֽפֶת צוּפִים: גַּם־עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם בְּשָׁמְרָם עֵֽקֶב רָב: שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּֽנִי: גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּֽךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־בִי אָז אֵיתָם וְנִקֵּֽיתִי מִפֶּֽשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶֽיךָ יְיָ צוּרִי וְגֹאֲלִי:

לד לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶֽלֶךְ וַיְגָרְשֵֽׁהוּ וַיֵּלַךְ: אֲבָרְכָה אֶת־יְיָ בְּכָל־עֵת תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: בַּייָ תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָֽחוּ: גַּדְּלוּ לַייָ אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: דָּרַֽשְׁתִּי אֶת־יְיָ וְעָנָֽנִי וּמִכָּל־מְגוּרוֹתַי הִצִּילָֽנִי: הִבִּֽיטוּ

אֵלָיו וְנָהָֽרוּ וּפְנֵיהֶם אַל־יֶחְפָּֽרוּ: זֶה עָנִי קָרָא וַיְיָ שָׁמֵֽעַ
וּמִכָּל־צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ: חֹנֶה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו
וַיְחַלְּצֵם: טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב יְיָ אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ:
יְראוּ אֶת־יְיָ קְדשָׁיו כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ
וְרָעֵֽבוּ וְדֹרְשֵׁי יְיָ לֹא־יַחְסְרוּ כָל־טוֹב: לְכוּ בָנִים שִׁמְעוּ־לִי
יִרְאַת יְיָ אֲלַמֶּדְכֶם: מִי הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים אֹהֵב יָמִים
לִרְאוֹת טוֹב: נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע וּשְׂפָתֶֽיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה:
סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה־טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵֽהוּ: עֵינֵי יְיָ אֶל־
צַדִּיקִים וְאָזְנָיו אֶל־שַׁוְעָתָם: פְּנֵי יְיָ בְּעֹֽשֵׂי רָע לְהַכְרִית
מֵאֶֽרֶץ זִכְרָם: צָעֲקוּ וַיְיָ שָׁמֵֽעַ וּמִכָּל־צָרוֹתָם הִצִּילָם: קָרוֹב
יְיָ לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב וְאֶת־דַּכְּאֵי־רֽוּחַ יוֹשִֽׁיעַ: רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק
וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶֽנּוּ יְיָ: שֹׁמֵר כָּל־עַצְמֹתָיו אַחַת מֵהֵֽנָּה לֹא
נִשְׁבָּֽרָה: תְּמוֹתֵת רָשָׁע רָעָה וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָֽׁמוּ: פּוֹדֶה
יְיָ נֶֽפֶשׁ עֲבָדָיו וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל־הַחֹסִים בּוֹ:

צ׳ תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִֽיתָ לָּֽנוּ
בְּדֹר וָדֹר: בְּטֶֽרֶם הָרִים יֻלָּֽדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶֽרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם
עַד־עוֹלָם אַתָּה־אֵל*: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד־דַּכָּא וַתֹּֽאמֶר שֽׁוּבוּ
בְנֵי־אָדָם: כִּי אֶֽלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶֽיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר
וְאַשְׁמוּרָה בַלָּֽיְלָה: זְרַמְתָּם שֵׁנָה יִהְיוּ בַּבֹּֽקֶר כֶּחָצִיר יַחֲלֹף:
בַּבֹּֽקֶר יָצִיץ וְחָלָף לָעֶֽרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: כִּי־כָלִֽינוּ בְאַפֶּֽךָ
וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָֽלְנוּ: שַׁתָּ עֲוֹנֹתֵֽינוּ לְנֶגְדֶּֽךָ עֲלֻמֵֽנוּ לִמְאוֹר
פָּנֶֽיךָ: כִּי כָל־יָמֵֽינוּ פָּנוּ בְעֶבְרָתֶֽךָ כִּלִּֽינוּ שָׁנֵֽינוּ כְמוֹ־הֶֽגֶה:
יְמֵי שְׁנוֹתֵֽינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה
וְרָהְבָּם עָמָל וָאָֽוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻֽפָה: מִי־יוֹדֵֽעַ עֹז אַפֶּֽךָ
וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶֽךָ: לִמְנוֹת יָמֵֽינוּ כֵּן הוֹדַע וְנָבִא לְבַב
חָכְמָה: שׁוּבָה יְיָ עַד־מָתָי וְהִנָּחֵם עַל־עֲבָדֶֽיךָ: שַׂבְּעֵֽנוּ
בַבֹּֽקֶר חַסְדֶּֽךָ וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל־יָמֵֽינוּ: שַׂמְּחֵֽנוּ כִּימוֹת

*) הר׳ נקראת במלאפום והא׳ נעלם.

עִנִּיתָֽנוּ שְׁנוֹת רָאִֽינוּ רָעָה: יֵרָאֶה אֶל־עֲבָדֶֽיךָ פָעֳלֶֽךָ
וַהֲדָרְךָ עַל־בְּנֵיהֶם: וִיהִי נֹֽעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵֽינוּ עָלֵֽינוּ וּמַעֲשֵׂה
יָדֵֽינוּ כּוֹנְנָה עָלֵֽינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵֽינוּ כּוֹנְנֵֽהוּ:

צא יֹשֵׁב בְּסֵֽתֶר עֶלְיוֹן בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן: אֹמַר לַײָ מַחְסִי
וּמְצוּדָתִי אֱלֹהַי אֶבְטַח־בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּֽבֶר
הַוּוֹת: בְּאֶבְרָתוֹ יָֽסֶךְ לָךְ וְתַֽחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה צִנָּה וְסֹחֵרָה
אֲמִתּוֹ: לֹא־תִירָא מִפַּֽחַד לָֽיְלָה מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם: מִדֶּֽבֶר
בָּאֹֽפֶל יַהֲלֹךְ מִקֶּֽטֶב יָשׁוּד צָהֳרָֽיִם: יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶֽלֶף וּרְבָבָה
מִימִינֶֽךָ אֵלֶֽיךָ לֹא יִגָּשׁ: רַק בְּעֵינֶֽיךָ תַבִּיט וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים
תִּרְאֶה: כִּי־אַתָּה ײָ מַחְסִי עֶלְיוֹן שַֽׂמְתָּ מְעוֹנֶֽךָ: לֹא־תְאֻנֶּה
אֵלֶֽיךָ רָעָה וְנֶֽגַע לֹא־יִקְרַב בְּאָהֳלֶֽךָ: כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה־לָּךְ
לִשְׁמָרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶֽיךָ: עַל־כַּפַּֽיִם יִשָּׂאֽוּנְךָ פֶּן־תִּגֹּף בָּאֶֽבֶן
רַגְלֶֽךָ: עַל־שַֽׁחַל וָפֶֽתֶן תִּדְרֹךְ תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי
חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵֽהוּ אֲשַׂגְּבֵֽהוּ כִּי־יָדַע שְׁמִי: יִקְרָאֵֽנִי וְאֶעֱנֵֽהוּ
עִמּוֹ אָנֹכִי בְצָרָה אֲחַלְּצֵֽהוּ וַאֲכַבְּדֵֽהוּ: אֹֽרֶךְ יָמִים אַשְׂבִּיעֵֽהוּ
וְאַרְאֵֽהוּ בִּישׁוּעָתִי: ארך ימים וכו׳.

קלה הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת־שֵׁם ײָ הַלְלוּ עַבְדֵי ײָ: שֶׁעֹמְדִים
בְּבֵית ײָ בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵֽינוּ: הַֽלְלוּ־יָהּ כִּי־טוֹב ײָ זַמְּרוּ
לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ:
כִּי אֲנִי יָדַֽעְתִּי כִּי־גָדוֹל ײָ וַאֲדֹנֵֽינוּ מִכָּל־אֱלֹהִים: כֹּל אֲשֶׁר־
חָפֵץ ײָ עָשָׂה בַּשָּׁמַֽיִם וּבָאָֽרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת:
מַעֲלֶה נְשִׂאִים מִקְצֵה הָאָֽרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מֽוֹצֵא
רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָֽיִם מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה:
שָׁלַח אוֹתֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵֽכִי מִצְרָֽיִם בְּפַרְעֹה וּבְכָל־
עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן
מֶֽלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶֽלֶךְ הַבָּשָׁן וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָֽעַן:
וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: ײָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם
ײָ זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: כִּי־יָדִין ײָ עַמּוֹ וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנֶחָם:

עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה־לָהֶם וְלֹא
יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ אַף
אֵין יֶשׁ־רוּחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ
בָּהֶם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת־יְיָ בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־יְיָ:
בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת־יְיָ יִרְאֵי יְיָ בָּרְכוּ אֶת־יְיָ: בָּרוּךְ יְיָ
מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

קלו הוֹדוּ לַיְיָ כִּי־טוֹב	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת־הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְגֹזֵר יַם־סוּף לִגְזָרִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְיַם־סוּף	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר־לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

לג רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיָי לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:
הוֹדוּ לַיָי בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ־לוֹ:
שִׁירוּ לוֹ שִׁיר חָדָשׁ הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה: כִּי־יָשָׁר דְּבַר־
יָי וְכָל־מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה: אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט חֶסֶד יָי
מָלְאָה הָאָרֶץ: בִּדְבַר יָי שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־
צְבָאָם: כֹּנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת: יִירְאוּ
מֵיָי כָּל־הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל: כִּי הוּא אָמַר
וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: יָי הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת
עַמִּים: עֲצַת יָי לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר:
אַשְׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר־יָי אֱלֹהָיו הָעָם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ: מִשָּׁמַיִם
הִבִּיט יָי רָאָה אֶת־כָּל־בְּנֵי הָאָדָם: מִמְּכוֹן־שִׁבְתּוֹ הִשְׁגִּיחַ
אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם הַמֵּבִין אֶל־כָּל־
מַעֲשֵׂיהֶם: אֵין הַמֶּלֶךְ נוֹשָׁע בְּרָב־חָיִל גִּבּוֹר לֹא־יִנָּצֵל
בְּרָב־כֹּחַ: שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא יְמַלֵּט:
הִנֵּה עֵין יָי אֶל־יְרֵאָיו לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: לְהַצִּיל מִמָּוֶת
נַפְשָׁם וּלְחַיּוֹתָם בָּרָעָב: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיָי עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ
הוּא: כִּי־בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: יְהִי־
חַסְדְּךָ יָי עָלֵינוּ כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ:
צב מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיָי וּלְזַמֵּר
לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת:
עֲלֵי עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי
יָי בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יָי מְאֹד
עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין
אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ־עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן

לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יְיָ: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יְיָ כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יְיָ בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יְיָ צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ:

צג יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יְיָ נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יְיָ: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ יְיָ לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יְיָ לְעוֹלָם יִשְׂמַח יְיָ בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יְיָ עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יְיָ שִׁמְךָ לְעוֹלָם יְיָ זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: יְיָ בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יְיָ מָלָךְ: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יְיָ הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֶב־אִישׁ וַעֲצַת יְיָ הִיא תָקוּם: עֲצַת יְיָ לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי־בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אִוָּהּ לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יְיָ עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: יְיָ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

---

*) עלתה כתיב.

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶּלָה:
אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

קמ״ה תְּהִלָּה לְדָוִד אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ
לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד:
גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח
מַעֲשֶׂיךָ וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ וְדִבְרֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ
אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר
רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ אֶרֶךְ אַפַּיִם
וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ
כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ
וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו וּכְבוֹד הֲדַר
מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר
וָדֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל־הַנֹּפְלִים וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי
כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ
אֶת־יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל־דְּרָכָיו וְחָסִיד
בְּכָל־מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל־קֹרְאָיו לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ
בֶאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
שׁוֹמֵר יְיָ אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת
יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
קט״ו י״ח וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת־יְיָ: אֲהַלְלָה יְיָ בְּחַיָּי אֲזַמְּרָה
לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל־תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים בְּבֶן־אָדָם שֶׁאֵין
לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֻׁב לְאַדְמָתוֹ בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ
עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׂבְרוֹ עַל־יְיָ אֱלֹהָיו:
עֹשֶׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם הַשֹּׁמֵר
אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לָעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים
יְיָ מַתִּיר אֲסוּרִים: יְיָ פֹּקֵחַ עִוְרִים יְיָ זֹקֵף כְּפוּפִים יְיָ

אֹהֵב צַדִּיקִים: יְיָ שֹׁמֵר אֶת־גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

קמז הַלְלוּיָהּ כִּי־טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ כִּי־נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַםִ יְיָ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים יְיָ מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עֲדֵי־אָרֶץ: עֱנוּ לַיְיָ בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ לֹא־בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֶה יְיָ אֶת־יְרֵאָיו אֶת־הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַםִ אֶת־יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי־חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ עַד־מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְפִתִּים לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח־דְּבָרוֹ וְיַמְסֵם יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ־מָיִם: מַגִּיד דְּבָרָו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל־גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל־יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

קמח הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת־יְיָ מִן־הַשָּׁמַיִם הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָל־מַלְאָכָיו הַלְלוּהוּ כָּל־צְבָאָו: הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ הַלְלוּהוּ כָּל־כּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם חָק־נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת־יְיָ מִן־הָאָרֶץ תַּנִּינִים וְכָל־תְּהֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל־גְּבָעוֹת

*) חסר י'.

עֵץ פְּרִי וְכָל־אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל־בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי־אֶרֶץ וְכָל־לְאֻמִּים שָׂרִים וְכָל־שֹׁפְטֵי אָרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת זְקֵנִים עִם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

קמט הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַיְיָ שִׁיר חָדָשׁ תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים: יִשְׂמַח־יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו בְּנֵי צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ־לוֹ: כִּי־רוֹצֶה יְיָ בְּעַמּוֹ יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה: יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד יְרַנְּנוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַּגּוֹיִם תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִּים וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל־חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

קנ הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ־אֵל בְּקָדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִגְבוּרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְתֹף וּמָחוֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעוּגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי־שָׁמַע הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ: כ"ה"ת"י"ה:

בָּרוּךְ יְיָ לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ יְיָ מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ: בָּרוּךְ יְיָ אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן:

ד"ה א' כ"ט.

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת־יְיָ לְעֵינֵי כָּל־הַקָּהָל וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם. לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי־כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל:

וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ:
נחמי׳ ט׳ אַתָּה הוּא יְיָ לְבַדֶּךָ אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי
הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל־אֲשֶׁר
בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כֻּלָּם וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:
אַתָּה הוּא יְיָ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר
כַּשְׂדִּים וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם: וּמָצָאתָ אֶת־לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ
וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי
וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ וַתָּקֶם אֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי
צַדִּיק אָתָּה: וַתֵּרֶא אֶת־עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם וְאֶת־זַעֲקָתָם
שָׁמַעְתָּ עַל־יַם־סוּף: וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל־עֲבָדָיו
וּבְכָל־עַם אַרְצוֹ כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם וַתַּעַשׂ־לְךָ שֵׁם
כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה
וְאֶת־רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ־אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

וַיּוֹשַׁע יְיָ בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־
מִצְרַיִם מֵת עַל־שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר
עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת־יְיָ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיְיָ וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיְיָ כִּי־גָאֹה גָּאָה סוּס
וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ
שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר
שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסְיֻמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ־
אָבֶן: יְמִינְךָ יְיָ נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ
יְיָ תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס
קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ
אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מַיִם נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד
נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם: אָמַר

אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ
נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ
בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם
אַדִּירִים: מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה־
פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ
בְחַסְדְּךָ עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעָזְּךָ אֶל־נְוֵה
קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל
אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלָשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי
אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ
כֹּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַד־
יַעֲבֹר עַמְּךָ יְיָ עַד־יַעֲבֹר עַם־זוּ
קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְיָ מִקְּדָשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ
יָדֶיךָ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יְיָ
יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יְיָ עלהם את מי הים. ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים:

כִּי לַיְיָ הַמְּלוּכָה וּמוֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת־הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיְיָ הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד: וּבְתוֹרָתְךָ כָּתוּב לֵאמֹר שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

נִשְׁמַת כָּל־חַי תְּבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד: מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל־עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה: אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת אֲדוֹן כָּל־תּוֹלָדוֹת הַמְּהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת

1) ברוב התשבחות, טעמו בריבוי התשבחות, כלומר בכל התשבחות ואף שהם רבים, וזה שימוש מלת רוב בלשון עברי להורות על ריבוי הכלל, וזה טעם ורוב עצמותי הפחיד (איוב ד׳ י״ד), כמוך

הַמְנַהֵג[2] עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים: וַיְיָ לֹא־יָנוּם וְלֹא־
יִישָׁן· הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ[3] רְדוּמִים· וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים·
וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים· וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים· וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים· לְךָ
לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים: אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם· וּלְשׁוֹנֵנוּ
רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו· וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ· וְעֵינֵינוּ
מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ· וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם·
וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת· אֵין אֲנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· וּלְבָרֵךְ אֶת־שְׁמֶךָ· עַל־אַחַת
מֵאָלֶף: אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי[4] רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת
שֶׁעָשִׂיתָ עִם־אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ·
וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: בְּרָעָב זַנְתָּנוּ· וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ·
מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ· וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ· וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים
דִּלִּיתָנוּ: עַד־הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ· וְלֹא־עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ· וְאַל־
תִּטְּשֵׁנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל־כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ· וְרוּחַ
וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְאַפֵּינוּ וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ: הֵן הֵם
יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ
אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ: כִּי כָל־פֶּה לְךָ יוֹדֶה· וְכָל־לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע·
וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע· וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה· וְכָל־
לְבָבוֹת יִירָאוּךָ· וְכָל־קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ: כַּדָּבָר
שֶׁכָּתוּב· כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יְיָ מִי כָמוֹךָ· מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק
מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגֹּזְלוֹ: מִי יִדְמֶה־לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ וּמִי
יַעֲרָךְ־לָךְ· הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם
וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת־שֵׁם קָדְשֶׁךָ:
כָּאָמוּר· לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יְיָ וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

עשרו ורוב בניו (אסתר ה׳ י״א) ריבוי בניו, ואמנם רז״ל הרגילו להשתמש בו בענין אמר באומרם רובו ככולו, והוצרכתי להעיר כאן על הענין הזה להניח דעת המתקשים בזה.

2) המנהג, המ׳ רפה כמו המטהר (ויקר׳ י״ד י״א) וכן משפט הלשון להרפות המ׳ כשפ׳ הפעל בפתח.

3) והמקיץ כ״י והמעיר, [נוסח הקדמון והמקיץ, אלא שהקשו עליו שבכל המקרא הוא פועל עומד, כאשר ראיתי בס׳ הזכרון לר׳ יוסף קמחי אשר לגיסי התורני החכם כהר״ר חיים ב״כ יוסף, ובאמ״ת אינה קושיא, כ״ש שאין לשנות נוסח בעבורה].

4) ורבי כ״ס ורבו רבבות הטובות.

יוצר ליום ראשון של פסח׃

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ׃ הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ׃

הַגִּבּוֹר

לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ׃ הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא׃

שׁוֹכֵן עַד׃ מָרוֹם׃ וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ׃ וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה׃

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל׃ וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ׃ וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם׃ וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ׃

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר׃ שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ׃

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ׃ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ׃ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃ כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ שִׁיר וּשְׁבָחָה׃ הַלֵּל וְזִמְרָה׃ עֹז וּמֶמְשָׁלָה׃ נֶצַח׃ גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה׃ תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת׃ קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת׃ בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת׃ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ׃ אֵל מֶלֶךְ׃ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת׃ אֵל הַהוֹדָאוֹת׃ אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת׃ הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה׃ מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים׃ הש״ץ אומר ח״ק.

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃

זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה׃

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא׃ בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא׃ כִּרְעוּתֵהּ׃ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ׃ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן׃ וּבְחַיֵּי דְּכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל׃ בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב׃ וְאִמְרוּ

אָמֵן׃ יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא׃ יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא׃ לְעֵלָּא מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן׃

Die Gemeinde spricht יתברך während der Vorsänger ברכו singt.

חזן
בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ׃

קהל וחזן
בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל׃

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו׃ וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה׃
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃
יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃

אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצַר חַיִּים אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי׃

הפיוט אור ישע וכו' מיוסד ע"פ א"ב מרובע, וראש החלק השני מכל חרוז מתחיל באות א' משם המחבר שלמה הקטן ברבי יהודה יחיה יגדל בתורה ובמעשים טובים אמן, ובחלק הרביעי מכל חרוז פסוק אחד מספר שיר השירי' אשר עליו נבנה כל הפיוט הזה, וכמו שבס' שיר השירים נתנבא שלמה ודבר על יציאת מצרי' ועל מתן תורה והמשכן וביאת הארץ ובית הבחירה וגלות בבל וביאת בית שני וחרבנו, כמו שפי' רש"י ז"ל שם סי' ב' פסוק ד', כן בפיוט הזה ובהבאים אחריו יבוא הדבור על כולם אלא שהפייטנים הגדו הענינים באופנים אחרים נאותים, וקבעו עמהם הפסוקים אם לפי פשוטם ואם לפי אחת מדרושי רז"ל גם לפי דרשת עצמם כפי אשר יוכל הל' שאת. וכמו שיסד שלמ' ספר שיר השירים ברוח הקדש בל' אשה גרושה אלמנות חיות משתוקקת אל בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעורי' אליו ומודה על פשעה, אך דודה גר בגרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יפיה וכשרון בעליה אשר בהם נקשר עמה באהב' עזה להודי' כי לא מלבו ענה ולא שלוחי' שלוחין כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אלי', כמ"ש רש"י ז"ל בהקדמתו, כן הפיוטי' האלה מחוברים בלשון ההוא בעצמו. וגם מפי החכם ראב"ע היתה שומה באמרו, אל תתמה בעבור שהמשיל כנסת ישראל לכלה והמקום לדודה כי כן דרך הנביאים, ישעי' אמר שירת דודי לכרמו (ה' א'), ועוד ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך (שם ס"ב ה'), יחזקאל (י"ו ז') אמר, שדים נכונו ושערך צמח ואת ערם ועריה, ועוד ואכסה ערותך ואעדך עדי וכל הפרש' כלה (שם י"ו), הושע אמר וארשתיך לי לעול', לך היה אשה, וגם' תהלות (מ"ה) משכיל שיר ידידות, וכתיב בו שמעי בת וראי והטי אזנך. ואחר ההצעה הזאת נלך לבאר בבאור הפיוט הקשה הזה.

אור עולם Ein Licht der Ewigkeit, aufbewahrt im Schatze des Lebens, rief er, nebst andern Lichtern aus dem Dunkel in's Daseyn hervor.

אוֹר יֶשַׁע מְאֻשָּׁרִים ·	שָׁמוֹר זֶה מְכֻשָּׁרִים ·
אֲהוֹדֶנּוּ בִּידִידָיו כְּשָׁרִים ·	שִׁיר הַשִּׁירִים :
אַיֶּלֶת אִוּוּי תְּשׁוּקוֹת ·	לַחֲלוּחַ עָיֵף שׁוֹקְקוֹת ·
אֲסָמַי שָׂבַע לְהַשְׁקוֹת ·	יַשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת :
בְּרוּכֵי מֵעֲלָמוֹת מִשְּׁמָנֶיךָ ·	מוֹשְׁלֵי גִּנְזֵי מִכְמַנֶּיךָ ·
בִּשְׂמָתָם תַּמְרוּק סַמָּנֶיךָ ·	לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ :
כְּנֵי בֵיתְךָ וְחוֹרֶיךָ ·	הִנָּם חָזַר סְחוֹרֶיךָ ·

א· אור ישע, עפ"ה ה' אורי וישעי (תהלים כ"ז א') ואמרו בויקרא רבה ריש פ' כ"א, לדוד ה' אורי וישעי, רבי אלעזר פתר קרי' ביה, אורי ביום שנא' ויאר את הלילה, וישעי שנא' התיצבו וראו את ישועת ה' עכ"ל; וכונה בעוד המאמר, להקב"ה שהוא אור ישע של ישראל המאושרי' במצות ומוכשרי' לשמור זה, אליו אודה בתוך קהל ידידיו בשיר השירים כמו שהודו אז על הים. א· אילת, לשון חוזק, כמו אילותי (תהלי' כ"ב כ'), כלומר הקב"ה הוא אשר אליו התשוקה החזקה, והוא הלחלוח של עיף המשתוקק, לשון ונפשו שוקקה (ישעי' כ"ט ח'), הוא שבע אסמי מעולם, מי יתן וישקני עוד מנשיקות כמו אז! [אמר אילת אווי תשוקות במקום אילת אהבים ויעלת חן שדרז"ל על התורה, ערובין נ"ד ב' וכ"כ המפרש, וכן לחלוח וכו' כנגד דדיה ירווך; ישקני, הלואי וכו' כמ"ש במדרש]· ב· ברוכי וכו', ישראל הם המבורכים במשמניך יותר מאשר העלמות, ועלמות אחר ליתר האומות כמו ועלמות אין מספר (שיר ו' ח'). והם המושלים על האוצרות הגנוזים אתך, והיינו אוצרות התורה. בשמתם תמרוק סממניך, היינו התורה שהוא סם חיים ללומדיה, בשמתם לריח שמניך. ב· סחוריך, סביביך.

Dieser Piut ist eine Nachahmung des Hohenliedes, und wie dort so auch hier wird der Allerhabene mit der Gemeinde Israel mit einem liebenden Ehepaar verglichen, welches sich getrennt sieht und nach seiner Wiedervereinigung schmachtet. Besonders wird hier die Gemeinde Israel redend eingeführt; sie erinnert sich alles Dessen, was ihr Geliebter sonst für sie gethan, wie er sie aus allen Gefahren errettet, wie er immer sorgfältig für sie gewacht, wie er sie verpflegt und ihren Wünschen immer zuvorgekommen, und nun ist sie Alles verlustig, worüber sie sich grämt und härmt, und sich wieder besänftigt, getrost auf die mächtige Liebe ihres Geliebten gegen sie und ist voll Zutrauens, einst wieder vereint und glücklich zu leben. Man sehe übrigens was ich im Commentar noch erwähnt.

א Dem Führer und Erretter der Redlichen, die des Schutzes würdig sind, ihm will ich im Chor seiner Geliebten lobsingen wie jene Sänger, ein hohes Lied. א Er, der mächtigste aller Wünsche, das erquickende Labsal der lechzenden Müden, er hatte meine Speicher gefüllt mit Überfluß; möchte er mich doch wieder liebkosen! ב Dein auserwähltes, gesegnetes Volk, eingeweiht in Deine geheimsten Geheimnisse, hast Du ausgeschmückt mit wohlduftenden Specereien, mit Deinem weitriechenden Balsam. ב Sie waren Deine Hausgenossen und Gefreiten; siehe,

בֵּית מְדִין צְחֲרֶיךָ ·	מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ׃
גֵּאֶה וְרַב עֲנָוָה ·	הוֹדִי מִבָּנוֹת נָוָה ·
גַּם כִּי דָוָה ·	שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה׃
גַּחַל כִּי מְחָרְחֶרֶת ·	קָרַב רֹגֶז סְחַרְחֶרֶת ·
גַּחֹן קְדוֹרַנִּית כַּחֶרֶת ·	אַל־תִּרְאוּנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת׃
דּוֹלִי וּכְמַר מִדְּלִי בְּדָלִי ·	טוֹטֶפֶת כְּלִילוֹ גְּדָלִי ·
דִּגְלִי עֹז מִגְדָּלִי ·	הַגִּידָה לִּי׃
דַּרְבוֹנִי מַלְמַד מַרְדָּעִי ·	נָתוּן רוֹעֶה דַּרְדְּעִי ·

בית מדין, בית המקדש שישבו שם ת"ח הסנהדרין ההלכה על מדין. אחריך, לשון אחונות אחורות (שופטים ה' י') וכל א' מחזר כביביך ואומר משכני אחריך. ג. גאה וכו', הקב"ה שהוא גאה ורב ענו', הנוה הודי מיתר הבנו', ואף גם כי דוה ושחורה אני עתה, כלומר מרוחקה ונעזבה, מ"מ נאוה אני. ג. קרב רגז וגו', הרוגז שהקיף אותי מכל צד שמני כגחלת מחורחרת ואלך קדורנית שחות על גחון, לכן אין לכם לבזותי שאני שהרחורת. אל תראוני, אל תבזוני, כמו לראוה בך (יחזקאל כ"ח י"ז), וכמו שפרש"י ורא"ב"ע, וחרת הוא השחור שמשחירין בו העור. ד. דולי, מרוממי לשון כי דליתני (תהלים ל' ב'). והגדילני [שהגבה] כמר מדלי, עפ"ה ישעי' מ' ט"ו. גדלני להיו' טוטפת כלילו, כלומר פאר תפארתו, ורמוז לתפילין דמרא עלמא כדאי' בברכו' ו' א'. טוטפת, הוא תכשיט הזרוע והראש, ואצעדה אשר על זרועו (ש"ב א' י') ת"י וטוטפתא דעל דרעי', ופארכם על ראשיכם (יחזקאל כ"ד כ"ג) ת"י וטוטפתכון ברישיכון, ובמשנ' (שבת פ"ו א'), לא תצא אשה לא בטוטפת. ד. דרבוני, מלמד, מן ולהציב הדרבן (ש"א י"ג כ"א) ומן במלמד הבקר (שופטים ג' ל"א) המחט התקוע בראש עץ שטוענין בו הבורים יקרא דרבן, והעץ יקרא מלמד, וע"ד השאלה יקראו השרים דרבן כי הם מנהיגים את העם כדרבן המנהיג את הפרה, ולכן בי שרים ישורו (משלי ח' ט"ז) תרגם המתרגם בי דורבני מתדורבין. מרדע, לשון תלמוד הוא כמו מלמד. עיין ויקרא רבה פ' כ"ט, ושלשתן רומזים על שבט המושל, וכוונת המאמר, הנהגתי והדרכתי והישרתי הי' נתון אל רועה של דרדע, הוא משה רבינו שהי' רועה של דור המדבר המכונה דרדע כפירש"י מ"א ד' י"א, והר' דרדעי ליחס.

---

wie sie sich nach Dir sehnen, nach jenem Hause der erlauchtesten Richter! O, winke nur, ich folge Dir! ג Er, der Erhabenste und Sanftmüthigste, er hat mich ausgeschmückt über alle Schönen; hat mich auch ein Unfall betroffen und entstaltet, so blieb ich dennoch niedlich. ג Einer durchgebrannten Kohle gleich, hat der rundum drückende Kummer mich in Schwarz gehüllt und niedergebeugt; o, schauet nicht so verächtlich auf mich, weil ich schwarz bin! ד Hoch hat er mich emporgehoben, sonderte von den Heiden mich, wie den Tropfen vom Eimer, er zog mich groß zur Völkerzierde und zeigte mir dort mein Panier, meine Festung und meine Burg. ד Meiner Leitung Stab übergab er dem Hirten jenes wissensreichen Geschlechts*),

*) דור דע; so wird die Generation in der Wüste genannt, weil sie Gottes Herrlichkeit geschauet, auch das Gesetz empfangen haben.

דָּן וְהוֹכִיחַ פְּדָעַי · אִם לֹא תֵדְעִי :
הִדְרִיךְ סוּס לִמְנוּסָתִי · בַּיָּם בִּקַּע לִבְסִיסָתִי ·
הֱמִירוֹ וּמָלֵא בְּפִיסָתִי · לְסֻסָתִי :
הִתְרַנִּי מִלֵּי חַיַּיִךְ · רְטִיַּת נוּמֵי מְחַיַּיִךְ ·
הַזֶּה וְהַבָּא לְתַחַיַּיִךְ : נָאווּ לְחָיַיִךְ :
וְהַגְּנִי חֵן מְצֻהָב · בְּנִצּוּל צוּל רָהַב ·
וְכַבִּיר הִצְבִּיר יַהַב · תּוֹרֵי זָהָב :
וְלִבִּי גַּם בּוֹ · יָדַע סִיג סִבּוֹ ·

פדעי, הוא תרגומו של פשעי. ה. הדריך וכו', עפ"ה דרכת בים סוסיך (חבקוק ג' ט"ו). לבסיסתי, למען היות לי בסיס לעמוד עליו, וכמו (שמות ל' י"ח) ת"א ובסיסי', מוסדי ארץ (תהלים פ"ב ה') מתורגם בסיסי ארעא, גם בל"י ובל"ר ובל"א נקרא המושב והיסוד Basis. המירו ומלא בפיסתי, הפריש וכרת פסת רגלי הסוסים שברכבי פרעה, כמ"ש רז"ל שנשמטו טלפי סוסיהם בקרקע הים, וכן פירש"י שמות י"ד כ"ד. המירו, הפרישו וכל לשון המרה לשון הפרשה כפירש"י בכמה מקומות, [כמדומה שהוטל למבאר המרה בהרמה, ויל"פ ע"ש ויט משה את ידו וישב הים וגו' וישובו המים ויכסו וגו', המירו מבקיעתו ונמלא במים בפסת ידי, לסוסתי למען סוסתי ברכבי פרעה]. ומלא, והכרית כמו בלא יומו תמלא (איוב ט"ו ל"ב). לסוסתי, לקבלת סוסים הרבה כמו שפי' עליו רש"י ז"ל. ה. נומי מחייך, פלאי מכותיך [נומי, דבר יתר בגוף שצריך להסיר, כמו בב"ר עה"פ ונמלתם]. לחייך, כמו לוחותיך, ורומז לשני הלוחות, ודוגמתו בשיר רבה נאוו לחייך בתורים בשתי תורות שבכתב ושבעל פה. ו. חן מוצהב, דוגמת נחשת מוצהב (עזרא ח' כ"ז) ובדברי רז"ל צהבו פניו של רבי, כלומר האירו פניו, והוא עפ"ה וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום וינצלו את מצרים (שמות י"ב ל"ו). וזהו בנצול צול רהב, ואמרו רז"ל שעשאוה כמצולה שאין בה דגים, מצרים נקרא רהב כדכתיב אזכיר רהב ובבל (תהלים פ"ז ד') וכן בהרבה מקומות. וכביר הצביר יהב, שעורו והצביר יהב כביר, כלומר מתנות רבות, כמו השלך על ה' יהבך (תהלים נ"ה) וכביר לשון רבוי הוא כמו מעט מזער לא כביר (ישעיה ט"ז י"ד) כביר מצאה ידי (איוב ל"א כ"ה). ו. ולבי גם בו, ידוע מלשון תלמוד כלומר כאשר היה לבי גם בו בעבור רוב העושר אז הודיע הסיג שבי סובו. סיג, הוא הפסולת הנשאר מן המתכות אחר שהותך, וסובין הוא הפסולת הנשאר מן הקמח, כלומר הסיג שבי היינו הערב רב גלה והודיע הפסולת שבו כלומר יצר הרע, וכר

---

er rügte und bestrafte meine Fehler, wenn ich unvorsichtig war. ה Dort spornt er selbst das Roß zu meiner Rettung, spaltete das Meer, schuf mir festen Pfad und — enthufte meiner Verfolger Pferde. ה Dann rief er mir warnend zu: „Meine Verordnungen sind dein Leben, das Heil deiner Wunden, dein Wohl in diesem und jenem Leben; siehe hier die schönen Gesetztafeln!“ ו Nur allzugewogen war er mir, überließ mir das mächtige Gut jener stolzen Nilbewohner, überhäufte mit Geschenken mich, goldner Geschmeide die Fülle; ו dadurch ward mein Herz übermüthig, zeigte seine Schlacken bei niedri-

וְסָר בְּאוֹכֵל עֵשֶׂב׃ עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ׃
זְמַן זְמַן מִזְמוֹר׃ יְחוֹר עָרִיצִים לִזְמוֹר׃
זְבָלַנִי בְּצַר לִבְמוֹר׃ צְרוֹר הַמּוֹר׃
זִלְזוּל כְּרוּם כֻּפֶּר׃ הִזִּיל כַּרְכּוֹם חֶפֶר׃
זִיֵּף חוֹב מִסֵּפֶר׃ אֶשְׁכּוֹל הַכֹּפֶר׃
חָשַׁק חִבַּת רֵעוּתִי׃ וְחָפֵץ חֶלְבֵי רַעְוָתִי׃
חִוָּה לְחֻפַּת יְרִיעָתִי׃ הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי׃

בתבנית שור אוכל עשב, והיינו העגל אשר עשה, בעוד שהמלך במסבו, ודוגמתו אמר הושע (ב' י') וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל. ז· זמן זמן, הקב"ה ייעד זמן. מזמור, כמו את תזמור (ויקרא כ"ה ד') לשון כריתה, וזה כנגד מ"ש הקב"ה ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם (שמות ל"ב י'). יחור עריצים לזמור, ענפי רשעים לגדע· זבלני, חבר עמי, כמו יזבלני אישי (בראשית ל' כ'), [ותמהני על נקודתו בלשון מגונה, וללב"כ הוא זבֻלני] כלומר מ"מ חזר להתאחד עמי ונכמרו רחמיו בצר לי בזכות צרור המור, והוא· יצחק שנצרר על הר המוריה, וכמו שפרשנו כן תרגם הארמי הפסוק הזה בשיר השירים א' י"ג באמרו בשעתא דאמר ה' למשה איזל חות ארום חבילו עמך פסק מני ואשלינון בכן תב משה ובעא רחמין מן קדם ה' ודכר ה' להון עקידת יצחק דכפתי' אבוי בטור מוריה על מדבחא וכו'. ז· זלזול, לשון זלות ובזיון. כרום, קנין בל' תלמוד, כלומר כעגל אשר נקנה ע"י הכפירה כזלזול. הזיל, לשון התכה והגרה. כרכום, שם נופל על המתכת החזק, קשת נחושה (איוב כ' כ"ד ותהלי' י"ח ל"ה) מתורגם קשתא כרכומא, וכן נחושה בלשון עברי נופל על כל מין מתכת חזק, כמו שפי' רד"ק. חפר, לשון בזיון כמו וחפרה הלבנה (ישעיה כ"ד כ"ג), ופרושו הזיל והתיך מתכת הנבזה והנמאס והיינו העגל כדכתיב ויקח את העגל וישרוף באש ויטחן ויזר על פני המים (שמות ל"ב כ'). וזייף חוב מספר, כדכתיב מי אשר חטא לי אמחנו מספרי (שם ל"ג). וזייף, מחה. אשכול הכופר, כל חברת הכופרי' מחה מספר, כדכתיב ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל (שם ל"ה). גם בילקוט דרשו הכופר לשון כפירה, ואפשר כי אשכול הכופר תאר לשם יתעלה כמו שאמרו שם, אשכול זה הקב"ה איש שהכל שלו, הכופר, הוא מכפר על עון שמרדתי בו, וכן במס' שבת פ"ח. ח· חשק וכו', ואחר זאת חזר להשרות שכינתו עמי וחשק באהבת ריעותי. חלבי רעיתי, חלבי מרעה שלי כלומר הקרבנות. חוה, מן יחוה דעת (תהלים י"ט ג') לשון דבור. חבת יריעתי, היינו המשכן העשוי מיריעות, כלומר בכלות המשכן אמר

---

gem Gesindel, ward abtrünnig und wählte zum Schutze ein grasendes Thier, während der König noch in seinem Zirkel war. ז Schon gab er das Zeichen zum Verderben, jenen Auswurf auszurotten, nahm mich aber mit Erbarmen wieder auf, jenes auf Moria's*) Gebirge Gebundenen halber. ז Doch das Götzenbild wurde aufgelös't, zerstreut das eherne Scheusal, der Schuldige aus dem Buche getilgt, die ganze gottlose Rotte. ח Nun zeigt er mir seine Freundschaft wieder, nahm meiner Heerde Opfer wohlgefällig an, sprach bei Vollendung meiner Teppich=

*) Berg Moria, wohin Isaac zum Opfer gebracht worden.

חָשׁ חָפְשִׁי מֵדוֹדִי · דָּן בְּרִוּוּי דוֹדִי ·
חִנַּנְתִּיו חֲתָנִי יְדִידִי · הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי:
טִלְטֵל פַּנִּיקְטֵי נִתְרָזִים · הָרִים עוֹקֵר וּתְרָזִים ·
טָם מַטַּע מְזוֹרָזִים · קֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים:
טִירַת בֵּיתוֹ נֶאֱצֶלֶת · יִתְּנֵנִי רוֹן מְצַהֶלֶת ·
טַכְסִים חֻתְנָה מְצַלְצֶלֶת · אֲנִי חֲבַצֶּלֶת:
יַעֲלוּ רָם מְתוּחִים · חֲרוּשִׁים דוּשִׁים תְּחוּחִים ·
יָאִים עֲרֵבִי נִיחוֹחִים · כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים:
יָצִיץ וְלֹא לְמִצְעָר · יֶתֶר שְׁאָר מִזְעָר ·
יִפְרַח לְוּוּי מַעַר · כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר:
כִּתְּרַנִי מֵהֶכְשֵׁר זַיִן · הִרְבַּנִי מְלֹא־עַיִן ·

לי, הנך יפה רעיתי. ח. חש וכו', מהר להפשני מסבלות, עש"ה הסיר מסבל שכמו כפיו מדוד תעבורנה (תהלים פ"א) כדי לשמוח עמי ברווי דודים, ל' לכה נרוה דודי' (משלי ז' י"ח). חננתיו וכו', גם אנכי השיבותי תשואות חן לחתני וידידי ואמרתי, הנך יפה דודי. ט. פניקטי נתרזים, כדאי' בריש ויקרא רבה דף קס"ה א', או"ה היו שומעין קול הדבור ונתרזין מתוך פניקטיהון, ור"ל נתחלחלו מתוך היכליהם. ותרזים, ענין תרזה (ישעיה מ"ד י"ד). טם, גדל גבה למעלה נוטע של מזורזים הצדיקים ונעשו קורות בתינו ארזים וכפי' רש"י על ועשית את הקרשים (שמות כ"ו ט"ו) ע"ש. י. מתוחים, שמים הנמתחים (ישעיה מ' כ"ב). חרושים, ל' על גבי חרשו חורשים (תהלי' קכ"ט ג'). דושים, ל' דישה. תחוחים, ל' עפר תחוח, כלומר ישראל שהיו שחוחים עד עפר והיו למרמס הרגל עלו לרום שמים ונעשו נאים וערבים לריח ניחוח כשושנה בין החוחים. י. יצין, יפרח. לווי מער, ל' כמער איש ולויות (מ"א ז' ל"ו). עיין בפרשים פרש ערה. כ. כתרני, בכתר תורה המוכשרת יותר מכלי זין, ועוד י"ל זין רומז לז' ס"ת (שבת

hütte: „Schön bist Du, meine Geliebte!“ ח (Darum eilte er, mich des Dienstes zu befreien, um fröhlich meiner Liebe zu pflegen.) Erwiedernd rief ich meinem Holden zu: „Schön bist Du, mein Lieber!“ ט Dort zertrümmert er der Ruchlosen eichene Paläste, stürzt Berge hin, entwurzelt Eichen; aber der Frommen Sprößlinge wuchsen hoch heran, zum Gebälke meines Zedernhauses. ט Jetzt prangte hoch seiner Wohnung Palast, ich sang entzückt den Wonnegesang wie beim Hochzeitschall — reizend war mein Antlitz wie eine Narzisse. י Nun stieg es himmelhoch, das tiefgebeugte Volk, lieblich und anmuthig, wie ein Rosenstock unter Dornenbüschen. י Mächtig wuchs er heran, der kleine Überrest, blühte zur Ergötzung auf wie ein Apfelbaum in wildem Gehölze. כ Zärtlich verpflegte er mich und schützte

כְּתָב רְאִיָּה וּמִנְיָן · הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן:
כִּלְכֵּל עֲדָנַי מִתַּשִּׁישׁוּת · יִסְּרַנִי קָשׁוֹת מְקֻשָּׁשׁוֹת ·
כּוֹנַנְתִּי חוֹלַת חֲשָׁשׁוֹת · סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת:
לֹא דֶרֶךְ כְּהִפָּלִישִׁי · גַּם צִיָּה כְּהִפָּרִישִׁי ·
לְמָסָךְ וּפִנּוּי טְרָשַׁי · שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי:
לֵב אֶחָד וּשְׁכֶם · דָּאִים כָּעָב לְמָשְׁכֶם:

לאסירים

קי"ו א'), ועין רומז לשבעים אומות, וכן איתא במדרש חזית משל לעשיר שהיה לו אוצר של יין נכנס לבדקו ומצא אותו חומץ רצה לצאת מצא שם חבית מלאה יין אמר זאת עומדת עלי כמלא אוצר, כך ברא הקב"ה ע' אומות ומכולם לא אהב אלא ישראל שנא' הביאני אל בית היין וכו', בית היין שהם הדגילנו משבעים אומות כמנין יין וכו' עכ"ל, וכנגד מלא אוצר תפס הפייטן בלשון מלא עין שהוא הנרמז באוצר וזהו כתב ראי' וכו'; [יל"פ מהכשר זין של מלאך המות שלא הי"ל לשלוט כמ"ש רז"ל; הרשני מלא עין, ירד ה' לעיני כל העם; כתב וכו', באוריה של תורה, עליהם אמר הביאני כו' כמשפרש"י שם]. כ. יסרני קשות, אבל לטוב לי, כדי שאקשוש עצמי. מקוששות, ל' התקוששו וקשו (צפני' ב' א') ופירשו רז"ל קשוט עצמך וכו'. כוונתי, אבל כשכוונתי חולת חששות מיד סמכוני באשישות. אשישות, הם דברים המחזיקין ל' והתאוששו (ישעי' מ"ו) או הוא כפשוטו ל' אשישי ענבים (הושע ג' א'); [מדרש עה"פ סמכוני: לבן מלך שעמד מחליו וכו' ישראל ממצרים היו בהן בע"מ משעבוד כו' עדיין לא בא זיון של בניי כו' יתעדנו כו' ואח"כ אתן להם אה"ת, וזהו כלכל עדני כלו' זיוי, מהיות תש כח, ואח"כ למדני הלכות הקשות (גם הוא שם במדר' על באשישות), כונתי את לבי (אולי ע"ש מ"ש שם מבקשים לשמוע דבר משנה ותלמוד) אני שהייתי חולת חששות, (כמו תש ברא"ש) בעלת מומין, ואמרתי סמכוני]. ל. לא דרך וכו', כשהלכתי אל מדבר לא דרך מקום ציה ושממה היה הוא לי למסך ופנה הדרך מן האבנים ושמאלו סמכתני תחת לראשי. כהפלישי, ל' עפר התפלשי (מיכ' א' י') שטעמו התגלגלי בעפר. כהפרישי, ל' המפרש מן היבשה לים הידוע בדברי רז"ל. טרשי, ל' טרשים וסלעים הנהוג בלשון תלמוד, ורומז למאמרם ז"ל כי הענן הלך לפניהם לפנות הסלעים ולהשוות הדרכים; [לא דרך הוא לה"כ תלים ק"ז מ', אמנם מ"ש גם מסייע שר"ל לא דרך שלא נחם דרך פלשתים דרך מפולש וקרוב גם כהפלישי נופל על פלשתים; שמאלו כו' להיות לי למסך ולפנוי]. ל. לב אחד וכו', מיוסד על תרגומו דהאי קרא בשיר השירים, גם במס' סנהדרין צ"ב ב', כי בני אפרים סמכו על גבורת' וזדו לצאת שלשים שנה לפני הקץ ונפלו ביד פלשתים ונהרגו, ואמר הקב"ה השבעתי אתכם שלא תזידו למהר קודם הקץ, וזה שאמר הפייטן כי לב אחד ושכם א' כלומר חלק ומנה תשוב

---

mich vor Schwäche; zwar hat er oft empfindlich mich zur Besserung gezüchtigt, doch wenn der Krankheit Ungemach bedenklich ward, da wurde ich bald gelabt mit stärkenden Mitteln. ל Als ich auf ungangbaren Wegen wandelte und jene steinichte Wüste durchstrich, da deckte er meinen Zug, seine Rechte räumte Felsen vor mir weg, seine Linke war meines Hauptes Stütze. ל Ein

לַאֲסִירִים יַחְפּוֹץ כְּסֻבָּם· הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם:
מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת רְדוּדִי· לַחַץ עַקְרַבֵּי גְדוּדִי·
מִהֵר וְקִדֵּר מְדַדִי· קוֹל דּוֹדִי:
מִבֵּית חֹמֶר קִצְּבִי· בֵּית חַיִּים נְצִיבִי·
מְצַפִּי מְצִיפִי מַצְּבִי· דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי:

והיינו הגבוריה בני אפרים היו דחקו הקץ לצאת והיתה זאת להם למכשול כי נמשכו ברשת הפלשתים, כי הקב"ה יחפוץ שיהיו אסירים בשבוש שני העינוי והשביע אותם על זה שלא יעלו בחומה כדאי' במס' כתובות קי"א א', ואח"כ אמר הפייטן שאעפ"כ מהר הקב"ה וקצר המדה בשעבוד קושי השעבוד כמאן דאמר קושי שעבוד השלים המנין וזה שאמר אחריו מבור תחתיות וכו'; [ילקוט ישעי' רמז שס"ב שס"ג: זכו מעלן למעלה ומרוממן כעב שנ' מי אלה כעב תעופינה, ישראל בגלותן בענני כבוד שנ' ואשא אתכם וגו' כך הוא עושה להם שנ' מי וגו'; וזה"ש למשכם אליו לעבדו שכם אחד ובלב אחד וכמ"ש ויחן שם ישראל כאיש א', היו דאים כעב והוא עש"ה ואשא אתכם עכ"כ ואבא אתכם אלי ות"א לפולחנא דילי; ואע"פ שגזר להיות אסירים מ"מ חפץ להם בטובה שהשכים להם ולכן השבעתי אתכם את האמות שלא תשתעבדו בהם יותר מדאי]· מ מבור תחתיו' וכו', משפת בור תחתיו' שהיו מרדדין אותי בתוכו והיו לוחצי' אותי לשרוע את בשרי בעקרבי' לכן בא קול דודי ומהר וקצר המדה הקצוב' וכמו שבארנו. רדודי, ל' הרודד עמי (תהלי' קמ"ד ב'). עקרבי, ל' ואני איסר אתכם בעקרבי' (מ"ב י"ב י"א), גדודי, ל' לא תתגודדו (דברי' י"ד א') שעניינו השריטה בבשר· קדר, העביר והסיר בל' תלמוד [?; ל' מקדרין בהרים, עירובין כ"ח, שהוא ל' נקיבה וחקיקה עם קצור המדה, וכן קודר את האזכרות, קודר סביב הופק כעין ארובה כולם ל' נקיבה ונקירה. מדדי, שהי' מודד ומדלג בשבורי; גי"ל המכהל אותי כמו האשה מדדה את בנה]· מדדי, המדה הקצובה לי. מ מבית חומר וכו', הגזרה שהיתה כתרצה ונקצבה עלי לבנות בתי חומר לפרע' המיר ולוה להציב תמורתו בית חיי', והוא המקדש, ובראותו שהיו מציפים ילדי במים אז הי' דודי דומה לצבי למהר לגאלני. נציבי, לשון הקמה כמו ויצב שם (בראשית ל"ג כ'). מצפי, ל' צפי' וראי'. מציפי, ל' אשר הציף את מי ים סוף (דברי' י"א ד'). מצבי, שרשי ויסודי והיינו הילדים אשר לי, דוגמת זרע קדש מצבתה (ישעי' ו' י"ג); [מבית חומר, כמו מבית עבדים, ממקום שעבוד בחומר; קצבי, נ"ל בצדי דגושה, קצב וקבע אותי בבית חיים; נציבי, מעמי; מצפי, המשגיח עלי במצרים כמ"ש ראה ראיתי את עני עמי; מציפי, (במחזורים שלפניי הפא בחירק) המעלני מים, וציפה היא ל' עלי' ע"ג מים כמו ויצף הברזל;

---

mächtiger Theil, von Muth beseelt, wagte es vor der Zeit, sich dem Dienste zu entreißen, und fiel. »Mein göttlicher Wille, sprach er, hat die Frist eurer Leiden bestimmt; harret, ich beschwöre euch!« מ Allein meine Treiber waren allzu grausam, sie peitschten quälend mich in der Gruft, worein sie mich versenkt! Dieses beschleunigte meine Befreiung, die Stimme meines Geliebten erscholl. מ Vom Bau irdischer Häuser, wozu sie mich bannten, führte er mich, ein Haus des Lebens*) aufzubauen; er schaute, wie sie meinen Stamm ersäuften, und schnell

*) Das Stiftszelt.

נַחֲלָה שָׁפְרָה לִי · תִּקְוַת שְׁלוֹשׁ גּוֹרָלִי ·
נְעִימוֹת בְּמַר לִי · עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי :
נָם תִּתִּי סֵבֶר · וְרַק אֵין דָּבָר ·
נוֹסוּ נוֹדוּ כְּבָר · כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר :
סַרְסוּר זָרוּז מֵרֶץ · רֹאשׁ פְּרוּז הֶרֶץ ·
סְלוּל שָׁלוֹם וְתֶרֶץ · הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ :
סִפֵּק עַתִּיק מְפִיגֶיהָ · הֵפֵק מַמְתִּיק פַּגֶּיהָ ·

משני, (נ"ל בשני דגושה) המעמידני כמ"ש למען הקים אותך היום לו לעם, ולענין שלש אלה דומה דודי לצבי כמ"ש שם במ' מה נאו כו' הקב"ה קפץ מטוגרים לים ומים לביני ומשיני לעתיד וכו']. נ תקות שלוש גורלי, תקוה שלשה האבות. מר לי, ל' תמורה וחלוף דוגמת הנה לשלום מר לי מר (ישעי' ל"ח י"ז) ולדעת הריק"כ; [נחלה, כל החרוז הזה לשונו לקוח מתלים י"ו ה' ו', ועניינו מן המדרש עה"פ ענה דודי כו' בתו של אברהם כו' יצחק כו' יעקב, וכדמתרגמינן תקות כו' (מלה"כ תקות חוט יהושע ב') החוט המשולש שלשת האבות; וכאשר הי' מר לי ענה לי דודי וא"ל נעימות.] נ נם וכו', אמר לתת לי תקוה, ואין לי לעשות דבר כ"א לנוס מהר אל מקו' מנוחתי המיועד לי. כי הנה הסתיו עבר, אלו ת' שנים שנגזרו על אבותינו כדאיתא בילקוט. [ורק אין דבר, לפ"ה תקות. נוסו נודו, ירמי' מ"ט.] ס סרסור וכו', הסרסור שלי משה רבינו הזריז מאד, ל' ויתבל נמרץ (מיכה ב'). ראש פרוז הרץ, עפ"ה נקבת במטיו ראש פרזיו (חבקוק ג'). הרץ, לשון רצוצה ומשקלו התל, כמו שפרשתי שם (בראשית ל"א ז'). סלול שלום ותרץ, הנהיג את ישראל במסלול ״ ״שלום ומישור. תרץ, תרגומו של מישור, וזה היה בחדש ניסן בעת שהנצנים נראו בארץ. [ספק, שלח, שניהם במחזורים שלפניי בחירק ונכון הוא, וכן פ ג י ה הראשון בחירק הפה, וטוב הוא מהיות שתי מלות שוות בחרוז; ועניינו כ' בדור שהוא מ"ש במדרש: התאנה חנטה פגיה אלו פושעי ישראל שמתו בג' ימי אפלה, והגפנים כו' אלו הבינונים (גי' הילקוט) שעשו תשובה ונגאלו; וזה"ש ספק עתיק, ע"ש עתיק יומין יתיב וגו' דיאל יתיב, העתיק הלקה והמית (מל' ספקם, איוב ל"ד כ"ו, ומזה וספק את כפו בהכחשת בענין דלמך, הביאו רש"י,) את המפיגים התורה (עפ"ה חבקוק א' ד', ועפרש"י יעל ויפג לבו, ויגש); הפק, למען הוציא לחפשי פגיה הם הבינונים שכנה המדרש כמ"ר ולותו כנו במ"ז פ"ה דנדה פגה, הממתיק אותם (ע"ש נתנו ריח) שקבלם בתשובה; כלת, בהר במובחרים

---

wie ein Reh eilte er herbei, mein Lieber! ב Ein herrlicher Antheil ward mir beschieden, das erwünschte Loos meiner Urväter ward mir zu Theil. »Ungemach, sprach er, verwandle nun in Anmuth sich!« Er sprach's und sicherte mir's auch zu. ב Siehe, deinen Wunsch habe ich erfüllt; ihr habt nun nichts mehr zu thun! Eilet, ziehet nur, der frostige Winter ist vorüber; ס mein Abgeordneter, der mächtige Tapfere (Moses) erschien, schmetterte des Feindes Heereshaupt, schuf Frieden und Eintracht wieder, eben als die weiße Blüthe im Lande sich zeigte. ס Als der Weinstock verblüht, das süße Obst gereift, zeitig das Getreide

סֹלֶת סֹלֶת סְפוּגֶיהָ · הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ:
עֲקַלָּתוֹן נוֹשֵׁף קָלַע · וּפִיתוֹם מְכַשֵּׁף נִצְלַע ·
עֵרֶב שִׁלְשׁוּל כְּהַקְלַע · יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע:
עֲרוּדִים עִם־עִילִים · מָדוּ וְזָדוּ שְׁעוּלִים ·
עָנִין לֹא מַעֲלִים · אֲחוֹרַנּוּ שֶׁעָלִים:

בבבה, ספוגיה, הסוטריה שהיו עושים בעבורם (ל' סופג ארבעים), שאמר עליהם הבשה לי שבעים היה.] ע עקלתון נושף קלע, עקלתון אמר לנחש (ישעי' כ"ז א') ונופל בו לשון נשיפה כפי' רש"י אבל שפיפון עלי ארח (בראשית מ"ט י"ז) · קלע, הוא לשון השלכה וירייה כמו קולע באבן (שופטי' כ' ט"ז) ורומז בזה לאנשי מצרים המנחשים והמכשפים שרדפו אחר ישראל במהירות חזקה כאלו הושלכו מן הקלע, וכמו שתרגמתי. ופיתום מכשף, בעלי כשפים בעיר פיתום שבארץ מצרים. נצלע, לשון והוא צולע (בראשי' ל"ב ל"א) שענינו פסח, ונופל ל' צליעה ופסיחה ודלוג על המכשפים כמו שהעיר לנגד הענין הזה החכם בעל יריעות שלמה בדרש דלג ופסח ובשר' שך ע"ש. ערב שלשול בהקלע, הייתי מתערב ונלכד בתוך שלשלו' קלועו', וזה שמסיי' יונתי בחגוי הסלע, וכמו שפי' עליו רש"י ז"ל וכן תרגם המתרגם הארמי ע"ש, וע"ד זה תרגמתי גם אני. [ערב, ע"ש כי קולך ערב שבאותו פסוק. שלשול, פי' המפרש ע"פ מכילתא אצל וינעקו ב"י עה"פ אל תיראי תולעת יעקב מה תולעת זו אינה מכה את הארז אלא בפה כך ישראל א"ל אלא תפלה, ושלשול הוא מין תולעת. כהקלע, (במחזורים שלפניי וכו' המפרש גב, אלא שהמבאר אהבתו את באוריו קלקלה את השורה) כ"ל שר"ל כאשר קרה שהיתה יונתי בחגוי הסלע ר"ל בצרות, כל' איקלע שבגמרא, ול' קולע ונקלע קשים עלי, וי"ל ע"פ המדרש והמכילתא הנ' למה היו ישראל דומין וכו' הים סוגר והשונא רודף וכו'; וקולע ל' קליעת חוטין כלומר נלכדו מפרעה; ונצליע כמו צולע על ירכו, לפי שלא מהרו והלכו דרך ישרה אלא עקמו וחזרו על פי החירות (והוא פיתום והוא מקום כשפים), אמר נצלע ע"י פיתם.] ע ערודים, המורים זקנים. עלים, חמורים בחורים, כלומר הזקנים והבחורים של מצרים ירדו בזדון אל תוך הים המכונה מעל (ישעי' מ' י"ב) אבל ענין לא מעלים, אבל לא העלו מטמוניות כדרך היורדים אל תוך הים להעלות מטמוניות ומרגליות ואדרבה נאחזו שם כשועלים הנאחזים במצודה, ושועלים אמר למצרים על שהיו ערומים כשועלים כדאית' בשמות רבה פ' כ"ב. אחזו, פעל עבר ע"מ אחרו פעמי מרכבותיו (שופטי' ה'), ככתוב במכלול דף ס"ד ב'. [ילקוט: שועלים אלו המצריים הזקנים, שועלים קטנים אלו בניהם כו' ותינוקי ישראל נתפשים על ידיהם; מדו זדו, שמדדו בזדונם במה לדון את ישראל; שעולים, כנוי למצרים ע"פ המדרש: שועלים הניינא חסר כתיב אותם בידו לשעלו של ים; ענין לא מעלים אחזו וכו', במדרש: בנות ישראל כו' נוטלות בניהן ועומדות אותן כו' הרשעים נוטלין בניהם הקטנים ומכניסין כו' ומשליכין

zum feinsten Mehl und der Feigenbaum seine jungen Feiglein getrieben, y siehe, da kam nun eine Schlangenrotte zischend herangeschossen, dort hüpfte das zauberreiche Pithom nach; da war ich in einer Enge wieder, in Stricke verschlungen, wie ein Täubchen gedrängt in Felsenritze; y ich stürzte in's Meer — Jung und Alt (ganz Ägypten) folgten mir tollkühn nach in des Meeres Fluthen; aber — sie haben nichts heraufgebracht! Hier

פְּתִיגִיל וְעָגִיל בְּדָלַי · עֲנוּק פִּנּוּק קְדָלַי ·
פָּנִים בְּפָנִים הִשְׁדִּילַי · דּוֹדִי לִי׃
פֹּעַל בָּם טָפוּחַ · שָׂכָר לֹא קָפוּחַ ·
פָּקוֹד דָּר טָפוּחַ · עַד שֶׁיָּפוּחַ׃
צִמְצֵם שִׁכְנוֹ מֶרְכָּבִי · יוֹם חִנּוּךְ כַּרְכֻּבִי ·
צִפִּיתִי פֹּה עִכּוּבִי · עַל־מִשְׁכָּבִי׃
צְבִי־קֹדֶשׁ מָנָה · מְקוֹם מִבְחַר מָנָה ·
צִיּוֹן קִרְיָה נֶאֱמָנָה · אָקוּמָה נָא׃

אותן ליאור הה"ד אחזו וכו', ומעלים כ' ל' העלמה.] פ פתיגיל וכו', מוסב אל מעלה, הם לא העלו דבר אבל אני העליתי פתיגיל ועגיל אזני מביזת הים כמאמר רז"ל. בדלי, ל' בדל אזן (עמוס ג' י"ב). ענוק, ל' ענקים. פנוק, ל' הפנוקים. קדלי, ערפי. השדילי, השתדל ופתה אותי, כמו שפרשתי אצל ויאבק שתרגומו ואשתדל (בראשית ל"ב כ"ה) כלומר דודי הרצני ופתני בפתיגיל ועגיל באזני ובענוק פנוק בערפי ובפנינים שעל פני. פנים, כמו פנין ל' פנינים והם' תמורת הן' כמו חנים וחנין ככתוב בשרשים, ואמר פנים בפנים לשון נופל על לשון, ונראה כי כמוהו כל כבודה בת מלך פנימה (תהלי' מ"ה) תמורת פנינה. [בדלי, נ"ל שר"ל הבדיל לי מל' וינצלו, ופנים בפנים אינו יוצא מפשוטו, ואינו מדבר במתן תורה אלא ביצ"מ שראתה שפחה וכו' וכן ענוק מדבר מבזת הים שכנו חז"ל הענקה בספרי עה"פ העניק תעניק וגו' וזכרת וגו'.] פ פועל בם תפוח, בשני כתבי יד אשר לי כתיב פעַל, הע' בפת"ח, והוא מאשר לא נקרא שם פועלו מהדגש דוגמת ומורק ושוטף (ויקרא כ"ח). הפוח, כמו בשר תפוח, כלומר נעשה בם פעולת התפיחה כי נפחו משתת המים; [במחזורים שלפניי כתוב ג"כ בטח ומדברי המפ' כ' בת, ופירשו ע"פ המדר' על מילת אברהם ע"ש]. שכר לא קפוח, דרך התול כלומר לא נתקפח שכרם. פקוד דר טפוח, הקב"ה שוכן שמים המכונה טפוח ע"ד הכתוב בישעי' מ"ח י"ג, פקד עליהם עונש עד שיפוח, טרם שהאיר היום דכתיב ויהי באשמורת הבקר וגו', וטעם עד שיפוח היום, טרם שנשב רוח היום. פוח, הוא רוח, כי כן מתרגמינן לרוח (איוב ל' כ"ב ומשלי י"א כ"ט) לפוחא. צ נמצא וכו', נמצא שבינתו במרכבי הוא המשכן אשר הכינותי לו, ביום חנוכת המזבח שיש לו כרכוב, כדכתיב וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד) ואמר נמצא על דרך שאמר שלמה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה אשר בניתי (מ"א ח' כ"ז). צ צבי וכו', כלומר לא כאשר צפיתי

---

wurden sie gefangen, die schlauen Füchse! פ Prachtgewand und Ohrringe, Kleinodien und Halsgeschmeide wurden mir zur Beute, Perlenschmuck die Fülle! So schmeichelte mein Geliebter mir. פ Die mächtige That ist nun vollführt — Du, der Du im Himmel thronst, ließest sie ihren wohlverdienten Lohn einernten, noch ehe der Morgen hauchte. צ Nun baute ich seine Wohnung ihm, errichtete den Altar; er schränkte seine Residenz hinein. Hier, dachte ich, werde ich weilen, bei meinem Lager immerdar. צ Sein Rathschluß aber bestimmte den Ausbund der Länder mir, jenes heilig-gelobte Land und jenes Zion dort, die treu gepriesene

קָרַצְתִּי דַּצְתִּי בְּאוֹמְרִים · טַפְתִּי נַפְתִּי בְּמוֹרִים ·
קִלְקַלְתִּי שְׁמָנִים שְׁמָרִים · מְצָאוּנִי הַשּׁוֹמְרִים:
קִנְיָן כִּי שָׁבַרְתִּי · וְטוֹב לֹא סָבַרְתִּי ·
קָדְשׁוֹ לוּלֵא חִבַּרְתִּי · כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי:
רָשַׁם אִסָּר בִּצְבָאוֹתֵיכֶם · בְּזַעֲזוּעַ חֵיל אֱיָלוּתְכֶם:
רָחוֹק דָּחוֹק אֶתְכֶם · הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם:
רֵישׁ גָּלֵי כְּהֶעֱלָה · יוֹנָה תַּמָּה עָלָה ·
רָגְשׁוּ בְּנֵי עַוְלָה · מִי זֹאת עֹלָה:

לעכב פה אבל הוא מנה לי לבי קדש א"י והמקום הנבחר ציון קריה נאמנה, [במחזורים שלפני וכו' במפרש ראש אמנה]. ק קרצתי, מן קורץ עין (משלי י' י') לשון הבטה ללעג. דצתי, רקדתי, דבר הנוקב כמו מחט נקר' דיצה [בחסרון הע] בלשון תלמוד, כלומר גם שם בא"י לא הלכתי בדרכיו אבל קצתי בנביאיה ובמוריה, והטפתי ונפתי מור לע"ז. טפתי נפתי, שניהם לשון נזילה ונופלים על הקטרת המור כדכתיב וידי נטפו מור (שיר ה' ו') וכתיב נפתי משכבי מור (משלי ז' י"ז) כלומ' הקטרתי לע"ז, וזהו קלקלתי שמנים שמרי', [לה"כ ישעי' כ"ה ו'], ולכן מצאוני השומרי' האורבים עלי, דוגמת והשמור כל ארחותי (איוב י"ג כ"ז). ק קנין וכו', כלומר אחרי ששברתי ופרקתי מעלי קנין התורה לא הייתי ראוי עוד לטוב, ולולא שעמדה לי זכות המקדש שחברתי לו כמעט שעברתי ואינני. ר רשם וכו', ירמוז להא דאי' במס' כתובות דף קי"א א', שהקב"ה השביע את א"ה שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי והשביע את ישראל שלא ימרדו בא"ה ושלא יעלו בחומה ושלא ירחקו ושלא ידחקו את הקץ וכו', ע"ש פרש"י, וזהו רחוק דחוק אהכ' השבעתי אתכם; אכן בתרגומי תפסתי בשטה אחרת. אילותכם, ל' חוזק כמו אילותי (תהלי' כ"ב כ'). ר ריש גלי וכו', אמר זה לאשר ולקיים המאמר הקודם ואמר הלא תזכרו כאשר העלה הקב"ה ישראל יונה תמה ממצרים ביד רמה איך רגשו אז בני עולה והשתוממו לאמר, מי זאת עולה, גם תמהו כי ראו שירות שפריר וכו' וככתו אז כן כתו עתה למהר לגאלני. ריש גלי, הוא תרגומו של ביד רמה.

Stadt. Ich wallte hinauf — ק allein dort ward ich ihm untreu, verhöhnte meiner Lehrer Lehre, verehrte Götzen und räucherte Myrrhen ihnen; darum haben sie mich getroffen, sie, die mir nachstellten. ק Ja, untreu ward ich, verletzte die Sittlichkeit; konnt' ich dennoch Schonung hoffen? Hätte ich nicht sein Heiligthum gestiftet, o, dann wäre ich lange schon nicht mehr! ר Aber auch ihr, Tyrannen, wisset, daß auch euer weit ausgedehnter Heerkreis seine nicht zu überschreitenden Grenzen hat; bei eurer schrecklich fürchterlichen Macht trifft euch dennoch das Loos der Zerstreuung, der Bedrückung! Ich schwöre es euch: ר Denkt, als vormals sein kleines Volk — fromm, wie die Taube — mit erhobenem Haupte aus der Sclaverei zog, wie sie staunten, des Frevels Söhne: „Wer ist das Volk, das so

שֵׁרוּת שַׁפְרִיר שִׁטָּתוֹ · מַטּוֹת וְרִבּוֹא חִטָּתוֹ ·
שַׁעַר צֵא וְשִׁטָּתוֹ · הִנֵּה מִטָּתוֹ:
שִׁירַת עִרְבּוּב מִלְעָרֵב · אֻמָּנוּת אֲבוּב עָרֵב ·
שִׁירוֹת נִבּוּב הֵרֵב · כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב:
תָּאָיו פָּסַק לוֹ · מַלֹּאת בְּנֵי טְרַסְקָלוֹ:
תַּטְלִיל חִסָּה לוֹ · אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ:

ש שירות וכו', מוסב אלמעלה כמבואר. שפריר, אהל (ירמי' מ"ג י'). שטתו, ל' שטים. מטות, שבטי ישראל, המטו. נעריו, כי הילדים רכים (בראשי' ל"ג י"ג) ת"י חטיין, הלים הרך (דברים כ"ח נ"ד) גברא דמחטי. שער, ל' שעור וערך. שטתו, ל' שטין הידוע בתלמוד והיינו שורות. מטתו, כנוי לאהל מועד כמו שפי' רש"י, והכי פרושו, העומדים לשרות אהל השטים, היינו אהל מועד הם מטות שבטי ישראל עם רבוא נעריהם והיינו פרחי כהונה ולויי', גם הילוכם וחנייתם היתה בשורות מסודרות ונערכות, וע"ד זה תרגמתי. ש שירת ערבוב מלערב וכו', מבואר בפירש"י על ב"ר פ' כ"ג שאמ' שם ועוגב עריבלין ופרש"י כלי שיר כדאמרינן הדרבלין היו במקדש כדי לערבב את הנעימה (ערכין דף י' סוף ע"ב) ומאן דגר' לא הי' במקדש משום הוא שעל כן יסד הפייט שירת ערבוב לערב שירת נבוב בניב הפה לערבב זה בפה וזה בכלי שאותן הלוים המשוררים בפה קול ערב לא ישירו בכלי ואותן המשוררין בכלי לא ישירו בפה שאין זה נכנס באומנות חבירו דכתיב ביה מיתה, כדכתיב וזאת עשו להם וחיו ולא ימותו בגשתם אל קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש איש על עבודתו ועל משאו, זה באומנות שלו, וזה באומנות שלו, וסמיך לי' ולא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו שלא יהיו נבלעים ומעורבבים זה באומנות חבירו אלא זה ינגן בכלי שיר וזה ישיר בפה כדי לערבב את הנעימה, עכ"ל; וטעם כולם אחזי חרב ר"ל עונש מיתה עליהם. ת תאיו וכו', ואמר כי פסק לו משכן האים להיותו ראוי למלאות שלשת עמודי העולם והיינו אהל מועד שבו ארון העדות שהוא הרגל השלישי, כמאמרם ז"ל ברבות פ' נשא דף רמ"ט ב', עד שלא הוקם המשכן הי' דומה לטרסקל של ב' רגלים שאינו יכול לעמוד, משהוקם המשכן נעשה לו רגל שלישי ונתבסס ועמד וכו'; ויש ספרים גורסים תאב פסק לו, ויהי' מלשון גרסה נפשי לתאבה (תהלים קי"ט) ובדעת מנחם שהזכיר רש"י ז"ל, שהוא ל' זכר, וירמוז לזה שאחז"ל במדבר רבה פרשה י"ב, ויהי ביום כלות משה ביום שכלו המזיקין מן העולם, ע"ש. בני טרסקלו, עמודי עולמו, וזאת הביור ואת כנו ת"א בסיסו, שפרשו מקום מושב. טרסקל, מלה יונית וטעמו כסא של שלש רגלים ורומז בו אל העולם העומד על ג' דברים כידוע. תטליל וכו', בפסיקתא ובילקוט שה"ש, אפריון זה אהל מועד, משל למלך שהיתה לו בת קטנה וכו' עד אין כבוד של בתי שאהא מדבר עמה בפרהסיא וכו', וזה טעם הטליל חסה לו אפריון

---

stattlich heranschreitet?« ש Die Diener seines Cedernhauses sind's, Fürstenstämme mit Tausenden ihrer Knaben! Sie schreiten heran in wohlgeordneten Reihen, mit der Behausung seiner Ruhe; ש harmonisch stimmten die Flötenspieler ihre lieblichen Töne, begleitet von tausend melodischen Gesängen und sämmtlich mit blinkenden Schwertern ausgerüstet; ת die Wohnung war in Kammern getheilt, deren Mitte füllte der Erde Pfeiler — die Bundeslade — zierliche Teppiche dienten ihr zum Vorhang und

חזן תֹּאַר פָּנִים מֵהִכָּסֵף · נָעֳמוֹ יְדִידוּת כֹּסֶף ·
תַּבְנִית אוֹת יוֹסֵף · עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף:

חזן צְאֶינָה וּרְאֶינָה · קהל וחזן מַשְׂכִּיל שִׁיר יְדִידִים ·
רִנַּת חֲתֻנַּת דּוֹדִים:

חזן הִנָּךְ יָפָה · קהל וחזן דָּת דִּין וּפְקוּדִים ·
כְּפַל יָחִיד לִפְקוּדִים:

חזן שִׁנַּיִךְ · קהל וחזן הַרְחֵק כְּאוֹר חֲמוּדִים ·
קִשּׁוּט לָשׁוֹן לִמּוּדִים:

עשה לו. ת תאר וכו', הקב"ה תאר פנים שלא יהא בכסופים ובושת נעמו של ידידות כוסף, בשביל תבנית אות יוסף, סמן של יוסף דהיינו עגל, דיוסף נקרא שור שנא' בכור שורו הדר לו, לכן עשה עמודיו כסף ולא זהב שלא להזכיר מעשה העגל, כן פי' ר"ת במס' ב"ב ד' י"ד סוף ע"א.

צאינה. בראשי החרוזים אחר פסוק שה"ש חתם המחבר שמו מרדכי הקטן יגדל יצלח בתורה אמן ואמן סלה. וראינה, ע"ד וכל העם רואים את הקולות כי אין השיר מושג בראות כ"א בשמע; עיין בפרושנו בראשית כ"ז כ"ז ראה ריח בני. משכיל שיר ידידים (תהלים מ"ה), המשיל כנסת ישראל לכלה והקב"ה לדודה, כמו שכתבתי בפתיחת הפיוט הראשון, ע"ש. רנת חתונת דודים, ביום קבלת התורה התחתנו ברנה. הנך יפה, כנסת ישראל ע"י דת ודין ופקודים אשר כפל היחיד להיותם פקודים אצלך, והכפל רומז לשתי תורות, שבכתב ושבע"פ. שניך, מרוחקים מחמודים מבוצרים, ומקושטים בלשון למודים; [במדרש כאן: לפני השירה כתיב ויוסיפו בנ"י לעשות הרע לאחר השירה כתיב ויעשו תחלת עשי' אלא כבר מחלה שירה לשעבר, וזהו כוונת הפייטן, חמודים אלו ישראל, קשוט לשון למודים שבשיניהם מרחיק כיאורים].

Prachtgewand zur Decke. ת Prächtiger noch war der Anblick jener Wohnung*), anmuthig und entzückend, reizend; sie ward unter Joseph's Fahne aufgeführt, ihre Säulen alle von massivem Silber.

Gehet hin, horcht! — Ein hohes, liebes Lied, gesungen bei der Hochzeit des geliebten Paars.**)

Schön bist Du — mit Lehren, Gesetzen und Verordnungen, die der Einige Dir zweifach***) vorgetragen. —

Deine Zähne — fern von schändlicher Lüsternheit, umgeben eine in Wahrheit wohlgeübte Zunge.

---

*) משכן שילה

**) Dieser Satz spielt an auf die Vereinigung der Gemeinde Israels mit dem Allerheiligsten am Tage der Gesetzgebung.

***) Das schriftliche und mündliche Gesetz.

כְּחוּט הַשָּׁנִי · קהל וחזן טַעַם זַיִן יְלִידִים ·
נֶגְדּוֹ שִׁלֵּם לַיְלָדִים:
כְּמִגְדַּל דָּוִיד · קהל וחזן יִקְרַת פִּנַּת יְסוּדִים ·
גְּבוּל הוֹרָיוֹת יְסוּדִים:

ח' שְׁנֵי שָׁדַיִךְ, דְּבוּק אַחִים חֲסִידִים · לְרוֹעִים תַּיָּרִים חֲסוּדִים: עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם, יוֹם צְדָקָה לַחֲרֵדִים · חָבוּל זֵדִים זְרָדִים: כֻּלָּךְ יָפָה, בְּלִי מוּם מְכֻבָּדִים · תָּם וְחֶלְקוֹ מְזֻבָּדִים: אִתִּי מִלְּבָנוֹן כַּלָּה, וְעוֹד שְׁכִינָה בְּשַׁעְבּוּדִים,

רצוף

כחוט השני וכו', פירושו כמו שתרגמתי וכטעם האומר וירק את חניכיו, שחנכם למצוות, ע"ש פרש"י, ומה שהגי' בעל מנחת שי. כמגדל דויד, שהוא יקרת פנת יסודים כן גבול הוריות מיוסדים. שני שדיך וכו', רומז למשיח בן דוד ומשיח בן אפרים העתידים לגאלנו והם אחים חסידים מדובקים דומים אל משה ואהרן אשר היו רועים ותירים לישראל. החסודים, ל' כלה נאה וחסודה, וכן אשת חן מתורגם אתתא חסידתא, כלומר נאה, ל' חן וחסד, וכאמרם ז"ל חוט של חסד משוך עלי', וכמו שאמרנו כן תרגם הארמי האי קרא בשיר השירים. עד שיפוח היום, אשר עליו נבא מלאכי (ג' י"ט) ואמר הנה היום בא בוער כתנור והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש ולהט אותם היום הבא, וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וכו', וזה שאמר היום שהוא יום צדקה לחרדים ויום חבול לזדים זרדים; וזרדים הם הענפי' הנפסדי' וראויים לקציצה ותאר בהם הזדים. אתי מלבנון וכו', מבואר ע"פ פי' רש"י בהאי קרא (שיר ד' ח').

Wie Purpurgewebe — geschmackvoll, waffnete (Abraham *) seine Hausgebornen; dafür wurden seine Erzeugten belohnt.
Wie David's Burg — prachtvoll und fest begründet; so die Schranken der Gesetze unerschütterlich! **)

שני שדיך »Dein Brustpaar,« ein Paar frommer Brüder, (Moses und Ahron) zu wohlversorgenden Hirten gewürdigt. »Bis der Tag aufgehe,« ein Tag des Wohlergehens den Ernsthaften, der Vernichtung der wilden Auswüchse. »Überall bist du schön,« frei von Gebrechen, der Fromme (Jakob) mit seinem beschiedenen Theil (zwölf Söhne). »Mit mir vom Libanon, o Braut!« so verfügte sich der Allgegenwärtige gleichsam mit in ihre Knecht-

*) übte sie im Gesetz und rüstete sie aus mit tugendhaften Lehren.

**) Der übrige Theil dieses Piuts, so wie die nachfolgenden [bis den זולת], enthalten größtentheils Mysterien und Synonimien, und lassen sich aus verschiedenen Ursachen nicht wohl übersetzen. Siehe den Vorbericht. [Anmerkung des ersten Übersetzers.]

רָצוּף בְּבֹאוֹ מֵאֲבוּדִים: לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַלָּה, הַבַּת בַּת נְגִידִים · אַהֲבָה וְחִבָּה אֲגוּדִים: מַה־יָּפוּ דֹדַיִךְ אֲחֹתִי כַלָּה, מְנוּחָה וּשְׁאָר וְעוּדִים · וּשְׁמָנַיִךְ קִרְיַת מוֹעֲדִים: נֹפֶת תִּטֹּפְנָה שִׂפְתוֹתַיִךְ כַּלָּה · אַחֲוַת מְשִׁיחִים עוֹמְדִים · מִבְּלִי קִנְאָה מְצֻמָּדִים: גַּן נָעוּל, נָקָם וְאֵין מַגִּידִים · סָתוּם לְתִלְבֹּשֶׁת הַבְּגָדִים:

שְׁלָחַיִךְ פַּרְדֵּס, שְׁפַר נָאִים וַהֲדוּרִים · לְטַכְסִים מְלָכִים

מה יפו וכו', מנוחה זו ירושלים, ושאר ועודים מקום שנתועדה שם שכינה לישראל, כמו שפירשו רש"י ז"ל (שיר ד' ע'); [ויותר נ' הפי' האחר שבמפרש, מנוחה זו שילה, וכאותו מ"ד פרש"י עה"פ כי לא באתם וגו' בפ' ראה, וירושלים כינה את"כ קרית מועדים עה"כ ישעי' ל"ג כ', ושמניך נ"ל ע"ש קרן בן שמן ישעי' ה' א'. אחות משיחים, בילקוט: נופת תטופנה, אלו שני משיחים. מבלי קנאה, אפרים לא יקנא וגו' ישעי' י"א, המפרש.] גן נעול נקם, יום נקם הוא כעין גן נעול ואין מגידים אותו אבל הוא סתום ללבוש הבגדים (דניאל י') כמו שאמר המלאך לדניאל סתום וחתום הדברים עד עת קץ.

שלחיך, בראש כל חרוז אחר פסוקי השיר חתם הפייטן שמו שלמה הקטן יגדל בתורה אמן ואמן לעד נצח סלה חזק. ויבואר ע"פ מדרש רבה דהאי קרא ודרשו לשון שליחות ע"ש ויהי בשלח פרעה את העם, ובילקוט אמר א"ת שלחיך אלא שלוחיך, ואמר משל לא' שהי' לו שדה בית כור והלך ומכרו בדבר קל והלך הלוקח וחפר בו גנות ופרדסים התחיל המוכר רואה ונחנק ואומר, ווי מה אבדתי, כך כשהיו ישראל במצרים היו משועבדין בטיט ולבני' והיו מאוסין בעיני המצרי' וכיון שראום דגלים חונים על הים בטקסים מלכים (תרגום של דגל טקס) התחילו המצרים נחנקין ואומרין ווי מה שלחנו, שנאמר ויהי בשלח פרעה, עכ"ל, וזה שאמר הפייטן שלחיך נאים והדורים כפרדס שפר ולטכסים מלכים אדורי',

---

schaft, rechnet sich auch die Rückkehr aus dem Elend an. »Du hast mein Herz eingenommen, Schwester Braut!« Tochter fürstlicher Männer! die in gegenseitiger Liebe (mit mir) verbunden waren. »Wie hold deine Liebesbezeugungen, Schwester Braut!« ain Ruheort (Schiloh) und an andern Stätten; »deine Ölgerüche« in der Stadt der Festversammlungen. »Süß träufeln deine Lippen, o Braut!« ein verbrüdertes Paar gesalbter Häupter, nicht durch Neid entzweiet. »Ein verschlossener Garten,« keine Rede von Genugthuung, verschwiegen in Betreff der Anlegung der Gewänder.*)

שלחיך »Deine Pflänzlinge, ein Lustgarten!« empfänglich für Schönheit und Glanz, für fürstlichen Staat. »Nardus und Krokus« um=

*) Die Propheten reden sehr unbestimmt darüber, und am Wenigsten bestimmen sie die Zeit.

אֲדוּרִים: נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם, מִזֶּה וּמִזֶּה סְדוּרִים· הַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ גְּדוּרִים: מַעְיַן גַּנִּים, הֲדָחַת קַלִּים וַחֲמוּרִים· טְבִילוֹת נְקִיּוֹת שְׁמוּרִים: עוּרִי צָפוֹן וּבֹאִי תֵימָן, יַחַד לְכַנֵּס נִסְעָרִים· גָּלוּת כָּל־שְׁעָרִים: בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַלָּה, דֻּגְמַת מִלּוּאִים גְּמוּרִים· לְקַבֵּל אֵבָרִים וְאֵמוּרִים: אֲנִי יְשֵׁנָה, בִּיאַת עִיר מִשְּׂעִירִים· תּוֹחֶלֶת יִסְחָבוּם צְעִירִים: פָּשַׁטְתִּי אֶת־כֻּתָּנְתִּי, רַבָּתִי וּשְׁנֵי כְתָרִים· הָאוּרִים וְתֻמֵּי סְתָרִים: דּוֹדִי שָׁלַח יָדוֹ, אָז לִסְעוֹד הוֹרִים·

ולדגלי מלכים מוכתרים. אדורים, כ"כ בשני כ"י וכן נראה בשביל החרוז, והוא לשון זר ועגול לקוח מן אדרא דזירא במדרש חזית דף ז' ב'. נרד וכרכום וכו', מוסב על הדגלים שהיו משולשים בכל רוח מארבע הרוחות כי היו השבטים י"ב ורוחות העולם ארבע ע"כ היו ג' לכל רוח כמבואר היטב בפ' במדבר, ואמר הפייטן כי כמו נרד וכרכם המסודר בכל עברות הפרדס כן היו הדגלים סדורים מזה ומזה על ד' רבועים והיו גדורים בכל פאה כדמות משולש. [מזה ומזה, בילקוט: כשהיו חונים במדבר היתה הבאר מעלה על גנים מיני בשמים וכו' שהיתה הבאר מתגברת והולכת מאהל לאהל כו'. החוט, כ' שהוא כנוי לישראל ע"ש תנו"ך, כהנים לוי', וגדורים ג"כ כנוי שהיו גדורים מן הערוה ובנות ישראל נשמרות ע"י השבטים את בעליהן כמ"ש כאן במד"ר, או הוא כנוי אחד ע"ש או"י שהם להם לגדר ולחומה.] מעין גנים, עורי צפון, באתי לגני וכו', שלשת מאמרים האלה מבוארים ע"פ פי' רש"י ז"ל. [מעין, פי' המפ' ע"פ מדרש: מעין גנים ללמד שעתיד הב"ה לטהר א"י ולהדיח כתמי חטאתם כו'.] אני ישנה, בליל הגלות בעת ביאת השונא משעיר, עיר, לשון שונא; ובמסורה גדולה בשמואל א' סי' כ"ח מונה ח' מקומות במקרא שבאו גם לשון שונא בלשון עיר, ומנה בהדייהו עיר ובהלות (ירמיה ט"ו ח') וכן פי' רש"י ז"ל, והמאמר הזה מיוסד על נבואת ישעיה (כ"א י"ב) משא דומה, ונבואת ירמיה (מ"ט כ') אם לא יסחבום צעירי הצאן וגו'. פשטתי את כתנתי, אלו בגדי כהונה ואורים ותומים המגידי' נסתרים, [כ"ה במדרש שהביא המפרש. רבתי, ירושלים. ושני כתרים, לבוש כהונה ולבוש מלכות, מדרש]. דודי שלח ידו

---

gaben sie, die mit dreifacher Schnur (drei Vätern) umfaßt sind. „Ein Gartenbrunnen," zum Reinwaschen des Geringern wie des Schwerern, so wie sie auch der Reinheit willen das gesetzliche Baden beobachten. „Rege dich, Nordwind! Südwind komme!" versammelt mir die Verweheten aus allen fremden Thoren! „Ich komme in meinen Garten, Schwester Braut!" gleich wie bei der Einweihung der Stiftshütte, nehme Ganz- und Mahlopfer an. „Ich schlafe" noch, während schon mein Beistand mir vom Seïr kommt; auch der Schwächsten Erwartung. „Ich habe mich entkleidet," mich der Sinnreichen, zweier Kronen und der unfehlbaren Beleuchtung verborgener Dinge*) verlustig gemacht. „Mein Lieber streckte die Hand aus," unterstützte einst unsere

*) Jerusalem, Priesterkleidung und Königsmantel und das Orakel.

מְזֻמָּן עוֹד לְנִמְהָרִים: קַמְתִּי, נִצַּבְתִּי בְּחֶמֶד הָרִים · וְדַצְתִּי אַצְתִּי כַּזְּהָרִים: פָּתַחְתִּי, מֵאֵלַי בְּנֹטֶף מוֹרִים · נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע אֲמָרִים: מְצָאוּנִי, לִגְיוֹנוֹת סְבָבוּנִי כַּנְּהָרִים · עוֹמֵד כַּהֲדַסִּים בֶּהָרִים: הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם, דְּרוֹשׁ דּוֹד מֵישָׁרִים · סוּר מֵרֻכְסֵי קְשָׁרִים: מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד, לֶעָתִיד שָׁאוֹל נִפְשָׁרִים · הֵם בָּאֻמּוֹת הַכְּשֵׁרִים: מַה־דּוֹדֵךְ מִדּוֹד, נוֹאֲמִים בְּזֶה הַקּוֹשְׁרִים · נֶגְדּוֹ נֶהֱרָגִים כַּשְּׁוָרִים · נֵזֶר יִחוּדוֹ קוֹשְׁרִים · נֶצַח מַלְכוּתוֹ שָׁרִים:

אז, בימי עזרא לסעוד הורים שלי והם עזרא וסיעתו שעלו לבנות הבית. והוא מזומן עוד לסעוד לנמהרים כנבואת ישעיה (ל"ה ד') אמרו לנמהרי לב. קמתי נצבתי וכו', חוזר להזכיר היום הנכבד במעמד הר סיני ההר חמד אלהי' לשבתו (תהלים ס"ח י"ז), וזהו קמתי בחמד הרים. דן, ל' דיצה ושמחה. אצתי, ויאיצו המלאכים (בראשית י"ט ט"ו). פתחתי מאלי, מעצמי פתחתי שפתותי הנוטפות מור האמרי' הנאים נעשה ונשמע. מצאוני וכו', בגלות בבל מצאוני לגיונות נבוכדנאצר וסבבוני כנהרים, אבל הוא עומד כהדסים בהרים ודבר אלי דברים טובים דברי נחומים, כמבואר בנבואת זכרי' סי' א'. [עומד, מוסב אל מצאוני, בכל צרותי עמדתי בצדקי ולא רשעתי מאלהי, והמדרש שהביא המפרש מסייעני: אני יחידי בין האומות כהדס וכו'; ואם נפרש עומד על הב"ה אין לדברים המשך וגם היל"ל בהדסים.] השבעתי וכו', מבואר ע"פ פי' רש"י, השבעתי אתכם האומות אנשי נבוכדנאצר שראיתם שחנני' מישאל ועזרי' מוסרים עצמם לכבשן האש וכו', ואמר הפייטן השבעתי אתכם לדרוש אהבת ישראל אל ה' ואתם עדים. דוד מישרים, אהבת ישראל. סור מרוכסי קשרים, אשר סרו מחברת המורדי', ל' מרוכסי איש (תהלים ל"א כ"א) ול' אחיתופל בקושרי' (ש"ב ט"ו ל"א). [השבעתי, הפייטן בעמדו לפני התבה (כי הם המחברים הם המדברים) אומר כן אל קהלו]. מה דודך מדוד, פרש"י [והוא בילקוט] כך היו שואלין האומות את ישראל: מה אלהיכם מכל האלהי' שכך אתם נשרפין ונצלבי' עליו, ואמר הפייטן לעתיד לעת קץ יהיו נפשרי' מן השאלה הזאת וידעו פשר דבר ויודו לאמר ישראל הם באומו' הכשרים הנה שכרם אתם.

Voreltern, ist auch den Zagenden noch zu helfen bereit. „Ich stand auf“, fand mich bei'm auserſehenen Berge ein, unterwarf mich froh und ſchnell den Geſetzen. „Ich that auf mein williges Herz, die von Myrrhe triefenden Worte unbedingt zu befolgen und zu hören. „Es fanden mich“ Schaaren, die mich gleich Strömen umzogen, ſtandhaft fanden ſie mich, wie die Myrthen auf Bergen. „Ich beſchwöre euch,“ forſchet nach dem Allgerechten, eurem Freunde! bleibt von den verführeriſchen Rotten! „Was iſt dein Freund vor jedem Andern?“ fragen einſt wißbegierig die Frommen anderes Glaubens, was iſt dein Freund vor jedem Andern? ſprechen ſie; Die ihm anhangen, ſind ihm bis in den Gewalttod wie das Rindvieh ergeben. — Sie binden auch ſeiner Einheit eine Krone an, werden auch ewig ſein Reich ſchauen.

דודי נעמו עמו מישרים · נכתב נקרא בשירים · צדקותיו לרקים מחזרים · צביונו עשות מתאזרים · צפותנו צפות משחרים · ציון עמוד שחרים · צור קוננו מכתירים · ערכנו בפלל מעתירים · חזה נחזה בבאורים · חשבנו לעד לאורים · חן חי זכנו במתפארים · קים לדור דורים · המאיר לארץ ולדרים:

בחול

המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים ובטובו מחדש בכל־יום תמיד

בשבת

הכל יודוך והכל ישבחוך · והכל יאמרו אין קדוש כיי: הכל ירוממוך סלה יוצר הכל · האל הפותח בכל־יום דלתות שערי מזרח: ובוקע חלוני רקיע · מוציא חמה ממקומה ולבנה ממכון שבתה: ומאיר לעולם כלו וליושביו

דודי נעמו וכו', כנסת ישראל משבחת, דודי הוא אשר נעמו מישרים אנחנו עמו כמו שנכתב ונקרא בשיר השירים וכו', ואנחנו מיחלים אליו ומתפללים לפניו, ובוטחים בו, הוא יוציאנו מחושך לאור ויזכנו להיות מן המתפארים כי הוא חי וקים לדור דורים, [במחזורים שלפניי כ' נקרא בלא ו ופי' המפ' שנקרא בשיר בנעימת הכהנים במקדש כמו שהוא נכתב. מחזרים, משיבים, לאנשים רקים השואלים מה דודך משיבים לצדקותיו. צביונו, רצונו. מתאזרים, מתחזקים, צפותנו, תקותנו. צפות, לראות. משחרים, מבקשים. ציון, הסימון בעמוד השחר, כמ"ש ישעיה נ"ח אז יבקע כשחר אורך. במתפארים, יל"פ להיות מקוים בנו לעולם יירשו ארץ נצר וגו' להתפאר; אתה הקיים לדור דורים.]

Mein Lieber! sein Volk weiß seinen freundlichen Namen auszusprechen; der nur singend nach seiner Schreibart gesprochen wird;*) seine Wohlthätigkeitsliebe theilen sie den Unwissenden mit; seinem Willen nachzuleben bestreben sie sich; sehnen sich nach dem Lichte, das ihnen aufgehen soll, gleich dem Morgenlicht; den Hort, unsern eigentlichen Herrn krönen sie; legen ihm bittend unsere Anliegen vor. Klar werden wir aus der Finsterniß helles, ewiges Licht schauen. Lebendiger! würdige uns Deines Ruhms, Du, dessen Daseyn für und für! der die Erde beleuchtet, sammt ihren Bewohnern.

*) Der שם הויה ist, wie alle Wörter in der heiligen Schrift, welcher Leseart von der Schreibart abweicht, immer nach אדני oder אלהים als der Leseart punctirt; die Punctation der nur im Tempel bei'm Priestersegen ausgesprochenen Schreibart suchten die Priester durch Betonung unbekannt zu erhalten, was sie auch noch jetzt ist.

בחול

תמיד מעשה בראשית: מה רבו מעשיך יי· כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך: המלך המרומם לבדו מאז המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם· ברחמיך הרבים רחם עלינו· אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אל ברוך גדול דעה הכין ופעל זהרי חמה· טוב יצר כבוד לשמו·

בשבת

וליושביו· שברא במדת רחמים: המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים· ובטובו מחדש בכל־יום תמיד מעשה בראשית: המלך המרומם לבדו מאז· המשבח והמפאר והמתנשא מימות עולם: אלהי עולם· ברחמיך הרבים רחם עלינו· אדון עזנו צור משגבנו מגן ישענו משגב בעדנו: אין כערכך ואין זולתך· אפס בלתך ומי דומה לך: אין כערכך יי אלהינו בעולם הזה· ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא: אפס בלתך גואלנו לימות המשיח· ואין דומה לך מושיענו לתחית המתים:

אל אדון על כל־המעשים· ברוך ומברך בפי כל־נשמה: גדלו וטובו מלא עולם· דעת ותבונה סבבים אותו: המתגאה על־חיות הקדש· ונהדר בכבוד על־המרכבה: זכות ומישור לפני כסאו· חסד ורחמים לפני כבודו: טובים מאורות שברא אלהינו· יצרם בדעת בבינה ובהשכל: כח וגבורה נתן בהם· להיות מושלים בקרב תבל: מלאים זיו ומפיקים נגה· נאה זיום בכל־העולם: שמחים בצאתם וששים בבואם· עשים באימה רצון קונהם: פאר וכבוד נותנים לשמו· צהלה ורנה לזכר מלכותו: קרא לשמש ויזרח־אור· ראה והתקין צורת הלבנה: שבח נותנים לו כל־צבא מרום· תפארת וגדלה שרפים ואופנים וחיות הקדש:

בחול

לִשְׁמוֹ · מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ · פִּנּוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי · תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ: תִּתְבָּרַךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ,

בשבת

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל־הַמַּעֲשִׂים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל־כִּסֵּא כְבוֹדוֹ: תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה עֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת: זֶה־שֶׁבַח שֶׁל־יוֹם הַשְּׁבִיעִי שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת טוֹב לְהוֹדוֹת לַיְיָ: לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ וִיבָרְכוּ לָאֵל כָּל־יְצוּרָיו· שֶׁבַח יְקָר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל· הַמַּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת־קֹדֶשׁ: שִׁמְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ· וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר· בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרַךְ מוֹשִׁיעֵנוּ,

עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ: יוֹצֵר מְשָׁרְתִים· וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם· וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים וְכֻלָּם עֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנֵהֶם וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים:

אֶת־שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה· וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ: בְּשָׂפָה בְרוּרָה וּבִנְעִימָה· קְדֻשָּׁה כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים· וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה:

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת· מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אופן ע"ס תשר"ק כפול ובסוף חתום שלמה חזק·

רֹאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז, תָּג עִטּוּר כֶּתֶר· תַּחַן יוֹחַן עֶתֶר· שִׁכְנוֹ בְּיוֹשֵׁב סֵתֶר. שָׁלִיחַ מְפָרֵשׁ פּוֹתֵר· רָם וְנִשָּׂא בְּיוֹתֵר. רַב בִּנְיָן וְסוֹתֵר. קוֹרְאָיו פֶּתַח חוֹתֵר· קִבֵּל כְּנִתּוּחַ בֶּתֶר:

עֵינָיו כְּיוֹנִים, צַד רִבּוּעַ דְּפָנִים· צוֹפוֹת צָפִים צְפוּנִים· פְּתוּחוֹת שִׂיחַ סְפוּנִים· פּוֹנוֹת לְאֵלָיו פּוֹנִים· עָתִיד וְגָנוּז פְּנִינִים. עָרוּךְ נֶגְדּוֹ מִלְּפָנִים· סְכִיּוֹנוֹ אֵין לְפָנִים. שְׂרָפִים וְחַיּוֹת וְאוֹפַנִּים:

ראשו כתם וכו', הולך ומספר שבחו של מקום כביכול על סדר הכתובים בש"הש. [אמרתי אחוה דעי במאמר הקשה הזה אולי יישר בעיני הקורא. בראשו יש כתר המעטרהו ומכתירהו, והוא התחנה אשר החזן בהפלאה ר"ל בכוונה, והוא התחן שוכן בראש היושב בסתר; ושליח המליץ בתפלתו אם הוא פותר את התורה הנקראת מפורש, נחמי' ח' ח', הוא נעלה ביותר (ובקי לקרות וכו', תענית י"ו); ורבון העולמים שהי' בונה עולמות ומחריבן, כמ"ש בב"ר ט', חותר פתח לבעלי תשובה כמנשה ע"י לקבל תפלתם כעולה הנתוחה לבתרים.] צד רבוע דפנים, ירמוז אל מה שראה יחזקאל במרכבה. עיניו צופות כיונים, ופתוחות לכל דבר צפון וטמון, כענין שנאמר בכל מקום עיני ה' צופות (משלי ט"ו ג'), והטעם משגיחות. צפות, כמו לצפות. [נד, עפ"ה בכל מקום עיני ה'. צפים, כ"ה במחזורים שלפניי ובמפרש, ור"ל, הגלויים כאלו צפים למעלה. צפונים, נסתרים, כמו ולצפוניך. שיח, עיני ה' אל צדיקים ואזניו אל שועתם; ספונים, חשובים. פונות, הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו. עתיד, עה"ב וגנוז פנינים, לשומרי התורה שהיא יקרה מפנינים, ערוך לפניו לפני בריאת העולם. סכיונו, לראותו. אין לפנים, ופני לא יראו, אף לא לשרפים וכו'.] עתיד וגנוז וכו', כל דבר שעתיד להיות וגנוז לפני ולפנים, כבר הוא ערוך נגדו מלפנים. סכיונו, מראיתו. אין לפנים, של שרפים וכו', כענין משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו.

ראשו »Sein Haupt fein golden Geschmeide,« eine Krone, ein schmückendes Diadem, ein andachtvolles Gebet nämlich, findet solche Aufnahme bei dem verborgen Thronenden. Ein Fürsprecher, zugleich Gesetzausleger, wird weit höher aufgenommen. Er, der große Meister der Weltenerbauung und Zerstörung, eröffnet seinen Anrufern Gelegenheit zur Erhörung, nimmt dann ihr Gebet wie Opferstücke an.

»Seine Augen (wie die Täubchen),« auf allen Seiten schauend das Offenbare und das Verborgene; dem Gebet der Achtbaren geöffnet; Denen zugewendet, die sich zu ihm wenden. Der auf die Zukunft bewahrte Lohn der Kleinodien-Bewahrer (Gesetz-Beobachter) ist seinen Augen von jeher gegenwärtig. Sein Angesicht ist unsichtbar, sogar den Seraphim, Chajoth und Ophannim.

לְחָיָו, נְטוּף מוֹר לְקָחִים. נְעִימִים אֲמָרִים
מַלְקוֹחִים. מִגְדְּלוֹת מֶרְקַח רִקּוּחִים. מַתָּן
לְנֶפֶשׁ פִּקּוּחִים. לוּחוֹת חֵרוּת מְשִׂיחִים. לֵב
עָלוּב מְשַׂמְּחִים. כְּאֵב מַמְרִיחִים וּמוֹשְׁחִים.
כַּעֲרוּגוֹת עֲרֵבִים שִׂיחִים: יָדָיו, יְדֵי אָדָם
פְּשׁוּטוֹת. יְצוּרָיו לְקַבֵּל מִלִּשְׁטוֹת. טוֹעִים
דֶּרֶךְ קוֹשְׁטוֹת. טֶרֶף לַכֹּל מוֹשִׁיטוֹת. חֲזָקוֹת
וּמַחֲזִיקוֹת מָטוֹת, הִישׁ מִדֶּחִי מְלַקְּטוֹת. זְכוּת
מְגַלְגְּלוֹת וּמַטּוֹת. זַעַם הַדִּין מְלַנְּטוֹת: שׁוֹקָיו

לחיו וכו', במאמר הזה רומז לדברות הר סיני, והוא מה שפרש"י בל' שני ועל פי פרושו מבואר גם הוא. [נעימים, ל' התלמוד נעימים אמריה; מלקוחים, (תילים כ"ב י"ו) ע"ש חכו ממתקים שדרשוהו על המלוות. מגדלות, Schränke, שמסודרים בהם מיני מרקחות, והם משל לטעמי תורה. לנפש פקוחים, ל' פקוח נפש שהתורה מצלת ממות. חרות, (אל תקרי חרות כו') של משיחים ר"ל הנדברים בהם. עלוב, מעונה, והוא ג"ש משמחי לב. ממריחים, גם הוא ל' משיחה, ישעיה ל"ח כ"א, והוא ע"ש מ"ש עירובין נ"ד חש כו' בכל גופו יעסוק בתורה כו'. כערוגות, אם משים אדם עצמו כערוגה וכו', עירובין נ"ד; ערבים שיחים, דברים נעימים, דרכיה דרכי נעם וכו'.] ידיו וכו', יצוריו לקבל, מלשטות טועים וכו', כלומר שלא ישטו טועים מדרך אמת. קושט, אמת. [ידי אדם, פסחים קי"ט: וידי אדם כו' ידיו של הקב"ה שהם פרושות כו' לקבל בעלי תשובה כו'. טועים, מנהות בדרך אמת עפ"ה, תילים כ"ה, יורה חטאים בדרך, הדריכני באמתך. זכות, כמ"ש מגלגלין זכות ע"י זכאי.] חזקות ומחזיקות מטות היא וכו', ידיו חזקות ומחזיקות היא מדחי את המטות מלקטות, כלומר ידיו מטהרות להחזיק את המטים מדחי שלא יקוטו ויאבדו, כי סומך ה' לכל הנופלים, והוא דוגמת הכתוב, ומטים להרג אם תחשוך (משלי כ"ד י"א). מלקטות, כ"כ במחזור כ"י והוא מלשון אשר יקוט כסלו (איוב ח' י"ד), שהוא ל' כליון. זכות מגלגלות וממות, כלפי חסד שלא ינטה הדין אל הזעם או שלא יטה הזעם את הדין לכף חוב. שוקיו וכו',

---

„Seine Kinnladen," Lehren, wie Myrrhe träufelnd, sanfte, wohlgemeinte Sprüche; Schränke, voll der gewürztesten Speisen (vortrefflichsten Lehren); ein Mittel wider den Seelentod; eine in Tafeln gegrabene Vorschrift zur wahren Freiheit;*) eine Erheiterung des niedergeschlagenen Herzens; eine Linderung für Schmerzen; wie Beeten der heilsamsten Gewächse.

„Seine Hände," gleich Menschenhänden, ausgestreckt, seine Geschöpfe wider den Verfall aufzunehmen; sie bringen die Irrigen wieder auf den rechten Weg; reichen Allem seinen Unterhalt; erhalten mächtig die Wankenden; erretten schnell vom Untergang; veranlassen Verdienste und lassen solche den Ausschlag geben, damit das Urtheil nicht ungünstig ausfalle.

*) Sich gutwillig vom Naturtriebe loswinden und dem Gewissen folgen, heißt wahrhaft frei leben.

וְעַד כְּתָלֵנוּ מְצָרֵף. וְתַחַת רַגְלָיו שְׁרַפְרֵף. הֲדֹמוֹ מַרְעִיד וּמְרַפְרֵף. הַיָּם מְלַחֵךְ וּמְשָׂרֵף:

ח׳ חִכּוֹ מַמְתַקִּים, דָּת מְשָׁלִים עַתִּיקִים, גֹּזֵר אֹמֵר וּמְקִים, בִּדְבָרוֹ שִׁפֵּר שְׁחָקִים, אָמַר וַיִּקְרָא אַרְקִים:

ק״ו שִׁבְחוֹ לְגְיוֹנָיו מְפִיקִים. הֲמֻלַּת הֲמוֹן אֲפִיקִים. חָלִים וְזָעִים קְרִיאַת שְׁלוֹשׁ קְדֻשָּׁה מַסְפִּיקִים:

בשיר רבה אמרו, שוקיו עמודי שש, שוקיו זה העולם, עמודי שש, שנברא בששה ימים. שרפרף, כשפל רגלים, ומיוסד על הכתוב השמים כסאי והארץ הדום רגלי (ישעי׳ ס״ו א׳), וזהו הדומו. מרעיד ומרפרף, כענין המרגיז ארץ ממקומה (איוב ט׳ ו׳) ועמודי שמים ירופפו (שם כ״ו י״א). הים מלחיך, לשון ואת המים אשר בתעלה לחכה (מ״א י״ח ל״ח). [שוקיו, חכו, שני המאמרים חוברו יחדו, ע״פ המדר׳ שהזכיר המחבר כפי שמבואר במדב״ר רפ״י שוקיו זה העולם שנתאוה הקב״ה לבראתו וכו׳ עשה ה׳ את השמים ואת הארץ את הים וכו׳ ויצורף לזה אז״ל שאלמלא קבלו את התורה הי׳ העולם חוזר לתהו ובהו, וזה״ש ועד כתלנו נערך שבהמ״ק שלמעלה נכוון וכו׳ ותחת כו׳ הוא בהמ״ק שלמטה, ובזה הזכיר השמים, הדומו הוא הארץ. הי׳ מרעיד. והים (שכולם בכלל שוקיו) הי׳ מלחיך, אך ע״י חכו וכו׳, משלים עתיקים, משל הקדמוני היא התורה. (מכות י׳ ב׳) הקב״ה שהוא גוזר ומקיים (והוא עלה״כ איוב כ״ב כ״ח) וכו׳, כמו שדרשו עה״פ נמוגים ארץ וגו׳ דבור אנכי כיסם את העולם.] שפר שחקים, כענין ברוחו שמים שפרה (איוב כ״ו י״ג). ארקים, תרגומו של ארץ ארקא, והוא עש״ה, ה׳ דבר ויקרא ארץ (תהלי׳ נ׳ א׳). לגיוניו, חילותיו, מלאכי מעלה. המולת המון אפיקים חלים וזעים וכו׳, כענין קול המולה כקול מחנה בעמדם תרפינה כנפיהן (יחזק׳ א׳ כ״ד) המון אפיקים, גבורי כח, כמו ומזיח אפיקים רפה (איו׳ י״ב כ״א), וכענין מלאכיו גבורי כח (תהלים ק״ג כ׳); [אינו אלא ע״ש הכתוב׳ הוא כקול מים רבים. חלים וזעים, שהמלאכים אימת בוראם עליהם. קריאת, ע״ש וקרא זא״ז. מספיקים, פי׳ הנפ׳ ל׳ ויספק את כפיו ור״ל כמ״ש שם וקול כנפי החיות משיקות וכו׳.]

„Seine Schenkel“ dicht über unserer Wand gestellt, und unter seinen Füßen der Schemel.*) Die Fußbank (Erde) würde er erschüttern und zerrütten, das Meer verschlucken und versiegen lassen; — aber

„Sein Gaumen, Süßigkeiten!“ die Lehre uralter Sittensprüche! durch sie hat er, der seinen Ausspruch in der That erhält, vermöge seines Worts den Himmelsteppich ausgespannt, mit seinem Wort die Erde hervorgerufen.

Sein Ruhm wird durch seine Schaaren verkündet, im Brausen gleich der Fluthen Menge. Die angstvoll Bebenden rufen das dreifache **Heilig** geräuschvoll aus.

---

*) Einer Parabel nach, die die Stelle im Himmel über dem Tempel und den Tempel in das Verhältniß von Thron und Schemel setzt.

וְהַחַיּוֹת יְשׁוֹרֵרוּ וּכְרֻבִים יְפָאֵרוּ וּשְׂרָפִים יָרֹנּוּ וְאֶרְאֶלִּים יְבָרֵכוּ פְּנֵי כָּל־חַיָּה וְאוֹפַן וּכְרוּב לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים: בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ׃ לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ׃ כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: כָּאָמוּר לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אוֹר חָדָשׁ עַל־צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻלָּנוּ בִּמְהֵרָה לְאוֹרוֹ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ׃ חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ׃ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ׃ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים׃ כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ: אָבִינוּ אָב הָרַחֲמָן׃ הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ׃ וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל׃ לִשְׁמֹעַ׃ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד׃ לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם׃ אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתְךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ׃ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָטָחְנוּ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה׃ וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וְלָשׁוֹן׃ וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת׃ לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחיד אומר אל מלך נאמן׃

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד׃

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ׃ וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ׃ וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם׃ וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ׃ וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ׃ הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם׃ וְחָרָה אַף־יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם׃ וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם׃ וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־

בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃ לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ׃

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת׃ וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה׃ עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ׃

עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד

חק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ· מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אָתָּה: לְמַעַן שִׁמְךָ מַהֵר לְגָאֳלֵנוּ כִּגְאַלְתָּ אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: אֱמֶת מֵעוֹלָם שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

הפיוט הזה הוא חתימת הפיוטים הקודמים ולכן סיים הפייטן חרוזיו בפסוקים האחרונים מספר שיר השירים במקום שעמדו הפייטנים אשר לפניו, ויסד פיוטו על דרך א"ב בראשי החרוזים, ובחלק השני מן החרוז חתום שמו מרדכי הקטן יגדל בתורה כהוגן וכשורה, ובכלות הא"ב, במאמר המתחיל שחורה אני ונאוה תשוקתו, חתום שלמה ברבי יהודה חזק ואמץ מאוד בתורה אמן ואמן·

זולת·

אֲהֵבוּךָ נֶפֶשׁ לְהַדֵּךְ · מוֹנִים בּוֹטֵחַ וְשׁוֹדֵךְ ·
אָנָה הָלַךְ דּוֹדֵךְ:
בְּשׁוּב נוּחֲךָ גְּנוּנוֹ · רְבָבָה תְּרַנֵּן בְּגִינוֹ ·
דּוֹדִי יָרַד לְגַנּוֹ:

א אהבוך וכו', ככה שעורו, עם היושב בטח ושקט מונים ומקנטרים אהבוך כדי להדך את נפשם באמור אליהם, אנה הלך דודך, וכן פי' רש"י האי קרא, או"ה מונים ומקנטרים את ישראל: אנה הולך דודך, למה הניח אותך עזובה אלמנה, להדך, לשון אל ישוב דך נכלם (תהלי' ע"ד כ"א), שטעמו נדכה ונכלם. מונים, לשון אונאה וקנטור, מן והאכלתי את מוניך (ישעי' מ"ט כ"ו). שודך, הוא תרגומו של שקט ביהושע י"א כ"ג. [בוטח ושודך, עש"ה איוב י"ב ו' וע"ש התרגום]. ב בשוב נוחך גנונו, כאשר ישוב מנוחתך לחופתו הוא ההיכל, אז רבבה תרנן בשבילו דודי ירד לגנו, כלומר למקום טיול שלו, כענין והתהלכתי בתוככם (ויקרא כ"ו י"ב), ונרא' כי כן פירושו של ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדב' י' ל"ו), ושעורו ובנוחו, יאמר רבבות אלפי ישראל, שובה ה', דוגמת לי יזעקו אלהי ידענוך ישראל (הושע ח' ב'), וכמו שפרש שם רש"י ז"ל, פרשהו, לי יזעקו ישראל, אלהי, ידענוך, וטעם שובה ה', לשון מנוחה ומרגוע כפי'

א Deine Liebenden zur Seelenqual höhnt ein Volk, das ungestört und sicher ruht: „Wo ist euer Liebling hingegangen?" ב Geruhe Deine göttliche Majestät, in ihre Wohnung zurückzukehren, dann werden Myriaden ob Dir frohlocken: „Mein Lieber hat sich wieder in seinen Garten hinab begeben!" ג Als

גָּשִׁים נִבְנֶה כְּהַחֲדִילִי · דוֹבְבִים נֵלְכָה לְהַבְדִּילִי ·
אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי:
דִּמַּנִי נָאוָה וּתְרוּצָה · כַּנַּנִי בְּלֹא פִרְצָה ·
יָפָה אַתְּ רַעְיָתִי כְּתִרְצָה:
הִזְהִירַנִי מִמַּעַשׂ מְעַנַּיִךְ · הַתְעֵב גֵּיא כְּנַעֲנַיִךְ ·
הָסֵבִּי עֵינַיִךְ:
וְעַמֵּךְ כֻּלָּם הִלּוּלִים · קֹדֶשׁ וְלֹא חֻלִּים ·
שִׁנַּיִךְ כְּעֵדֶר הָרְחֵלִים:

רש"י ורא"בע. ג גשים וכו', אז בימי כורש שנתן רשות לבנות הבית והתחילו לבנות והלכו אז גשו צרי יהודה ואמרו נבנה עמכם כדכתיב ויגשו אל זרובבל וכו' ויאמרו נבנה עמכם כי ככם נדרוש לאלהים וכו' (עזרא ד' ב'), אבל כוונתם היתה לרעה כדי להשביתם ולהבדילם מן המלאכה, כמו שפי' רש"י ו' א', וזהו דובבים נלכה להבדילי, היו אומרים נלכה כדי להבדילי, אבל אני לדודי, נאמן לו והוא לי. ד דמני, הקב"ה דמה אותי על זאת לאשה נאוה וישרה, תרגום של יושר תרין. בלא פרצה, בלא מום, באמרו כלך יפה ומום אין בך (שיר ד' ז'), ואמר יפה את רעיתי כתרצה (שיר ו' ד'); ועיין פי' רש"י. ה הזהירני, אמר לי הזהר ממעש מעניך, כדכתיב כמעשה ארץ מצרי' לא תעשו (ויקרא י"ח ג'), וכתיב לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד (דברים י"ז י"ו), וזה התעב וכו', גיא, ארץ. כנעניך, המכניעים אותך דוגמת מעניך, ואין לפרשו על עם כנען כי שם עלם לא יכונה; [ואם הפייטן דקדק כל כך איך הוסיף עוד ב' ושיתת המלה, אבל היא מן כנענים סוף עובדי' דמתרגמי' כנעניא, ולא דקדק הפייטן מלומר ניך חלף נייך כמו שלא חשה התורה מלו' ויחפרו כל מצרים; וכונתו על הפסוק ההוא "וכמעשה ארץ כנען וגו' כמ"ש המפ']. הסבי עיניך, כדכתיב לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם (שמות י"ד י"ג). ו ועמך כלם הלולים, כמו ועמך כלם צדיקים (ישעיה ס' כ"א). קדש [קדש ישראל לה', ירמיה ב'] ולא חולים, לשון קדושה נופל על כל דבר שמציאתו יקר ונעלם, והפך ממנו חולים שהוא נמצא לרוב כחול הים. שניך,

---

ich bei jenem Tempelbau Hinderniß fand, da traten sie herbei — hämisch sprachen sie: Wohlan, laßt uns bauen helfen! — Ihre Absicht war, uns zu entzweien; aber treu blieb ich meinem Liebling, mein Liebling mir treu! ד Da verglich er mich mit einer Schönen und Tugendhaften, nannte mich vollkommen: „Schön bist du, meine Holde," sprach er, „schön wie תרצה." ה Enthalte dich der Schandthaten. Jener, die dich gequält, verabscheue deiner Unterdrücker Boden, wende deine Augen hinweg! ו Deine ganze Nation ist rühmenswürdig, heilig und selten, die Reihe deiner Zähne*) wie Lämmerheerde. ז Zur Wohnung

---

*) Unter Zähnen werden die Mächtigen verstanden.

זְבָדַנִי זְבוּל אַרְמוֹן׃ טִיב יוֹשְׁבֵי אָמוֹן׃ כְּפֶלַח הָרִמּוֹן׃
חַכְמֵי מַלְאֲכוּת מְלָאכוֹת׃ נֶצַח עוֹלָם הֲלִיכוֹת׃
שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת׃
טוֹעֲנִים אֲסֻפּוֹת גַּנָּתִי׃ יַחַד נוֹטְעִים כַּנָּתִי׃
אַחַת הִיא יוֹנָתִי׃
יְשָׁרָם לְהָלִיץ הַתְקָפָה׃ גַּבְהוּת קֶרֶן זְקוּפָה׃
מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה׃

הקלינים והגבורים שבך, כעדר הרחלים, כולם שוין לטובה, כן פרש"י. ז זבדני, חלק לי. זבול ארמון, דירת ארמון, נון זבדני ויזבלני (בראשית ל' כ'). טיב, יפה. יושבי אמון, [באהל לו לה"כ נחום ג' ח' וכאן אמון כנוי לתורה (משלי ח') וכ"כ המפ'], יושבי לשכת הגזית והם הסנהדרין שהיו יושבין כחצי גורן עגולה כפלח הרמון. אמון, עמוד, כמו ואת האומנות (מ"ב י"ח י"ז) שעשמו העמודים אבני גזית חזקי הקיום. ח חכמי מלאכות מלאכות, החכמים שמלאכתם מלאכת המלאכים [גי' המפ' מלכות בלא א שפי' ע"ש בי מלכים ימלוכו, ולגי' מלאכות י"ל ל' מעשה ע"ש שה' בסנהדרין לדעת מה יעשה ישראל, ומלאכות ל' שליחות;] והליכותם הליכות עולם ונצחי, כענין הליכות עולם לו (חבקוק ג' ו'). ששים המה מלכות, רומז בו על התלמוד המקובץ מששים מסכתות שהם יסוד העצה, כדאיתא בבמדבר רבה דף רע"א ד', ובשיר רבה דף ל"ב ג'. מלכות, מל' מלכי ישפר (דניאל ד' כ"ד), לשון המלכה ועצה, וגם מסכת הוא מן ולנסוך מסכה (ישעיה ל' א') שהוא ל' עצה כמו שפי' רד"ק, וכמוהו בלשון ערבי קראו לספר הנהגות והדינים כסכי. ט טוענים, לשון טוען וטוען שבתלמוד והוא לשון זכות. אסופות, בעלי אסופות, הם ת"ח וכענין וכמסמרות נטועים בעלי אסופות נתנו מרועה אחד (קהלת י"ב י"א), ופרשוהו, וכמסמרו' נטועים הם דברי בעלי אסופות הם הלוקטי' מספרים רבים וחוברי' מחברות, ואע"פ שיחלקו, כולם למדם בורא א', ולדעת הפייטן נקראו אסופות בעבור אסיפתם יחד אל לשכת הגזית בבה"מ המכונ' בשם גן, כדכתיב באתי לגני (שיר ה' א') ומתרגמינן עלית לבית מקדשי, וזהו טוענים אסופו' גנתי, אבל יחד לבם לנטוע התורה על מכונה, וזהו שמסיים עוד אחת היא יונתי וכמו שפירשו רש"י ז"ל (שיר ו' ט') הרבה מחלוקת יש בבתי מדרשות וכולם לבם להבין תורה על מכונו. כנתי, לשון כן ובסים כמו והשיבך על כנך (בראשית מ' י"ג); [ותפס לה"כ וכנה אשר נטעה, תלים פ' ט"ז וגי' המפ' וכ"ה בד' פראג יחד ע"ש וכמסמרות נטועים]. י ישרם להליץ התקפה, יהי רצון שיליץ ישרם שתתקף גבהות קרן זקופה עד שיתמהו

---

beschied er mir jenen prächtigen Palast; zierlich saßen sie dort, die Männer des Gesetzes, im Halbkreise, wie ein gespaltener Granatapfel. ח Die Weisen, ihr Geschäft ist Engelgeschäft, führt zum ewigen Leben, ihre Räthe sind sechzig*) an der Zahl. ט Noch sitzt hier im Garten der fromme Taubenchor, und verhandelt das Recht; vereint bestrebt er sich, die göttlichen Gesetze zu begründen — einig ist mein Täubchen! י Möchtest Du ihr redliches Bestreben unterstützen, daß unser flammendes Horn**) hoch sie wieder hebe und Jeder staune: „Was ist's, das so glänzend herab-

*) Sechzig. Siehe im Commentar. **) Der Glanz des Heiligthums.

כַּעַס וּשְׂחוֹק יָגוֹז · דַּלַּת רֹאשׁ מִלָּגוֹז ·
אֶל־גִּנַּת אֱגוֹז:
לְגוֹלֵל אֶבֶן צִמְּתַתְנִי · בְּאֵר חַיַּי צִמְּתְנִי ·
לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי:
מָתַי לְחָצִיר נַעֲמִית · תּוֹעָה וּמַתְעָה לְהַעֲמִית ·
שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית:

נאים

הרואים לאמר מי זאת הנשקפה, ונגבות קרן זקופה רומז למקדש שהוא גבוה מכל הארצות, גם ההיכל והמזבח הם זקופים וגבוהים, כמו שפירש"י שיר ד' ד' גם ז' ה' על צוארך כמגדל, ועל מי זאת הנשקפה (שם ו' י') פרשו כמו כן על גבהות המקדש ע"ש. כ כעס, שמכעיסין אותנו. ושחוק, שצוחקים עלינו. יגוז, יעבור ויסור לשון כי גז חיש ונעופה (תהלים צ' י'). דלת ראש מלגוז, שלא לגוז עוד דלת ראשנו על חרבן בית המקדש המכונה גנת אגוז כמו שפירשו רש"י (שיר ו' י"א). דלת ראש, מן ודלת ראשך (שיר ז' ו') שענינו קווצות וקליעת השער (Haarlocken). מלגוז, לשון גזיזה ותלישת השער, כמו ויגז את ראשו (איוב א' כ'). ל צמתתני, מן צמתתני קנאתי (תהלים קי"ט קל"ט). באר חיי צמתני, דוגמת צמתו בבור חיי (איכה ג' נ"ג). לא ידעתי, למלאכה אשר לא ידעתי. נפשי שמתני, נפשי הושם, עיין מה שפרשתי בבראשית י"ז י"ד אצל ונכרתה הנפש. מ מתי לחציר וכו', המאמר הזה קשה וסתום מאד, ודברי המפרשים קשים יותר וסתומים ממנו, ונראה שרומז על מפלת אדום ושוב ישראל אל אדמתם כמאמר הנביא (ישעי' ל"ד ב') כי קצף לה' על כל הגוים וכו' ועלתה ארמנותיה סירים, והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה (שם ל"ד י"ג) וכו' ופדויי ה' ישובון ובאו ציון וכו' (שם ל"ה י'). והנה פירושו, מתי התקיים הנבואה האומרת והיתה חציר לבנות יענה. חציר, כמו חצר כמו שפי' שם רד"ק, ונעמית הוא תרגומו של בנות יענה, ושעורו, מתי יהי' חציר לנעמית, ובא הפוך על דרך יש לאל ידי (בראשית ל"א כ"ט), כמו שפירשתי שם. תועה, נתעה, ומתעה, את אחרים. להעמית, להחשיך, תרגום של כהה עמיא. שובי וכו', זהו תשובת האל ית', שובי מדרכיך הרעים ואז שובי השולמית, תשובי לירושלים כדכתיב בסוף הנבואה הנזכרת ופדויי ה' ישובון וכו', וזה שסמך אחריו נאים התנדב וכו'. ושולמית כנוי ישראל, ויש לפרש שובי שובי הם דברי המתעים האומרים שובי שובי מאחרי המקום וכמו שפי' רש"י; אבל אין סדר המאמרים הנאים

ſtrahlt?« כ O, verſcheuche Kummer und Hohn, laß uns nicht mehr ausraufen unſers Hauptes Locken über den Verluſt unſers Heiligthums! ל Siehe, zum Steinbrechen bin ich verdammt, in der Grube ſchwindet mein Leben hin; zur Arbeit, die mir unbekannt, werde ich angehalten. מ Ach, wann wird jener Hof den Straußen zur Wohnung werden, wann der Verirrte aufhören zu irren? — »Thue Buße, Schulamith*) und kehre heim,

*) Ein Beiname der Gemeinde Iſrael.

נָאִים לְהִתְנַדֵּב מְעֻלִּים· רְאוּת וּלְקַלֵּס מוֹעֲלִים·
מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים:
סֵדֶר עֲבוֹדָה מְהֻגָּן· הָשֵׁב לְשִׁיתוֹ נִגֵּן· שָׁרְרֵךְ אַגַּן:
עֲרוֹךְ אֵילִים וּפָרִים· כְּאָז בְּיַד סוֹפְרִים·
שְׁנֵי שָׁדַיִךְ כִּשְׁנֵי עֳפָרִים:
פֶּתַח שִׁיר מְלַדֵּל· הֲדַר זָקֵן מְגֻדָּל· צַוָּארֵךְ כְּמִגְדָּל:
צוּ חֶסֶד כְּגוֹמֵל· וְנַשֵּׂא כְּאָמוּר חוֹמֵל·
רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל:

מתישב על פי הלשון הזה. נ. נאים וכו', מחובר למעלה שובי השולמית אל נאים מעולים להתנדב והיינו ציון וירושלים המקומות הנבחרים והמעולי' להתנדב. נאים, כמו נווים לשון משכן מן בנאות דשא (תהלי' כ"ג), ובא הקיבוץ בי"ם דוגמת בכורים ובכורות ורבים ככה, והוא כענין ושובבתי את ישראל אל נוהו (ירמי' נ' י"ט). ראות ולקלס וכו', ויראו שונאינו המועלים בך ויקלסו אותנו לאמר מה יפו וכו', דוגמת מי אלה כעב תעופינה (ישעי' ס' ח'). ס. מהוגן, לשון כהוגן הידוע בתלמוד שטעמו כראוי. נגן, ל' נגון. שררך אגן, רומז אל לשכת הגזית כפי' רש"י, והכוונה להשב סדר העבודה והניגון והיינו הכהנים והלוים אל מקום לשכת הגזית. ע. סופרים, מורי התורה. שני שדיך, המלך והכהן הגדול כפי' רש"י, והכוונה אז יתחברו מלך וכהן בך ויערכו קרבנות כמאז, הפך מן וינאץ בזעם אפו מלך וכהן, זנח ה' מזבחו (איכה ב'). פ. פתח, כינוי לפה שהוא פתח השיר דוגמת מגביה פתחו (משלי י"ז י"ט). מלדל, שלא ידל ולא ידום. הדר זקן מגודל, ירמוז בו לראש המשוררים, כענין זקן אהרן שיורד על פי מדותיו (תהלי' קל"ג ב'), וזקן מגודל הדרת פני איש כמאמרם ז"ל. צוארך כמגדל, ירמוז למקום גבוה כמו שפי' עליו רש"י ז"ל ונופל על הדוכן שהוא איצטבא גבוה ששם הלוי' עומדי' לשורר גם הכהנים עולים שמה לברך את העם, וגם במאמר הזה מחובר עם אשר למעלה כלומר ואז לא ידל עוד פתח השיר של ראש המשוררים העומד על הדוכן. צ. צו חסד וכו', יבואר ע"פ הכתוב בנחמי' (י"א כ"ג) כי מצות המלך עליה' ואמנה על המשוררי' דבר יום ביומו, ופי' רד"ק מצות המלך דריוש היתה לתת ארוחה למשוררים ואמנה על המשוררים כלומר ארוחה זו קיימת

נ heim nach jenen zum Opfern erkornen Stätten! Sie werden Dich hinaufwallen sehen, die Treulosen, und lobend sagen: „„Wie schön sind Deine Tritte in den Schuhen!““ ס Dann wird der wohlgeordnete Priesterchor wieder hineingesetzt werden sammt den Sängern, in Deine befestigte Halle; ע Widder und Stiere werden sie darbringen — wie vormals die Weisen — das liebliche Paar — König und Oberpriester — ein schönes Rehpaar! פ Dann soll er immer ertönen, der Mund des Gesanges, nicht mehr versiegen die Stimme des schön Graubärtigen auf Deiner thurmhochhalsigen Stätte.*) צ Sey nur fromm und mild, dann wirst du wieder, wie es der Allgütige verheißen, dein Haupt

*) Eine hohe Stelle, worauf die Priester und Leviten bei Verrichtung ihres Dienstes zu stehen pflegten.

קֶלֶס תְּמוּר אַשְׁמַתְ · גְּנַאי זִכְרוֹנֵךְ שַׂמְתְּ ·
מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ:
רִיב לְטוֹב יוּמָר · וּלְשִׁפְלוּת עֵמֶק יְזַמֵּר ·
זֹאת קוֹמָתֵךְ דָּמְתָה לְתָמָר:
שִׁתֵּף בְּכָל־מִשְׁמָר · כֻּלָּם צַדִּיקִים בְּמַאֲמָר ·
אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר:

שלא היתה נפסקת מנות הלוים והמשוררים והשוערי', ופירושו מה שמנוה על ישראל לתת להם המעשרות עכ"ל, וזה שאמר הפייטן לישראל אחר שהי' דברו על הלוים והמשוררים אמר לו חסד כגומל הוא דריוש שגמל חסד עמהם כמדובר אף אתה לו עליהם חבל לתת להם אדותהם הראוי ואז תשא ראשך עליך ככרמל כנאוה החומל. ונשא, מוסב על ראשך עליך, ונשיאות הראש הוא הפך ההכנעה, כדכתיב ויכנע מדין ולא יספו לשאת ראשם (שופטים ח' כ"ח). כאמור חומל, הוא הקב"ה שאמר וחמלתי עליהם כאשר יחמול איש על בנו וגו' (מלאכי ג' י"ז); [המפרש הביא ליסוד חרוז זה ישעי' ס"ג ז' ע'.] כרמל, הוא ראש ההרים, כפירש"י. ק. קלס, לקלס היית תמורת אשמתך שמת זכרונך לגנאי תחת אשר היית מאז יפה ונעי' מאד. [קלס, שבא יש תמורת אשר אשמות ושמת זכרונך לגנאי, עפ"ה ישעי' נ"ז ה', ומהו השבח מה יפית כמשדרז"ל על כמה מצות, וע' במפ']. ר. ריב לטוב וכו', מבוא' ע"פ נבואת הושע (ב' ד') שאמר ריבו באמכם (בנכסי' בלכם) וגו' — ואחר שדבר קשות וייעד עליה' קלס וגנאי מן פסוק י"א ואילך חזר לנחמם ואמר (בפסוק י"ז) ונתתי לה את כרמי' משם ואת עמק עכור (עומק הגלו' שהם עכורי' שם) לפתח תקוה וענתה שמה (תזמר ותשיר שמה, כפי' ראב"ע ורד"ק) כימי נעוריה וגו', וזה שייסד הפייטן במלות קצרות אחר שאמר למעלה קלס תמור אשמת וכו' חזר לנחמה ואמר ריב לטוב וכו', כלו' כבר קבלת עונש אשמתך בהיותך לקלס ולגנאי לכן ריב לטוב יומר. ולשפלות עמק, כנגד ואת עמק עכור. יזמר, כנגד וענתה שמה. זאת קומתך, זאת תבוא לך על שהיית עומד בקומה זקופה כתמר הזה ולא נתפתית, כן פי' רש"י בלי קרא והוא מיוסד בלשון הפיוט. ש. שתף וכו', בעבור שיש שתוף והתאחדות בכל המשמרות, הפך מן חלק לבם עתה יאשמו (הושע י' ב'), וכלם צדיקי' במדו' הגונו' לכן אמרתי וכו'. שתף, שם הפעל הוא. במאמר, במדה משובחת, תרגום של מודיעו (תהלי' קל"ג ב') קימריה, את ה' האמרת (דברים כ"ו י"ז), לשון שבח והלול הוא, והפייטן ביתך שתי הכוונות יחד, ויבודו על הכתוב ועמך כלם צדיקים, וכתיב צדיק כתמר

---

emporheben, hoch wie Karmel. ק Der Schmach genug hast du geduldet ob deiner Untreue, verächtlich ward dein Andenken, o du, die du so schön, so lieblich warst! ר Zwist verwandelt nun in Eintracht sich, Gesang tönt aus des Thales Tiefe wieder, darum, weil du standhaft duldetest, unbeweglich bliebst, gleich dem Palmbaum.“ ש Eintracht herrscht in allen Zünften, sämmtlich sind sie tugendhaft; so denke ich, emporzusteigen, wie Palmenwipfel! ת „Frohlocke, dein Lieber hat Gutes von dir ge-

תַּעַן דָּבָר טוֹב. שׁוּרָה אַחַת לַחֲטוֹב. וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב:

שְׁחוֹרָה וְנָאוָה תְּשׁוּקָתוֹ. לֹא מֵרוֹב חֲשׁוּקָתוֹ. אֲנִי לְדוֹדִי וְעָלַי תְּשׁוּקָתוֹ: מֵחֲפוּרִים שׁוּר שְׁפוּרִים. הִסְתַּכֵּל בָּךְ כּוֹפְרִים. לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: בִּינָה רִיצּוּי תּוֹרְמִים. בִּיסוֹם עוֹלָם גּוֹרְמִים. נַשְׁכִּימָה

יפרת, וזה טעם אמרתי אעלה בתמר. ת. תען וכו', יפה הוא מבואר ע"פ פי' רש"י ז"ל וחכך כיין הטוב הזהרי בהשובותיך (שאתה הענה למכתים אותך) שיהיו כיין הטוב. להטוב, וה' שאמירך (דברי' כ"ו י"ח) ת"א הטבך, והוא ל' הגבהה וגדולה לדעת הרא"בע שם. והכ"י גרס דבר טוב, ולפ"ז יש לפרש תען מן ותען להם מרים (שמות ט"ו כ"א), שהוא ל' הגבהת הקול בשיר, וס לחטוב ל' הגבהה הוא, ושירה כמשמעו, וטע' המאמר, הנגן ותשיר כי ה' דבר טוב יעליך לכן בשורה אחת הגביה קולך והיינו שורת המשוררי', וזהו וחכך וכו' וכמו שפי' הרא"בע באמרו (שיר ז' י'), וחכך הם המשוררים.

שחורה וכו', חברו שלמה בריבי יהודה כמבואר בתחלת הפיוט. לא מרוב חשוקתו, כדכתיב לא מרבכם חשק ה' בכם (דברי' ז' ז'), ות"י לא מן בגלל דאתון גותנין וכו' אלהן דאתון מכיכי רוחא ועינוותנין וכו', וכן דרשו ר"א בנו של ר"י הגלילי (חולין פ"ט), אמר הקב"ה חושק אני בכם שאפי' בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם אבל אומו' העולם אינן כן וכו', וזה שמסיים עוד אני לדודי כלומר בכל עת אני שלו ומוכיח לבניו בענוה לכן עלי תשוקתו, הוא משתוקק לי. מחפורים וכו', מחובר עם למעלה אחר שזכר המדה הטובה אשר לישראל שהם ממעטים עצמם בהשפעת הגדולה הפך מדת או"ה שהם מתגאים ולמור ולא עוד אלא שאלו בושים לבניך ואילו כופרים בך וכמו שדרש רבא על האי קרא (בעירובין כ"א) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים, א"ת בכפרי' אלא בכופרים, בוא ואראך זרעו של עשו שהשפעת להם טובה וכופרי' בך, והפייטן חבר שני המאמרים לאחדים כי ענין א' להניהם וזה ביכד מחפורים ר"ל מישראל שהם מבוישים, ל' בושה וחפרה (ירמיה ט"ו ט'), שור ספורים, הבט באו"ה שהם שפולים הפך שחורה אני, והם כופרים מהשתכל בך, כלומר אינם מורים לך שהטובה מאתך, וזהו לכה דודי וגו' ע"ד שדרש רבא. בינה, שם דבר הוא והטעם אנשי בינה [ואני נקדתיו מלעיל לנוי]. רצוי תורמים, ירימו להם תרומת רצוי מהאל ית', כענין שנאמר שפתי צדיק ידעון רצון (משלי י' ל"ב) ועיין עוד פירש"י במשלי ג' ל"ד. בסום עולם, מוסדי עולם. גורמים, הם גורמים שיתקיים העולם וכמ"ש חז"ל, לכן נשכימה לכרמי', ע"ד שאמר

sprechen! Laß Wonnegesang ertönen, dein Gaumen sey wie edler Wein!«

שחורה Die Schwarze und Niedliche*), seiner Liebe werth; die Anspruchlose, ihm wohlgefällig: bin »ich meinem Lieben, und an mir hat er Lust.« Gegen die Beschimpften schaue auf die Glücklichern, und sieh', wie sie Dich verleugnen: »komm, Lieber! Laß uns auf's Feld gehen, auf den Dörfern verweilen.« Merk' auf Die, so Dein Wohlwollen erhalten, auf die die Welt gegründet, laß uns die Weinberge fleißig besuchen. Laut werde

*) Zwar Schuldige, doch Verdienstreiche. Was sonst unverständlich und hier nicht leicht zu erläutern ist, wird man im Comm. erläutert finden.

לַכְּרָמִים: יִתֵּן קוֹל צוֹרֵחַ. הַטּוֹבוֹת וְהָרָעוֹת הֵפְרֵחַ.
הַדּוּדָאִים נָתְנוּ־רֵיחַ: דּוֹדִי נֹחַ לִי. הַמְנַחֲמִי וּמוֹחֵל לִי.
מִי יִתֶּנְךָ כְּאָח לִי: חֲזוֹת כְּאָז צְבָאֲךָ. זְהַר שְׁכִינַת מוֹרָאֲךָ.
אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ: קְרוֹבְךָ עַם דַּבְּקֵנִי. וָשֶׁת שִׁבְחֲךָ סַפְּקֵנִי.
שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי: אַחֲרִית לְטַהֵר
שׁוּלַיִם. מַהֵר לְשַׁלֵּשׁ בִּכְפָלַיִם. הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת

רצה בסוף המאמר הנזכר לעיל נשכימה לכרמים אלו בתי כנסיו' ובתי מדרשות. יותן וכו', מחובר עם שלמעלה, נשכימה לכרמים, שם יתנו את קולם קול חזק בתפלה. הטובות והרעות וכו', כמו שפירש"י (שיר ז' י"ד) דודאי התאנים הטובות והרעות כלומר הצדיקים והפושעים כולם נתנו ריח טוב. צורח, ענינו הגבהת הקול בצעקה כמו מר צורח שם גבור (צפני' א' י"ד). דודי נוח לי, לשון ונוח לתשחורת (אבות פ"ג) [להז"ל השני נוח לי]. חזות וכו', גם אלה דברי כנ"י נבאיך ישראל יחזו כאז זוהר שכינת מוראך, והיינו שכינתך בבית המקדש הנקרא מורא ע"ש ומקדשי תיראו (ויקרא י"ט ל'), וכל המאמר הזה מיוסד על נבואת ישעי' (ל' כ') והיו עיניך רואות את מוריך שתרגם יונתן ויהון עיניך חזיין ית שכינתי בבית מקדשא, ולדעתי יהי' מורה כמו נורא ומוריך כמו מוראך וכן ומורה לא יעלה על ראשו (ש"א א' י"א) תרגם ומרות אנש, ועיין שם פי' רד"ק. אנהגך אביאך, אל בית המקדש, כפירש"י. קרובך וכו', עם קרובך אני לכן דבקני בך כנבואת יחזקאל (י"ג י"א) כי כאשר ידבק האזור על מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל. ושת שבחך, כמו וכל ושת טובה היתה בהן (בירושלמי יומא' דף ל"ח), שפרושו כל מדה טובה, והכונה ספקני במדות שאתה משבח בהן ויקויים בי הייעוד הנזכר להיות לך לעם לשם ולתהלה ולתפארת. שמאלו תחת ראשי, לסמכני. וימינו תחבקני, לחזק בי. אחרית לטהר שולים מהר וכו', אותו האחרית המעותד לטהר שולים כדכתיב וזרקתי עליכם מים טהורי' וטהרתם מכל טמאותיכם וגו' (יחזקאל ל"ו כ"ה), מהר לשלש וכו', ואמר ל' לטהר שולים הפך שאמר ירמי' טומאתה בשוליה (איכה א' ט'). לשלש בכפלים השבעתי אתכם וכו', מגולל ע"פ מאמרם במס' כתובות דף קי"א, אמר ר"י בר חנינא ג' שבועות הללו למה, (ג' פעמים כתיב השבעתי אתכם אם תעירו ואם תעוררו), א'

die Stimme gehört, von Erfrischung der Schlechten, wie der Guten (Feigen *), »die Veilchen verbreiten Geruch!« Wie sanft ist mir mein Freund, mein Tröster und Vergeber; wärest Du mir erst brüderlich zugethan! Daß Deine Schaar (Israel) wieder wie einst Deiner anbetungswerthen Majestät Abglanz schauen, »ich möchte Dich einführen.« Eigne mich Dir an, als Dein anverwandtes Volk, laß mir Deine rühmliche Weise angedeihen: seine Linke unter meinem Haupte und seine Rechte umarmt mich.« Einst den Saum wieder zu reinigen,**) führe bald herbei, zufolge des dreimaligen, zweifachen Schwurs:

*) Als Bild für Israel, Jeremias 24.
**) Der Stelle entgegengesetzt, K. L. 1, 9.

יְרוּשָׁלָםִ: צִיּוּן רְשָׁפִים מְלַבְּבֵךְ· מִי זֹאת כְּלַבְּבֵךְ· שִׂימֵנִי
כַחוֹתָם עַל־לִבֵּךְ: אוֹתוֹת רָאוֹת מְרֻבִּים· דֶּרֶךְ לַעֲבוֹר
מְסֻבִּים· מַיִם רַבִּים: בִּיטָה עֲנִיָּה לְנַחֲמָה· תַּעֲרַת אֵם

שלא יעלו ישראל בחומה וכו', ורב יהודה אמר אם תעירו ואם תעוררו כתיב. (ופירש"י אם תעירו ואם תעוררו הרי ב' שבועות בכל אחת), ור' זירא מיבעי לי' לכדר' לוי דאמר ו' שבועות הללו למה, ג' הני דאמרן ואינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעכו"ם, עכ"ל הגמרא, נשמע מיניה כי כפל הלשון אם תעירו ואם תעוררו בכל אחת משלש שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל, ועל זה יסד הפייטן מהר לשלש בכפלים השבעתי אתכם וכו', והכוונה אותן האחרית המעותד לעבר אותנו ימהר ויחיש בעבור שילוש הכפל שהשביע אותנו וא' מהם שלא נרחיק את הקץ. צִיּוּן, הו' בקבוץ, כ"כ בדפוסים ישנים ובכתבי יד, ועניינו סימן ואות, כמו מה הציון הלז (מ"ב כ"ג י"ז). רשפים מלוביך, רשפי אש שלהבותיך, ואמר מלוביך בכנוי הק' לנוכח האל ית' על שכתוב רשפי אש שלהבתיה (שיר ח' ו'), והוא נגזר מן לבת אש שהוא נפעלי ל"ה כמו שכתוב בשרשים שרש לב. כְּלַבְּבֵךְ, כ"כ בשני כ"י ונגזר מן לבבתיני אחותי כלה (שיר ד' ט') ועל זאת נקראו ישראל מלבבים לאל ית', וטעם המאמר מי זאת בכל העולם המצוינה בציון רשפי אש שלהבתך כלבבך עמך ישראל שהם נשרפים על קדוש שמך, לכן שימני כחותם על לבך שהאהבה דבוקה בך לעולם! מְסֻבִּים, הרב ר' יוסף קמחי בספר הזכרון שלו תפס האומר מְסֻבִּים ואמר שהראוי מוּסַבִּים, כמנהג הפעול מבנין הפעיל בפעלי הכפל וכמו מוסבות שם (במדבר ל"ב כ"ח), עכ"ל, ולדעתי אין כאן תפיסה כלל כי מוסבים הוא מבנין הכבד הדגוש אלא שבא בחסרון הכפל וכמו שנאמר מְסִבִּים מן ראש מסבי (תהלים ק"מ י') ומסביבי ירושלים (מלכים ב' כ"ג ה') כן נוכל לאמר מְסֻבִּים, וכבר מצאנו בניו ירצו דלים וידיו תשבנה אונו (איוב כ' י'), שתרגמו המתרגם ירעעון, לשון רצוץ וכן פי' רש"י, הדלים ירצצו את בניו ונוכל לבנות ממנו כל הבנין, ועל ההקש הזה נוכל לומר גם יסבו ויסבו ומסבים, ונראה שכן דעת ר' יונה הזכירו הרד"ק בשרש סבב. אותות וכו', חוזר אל מעלה, שימני כחותם וזכני לראו' אותות טרוצי' לעבור דרך מים רבים מסובים ומוקפי' בענני כבוד כמו מאז, כדכתיב, כימי צאתך וגו' (מיכ' ז' ט"ו), וכתיב והיתה מסלה וגו' (ישעי' י"א י"ו). [ראות, מלה"כ ישעי' מ"ב כ'. דרך, שם נ"א י'.] ביטה, הביטה, ל' הבטה אף שאיננו על עיקר שרשו, וכן דרך הפייטן להשתמש בל' הבט' על דרך פעלי עלומי הע', ביטה ע"מ שימה דמעתי (תהלי' נ"ו ט'), ובלשון עבר בט, ע"מ קם שב, עיין פי' רש"י ברא"י ל' כ"ב, וכנגד עני' סוערה לא נחמה (ישעי' נ"ד י"א) יסד הוא הביטה לנחם עני', ותבת ביטה מוסב על תערת אום הומה, ושעורו, לנחם העני', הביטה תערת וכו', ותערת לשון מסירה למיתה הוא מן תחת אשר הערה למות נפשו (ישעי' נ"ג י"ב), שתרגם יונתן, חלף דמסר למותא נפשי', וכמו שתאמר מן אוה תאות לב, כן תאמר מן ערה תערת. אום

»ich beschwöre euch, Töchter Jerusalems.« Bemerkbar durch das von Dir angefachte Feuer (der Thora), unvergleichbar Dich einzunehmen mich bestrebend, »setze mich, wie ein Siegel, auf Dein Herz.« Eine Menge Zeichen zu erleben, und erlös't geführt zu werden über »mächtige Fluthen.« Schaue tröstend auf die arme,

הוֹמָה· אֲנִי חוֹמָה: וִיהוּדָה כֶּרֶם גְּפָנַי· רַגֵּל הַהֵיכָל לְפָנַי·
כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנָי: אֶלֶף הַמָּגֵן מְגִנִּים· אֶדֶר שָׂרִים סְגָנִים·
הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים: מִסְּרִיוּת מַסְרִיחַ רְדִידִי· נֵרְדְּ וֶרֶד יְדִידִי·

הומה, אומה העומדת באמונתה וביראתה כחומה, כמו שפי' רש"י וראב"ע שיר ח' י'; והנה ברוב ספרי הדפוס הגירסא עטרת אחות אם חומה ואולם בכל כתבי יד הגירסא עטרת אום הומה, וכן נראה, כי כל בתי הפיוט נבנים מן שלש שלש אבנים. אני חומה, חזקה באהבת דודי ושומרת דתו, כפי' רש"י וראב"ע, וכן תרגם הארמי, אנא תקיפא בפתגמי אוריתא כשורא. ויהודה כרם גפני, מה שפי' המפרש, בלתי מתיישב על הלשון ועל הענינים, ומה שהביא לראי' שנקרא יהודה כרם, עש"ה, כי כרם ה' צבאות בית ישראל (ישעי' ה' ז'), הוא ראי' לסתור, ועוד, יהודה מאי בעי הכא, והנכון הוא שרמז על מה שברך יעקב את יהודה, אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו (בראשי' מ"ט י"א), ותרגם אונקלוס, יסחר ישראל וגו', וכמו שפירש רש"י כוונתו ביסוד המלוכה אל יהודה והוא ישיב את ישראל לירושלים עירו ויבנה ההיכל וישבו שם סביבו ת"ח כגפנות לשבט, ועל זה יסד הפייטן, ויהודה כרם גפני וכו', כלומר, ויהודה הוא ירגל ויוליך כרם ה' צבאות בית ישראל אל ההיכל לפני ושם יהיה כרם שלי לפני, כלומר המנהיגים והסנהדרין שלי יחזרו להיות לפני, ומצאנו פרנסים ומנהיגים נקראים כרם במקרא, כדכתיב, ונתתי לה את כרמיה משם (הושע ב' י"ז), ות"י, ואמני לה ית פרנסהא מתמן, וכמו שפי' רש"י ז"ל והביא לו חברים, וגם הסנהדרין קרויים כרם, על שהם יושבים שורות ככרם, כדאיתא בשיר רבה, וכנגד כרמי שלי לא נטרתי (שיר א' ו' ע"ש פירש"י) אמר כרמי שלי לפני וכמו שפירשתי, וזהו שסמך אחריו אלף המגן וכו'. אלף המגן מגנים, מחובר עם שלמעלה הימנו, כרמי שלי יהי' לפני, והיינו, אדר שרים וכו', ויסד זה עש"ה, אלף המגן תלוי עליו (שיר ד' ד'), הרומז על המנהיגים ות"ח, כמו שפי' עליו רש"י ז"ל, וכתיב והחרש והמסגר אלף (מ"ב כ"ד י"ו) וזהו אדר שרים סגני' היושבת בגנים, ובה"מ מכונה בשם גן, כדכתיב, יבוא דודי לגנו (שיר ד' י"ו), ומתרגמינן, לבית מקדשא. אדר, הוא לבוש האדרת, שלובשים השרים והסגנים. היושבת, מוסב על אדר לכן הוא בא בל"י. מסריות, מעוקש מגואל, לשון באוש; ותבאש הארץ (שמות ח' י') ת"א. ופריו על ארעא, באוש (עמוס ד' י') ת"י, סרות. מסריח, לשון סרחון והוא פועל יוצא אל רדידי, שהוא המעיף בלשון ישמעאל, ומרומז בו התורה והמצוות שהם עטרת ראשנו כמו שפי' על נשאו את רדידי מעלי (שיר ה' ז'). נרד וורד ידידי, עש"ה נרדי נתן ריחו (שיר א' י"ב), ורומז בו אל ריח הקטרת, כמו שפי' עליו הראב"ע; ושעור המאמר: ברח דודי מסריות מסריח רדידי, כלומר מארץ טמאה, המלכלכת עטרת ראשי, וכן תרגם המתרגם הלי קרא ברח דודי: ערוק לך רחמי מארעא הדא מסאבא וכו' — אל נרד וורד ידידי, וכדאיתא בפסיקתא רבתי, הביאו הילקוט וז"ל: ברח דודי, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבש"ע, ערוק מרית' בישא ואתא לך לרית' טבא על הרי בשמים עכ"ל, ובשיר רבה אמרו, ברח דודי מן גלות שאנו בה מתלכלכין

mauerfest Dir verbundene Nation; »ich bin eine Mauer.« Juda, mein Anführer, verpflanze die Weinbergsstöcke um den Palast, »mein Rebenhügel vor mir.« Auch die wie Schilde schützenden Lehrer, die herrlichen Obern und Vorgesetzten, »sitzend in den Gärten.*)« Von dem übeln Geruch**), meines Putzes unwürdig, zu meinen Lieblings-Narden und Rosen, »weiche, mein

*) Bildlich der Tempel und sein Bezirk. **) Sündlichkeit.

בְּרַח דּוֹדִי: יוז וּדְמֵה לְךָ בְּטִיּוּלִים· אַמֵּץ כְּאָז חֲיָלִים· לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים: מִשְׁקָל בְּמִשְׁקָל שָׁמִים· נִיחֹחַ מֹר סַמִּים· עַל הָרֵי בְשָׂמִים:

עַל הָרֵי בְשָׂמִים· סֹב וּדְמֵה לְךָ דוֹדִי· מַשְׁגִּיחַ וּמֵצִיץ מֵחַרַכֵּי בֵּית וַעֲדִי· קוּמִי לָךְ רַעְיָתִי דְּפוֹק לְעוֹדְדִי· כִּי דַלּוֹתִי מְאֹד מְמַתֶּנֶת מְעִידִי· יוֹשֶׁבֶת עֲגוּמָה וַעֲגוּנָה וְאֵין מוֹעֲדִי· וְאַתָּה יָהּ מָגֵן בַּעֲדִי:

אֶל גִּבְעַת הָעֲרָלוֹת· מוֹר וּלְבוֹנָה וַאֲהָלוֹת· הַבֵּט מִמְּעָלוֹת·

בשושנות, על הרי בשמים ואתא לך לבית שבא. ודמה לך וכו' משקל במשקל שמים וכו', שני המאמרים נחברים וכנה שעורם: ודמה לך בטיולים לצבי או לעופר האילים, ואמץ כאז חילים משקל במשקל שמים וכו', והנה פירושו ודמה לך, בענין הטיולים שאמרת לטייל עמנו, כדאי' בילקוט על פסוק והתהלכתי בתוככם (ויקרא כ"ו י"ב), עתיד הקב"ה לטייל בין הצדיקים וכו', דמה לך בענין הטיולים האלה לצבי, למהרו ולהחישו, ואמץ, כמו אמז, חיילו' של כהני' אשר שמים משקל במשקל של ניחוח מור סמי' על הרי בשמים, [כענין ברך ה' חילו], ופירוש משקל במשקל מבואר בפירש"י שמו' ל' ל"ה, והרי בשמי' הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו, וכן תרגמו הארמי: ותציל יתן על טורא דירושלם ותמן יסקון כהניא קדמך קטרת בוסמין; ולדעתו הרי בשמים הרי' שמקטירים שם קטורת סמים, והם הררי ציון, כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם. אמן.

על הרי בשמים, הררי ציון, כמו שבארנו בסמוך. בית ועדי, בתי כנסיותי. דפוק, על דלתותי. לעודדי, להקימני בקריאה: קומי לך, רעיתי! לעודדי, מן יתום ואלמנה יעודד (תהלי' קמ"ו ט'), שהוא ל' התרוממות ומגזרת הן עד לאומים, שבארתי במאמר הבא בסמוך. כי דלותי מאוד, בגלות הזה, וממתנת ומיחלת על מעידי הוא המלך המשיח, שנאמר עליו, הן עד לאומי' נתתיו (ישעי' נ"ה ד'), ות"י: הוא רב לעממיא מניתיה, וכן פי' רש"י, עד, שר וגדול. יושבת עגומה, בעגמות נפש, מן עגמה נפשי לאביון (איוב ל' כ"ד), שפרושו דאבה. עגונה, אלמנה חיה; והוא ל' אסור וקשור, ככתוב בשרשים שרש עגן. ואין מועדי, ואין מאסף אותי בקרב מועדיך ואין לנו על מי להשען כ"א עליך ה' שאתה מגן בעדי.

אל גבעת וכו', שיעור המאמר הבט ממעל אל גבעת וכו', והוא מיוסד על הא

Lieber!« Und spaziere — und stärke Deiner Heere Muth — »gleich einem Reh, einem Hirschkalbe.« Laß wieder der genau abgewogenen Spezereien Wohlgerüche duften »auf dem Würzgebirge.«

על הרי Nach dem Würzgebirge wende und begieb Dich, mein Lieber; der Du mit Aufmerksamkeit schauest durch die Gitter meines Versammlungshauses, o fordere mich aufmunternd auf: »komm' auf, meine Gefährtin,« denn ich bin sehr gesunken, während ich meinen Vertheidiger erwarte, sitze da betrübt und einsam, ohne Helfer, Du aber, Adonai! bist mir ein Schild!

Auf den Hügel der Vorhäute,*) Dir willkommen gleich

*) Häufiges Beschneiden; der Ausdruck ist aus Josua 5, 3. entlehnt.

כִּי מַכּוֹת נַחְלוֹת: קוּמָה קַדְּמָה חוֹפֵשׂ עוֹלוֹת עֲלִילוֹת· טֶנֶף
וּגְעִילוֹת· יְחַלֵּל קֹדֶשׁ מְעִילוֹת· נָא שְׁבוֹר זְרוֹעוֹ מִלְּהַעֲלוֹת
תְּעָלוֹת· וְעִם קְהִלּוֹת בְּמַקְהֵלוֹת· לְהוֹדוֹת הַלֵּלוֹת:

עַל הָרֵי בָתֶר· עַל אַחַד הֶהָרִים· יֵרָאֶה לִבְחִירִים· גְּמוּל
פֹּעַל הוֹרִים· דֻּבִּים נְמֵרִים· אֲרָיוֹת וַחֲזִירִים· פָּרִים אַבִּירִים·

לפסג

דאיתא בילקוט, בפסוק עד שיפוח היום וז"ל, אל גבעת הלבונה, נטל אברהם כל הערלות שמל, ועשה אותם גבעה בתוך ביתו, וקרא הקב"ה למלאכי השרת ואמר בואו ונבקר את החולה, אמרו לפניו, רבש"ע, מה אד' ותדעהו, אתה הולך למקו' דם ומקו' הטנופת, אמר להם, חייכם, ערב לי אותו דם ממור ולבונה, שנא' אלך לי אל הר המור, עכ"ל, ולזה כיון הפייטן, הבט משמי מעל אל גבעת הערלות הערבים לך ממור ולבונה ואהלות, כלומר, זכר לנו אותו הזכות. כי מכות נחלות, כי המכות קשים בחולי גדול, ל' מכה נחלה מאד (ירמי' י"ד י"ז). קומה קדמה, כדכתיב, קומה ה' קדמה פניו (תהלי' י"ז). חופש עולות, פועל בינוני הוא, ל' חפוש בש' שמאל, ויסודו על הכתוב יחפשו עולות (תהלי' ס"ד ז'), ועולות מן עול ואון, וטעם המאמר, קומה ה' קדמה פניו של חופש עולות ועלילות של ענף וגעילות לחלל קודש במעילות· קודש, ישראל נקראו קודש, כדכתיב, קדש ישראל לה' (ירמי' ב' ג'), וכתיב, ואחלל שרי קדש (ישעי' מ"ג כ"ח), ועל הרפואה והארוכה נופל ל' העלאה, כדכתיב, כי אעלה ארוכה לך (ירמי' ל' י"ז), וטעם מלהעלות תעלות, שלא יעלה להם שום רפואה ואז עם קהלות יודו הללות במקהלות כראוי לברך את ההלל במפלת האויב, כדכתיב אך אלהים ימחץ ראש אויביו וגו', ואחריו, במקהלות ברכו אלהים (תהלים ס"ח כ"ז).

על הרי בתר, פסוק הוא בשיר ב' י"ז, ומתרגמינן: בטור מוריה ומן קדמת דנא קרב תמן (אברהם) ית קורבניה ופלג יתהון בשוה, וכן בשיר רבה דרשוהו על ברית בין הבתרים, וכן הפייטן יסד כל המאמר הזה על המחזה הנורא ההוא, וכמו שפירשוהו רז"ל. אחד ההרים, הר המוריה, כדכתיב, על אחד ההרים (בראשית כ"ב ב'), יראה הש"י לבחירים, הם ישראל. גמול וכו', לתשלום גמול של פועל הורים, כלומר מעשה האבות. פועל, שם דבר הוא כמו פעולה. הורים, אבות, כמו גברו על ברכת הורי (שם מ"ט כ"ו), שת"א: ברכת אבהתי. דבים נמרים וכו', רומז לד' מלכיות כמבואר בפי' רש"י, ויותר הוא מבואר בת"י ובמדרש רבה.

Myrrhen, Weihrauch und Aloe, schaue aus Deiner Höhe, denn die Leiden sind schmerzhaft. Tritt ihm entgegen, dem ränkevollen Händelsucher, der auf's Unedelste und Abscheulichste das Heiligthum entehrt; brich ihm den gewaltthätigen Arm unheilbar; sämmtliches Volk wird in Chören dankend Loblieder singen.

Auf dem Gebirge der Bundeszerschneidung,*) dem vornehmsten der Berge, möge den Auserwählten anschaulich werden der verdiente Lohn der Voreltern; die Bären und Tiger, Löwen und Eber und gefährlichen Stiere zu zergliedern, daß sie wie Fett des

*) 1. B. Mose 15.

לְפַסֵּג גְּזָרֵי גְזָרִים· כִּיקַר כָּרִים· כָּלִים גְּמוּרִים· תּוֹר וְגוֹזָל שְׁלֵמִים וְלֹא חֲסֵרִים· שְׁמוּרִים בְּלֵיל שִׁמּוּרִים· הַלֵּל גּוֹמְרִים· כְּעוֹבְרִים שָׁרִים זַמָּרִים· אָשִׁירָה לַיָּ אוֹמְרִים:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי־אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הָרַגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם־סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל· וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבוֹרָךְ מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

לפסג, לגזור אותן לגזרי גזרים; ויבתר אותם בתוך (שם ט"ו י'), ת"י: ופסג יתהון לפסגין. כיקר כרים, כמיטב הצאן, כלים גמורים כליון גמור, ויסודו על הכתוב, כיקר כרים כלו (תהלים ל"ז כ'). תור וגוזל, אלו ישראל שנמשלו לבני יונה, כפי' רש"י, וכתיב, ואת הצפור לא בתר, רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם, ולצפור כולל תור וגוזל, כמו שפרשנו גם על מקומו. כעוברים וכו', כמו שסדרו זמרים כשעברו את הים, ואמרו אשירה לה'; או שירמוז על עוברין שבמעי אמן.

Mastviehes d'raufgehen. Die frommen, fehlerfreien Tauben, schon in jener ersehnten Nacht (von Peßach) bewahrt, werden hohe Loblieder singen; wie Die einst nach dem Zuge durch das Meer in Gesang ausbrachen, werden sie sprechen: ich lobsinge, Adonai!

מי־כמכה באלם יי מי כמכה נאדר בקדש נורא תהלת עשה פלא: שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על־שפת הים יחד כלם הודו והמליכו ואמרו: יי ימלך לעלם ועד:

צור ישראל קומה בעזרת ישראל ופדה כנאמך יהודה וישראל: (גאלנו יי צבאות שמו קדוש ישראל):

[אם יש מילה והוא שבת אומרים בק"ק יום ליבשה והיא גאולת שביעי ש"פ.]

[שלמה הקטן יחי יגדל לתירה.]

ברח דודי עד שתחפץ אהבת כלולנו. שוב לרחם כי כלונו. מלכי אדום הרשעה שובינו תוללינו. הרוס וקעקע בצתם מתלנו.

ברח דודי וכו׳, בעבור שבכל צרת׳ לו צר, וכתיב עמו אנכי בצרה, וכשישראל בגלות גם הוא כביכול בגלות עמהם, וכמו שלמדו רז"ל מן ושב ה׳ אלהיך את שבותך (דברים ל׳ ג׳), והשיב לא נאמר אלא ושב, מלמד כביכול שהשכינה שרוי׳ עם ישראל בצרת גלותם, ובשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם, כדאיתא במס׳ מגילה דף כ"ט א׳ ובשמות רבה פ׳ ט"ו ובתנחומא סוף פ׳ אחרי, לזאת אמר ברח דודי; ואף שהמדרשים האלה על אדני המדע יסודים, והם לחכמי לב כזהב וככסף מזוקקים, אכן להמון עם גבוהי׳ ורמי׳ עד שחקי׳, ואלו הכמים ועף להבין כאלה סודות עמוקים, ואף כי הבוערים בעם, אשר אור שכלם אבוד באזיקים, ישאגו ילהגו וילעגו למו בקול משחקי׳ ומצחקים לכן בתרגומי האשכנזי השבתי הענינים הדקים, אל הגלוי מהם והבאורים אשר בם דבקים, וכן אמרו ז"ל, לתרגם הגאות על אפנו, והדברים עתיקים. עד שתחפץ, כל עוד שתחפץ אהבת כלולינו, וכן פי׳ רש"י שיר ב׳ ז׳. אהבת כלולינו, כדכתיב, זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך (ירמיה ב׳ ב׳). [מלכי, עש"ה זכור ה׳ לבני אדום, תלים קל"ז. הרשעה, עש"ה וקראו להם גבול רשעה, עובדי׳]. שובינו, ל׳ שבי. תוללינו, מן ותוללינו שמחה (תלים קל"ז ג׳) ופרשוהו ל׳ הוללות הלוצים, שהם מהוללים ומתעתעין ומשטים בנו, ויותר נראה שהוא כמו ושולליני בש׳ ומתוקן על דרך ל׳ ארמי כמו תאר במקום שור, תב במקום שב, ודומיהם, וכן ובהגיע תור (אסתר ב׳), כוו לחייך בתורים (שיר א׳), ל׳ שורה כאן ורבים כאלה. וקעקע בצתם, ושרש שרשיהן, עיין פי׳ רש"י בראשית ל"ב כ"ו, ואצל ותקע כף ירך יעקב. בצתם, מן היגאה גומא בלא בצה (איוב ח׳ י"א), כלומר שרשיו הנשרשים בתלנו הרם אותם מתוכו ושרש אחריהם. מתלנו, ממקומינו; ונבנתה עיר על תלה (ירמיה ל׳ י"ח), ת"י: ותתבני קרתא דירושלם

ברח Beschleunige, o Geliebter, unsere Erlösung, so Du noch Liebe zu uns hegst! Erbarme Dich unser wieder, denn wir sind gänzlich zu Grunde gerichtet. Jene Tyrannen haben uns Sclavenfesseln angelegt und uns beraubt, sie haben unser heiliges Gebiet befleckt, haben sich fest hineingepflanzt. O, reiße sie wieder mit der Wurzel heraus! — Dann führe Deine Burg

הקם טורך נגן שתילנו. הנה־זה עומד אחר כתלנו:

ברח דודי עד שיפוח קץ מחזה. חיש ונסו הצללים מזה. ירום ונשא וגבה נבזה. ישכיל ויוכח וגוים רבים יזה. חשוף זרועך קרוא כזה. קול דודי הנה־זה:

ברח דודי ודמה לך לצבי. יגל יגש קץ קצבי.

באחרה. הקם טורך, כותלי היכלך, כמו וטור סביב בהם (יחזקאל מ"ו כ"ג). שתילנו, בנינו, עפ"ה, בניך כשתילי זיתים (תהלי' קכ"ח). הנה זה וכו', בנינו כשיראו כבוד ית' ינגנו לאמר: הנה זה עומד אחר כתלנו, כי ירמוז אליו באצבע דוגמת שאמרו בהגלות כבודו על הים: זה אלי ואנוהו, וכמו שפי' רש"י, היו מראין אותו באצבע וכו'.

ברח דודי עד שיפוח קץ מחזה, טרם שיצאלים הקץ המוגבל, חיש קודם הזמן ונסו הצללים צללי חשכת הגלות הזה, והפייטן תפר שני כתובים המדברים בענין הקץ, והם: עד שיפוח היום ונסו הצללים (שיר ב' י"ז), ואמרו בשיר רבה, ונסו הצללים, אלו צללי המלכיות, וכתיב ויפיח לקץ (חבקוק ב' ג'). קץ מחזה, קץ מוגבל, מחזה הוא קצה הגבול, כמו שפי' רש"י אצל ויאחז אל מחוז חפצם (תהלים ק"ז ל'). ירום ונשא וגבה נבזה, ישראל, שהוא נבזה עכשיו, ירום ונשא וכו', כנבואת ישעיה (נ"ג א') הנה ישכיל עבדי (עבדי יעקב כפרש"י), ירום ונשא וגבה מאד וגו' כן יזה גוים רבים וגו' נבזה וחדל אישים וגו' בדעתו יצדיק צדיק וגו', והם עטה ויוכח; ופירוש יזה, יפזר, כמו שה"י, ויהי יזה כמו ידה באילוף הז' בד', ורבים כמוהו, וכן פירשו רש"י ז"ל לידות את קרנות הגוים, וכמוהו למי נדה (במדבר י"ט ט') פירש"י למי הזיה, ועיין בהבנת המקרא לחומש מודע לבינה. חשוף זרועך, הראה גבורתך כגבור שהשלוג בגד זרועו, והוא עפ"ה, חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים (ישעיה נ"ב י'). קרוא כזה קול דודי וגו', שעורו, חשוף זרוע קדשך וכל אחד יראה גבורתך ויקרא כזה, כמאמר הזה: קול דודי הנה זה!

ברח דודי, מן הגולה במהירות ודמה לך במרוצתך לצבי, הקל ברגליו. יגל, ל' גלוי, דוגמת תגל ערותך (ישעיה מ"ז ג'). יגש, יקרב. קץ קצבי, הקצוב, כלומר גלוי

---

wieder auf, daß unsere Jugend Deine Herrlichkeit schaue und im Wonnegefühl ausrufe: „Er ist's! Siehe dort, hinter unserer heiligen Mauer!"

ברח Beschleunige, o Geliebter, die Erlösung, bevor das letzte Ziel herannaht! Eile, laß sie hinschwinden, die finstern Schatten, laß es sein Haupt wieder heben, hochgeschätzt und erhaben werden, das so lange verachtete Volk, laß es wieder unterrichten, bestrafen und bändigen mächtige Nationen, zeige ihm die Donnerkraft Deines mächtigen Arms, daß es im Gefühl Deiner Wonne ausrufe: »Die Stimme meines Geliebten sie ist's!«

ברח Beschleunige, o Geliebter, meine Erlösung! laß sie mit

דְּלוֹתִי מִשְּׁבִי לַעֲטֶרֶת צְבִי. תְּעוּבִים תְּאֵבִים הַר צְבִי. וְאֵין מֵבִיא וְנָבִיא. וְלֹא תִשְׁבִּי. מְשַׁוִּי מְשִׁיבִי. רִיבָה רִיבִי. הָסֵר חוֹבִי וּכְאֵבִי. וְיֵרֶא וְיֵבוֹשׁ אוֹיְבִי. וְאָשִׁיבָה חוֹרְפִי בְּנִיבִי. זֶה דוֹדִי גוֹאֲלִי קְרוֹבִי. רֵעִי וַאֲהוּבִי. אֵל אֱלֹהֵי אָבִי:

בִּגְלַל אָבוֹת תּוֹשִׁיעַ בָּנִים. וְתָבִיא גְאֻלָּה לִבְנֵי בְנֵיהֶם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא.

הקץ הקצוב יקרב וימהר לבינו קודם זמנו. דלותי וכו', להגביה אותי משבי אל עטרת צבי, כדכתיב, ביום ההוא יהי' ה' לצבאות לעטרת צבי ולצפירת תפאר' לשאר עמו (ישעי' כ"ח ה'.) תעובים, כ"ה בכ"י, והוא ל' תעובה ושקוץ. תאבים, לשון תאבתי לישועתך (תהלים קי"ט), והר צבי הוא הר המוריה, כדכתיב, בין הים להר צבי קדש (דניאל י"א י"ה). ואין מביא, מלך ושופט המוציא והמביא (ש"ב ה' ב'). ולא תשבי, אליהו התשבי. משוי, משוה לי, לשון הכאה, כמו ולא שוה לי (איוב ל"ג כ"ז); ככתוב בשרשי'. משיבי, משיב נפשי, כדכתיב, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו', והשיב לב אבות על בנים וגו' (בסוף מלאכי). חובי, עונשי. וירא ויבוש אויבי, כדכתיב, עד אשר יריב וגו' ותרא אויבתי ותכסה בושה (מיכה ז' ט' י'). ואשיבה חורפי בניב שפתים שלי לאמר, זה דודי וכו', כלומר כנגד שהיו מקנטרים אותי לאמר: אנה הולך דודך, למה הניח אותך עזובה, וכאלה דברי חרופי', אשיב להם: זה דודי, וכו', כי עין בעין תראה בשוב ה' ציון במהרה בימינו אמן.

Schnelligkeit eines Rehes herbeieilen. Hebe aus der Tiefe mich hinaus zur prächtigen Krone! Siehe, Entweihte haben jenen anmuthigen Berg erhascht! Weder Regent, noch Prophet, noch Tischbit, Niemanden habe ich, der mich besänftige, der mich beruhige. O, so führe Du meine Rechtssache! Wende das Übel ab und die Qual, daß es meine Feinde sehen — und erröthen. Fröhlich werde ich dann meinen Spöttern erwiedern: „Dies ist mein Lieber, mein Erlöser, mein Verwandter, mein Trauter, mein Geliebter, meiner Väter mächtiger Schutz!

בגלל Der Väter halben hilfst Du den Kindern, bringst Erlösung ihren spätesten Enkeln. Gelobt seyst Du, Ewiger, der Israel erlös't!

אֵל עֶלְיוֹן: גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים. וְקוֹנֵה הַכֹּל: וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת. וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם. לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ:

מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְרוֹפֵא חוֹלִים. וּמַתִּיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר: מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

קדושה לש"ץ בחזרת התפלה.

נְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר ק"וח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת. מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

חזן אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ: ק"וח בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ: מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלוֹךְ עָלֵינוּ: כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ. מָתַי תִּמְלוֹךְ בְּצִיּוֹן. בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן: תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים: וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ. כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ:

קהל וחזן יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ:

חזן לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ. וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ: וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת: וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שבתות למנוחה. וּמוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. אֶת־יוֹם השבת הזה ואת יום חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. זְמַן חֵרוּתֵנוּ. באהבה מִקְרָא־קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:

לשבת אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ

קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ. וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ: וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ באהבה וברצון בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן שבת וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ. וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי [אוֹהֲבֵי] שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ השבת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־

הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ· וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ· וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ· אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר· נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ· עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ· מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ· בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

בקצת קהלות עולים הכהנים לדוכן וסדרו תמצא בסוף המחזור.

לש"ץ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה· הַכְּתוּבָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר: יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי

כְּאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד: וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע· וּשְׂפָתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם· וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ· וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי: וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ: לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות·
וערבה לייי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות·
הש"ץ חוזר התפלה בקול·

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרוֹא אֶת־הַהַלֵּל:

קיג הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יְיָ הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ: יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יְיָ עַל־הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּייָ אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

קיד בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: מַה־לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

קטו לֹא לָנוּ יְיָ לֹא לָנוּ כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף־לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְיָ בִּטְחוּ בַיְיָ עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

יְיָ זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְיָ הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְיָ עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: לֹא־

הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָּל־יֹרְדֵי דוּמָה׃ וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

קט״ז אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע יְיָ אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי׃ כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא׃ אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא׃ וּבְשֵׁם־יְיָ אֶקְרָא אָנָּה יְיָ מַלְּטָה נַפְשִׁי׃ חַנּוּן יְיָ וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם׃ שֹׁמֵר פְּתָאִים* יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ׃ שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי כִּי יְיָ גָּמַל עָלָיְכִי׃ כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדֶּחִי׃ אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְיָ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים׃ הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד׃ אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב׃

מָה־אָשִׁיב לַייָ כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי׃ כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא׃ נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־** נָּא לְכָל־עַמּוֹ׃ יָקָר בְּעֵינֵי יְיָ הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו׃ אָנָּה יְיָ כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי׃ לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְיָ אֶקְרָא׃ נְדָרַי לַייָ אֲשַׁלֵּם נֶגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ׃ בְּחַצְרוֹת בֵּית יְיָ בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ׃

קי״ז הַלְלוּ אֶת־יְיָ כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים׃ כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְיָ לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ׃

קי״ח

ח׳ הוֹדוּ לַייָ כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ ק׳ הודו

ח׳ יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ׃ ק׳ הודו

*) פתאים, הא׳ נעלם והחירק נקראת תחת הפ׳. **) נגדה עי׳ רפה.

ה׳ יֹאמְרוּ נָא בֵית אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ק׳ הודו
ה׳ יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: ק׳ הודו

מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָּהּ עָנָנִי בַמֶּרְחַב יָהּ: יְיָ לִי לֹא אִירָא מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְיָ לִי בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיְיָ מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי גַם־סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם יְיָ כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיְיָ עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְיָ רוֹמֵמָה יְמִין יְיָ עֹשָׂה חָיִל: לֹא־אָמוּת כִּי אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי־יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָּהּ וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה־הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: אודך
אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן
מֵאֵת יְיָ הָיְתָה זֹּאת הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת
זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְיָ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

חזן מנגן אנא והקהל עונה.	חזן חוזר ומנגן אנא והקהל עונה.
אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא	אָנָּא יְיָ הוֹשִׁיעָה נָּא
אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:	אָנָּא יְיָ הַצְלִיחָה נָא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְיָ בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְיָ: ברוך
אֵל יְיָ וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת
הַמִּזְבֵּחַ: א׳ אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: א׳
הוֹדוּ לַיְיָ כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הודו

יְהַלְלוּךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ (עַל) כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ וְכָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ: כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:
זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא. כִּרְעוּתֵהּ: וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן. וּבְחַיֵּי דְּכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל. בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ

אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: לְעֵלָּא מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

קהל קַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ:

חזן תִּתְקַבַּל צְלוֹתְהוֹן וּבָעוּתְהוֹן דְּכָל־יִשְׂרָאֵל קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאִמְרוּ אָמֵן: ק׳ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן־שְׁמַיָּא וְחַיִּים· עָלֵינוּ וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן: קהל עֶזְרִי מֵעִם יְיָ עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

בקלת קהלות אומרים.

(אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: יְיָ מֶלֶךְ יְיָ מָלָךְ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אַב הָרַחֲמִים הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָיִם:

כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:)

פותחים ארון הקודש ומוציאים ס"ת ואומרים:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְיָ וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יְיָ מִירוּשָׁלָיִם:

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ:

תפלה מסעדי ליון לומר בשעת הוצאת ס"ת.

יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת:

נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה· ג"פ·

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם· מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה: וְהָפֵק רְצוֹנִי וְתֵן שְׁאֵלָתִי לִי עַבְדְּךָ פ׳ בן פלונית אֲמָתֶךָ· וְזַכֵּנִי (ואת אשתי ובני ובנותי) לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם· וּמַלְּטֵנִי

רבונו Herr des Weltalls! Erfülle meine Herzenswünsche zum Guten, willfahre mir und gewähre meine Bitte, mir, Deinem Knechte (Deiner Magd) *] N. N., Sohn (Tochter) **] N. N., Deines Knechtes (Deiner Magd); verleihe Fähigkeit mir, meiner Frau, (meinem Manne), meinen Söhnen und Töchtern, Deinen Willen mit aufrichtigem Herzen zu thun, und befreie

*] Hier nennt die Person ihren eigenen Namen.
**] Hier den Namen ihrer Mutter.

מִיֵּצֶר הָרָע: וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְזַכֵּנוּ כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עָלֵינוּ: וְהוֹפַע עָלֵינוּ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה. וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב. וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יְיָ. רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה. רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה. רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְיָ. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעֵינֶיךָ. וְלָלֶכֶת בְּדַרְכֵי יְשָׁרִים לְפָנֶיךָ. וְקַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְחַיִּים טוֹבִים וַאֲרוּכִים. לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: וְתִשְׁמְרֵנוּ מִמַּעֲשִׂים רָעִים. וּמִשָּׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לָעוֹלָם: וְהַבּוֹטֵחַ בַּיְיָ חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ אָמֵן:

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.

וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: ג"פ

---

mich von lasterhaften Begierden. Laß Deine Lehre unser Antheil seyn; mache uns zur Aufnahme Deines Geistes empfänglich; bestrahle uns mit dem Geiste der Weisheit und Einsicht, daß an uns erfüllt werde jene Verheißung: »Und es wird auf ihm ruhen der Geist Gottes, der Geist der Weisheit und Einsicht, der Geist des Raths und der Stärke, der Geist der Erkenntniß und Furcht Gottes.« So sey es Dein Wille, Ewiger, unser Gott und Gott unserer Väter, uns Fähigkeit zu verleihen, Dir wohlgefällige Handlungen auszuüben, und den Weg der Tugend zu wandeln. Heilige uns durch Deine Gebote, damit uns jenes glückselige, lange Leben, das Leben der künftigen Welt, zu Theil werde. Bewahre uns vor Übelthaten, und vor unglücklichen Geschicken, die unsern Erdboden zuweilen treffen. Wer Gott vertraut, den umgiebt Gnade um und um.

יהיו לרצון Wohl mögen Dir gefallen die Reden meines Mundes, die Gedanken meines Herzens, Dir, Ewiger, mein Hort und mein Erlöser! Amen, Sela!

ואני Laß mein Gebet zu Dir aufsteigen, Ewiger, zur Gnadenzeit! Gott, nach Deiner endlosen Güte, erhöre mich mit Deiner treuen Hülfe!

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כַּד מַפְּקִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּרָא לְמִקְרֵי בֵּיהּ מִפַּתְּחֵי תַּרְעֵי דִשְׁמַיָּא דְרַחֲמִין וּמְעוֹרְרִין אֶת הָאַהֲבָה לְעֵילָא וּבָעֵי לֵיהּ לְבַר נַשׁ לְמֵימַר הָכִי:

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמָרֵא עָלְמָא בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וְאַתְרָךְ· יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם· וּפֻרְקַן יְמִינָךְ אַחֲזֵי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ וּלְאַמְטוּיֵא לָנָא מִטּוּב נְהוֹרָךְ וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין· יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִבוּתָא· וְלֶהֱוֵא אֲנָא פְקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא· לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיַת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל· אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא· אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא· אַנְתְּ הוּא דְשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא· אֲנָא עַבְדָּא דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגִידְנָא קַמֵּהּ וּמִקַּמָּא דִּיקַר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל־עִדָּן וְעִדָּן· לָא עַל אֱנָשׁ רָחִיצְנָא· וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמִיכְנָא· אֶלָּא בֶּאֱלָהָא דִשְׁמַיָּא· דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט· וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט· וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט· וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט· בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ· וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן· יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבִּי בְּאוֹרַיְתָא וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבִּי· וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל· לְטַב וּלְחַיִּין וְלִשְׁלָם:

(בק"ק אין אומרים שמע ישראל וכו׳

הש"ץ אומר בקול רם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קָדוֹשׁ (וְנוֹרָא) שְׁמוֹ:

השוליח ס"ת נוטלו ביד ימין וש"ץ מקבלו בב׳ ידיו ומחזירו לימין ועומד לפני ההיכל ואומ׳ בקול:

גַּדְּלוּ לַיְיָ אִתִּי· וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

והקהל עונה

לְךָ יְיָ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יְיָ הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

ומגבי׳ הספר בידו למעלה והולך עם הס"ת ופונה דרך ימינו ועולה עמו למגדל שקורין שם, וכל מי שהס"ת עובר לפניו חייב לעמוד מפניו ולחבקו בשתי ידיו אם אפשר לו ולנשקו בפה ולא, נזדיין לו רוק בפיו ירוק תחלה בהפוך פניו אל הצד ואח"כ ינשק, ולא ינשק ואח"כ ירוק. (וצריך להשגיח על הילדי׳ הקטנים כשבאים לנשק הס"ת שלא יהיו מלוכלכים בצואת החוטם ורירי הפה אלא ינקו אותם תחלה יפה שלא יהי׳ עונש למביאיהם.) וכל הפוגע בס"ת צריך ללוותו עד הבימה, ובדרך הליכתו אומרים:

עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם

וְיִתְנַשֵּׂא: שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא: כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יְרֵאָיו וְכִרְצוֹן כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל: צוּר הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל־הַבְּרִיּוֹת אֱלוֹהַּ כָּל־הַנְּפָשׁוֹת: הַיּוֹשֵׁב בְּמֶרְחֲבֵי מָרוֹם הַשּׁוֹכֵן בִּשְׁמֵי שְׁמֵי־קֶדֶם: קְדֻשָּׁתוֹ עַל־הַחַיּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ עַל כִּסֵּא הַכָּבוֹד: וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי: וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ כַּכָּתוּב: שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו: וְנִרְאֵהוּ עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּבוֹ אֶל־נָוֵהוּ כַּכָּתוּב: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יְיָ צִיּוֹן: וְנֶאֱמַר וְנִגְלָה כְּבוֹד יְיָ וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יְיָ דִּבֵּר:

אַב הָרַחֲמִים הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵיתָנִים וְיַצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרָע מִן הַנְּשׂוּאִים וְיָחוֹן אוֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים:

בהגיע הש"ץ על הבימה מניח הס"ת על השולחן ופותח ואומר:

וְיַעֲזוֹר וְיָגֵן וְיוֹשִׁיעַ לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ וְנֹאמַר אָמֵן: הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה כֹּהֵן קְרָב. יַעֲמוֹד (פלוני בן פלוני הכהן): בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ: תּוֹרַת יְיָ תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יְיָ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יְיָ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב מִצְוַת יְיָ בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְיָ צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ:

קהל וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיְיָ אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

העולה לתורה יאחז בשתי ידיו ביריעות התורה ע"י מפה של ס"ת, וקודם הברכה פותח הספר ורוא' הפסוק שצרי' להתחיל בו ויכסה הס"ת ויאמר בלחש עץ חיים היא למחזיקים בה·

והופך פניו לצד שמאל ומברך בקול בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ:

והעם עונים בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וחוזר המברך ב"י"ה"ל"ו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

כשמתחיל הקורא לקרות בתורה יסיר ידו השמאלית מהס"ת ותאחז יד ימינו לבדה אוחזת בס"ת כל זמן הקריאה, וגם הוא יקרא בלחש עם הקורא מלה במלה.
ואחר הקריאה גולל ומברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת
אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

גרסינן בפ"ק דברכות, ועוזבי ה' יכלו, זה המניח ס"ת כשהיא פתוחה ויוצא, אבל בין גברא לגברא מותר לצאת ע"י דוחק ואונס, אבל בלאו הכי אין לצאת.
וקוראין בס"ת א' ויקרא משה בפ' בא, ומתחלק לה' גברי ובשבת מתחלק לז'.

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ
וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפְּחֹתֵיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפָּסַח: וּלְקַחְתֶּם
אֲגֻדַּת אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר־בַּסַּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־
הַמַּשְׁקוֹף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסָּף וְאַתֶּם לֹא
תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר: וְעָבַר יְיָ לִנְגֹּף אֶת־
מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־הַדָּם עַל־הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת
וּפָסַח יְיָ עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבֹא אֶל־בָּתֵּיכֶם
לִנְגֹּף: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה לְחָק־לְךָ וּלְבָנֶיךָ עַד־
עוֹלָם: לוי וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִתֵּן יְיָ לָכֶם
כַּאֲשֶׁר דִּבֵּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הָעֲבֹדָה הַזֹּאת: וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ
אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח־
פֶּסַח הוּא לַיְיָ אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בָּתֵּי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם
בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

וַיֵּלְכ֖וּ וַיַּעֲשׂ֣וּ בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל כַּאֲשֶׁ֨ר צִוָּ֧ה יְיָ֛ אֶת־מֹשֶׁ֥ה וְאַהֲרֹ֖ן
כֵּ֥ן עָשֽׂוּ׃ ישראל וַיְהִ֣י ׀ בַּחֲצִ֣י הַלַּ֗יְלָה וַֽייָ֮ הִכָּ֣ה כָל־
בְּכוֹר֮ בְּאֶ֣רֶץ מִצְרַיִם֒ מִבְּכֹ֤ר פַּרְעֹה֙ הַיֹּשֵׁ֣ב עַל־כִּסְא֔וֹ עַ֚ד
בְּכ֣וֹר הַשְּׁבִ֔י אֲשֶׁ֖ר בְּבֵ֣ית הַבּ֑וֹר וְכֹ֖ל בְּכ֥וֹר בְּהֵמָֽה׃ וַיָּ֨קָם
פַּרְעֹ֜ה לַ֗יְלָה ה֤וּא וְכָל־עֲבָדָיו֙ וְכָל־מִצְרַ֔יִם וַתְּהִ֛י צְעָקָ֥ה
גְדֹלָ֖ה בְּמִצְרָ֑יִם כִּֽי־אֵ֣ין בַּ֔יִת אֲשֶׁ֥ר אֵין־שָׁ֖ם מֵֽת׃ וַיִּקְרָא֩
לְמֹשֶׁ֨ה וּֽלְאַהֲרֹ֜ן לַ֗יְלָה וַיֹּ֙אמֶר֙ ק֤וּמוּ צְּאוּ֙ מִתּ֣וֹךְ עַמִּ֔י גַּם־
אַתֶּ֖ם גַּם־בְּנֵ֣י יִשְׂרָאֵ֑ל וּלְכ֛וּ עִבְד֥וּ אֶת־יְיָ֖ כְּדַבֶּרְכֶֽם׃ גַּם־
צֹאנְכֶ֨ם גַּם־בְּקַרְכֶ֥ם קְח֛וּ כַּאֲשֶׁ֥ר דִּבַּרְתֶּ֖ם וָלֵ֑כוּ וּבֵרַכְתֶּ֖ם
גַּם־אֹתִֽי׃ (בשבת ד׳) וַתֶּחֱזַ֤ק מִצְרַ֙יִם֙ עַל־הָעָ֔ם לְמַהֵ֖ר
לְשַׁלְּחָ֣ם מִן־הָאָ֑רֶץ כִּ֥י אָמְר֖וּ כֻּלָּ֥נוּ מֵתִֽים׃ וַיִּשָּׂ֥א הָעָ֛ם אֶת־
בְּצֵק֖וֹ טֶ֣רֶם יֶחְמָ֑ץ מִשְׁאֲרֹתָ֛ם צְרֻרֹ֥ת בְּשִׂמְלֹתָ֖ם עַל־
שִׁכְמָֽם׃ וּבְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֥ל עָשׂ֖וּ כִּדְבַ֣ר מֹשֶׁ֑ה וַֽיִּשְׁאֲלוּ֙ מִמִּצְרַ֔יִם
כְּלֵי־כֶ֛סֶף וּכְלֵ֥י זָהָ֖ב וּשְׂמָלֹֽת׃ וַֽייָ֞ נָתַ֨ן אֶת־חֵ֥ן הָעָ֛ם
בְּעֵינֵ֥י מִצְרַ֖יִם וַיַּשְׁאִל֑וּם וַֽיְנַצְּל֖וּ אֶת־מִצְרָֽיִם׃ ד (ובשבת ה׳).
וַיִּסְע֧וּ בְנֵֽי־יִשְׂרָאֵ֛ל מֵרַעְמְסֵ֖ס סֻכֹּ֑תָה כְּשֵׁשׁ־מֵא֨וֹת אֶ֧לֶף רַגְלִ֛י
הַגְּבָרִ֖ים לְבַ֥ד מִטָּֽף׃ וְגַם־עֵ֥רֶב רַ֖ב עָלָ֣ה אִתָּ֑ם וְצֹ֣אן וּבָקָ֔ר
מִקְנֶ֖ה כָּבֵ֥ד מְאֹֽד׃ וַיֹּאפ֨וּ אֶת־הַבָּצֵ֜ק אֲשֶׁ֨ר הוֹצִ֧יאוּ
מִמִּצְרַ֛יִם עֻגֹ֥ת מַצּ֖וֹת כִּ֣י לֹ֣א חָמֵ֑ץ כִּֽי־גֹרְשׁ֣וּ מִמִּצְרַ֗יִם וְלֹ֤א
יָֽכְלוּ֙ לְהִתְמַהְמֵ֔הַּ וְגַם־צֵדָ֖ה לֹא־עָשׂ֥וּ לָהֶֽם׃ וּמוֹשַׁב֙ בְּנֵ֣י
יִשְׂרָאֵ֔ל אֲשֶׁ֥ר יָשְׁב֖וּ בְּמִצְרָ֑יִם שְׁלֹשִׁ֣ים שָׁנָ֔ה וְאַרְבַּ֥ע מֵא֖וֹת
שָׁנָֽה׃ וַיְהִ֗י מִקֵּץ֙ שְׁלֹשִׁ֣ים שָׁנָ֔ה וְאַרְבַּ֥ע מֵא֖וֹת שָׁנָ֑ה וַיְהִ֗י
בְּעֶ֙צֶם֙ הַיּ֣וֹם הַזֶּ֔ה יָֽצְא֛וּ כָּל־צִבְא֥וֹת יְיָ֖ מֵאֶ֥רֶץ מִצְרָֽיִם׃

לֵיל שִׁמֻּרִים הוּא לַיְיָ לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הוּא־הַלַּיְלָה
הַזֶּה לַיְיָ שִׁמֻּרִים לְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְדֹרֹתָם׃ ה (ובשבת ו)·
וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפָּסַח כָּל־בֶּן־
נֵכָר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת־כָּסֶף וּמַלְתָּה
אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ׃ תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ בְּבַיִת אֶחָד
יֵאָכֵל לֹא־תוֹצִיא מִן־הַבַּיִת מִן־הַבָּשָׂר חוּצָה וְעֶצֶם לֹא
תִשְׁבְּרוּ־בוֹ׃ כָּל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אֹתוֹ׃ (בשבת ז)· וְכִי־
יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָל־זָכָר וְאָז יִקְרַב
לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עָרֵל לֹא־יֹאכַל בּוֹ׃ תּוֹרָה
אַחַת יִהְיֶה לָאֶזְרָח וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם׃ וַיַּעֲשׂוּ כָּל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת־מֹשֶׁה וְאֶת־אַהֲרֹן כֵּן עָשׂוּ׃
וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְיָ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם עַל־צִבְאֹתָם׃

מניחים ס"ת ב' אצל הראשון ואומרים חצי קדיש על שניהם, ומגביהים וגוללים ס"ת שקראו בו, ופותחים ס"ת ב' וקוראים בו למפטיר בפ' פינחס·

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח
לַיְיָ׃ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת יָמִים
מַצּוֹת יֵאָכֵל׃ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיְיָ פָּרִים בְּנֵי־
בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם
יִהְיוּ לָכֶם׃ וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים
לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ׃ עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים׃ וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר

עֲלֵיכֶם: מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה: כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיְיָ עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

מי שברך. ומגביהין וגוללים.

כשמגביהים הספר תורה מביטין נגד הכתב של ספר תורה ואומרים.

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי יְיָ בְּיַד־מֹשֶׁה: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

הפטרת יום ראשון.

קודם קריאת ההפטרה, ואחר שגמר הגולל, יברך המפטיר ברכה זו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

ביהושע סי׳ ג׳.

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הִתְקַדָּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְיָ בְּקִרְבְּכֶם נִפְלָאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אָחֵל גַּדֶּלְךָ בְּעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ:

כאן מתחילים בפפ״ד ובספרד קצת, ביהושע סי׳ ה׳.

ב בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְיָ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ
חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
ג שֵׁנִית׃ וַיַּעַשׂ־לוֹ יְהוֹשֻׁעַ חַרְבוֹת צֻרִים וַיָּמָל
ד אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֲרָלוֹת׃ וְזֶה
הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיֹּצֵא
מִמִּצְרַיִם הַזְּכָרִים כֹּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ
ה בַמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרָיִם׃ כִּי־מֻלִים הָיוּ
כָּל־הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלֹּדִים בַּמִּדְבָּר

ב׳ חרבות, החי״ת בגעיא והב׳ רפ׳ בס״מ וכ״י, ובעדות יעב״ץ שהזכרתי בחומש מאור עינים (שמות כ״ח כ״ג), והכם בעל מ״ש, אשר העתקתי בשום שכל אצל תדשא הארץ (בראשי׳ א׳ י״א). צרים, בקבוץ ח״ו, מס״ק במדבר כ״ג ט׳, ובקבוץ מ״י. חרבות צורים, ת״י אזמלין חריפין; וא״כ צורים תאר לחרבות, וזה שלא כמנהג הלשון, לכן הנכון, שהוא שם זולתי תאר וטעמו חרבות בעלי חדודים. מל, ח״ו. שנית, לפי הנחת פסקי הטעמים תבת שנית מוסב על ושוב, ופירושו: שוב שנית למול את ישראל הצריכים להמול, כי כבר מלו בליל יציאתם ממצרים קהל גדול יחד, ועכשו מלו הילודים במדבר בדרך, כמו שהכתוב מספר והולך; ומפני מה לא מלו הילודים במדבר, אמרו רז״ל כי מ׳ שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית וכו׳, כמו שהאריך הרב רד״ק לבאר הענין הזה, עיין עליו; וי״מ, שלכך לא נמולו במדבר, בעבור שלא ידעו עת חניתם ונסיעתם, כי ע״פ ה׳ יחנו ועל פי ה׳ יסעו, ואולי בפתע פתאום יבוא הציווי שיסעו ויסתכן הנמול. ג. אל גבעת, כמו בגבעה, ונקראת הגבעה בזה השם מפני זה הפועל שנעשה שם. ד. וזה הדבר וגו׳, טעמו וזה דבר מילת יהושע, כלומר כך היה הענין הזה. ה. מלים, ח״ו ומ״י. הילדים, ג׳, ב׳ חסרים וא׳ מלא, וסמן: וכל העם הילדי׳, הילדי׳ לו בירושלים (ש״ב ה׳ י״ד), על הבנים ועל הבנות הילודים (ירמי׳ ט״ז ג׳), בתרא מלא, כן הגירסא

ב Um dieselbe Zeit sprach der Ewige zu Josua: Schaffe dir scharfe Messer an und nimm abermals die Beschneidung unter den Kindern Israels vor! ג Josua schaffte sich scharfe Messer an und beschnitt die Kinder Israels beim Hügel ערלות. ד Diese Beschneidung Josua's hat eigentlich folgende Bewandniß: Sämmtliches Volk, das aus Egypten zog, männlichen Geschlechts, nämlich alle Kriegsmänner, starben in der Wüste auf der Reise aus Egypten. ה Dieses ausziehende Volk war sämmtlich beschnitten; nur der Theil des Volks, welcher in der Wüste auf der

ו בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ׃ כִּי
אַרְבָּעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר
עַד־תֹּם כָּל־הַגּוֹי אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֹּצְאִים
מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל ײ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע ײ לָהֶם לְבִלְתִּי הַרְאוֹתָם אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ײ לַאֲבוֹתָם לָתֶת לָנוּ אֶרֶץ
ז זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃ וְאֶת־בְּנֵיהֶם הֵקִים תַּחְתָּם
אֹתָם מָל יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עֲרֵלִים הָיוּ כִּי לֹא־
ח מָלוּ אוֹתָם בַּדָּרֶךְ׃ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תַּמּוּ כָל־
הַגּוֹי לְהִמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד
ט חֲיוֹתָם׃ וַיֹּאמֶר ײ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם גַּלּוֹתִי

במדבר כתב יד נוסחאות עם מליאות ס"מ, ובדפוס נכתבה. ז. הקים תחתם, הקים ה' תחתם לרשת הארץ, ואותם בם, אשר מל יהושע. אתם מל יהושע, אחד מן ו' חסרים בפסוק כמו שנזכר עליו, לכן נטה המבאר והוריש ה' מלפניכם, הוא טעות הסופר וצ"ל והוריש אתם מלפניכם, וכ"ה בכ"י. כי מלו אותם בדרך, ב' בדרך ב' בהבנה, וע"ד זה תרגמתי. ח. החתם, במקומם. עד, במרכא ובלא מקף, והוא אחד מן י"א בטעם מהריקון ונמסרו בבראשית ל"ה י"ז, ועיין מה שכתבתי בס' בישום שכל. עד חיותם, עד דאתסיאו, לשון רפואה, כמו וימרחו על השחין ויחי (ישעי' ל"ח); והנה נתעכבו שם עד שנתרפאו, וזה מטה ביורה שאין ראוי לנמול שיעתק ממקומו עד היות המכה. ט. גלותי, הסירותי, ושרשו גלל לשון גלגל. חרפת מצרים, לדעת רד"ק יתי

Reise aus Egypten erzeugt worden, war unbeschnitten — ו denn vierzig Jahre wandelten die Kinder Israels in der Wüste, bis das Geschlecht der Kriegsmänner, das aus Egypten gezogen, gänzlich aufgerieben war — weil sie der Stimme des Ewigen nicht gehorcht und er ihnen daher geschworen, sie das Land nicht sehen zu lassen, welches uns einzugeben er ihren Voreltern zugeschworen hatte, ein Land, worin Milch und Honig fließt. — ז An ihrer Stelle hatte er (der Ewige) ihre Kinder erhalten; unter diesen nahm Josua die Beschneidung vor, denn es waren Unbeschnittene, die man der Reise halber nicht hatte beschneiden können. ח Als nun das Werk der Beschneidung bei sämmtlichem Geschlecht vollbracht war, da blieb es ruhig im Lager, bis es genas. ט Alsdann sprach der Ewige zu Josua: Nun

אֶת־חֶרְפַּת מִצְרַיִם מֵעֲלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם
הַמָּקוֹם הַהוּא גִּלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיַּחֲנוּ י
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח
בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת
יְרִיחוֹ׃ וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יא

טעמו: אותו הדבר שהוא חרפה למצרים, והיינו הערלה, גם לכם היה לחרפה, שאתם ערלים כמוהם ועתה גלותי אותה מעליכם, ולא ידעתי מדוע תקרא הערלה חרפת מצרים ביחוד, והלא היא חרפת כל עם כנען וחרפת כל הגוים, ולדעת רש"י יהי' טעם חרפת מצרים, מה שהמצרים מחרפים אתכם באמרם: ראו כי רעה נגד פניכם וכו', ולכל הפירושים לא יתיישב בטוב לשון גלותי, כי לא מצאנו הלשון הזה כ"א בדבר שיש לו כבדות, כמו ויגל את האבן מעל פי הבאר (בראשית כ"ט). וגללו את האבן (שם), גולו אבנים גדולות (יהושע י' י"ח), ולכן לא יפול בטוב על החרפה, שאין באה אלא בפה, לפי פי' רש"י ז"ל; ואחשוב, שהיו המצרים מקנטרים ומחרפים את ישראל להיות בהם ערלים, והיו אומרים להם: שקר אתם דוברים, באמרכם נלכה לרשת את ארץ אבותינו, וערלתכם תענה נגד פניכם כי שקר בפיכם, שהרי אין אתם הולכים לרשת את הארץ, כ"א בכח יעוד השם ית' לאביכם הזקן לתת לו ולזרעו אחריו את ארץ כנען, והרי היעוד ההוא לא הי' כ"א בתנאי ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם, כמבואר בפרשת לך לך (בראשית י"ז), ואתם כבר הפרתם בריתו, שהרי ערלים אתם, לכן אין ממש בכל דבריכם ואינם כ"א דברי עזות, לענות סרה ככל העולה על רוחכם; בדברים כאלה היו מחרפים המצרים את ישראל; והנה היתה הערלה סבת חרפתם ובסור הסבה יסור המסובב, וידענו כי טעם מלת את עצם הדבר, כמו שכתב הראב"ע בריש פ' בראשית, וזה טעם היום גלותי את חרפת מצרים, כלומר עצם החרפה הסירותי מכם בהסרת הערלה, ואמנם נופל לשון גלגל על הערלה, כי לשון ערלה הוא לשון כבדות, ומצאנו בכמה מקומות במקרא שישתמש בלשון ערלה במקום לשון כבדות, ומשה אדוננו אמר כי כבד פה אנכי (שמות ד' י') ובמקום אחר אמר ואני ערל שפתים (שם ו' י"ב), ובשניהם תרגם אונקלוס יקיר ממלל, וכן ערלה אזנם ולא יוכלו להקשיב (ירמי' ו' י') הוא שוה בטעם אל כבדה אזנו משמוע (ישעי' נ"ט א'), וכן ערל לב (יחזקאל מ"ד ט') עם כבד לב פרעה (שמות ו' י"ד), וכן כתב רד"ק בשרש ערל שהוא לשון כבדות; עין מה שפירשתי בבראשית ל"ד י"ד, והפירוש הזה הוא הנראה לי נכון מכל מה שפרשוהו ועל פיו תרגמתי. גלגל, נכפלה בו הפ', כי גלותי משרש גלל וכן מצאנו וגלגלתיך (ירמי' נ"א כ"ה), ומדרך לשון הקדש בשמות הלקוחים מן הפעל להוסיף בו אות או לגרוע ממנו, כמו שפרשתי אצל זה ינחמנו (בראשית ה' כ"ט). י. בערבות, בס"מ הע' בגעיא וכן נכון, דוגמת הרבות צורים דלעיל. יא. מעבור הארץ, אמרו

---

habe ich euch vom schandvollen Vorwurf Egyptens befreit! daher nannte man jenen Ort Gilgal (Abwälzung, Befreiung) bis auf diesen Tag. י Während die Kinder Israels in Gilgal lagerten, verrichteten sie das פסח-Opfer, am vierzehnten Tag des Monats gegen Abend, in der Ebene vor Jericho. יא Des Tages

יב מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה׃ וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן
מִמָּחֳרָת בְּאָכְלָם מֵעֲבוּר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מָן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאַת אֶרֶץ כְּנַעַן
יג בַּשָּׁנָה הַהִיא׃ וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ
וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבּוֹ
שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ
יד הֲלָנוּ אַתָּה אִם־לְצָרֵינוּ׃ וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי אֲנִי

שר

כי הדגן משנה שעברה נקרא עבור, ושל שנה הבאה נקרא תבואה, והנה אכלו מן הישן מצות וקלוי כי החדש הי' אסור להם עד אחר הקרבת העומר בששה עשר בניסן; ומאין הי' להם ישן, ממה שהיו תגרי הגוים מוכרים להם, רד"ק. ממחרת הפסח, ממחרת הקרבת הפסח, והוא ט"ו בניסן, וכן כתוב בחמשה עשר יום לחדש ממחרת הפסח (במדבר ל"ג ג'), ומתחלת ליל ט"ו עד סוף היום נקרא מחרת הפסח, רד"ק. ממָחרת, במדויקים אין געיא בחירק המ', וכן הוא לבן אשר, ככתוב בחלופים, אבל בחברו בפסוק הסמוך יש שם געיא בכל המדויקים וכן נכון, כמו שכתבתי בס' משפטי הטעמים דף כ"ה ב'. בעצם היום הזה, הוא שאכלו ישן לאפוקי למחרתו אחר הקרבת העומר שאכלו חדש. יב. וישבת המן ממחרת, מאותו מחרת שאכל מאותו היום ואילך שבת המן מלירד כי אחר שירד בבקר באותו יום שוב לא ירד, וזה טעם וישבת, ואלו לדעת האומר שפסק בז' באדר והיו מסתפקים במן שבכליהם, היה לו לכתב ויכלה המן, כמו שכתב הרב רלב"ג. באכלם מעבור הארץ. ולא הי' עוד, מכאן ולהבא, כי בכניסת ליל י"ו פסק וכלה. ויאכלו בשנה ההיא, כלומר מכאן ואילך אכלו חדש מתבואת ארץ כנען. יג. ביריחו, בגבול יריחו, מכאן לעבורה של עיר שהוא מן העיר. וישא עיניו וירא, נשא עיניו וראה אנה ואנה. והנה איש וגו', בכל דבר חדוש רגיל לומר והנה, כמפורש בבראשית כ"ה כ"ד. הלנו אתה, איש ממערכת שלנו או ממערכת של צרינו. יד. ויאמר לא, לא משלכם ולא משל צריכם. שר צבא ה', שרו של ישראל שנקראו צבא ה' כדכתיב בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (שמות י"ב מ"א), ומיכאל הי' שהוא שרו של ישראל, כדכתיב כי אם מיכאל שרכם (דניאל י' כ"א), גם בתרגום של אסתר (ו' א') בפסוק בלילה ההוא נדדה קרא

---

nach dem פסח, an diesem Tage aßen sie ungesäuerte Kuchen und geröstete Sangen vom alten Getreide des Landes. יב Am nämlichen Tage, da sie noch vom alten Getreide des Landes gegessen, hörte auch das Manna auf; sie hatten also ferner keinen Manna mehr und nährten sich dasselbe Jahr von den Früchten des Landes Canaan. — יג Als Josua vor Jericho war, hub er einst seine Augen auf, schaute umher, und siehe, da stand ihm ein Mann gegenüber mit gezücktem Schwert in der Hand! Josua ging auf ihn zu und fragte ihn: »Gehörst Du zu uns oder zu unsern Feinden?« יד »Nein,« erwiederte jener, »ich

שַׂר־צְבָא־יְיָ עַתָּה בָאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־
פָּנָיו אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר
טו אֶל־עַבְדּוֹ׃ וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָא יְיָ אֶל־יְהוֹשֻׁעַ
שַׁל־נַעַלְךָ מֵעַל רַגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה
א עֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן׃ וִירִיחוֹ
סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא
כז וְאֵין בָּא׃ [יש מסיימין כאן.] וַיְהִי יְיָ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ
וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ׃

למיכאל מלאכא רב חילא דישראל. עתה באתי, ולא יצאתי מן המחנה כמו שהיית סבור, והשליכה מן המחנה לא יקרא ביאה כ"א יציאה, כדכתיב ויצא איש הבינים ממחנות פלשתים (ש"א י"ז ד'), והרד"ק פרש עתה באתי, בעת שראיתני מאז"כ בשמרודם, וזה להחזיק בלבו כי מלאך הוא. ויפול יהושע אל פניו, זהו קידה. וישתחו, זהו פשוט ידים ורגלים. מה אדוני מדבר אל עבדו, לדעת המפרשים שאל לו היש לו דבר לדבר אליו, ואיננו נכון כי מדבר לשון בינוני הוא, ולפי פרושם הי' לו לאמר מה לאדוני לדבר אל עבדו, ונראה כי בעת יהושע בשמעו כי מלאך ה' צבאות הוא, ובהשתוממות קרא מה אדוני וגו', ועי"ד זה תרגמתי. טו. של, לשון שלוף והוראה מגזרת נשל, כמו גע מן נגע; וכל דבר הנעקר ממקום שהוא אדוק וקבוע בו נופל עליו לשון נשילה; ודע כי במקרא כ"י של כ"ד תיבת של במהפך באין מקף, וכן נכון כמו שבארתי בשום שכל בראשית ב' ח' אצל גן בעדן. נעלך מעל רגלך, אמר לשון יחיד דרך כלל (געשוהי), ולכן ת"י שרי סינך מעל ריגלך, כמו שת"א של נעליך (שמות ג' ה') שרי סינך, וכן רגלך גם רגליך שניהם מתורגמי' ריגלך. קדש הוא, לכן אסור בנעילת הסנדל, וכן אמרו, כל מקום שהשכינה נגלית אסור בנעילת הסנדל, וכן הכהנים לא שמשו במקדש אלא יחפים. א. סגרת, מלאת, ומסגרת, מלבוא, כדכתיב סוגר כל בית מבוא (ישעי' כ"ד י').

---

bin das Oberhaupt vom Heere des Ewigen und eben erst angekommen.« Josua fiel auf sein Angesicht zur Erde, warf sich hin und sprach: »Was sagt mein Herr seinem Knechte!« טו Das Oberhaupt vom Heere des Ewigen sprach ferner zu Josua: »Ziehe deinen Schuh von deinem Fuße, denn der Ort, worauf du stehst, ist heilig!« Josua that es. א Indessen war Jericho sorgfältig gesperrt wegen der Kinder Israels, Niemand konnte heraus noch hinein. כז Der Ewige war mit Josua, und sein Ruf verbreitete sich im ganzen Lande.

סדר ברכת ההפטרה.

המפטיר יברך ברכות אחרונות.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת־כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּא״יְ מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם השבת הזה ועל יום חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. שֶׁנָּתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לקדשה ולמנוחה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל־הַכֹּל יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ השבת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

אם חל י״ט בשבת אומרים יקום פרקן וכו׳.

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעַלְיָא: זַרְעָא חַיָּא

וְקַיָּמָא׃ זַרְעָא דִּי לָא יִפְסוּק וְדִי לָא יִבְטוּל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא׃ לְמָרָנָן וְרַבָּנָן חֲבוּרָתָא קַדִּישָׁתָא׃ דִּי בְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְדִי בְבָבֶל׃ לְרֵישֵׁי כַלֵּי וּלְרֵישֵׁי גַלְוָתָא וּלְרֵישֵׁי מְתִיבָתָא וּלְדַיָּנֵי דִי בָבָא׃ לְכָל־תַּלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל־תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל מָן־דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא׃ מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְהוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיהוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיהוֹן וְיִתֵּן אַרְכָה לִשְׁנֵיהוֹן׃ וְיִתְפָּרְקוּן וְיִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְסַעְדְּהוֹן כָּל־זְמַן וְעִדָּן וְנֹאמַר אָמֵן׃

המתפלל ביחידות אין אומר יקום פורקן זה ולא מי שברך.

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעַלְיָא׃ זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא׃ זַרְעָא דִּי לָא יִפְסוּק וְדִי לָא יִבְטוּל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא׃ לְכָל־קְהָלָא קַדִּישָׁא הָדֵין׃ רַבְרְבַיָּא עִם זְעֵרַיָּא טַפְלָא וּנְשַׁיָּא׃ מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְכוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיכוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָה לִשְׁנֵיכוֹן׃ וְתִתְפָּרְקוּן וְתִשְׁתֵּזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין׃ מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְסַעְדְּכוֹן׃ כָּל־זְמַן וְעִדָּן׃ וְנֹאמַר אָמֵן׃

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה׃ עִם כָּל־קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ׃ הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל־אֲשֶׁר־לָהֶם׃ וּמִי שֶׁמְּיַחֲדִים

בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לִתְפִלָּה· וּמִי שֶׁבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל· וּמִי שֶׁנּוֹתְנִים נֵר לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה· וּפַת לָאוֹרְחִים וּצְדָקָה לָעֲנִיִּים: וְכָל־מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר בֶּאֱמוּנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם וְיָסִיר מֵהֶם כָּל־מַחֲלָה וְיִרְפָּא לְכָל־גּוּפָם וְיִסְלַח לְכָל־עֲוֹנָם וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם וְנֹאמַר אָמֵן:

אשרי וכו'.

הש"ץ לוקח ס"ת בידו להוליכו מן הבימה ולהכניסו בהיכל ואומר:

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ:

והקהל עונים הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם־קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

כ"ט בשבת.

מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַייָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַייָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַייָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲווּ לַייָ בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: קוֹל יְיָ עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל־מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: קוֹל־יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְיָ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

כ"ד בי"ט כשחל בחול.

לְדָוִד מִזְמוֹר לַייָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנֶהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר יְיָ וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ עִזּוּז וְגִבּוֹר יְיָ גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

כשמחזירים הספר תוך ההיכל אומרים:

וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל־תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: הֲשִׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:

תפלת מוסף·

ש"ץ אומר ח"ק· וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר:

זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא· בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא· כִּרְעוּתֵהּ: וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ· בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן· וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל· בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב· וְאִמְרוּ אָמֵן· יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא· יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: לְעֵלָּא מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

באמירת משיב הרוח ומ"הג המנהגים חלוקים, יש מנהג שלא להפסיק מלאמרו כ"א במנחה שאז כבר שמעו שהפסיק הש"ץ, ויש שמפסיקו מיד במוסף, ומנהג פפ"ד שהש"ץ מכריז בקול מכלכל חיים בחסד ואז גם היחיד פוסק בתפלת מוסף·

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל

עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה:
מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:
אַתָּה גִבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ·
(נק"ק אומרים: מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם:)
מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים· וְרוֹפֵא חוֹלִים· וּמַתִּיר אֲסוּרִים· וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר: מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:
אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:
אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ· וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת: וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:
וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה שבתות למנוחה· ו מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן· אֶת־יוֹם השבת הזה ואת יום חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה· זְמַן חֵרוּתֵנוּ· באהבה מִקְרָא־קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ· וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ: וְאֵין אֲנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנֶיךָ וְלַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ· בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו· מִפְּנֵי הַיָּד

שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מֶלֶךְ רַחֲמָן· שֶׁתָּשׁוּב וּתְרַחֵם· עָלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ· בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים: וְתִבְנֵהוּ מְהֵרָה· וּתְגַדֵּל כְּבוֹדוֹ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ· גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מְהֵרָה: וְהוֹפַע וְהִנָּשֵׂא עָלֵינוּ· לְעֵינֵי כָּל־חָי: וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם· וּנְפוּצוֹתֵינוּ כַּנֵּס מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ: וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה· וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם: וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ· תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם: וְאֶת מוּסַף יוֹם השבת הזה ואת מוסף יום חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה· נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה· כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ: כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ· עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ· כָּאָמוּר:

לשבת וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

(זה קרבן שבת וקרבן היום כאמור ליתא בכ"י וס"ט ואין לאומרו וכ"כ יעב"ץ.)

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַיְיָ: וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַיְיָ פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם׃

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כִּמְדֻבָּר· שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר, וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל· וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ׃ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ· וְשָׂעִיר לְכַפֵּר· וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם׃

לשבת יִשְׂמְחוּ בְמַלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֹנֶג׃ עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי· כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ׃ וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ· חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ· זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית׃

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· מֶלֶךְ רַחֲמָן· רַחֵם עָלֵינוּ· טוֹב וּמֵטִיב הִדָּרֶשׁ לָנוּ׃ שׁוּבָה עָלֵינוּ בַּהֲמוֹן רַחֲמֶיךָ· בִּגְלַל אָבוֹת שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנֶךָ׃ בְּנֵה בֵיתְךָ כְּבַתְּחִלָּה· וְכוֹנֵן מִקְדָּשְׁךָ עַל מְכוֹנוֹ׃ וְהַרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוֹ· וְשַׂמְּחֵנוּ בְּתִקּוּנוֹ׃ וְהָשֵׁב כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם· וּלְוִיִּם לְשִׁירָם לְזִמְרָם· וְהָשֵׁב יִשְׂרָאֵל לִנְוֵיהֶם׃ וְשָׁם נַעֲלֶה וְנֵרָאֶה וְנִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנֶיךָ בְּשָׁלֹשׁ פַּעֲמֵי רְגָלֵינוּ׃ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ· שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר· בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת· וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יְיָ רֵיקָם׃ אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ׃

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ׃

לשבת אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ

קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ· שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ·

ושמחנו

וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ: וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ באהבה וברצון בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן שבת וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ · וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי [אֹהֲבֵי] שְׁמֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ השבת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רצה לש״ץ וסדר דוכן תמלא בסוף המחזור.

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם· וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ: וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן· וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ· אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר· נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ· עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנוּ מוֹדִים לָךְ· בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ· מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים· עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד: וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע· וּשְׂפָתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם· וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ· וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי: וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ: לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות·
וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות·

תפלת טל·

הש"ץ חוזר התפלה· ובהגיע קהלות פותחים הארון עד נקודי סעיפים.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה·

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן:

ק׳ בְּדַעְתּוֹ, אַבִּיעָה חִידוֹת׃ בְּעַם זוּ בְּזוּ בְּטַל
לְהַחֲדוֹת׃ ח׳ טַל, גַּיְא וְדֶשֶׁא לַחֲדוֹת׃ דָּצִים
בְּצִלּוֹ לְהִתְחַדּוֹת׃ אוֹת יַלְדוּת טַל לְהָגֵן
לְתוֹלָדוֹת׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם׃

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ׃

בהרבה קהלות, ועמהן פפ״ר, גומר הש״ץ עד ומצמיח ישועה, וי״א עד להחיות מתים׃

ח׳ תְּהוֹמוֹת, הֲדוֹם לִרְסִיסוֹ כְּסוּפִים׃ וְכָל־נְאוֹת
דֶּשֶׁא לוֹ נִכְסָפִים׃ ח׳ טַל, זִכְרוֹ גְּבוּרוֹת מוּסִיפִים׃
חָקוּק בְּגִישַׁת מוּסָפִים׃ טַל לְהַחֲיוֹת
בּוֹ נְקוּקֵי סְעִיפִים׃

[כנראה יסד הקליר פיוט זה לסדר ברכות התפלה על סדר המקרא, משלי ג׳ כ׳,
בדעתו וגו׳ וע״ה א״ב ועל שמו, כמו שרשמתי בפנים, אך יפלא על כי המקרא בן
שש מלין, וכן עשה בתפלת הגשם במקרא בן שבע שחבר שתים יחדו את ברי.]
בדעתו, ברצותו. [חידות, כנוי לדברי פיוטו העמוקים.] בעם זו, בקרב עם זו.
בזו, בתפלה זו. להחדות, לשמח. לחדות, לחדש. דצים, שמחים. להתחדות, להתחדש.
לתולדות, לכי השומו עצמו לתולדות האדמה, ובמדרש אמרו על פסוק לך טל ילדותך
נשבע ה׳ (תהלי׳ ק״י), אמר ר׳ יעקב איש כפר חנן נשבע ה׳ לאברהם שאינו מזיז טל מבניו.
לרסיסו, לטפים שלו. כסופים ונכספים, לשון תאוה והמדה. טל זכרו וכו׳, ע״י
הטל מוסיפין גבורותיו של הקב״ה לכן הותק והוקבע להזכירו בתפל׳ מוסף; וגישה
בות לשון תפלה כמו שפירש״י בראשית י״ח כ״ג. נקוקי סעיפים, שוכני עפר, ונאמר
הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורת טלך (ישעי׳ כ״ו י״ט).

בדעתו Mit Erlaubniß des Allmächtigen will ich in Gleichnissen sprechen, in diesem Gebete will ich der Gemeinde vom Thau sprechen, daß sie sich erfreue. Der Thau erfrischt Erde und Gewächse, unter seinem Schatten gedeihen sie mit Freuden; der Thau ist ein Zeichen der Jugend, ein Beschützer des Keims.

תהומות Des Abgrunds Tiefe sehnt sich nach seinem Träufeln, sowie die ganze Flur nach ihm schmachtet. Im Musaph-Gebet*) erwähnen wir seiner, denn sein Andenken erhöht die Allmacht Gottes. Durch die Wunderkraft des Thaues erwachen einst zum Leben wieder, die tief in Grüften schlummern.

---

*) מוסף, von יסף, vermehren, erhöhen.

ק' ארשה ארוש רחשון · בארש ניב ולשון · אתחין
בחין לחשון · דבבי מלעשון: בעד נצורי כאישון · אפגעת
בלי לישון · בקשה כשי נחשון · ארצה בראשון: גרני
בל ינטל · מקרוא לרם ונטל · גוי בל יבטל · מהזכיר
גבורות טל: דעי בל יוטל · רשות מלטל · דודי יתנטל ·
בשיח תפלת טל: המון לו נכסף · לעדת אל אאסף ·
הוא אתם יתאסף · ולמעשיו יכסף: ואתיצבה בסף ·
לחלות פני יסף · ואמרת טל אחסף · לחברנה במוסף:
זבד משאת בר · ואביב נשיקות בר · זעק פי יגבר ·

ארשה, מיוסד ע"פ א"ב כפולות בראשי חרוזות, ומתחלה נטל רשות מן הקב"ה ועכשיו מן העדה הקדוש' וזהו ארשה וכו', וטעמו אקח רשות לדבר אמרי לבי. רחשון, מחשבת הלב. בארש ניב, בארשת שפתים (תהלים כ"א ג'). אתחין, אתחנן. בחין, בתחנה. לחשון, בלחש. דבבי מלעשון, שלא יהא דבורי לעשן וכעס כענין עד מתי עשנת בתפלת עמך (תהלי' פ' ה'). נצורי כאישון, ישראל, עפ"ה דברי' ל"ב י', יצרנהו כאישון עינו. בלי לישון, בלי עצלות ושינה. כשי נחשון, כקרבן נחשון בן עמינדב שהקריב ראשון לנשיאים כן ארצה בראשון זה. בל ינטל, פתרונו לפי ענינו בל יתיבש ויחר, כענין נחר גרוני (תהלי' ס"ט ד'); [ול"נ שהוא ל' כבדות (משלי כ"ז ג'. ונטל החול) כענין כבד פה וכבד לשון]. ונטל, ונשא. בל יבטל, בל יושבת. דעי בל יוטל, דעתי בל יחסר. יתנטל, יתנשא. המון לו נכסף, קהל ישראל אשר לו יתאוה, אאסוף יחד לביה"כ לעדת אל, וגם הוא יתאסף אתם כענין שנא' אלהים נצב בעדת אל (תהלי' פ"ב). בסף, במזוזת הבית. פני יסף, פני אל שנאמר עליו יספת לגוי ה' יספת לגוי נכבדת (ישעי' כ"ו י"ט), ועי"ש פי' רש"י. אחסף, אגלה. זבד,

---

ארשה Mit Erlaubniß! Ich werde die Sprache meines Herzens durch Lippen und Zunge auszudrücken suchen. Möchten doch meine Worte nicht mißfallen, dies ist meine heimliche Bitte. Für das von Gott bewachte Volk werde ich unaufhörlich bitten; möchte doch meine Bitte an diesem ersten Tage wohlgefällig seyn, wie das Opfer von Nachson! Nie soll meine Stimme aufhören, den Allerhabensten anzurufen, immer werde ich ihn preisen bei Erwägung der Wunderkraft des Thaues. So lange ich denken werde, soll er, der Allgeliebte, hochgepriesen werden in diesem Tal-Gebet. Das Volk, das sich nach ihm sehnt, will ich in's Heiligthum zur Gemeinde Gottes sammeln — er selbst wird sich dabei einfinden — ihre Aufführung gefällt ihm wohl — beim Eingang will ich dann in tiefster Ehrfurcht vor dem Angesicht meines Wohlthäters und erzähle dann die Milde des Thaues in diesem Mussaph-Gebete. Unaufhörlich werde ich

וְשִׂיחַ לְשׁוֹנִי יְכֻבָּר: חֵן וָחֶסֶד יְחֻבָּר· לְחַנְּנִי עַל־דָּבָר· חַשְׁרַת־מַיִם יַעֲבָר· כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר: טַעַם רִנּוּן· וְשַׁאַג שִׁנּוּן· טַלְתִּי בְתַחֲנוּן· אֶת־פְּנֵי חַנּוּן: יְשִׁישַׁי לְחֻנּוּן· בְּזֵכֶר יֵין לְבָנוֹן· יְדוּעַי לְגִנּוּן· בְּפָסוֹחַ וְגָנוֹן: כְּשָׂרִים וְכַחוֹלְלִים· אֲהַלֵּל כְּבַחֲלִילִים· כְּמִפִּי עוֹלְלִים· אֲשׁוֹרֵר הִלּוּלִים: לְשָׂא דֵעַ פְּלִילִים· צַגְתִּי בְּמַסְלוּלִים· לְהִזָּכֵר בִּפְלוּלִים· שֶׁוַע גְּבוּרוֹת טְלָלִים: מִטַּעַם זְקֵנִים· אֶתְבּוֹנֵן עַד זְקֻנִים· מוֹרִים תִּקּוּנִים· כַּדָּת מְתֻקָּנִים: נֹפֶת נְבוֹנִים· בִּינַת עַם מְבִינִים· נְטִיעַת דָּרְבָנִים· תִּכְּנוּנִי בֵּין שְׁנֵי לְחוֹת אֲבָנִים: שְׂפָתַי בְּשֶׁוַע אֶפְתַּח· כְּאוּלָם הַמְפֻתָּח· שִׂיחוֹת

חלק. ואביב כשיקות בר, ובכורי מזון התבואה. יוכבר, יגדל. חשרת, רבוי. יעבר, יסתלק. טלתי, כשאתי. ישישי, זקני. בזכר יין לבנון, באזכרה של יין לבנון הוא בית המקדש אשר בתוכו מביאים אזכרה לה'. ידועי, קרובי' ומיודעים שלי. בפסוח וגנון, עה"כ בישעי' ל"א ה'. כמפי עוללים, שקולם ערב. לישא דיע פלילים, לקחת דעת מת"ה. צגתי, עמדתי. במסלולים, במסלה העולה בית אל. בפלולים, בתפלות. תוכוני, העמידו אותי בתוך בין שני מזוזות ההיכל. כאיתון, שעל היה בעזרה ונקרא

---

bitten, unaufhörlich zu ihm flehen, daß das Getreide wohl gedeihe, die Ernte ersprießlich werde. Auch darin möchte er mir willfahren, die Fluthen des Regens nun abzuhalten; denn die Zeit des Regens ist vorüber. Nun trete ich näher mit meinem inbrünstigen Flehen vor das Angesicht des Allmächtigen, erwähne vor ihm des wohlgefälligen Gebrauchs der Gießopfer im Tempel und erflehe das Wohl unserer Greise und das Glück unserer Freunde. Dann wird meine Flöte ertönen in Lobgesängen, mein Mund ihm liebliche Psalmen singen, wie vormals am Meere. Mit Einstimmung der Vorgesetzten stehe ich betend auf meinem Stande hier um die Gewährung des kräftigen Thaues. Nach dem Rathe der Alten werde ich mich bilden bis in's Alter; ihre Lehren sind Verordnungen des göttlichen Gesetzes, sie gewähren den Einsichtsvollen Vergnügen, und Aufklärung einem vernünftigen Volke; ihre unabänderliche Lehre hat mich hieher beordert vor die heilige Lade, um zwischen den beiden steinernen Säulen zu stehen. Anhaltend will ich nun bitten, meine Lippen sollen unverschlossen bleiben wie der Vorhof, mein Mund

פִּי אֶפְתַּח· כְּאִיתוֹן אֲשֶׁר נִפְתָּח: עֹז וְכֹחַ לִי יִמְתַּח· כַּדֹּק אֲשֶׁר מָתַח· עַב טַל יְפַתַּח· וְחֹרֶב בַּל יְרַתַּח: פְּנֵי רָם וְנִשָּׂא· עֵין בְּהִין אֶשָּׂא· פְּאֵרוֹ לְנוֹסְסָה· כְּמוֹ בְּטַל נִסָּה: צְבָאָיו לוֹ אֲגַיְּסָה· וְאִתָּם אֶתְגַּיְּסָה· צְעוֹק בַּעֲדָם אֶתְנַגְּשָׁה· וְלֹא בְּרוּחַ גַּסָּה: קַמְתִּי מִמִּשְׁפְּתַיִם· לְהַפְגִּיעַ בְּעַד לָנֵי שְׁפַתַּיִם· קוֹל מָה אֶתֵּן בִּשְׁפְתוֹתַיִם· הֵן אֲנִי עֲרַל שְׂפָתָיִם: רוֹן בְּלִי עֲצַלְתַּיִם· עָרַכְתִּי בְּמַחֲנוֹתַיִם· רָחַשְׁתִּי גִּישׁוֹת שְׁתַּיִם· בְּעַד שְׁאֵלוֹת שְׁתַּיִם: שַׁחֲרִית הִגּוֹתִי לְמָטָר· בְּלִקְשׁוֹ גֵּיא לְעַטֵּר· שַׁבְתִּי לִקְחִי עוֹד לִנְטַר· מִתְּבוֹעַ עֹרֶף

שער האיתון (יחזקאל מ׳ ט״ו), והוא הי׳ מכוון כנגד פתח ההיכל ובתוכו היו נכנסים הבאים בעזרה להתפלל. ימתח, יתפשט. כדוק, כשמים מתח, פרש ופשט (ישעי׳ מ׳ כ״ב). וחורב בל ירתח, שלא ירתיח החורב והיובש. בהין, בתחנון. פארו, ישראל, כדכתיב ישראל אשר בך אתפאר (ישעי׳ מ״ט ג׳). לנוססה, לעשות להם נסים כמו שנעשה נס לגדעון ע״י הטל, והמעשה ההוא בשבת היה. צבאיו, ישראל נקראו צבאות ה׳ (שמות י״ב מ״א). אגיסה, אקבץ באגודה. אתגיסה, אתחבר. צעוק, תפלה. אתנגשה, אתפלל, וגישה הוא ל׳ תפלה כמו שכתבנו לעיל; [ובין המעלית הוא ז״ל אתאפק ואכוף את נפשי לבלי היות כדבן יותר מדאי, וכן אמר ולא ברוח גסה בהתפלה יפה הפירוש]. ולא ברוח גסה, לא בגאות כ״א בענוה, ע״ד רז״ל העובר לפני התיבה וענוה אל יגים דעתו עליו. ממשפתים, מן רובץ בין המשפתים (בראשית מ״ט י״ד), ואמרו עליו בב״ר אלו התלמידים שיושבין בארץ לפני החכמים, וזהו קמתי ממשפתים, כלומר קמתי מעל הארץ מלפני ת״ח להפגיע ולהתפלל בעד ישראל הלנים בין שפתים כדכתי׳ אם תשכבון בין שפתים (תהלי׳ ס״ח י״ד), וכדאי׳ בילקוט ביחזקאל סי׳ שכ״ד. גישות, תפלות. בלקשו, במלקושו. עורף מטר, נזילת מטר.

---

offen bleiben wie die Pforte Ithon. Möchte er mir doch Kraft und Stärke verleihen! Möchte er doch die Wolken des Thaues aufschließen, damit die Hitze keine Dürre verursache! Zum Allerhabenen richte ich meine Blicke schmachtend im Gebet; möchte er doch seinen Hochgeschätzten (Israel) ebenso Wunder zeigen, wie er einst dem Gideon zeigte durch den Thau! Ich habe ihm das heilige Heer zusammengerufen, flehe in dessen Mitte, schreie und bete für dasselbe in tiefster Demuth. Aus der Schule der Weisen habe ich mich hieher begeben, um mein Gebet für Israel vorzubringen, die in der Enge (im Exil) schmachten. Aber ach, wie kann ich etwas Gefälliges hervorbringen, meine Lippen sind ja schwer! Zum Weinen und schreien schicke ich mich an, und so bringe ich meine zwei Gebete ächzend hervor. Im Morgengebete bat ich noch um Regen, damit sich das Erdreich bei'm

מטר: ה' תפלת גבורות טל· חלותי בצהר לנטל· תזל אמרתי כטל· לקוי רסיסי טל:

הפייטן הזה מסדר איך הנהיג הקב"ה את כל העולם בטל והתחיל מב"ע ומונה והולך דור אחר דור עד המשיח' בטל של תחיית המתי'. ומיוסד ע"ס א"ב מרובע.

אאגרה בני איש המשרר בטל· אועד אתם לחנן בעד טל· אבשר בקהל רב זכר גבורות טל· אחלה פני צורי בזיל אמרת־טל: בפתחון פי אחלנו עלי טל· במענה לשוני אבתנו עדי טל· בהפיקי מען ארצה כרסיס טל· בגשתי צקוני יעל כשכבת־טל: גל בינו לביני סיום אות טל· גלוי לכל כאש אוכלה ולי כפריחת טל· גמר מאז אמרי היות לי כטל· גם בהופיעו בי דפק בראש נמלא־

באופל, בגשמים, והיינו בתפלת מוסף. לנטל, לנשא, ומוסב על גבורות טל. רסיסי, טיפי.
אאגרה הקהיל. איש המושרר בטל, זה יעקב שנשתרר על אחיו בברכת ויתן לך האלהים מטל השמים, ונאמר הן גביר שמתיו לך. אועד, אתועד ואתחבר. בהפיקי מען, בהוציאי מענה לשון. אחלה, אפי' לרצון לפניו כרסיסי טל שהם לרצון לעולם, וים גורסי' ירצה וזה מוסב על המענה. בגשתי לפניו בתפלה יעלה תפלתי כשכבת הטל. צקוני, מן צקון לחש (ישעי' כ"ו י"ו). גל בינו וכו', כלומר הסיום של טל שלא יחד בשבת ברכת המן הוא גלוי על האות שבינו לביני כדכתיב ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם (שמות ל"א י"ז). גלוי לכל וכו', המן הי' קשה לאו"ה, כמאמרם על והמן כזרע גד (שמות ט"ז). היות לי כטל, דכתיב אהיה כטל לישראל (הושע י"ד). בהופיעו בי, בהופיע מהר פארן (דברי' ל"ג ב'). דפק בראש, דכתיב קול דודי דופק

Spätregen erquicke; nun lenk' ich wieder ein, wende mein Gebet vom Regen zum kräftigen Thau, jetzt, in diesem Mittagsgebet. Meine Rede fließe wie Thau Denen, die auf das Triefen des Thaues harren.

אאגרה Ich will sie zusammenrufen, die Söhne des mit Thau gesegneten Mannes, (die Söhne Jakob's), vereint mit ihnen will ich um den Thau bitten; unter der großen Gemeinde will ich die Macht des Thaues verkünden. Das Antlitz meines Schöpfers will ich anbeten, mit Mund und Zunge will ich zu ihm flehen um die Gewährung des Thaues. Möchten ihm doch meine Worte gefällig seyn, möchte meine Bitte hinaufsteigen, wie die Lage vom Thau! Einst war die Erscheinung des Thaues ein Zeichen des Bundes zwischen ihm und mir. Für jede Nation verderblich wie verzehrend Feuer und mir ein Thau der Milde. Längst hat er mir verheißen, immer wie milder Thau zu seyn.

טַל: דָּרַשׁ וְחָקַר מֵאָז וְחֶלֶשׁ הֵטַל· דֹּק וְחֶלֶד לְכוֹנֵן בְּקֵץ
עִתּוֹתֵי טַל· דָּת קְנוּיַת קֶדֶם רְשׁוּת מֶנָּה נָטַל· דֵּעַ בָּהּ
נוֹעַץ וּמְאוּם לֹא בָּטַל: הִטְבִּיעַ אַדְנֵי־נְשִׁי הֲדוֹם וְכֵס
הַמְּנֻטָּל· הוֹלִיד בְּתוֹלְדוֹתָם תּוֹלְדוֹת אֶגְלֵי־טַל· הִשְׁתִּיל
שְׁתִילֵי עֵדֶן בְּרִוּוּי עֲנִינַת טַל· הֵכִין וְתִקֵּן בַּשַּׁחַק אֹסֶם
אֹצְרוֹת טָל: וּמִשְׁתִּיַּת אֶבֶן מְקוֹם חֶרְמוֹן טַל· וְתֵק
לְהַשְׁתּוֹת שְׁתוֹתֵי טַל· וּמִשָּׁם צָר חֹמֶר גֹּלֶם מְטָל· וְנָפַח
בּוֹ נֶשֶׁם חַיּוּת בְּחַיֵּי טָל: זָבַת מִקֶּדֶם אֹשֶׁשׁ בְּאֵד טַל· זֶרַע
וְדֶשֶׁא וּפֶרַח לְפַרְנֵס בְּמַתַּן טַל· זֶרֶם עַד לֹא הִמְטִיר וְגֶשֶׁם
הטל

שראשי נמלא טל (שיר ה' ב'), ואמרו שקאי על מתן תורה דכתיב בי' גם שמים נטפו (שופטים ה' ד'). מאז, בשעת הבריאה. וחלש, גורל. דוק וחלד, שמים וארץ. בקץ וכו', היינו בניסן, עיין בתוס' ר"ה דף כ"ז א'. דת, תורה שהיא קנוית קדם שקדמה לעולם אלפים שנה, ובה נתייעץ הקב"ה בבריאת העולם כמאמרם ז"ל. הטביע אדני נשי, יסד יסוד הארץ, דכתיב על מה אדני' הטבעו (איוב ל"ח ו'). נשי, ארץ נשי' (תהלים פ"ח י"ג). הדום, ארץ. וכס המנוטל, וכסא רם, עש"ה השמים כסאי והארץ הדום רגלי (ישעי' ס"ו א'). אגלי, טיפי (איוב ל"ח). הכין וכו' כדאיתא בחגיגה דף י"ב ב'. ומשתית אבן, אבן שתיי' שממנו הושתת ונתיסד העולם והוא מקום חרמון עלי. ותק, חזק. להשתות שתותי, ליסד יסודי. ומשם צר צורת חומר של אדם הראשון והיה מוטל כגולם ונפח בו נשמת חיים בטל של תחיי'. זבת מקדם, ארץ זבת חלב ודבש והיינו א"י שנבראת תחלה, כדאית' בתענית י"א א', אשש. ייסד באד טל. זרם עד לא וכו', כי לא המטיר ה' אלהים (בראשי' ב'). זבדה, חלק לה

Im Glanze seiner Majestät erschien er mir, und sein Haupt war voll Thaues. Selbst zum Anbeginn des Weltalls wählte sein göttlicher Wille den Zeitpunkt des Thaues. Dabei hat er die heilige Thora*) zu Rath gezogen, und ihr Plan ward treulich befolgt. Er senkte die Pfeiler der Erde, befestigte jene unermeßliche Höhe und legte in sie den Keim zum triefenden Thaue. Der Garten Eden trieb seine Sprößlinge hervor, vermittelst eines Gewölks von Thau. Einen Vorrath von Thau hat er in seiner hohen Veste aufbewahrt und einen im Grundstoff der Erde verschlossen; er bildete hievon den Körper eines irdischen Menschen und beseelte ihn mit Leben durch den belebenden Thau. Der Thau war die Kraft des vormaligen Erdreichs, die Nahrung von Saat, Gras und Blüthe. Noch hat es nicht geregnet, die Tropfen des Thaues waren's, die die Erde erfrischten und belebten.

*) Der Inbegriff aller Weisheit.

הַטַּל · זְכָרָהּ וְעִדְּנָהּ חַיּוֹת בְּטִפֵּי־טָל: חֲבָלִים נָפְלוּ לָהּ אַסְמֵי אוֹרוֹת טַל · חַיַּת יְשֵׁנֶיהָ לְהַחֲיוֹת בְּאֵד טַל · חַשְׁרַת מֵי־גֶשֶׁם עָלֶיהָ לְהָטַל · חָזִיז לְאַרְבָּעִים שָׁנָה לְפָקְדָהּ יָטַל: טֹרַח מִטְרוֹת עֹז עַד עַתָּה לֹא הֻטַּל · טְלָלָהּ עַד־דּוֹר עֲשִׂירִי מִתְנוֹבֶבֶת בְּטַל · טִפְּשׁוּ דָרֶיהָ וְגָאוּ בְּאֵד טַל · טַרְחוּת גְּשָׁמִים מַה־צֹּרֶךְ דַּיֵּנוּ בְּטַל: יַעַן כַּאֲשֶׁר מַדּוּ מַדַּד וְהֵטַל · יְקוּמָם מָחָה וְזִכְרָם בְּטַל · יָקָר כַּעְסָם כַּחוֹל וְכָאֶבֶן נְטָל · יְזֹרְבוּ נִצְמְתוּ בְּחֹרֶב וְחֹם טָל: כָּמוּס גֹּפֶר וְלִוְיוֹ מִכֹּל נִטַּל · כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי לְעוֹלָם בְּלִי לְבַטַּל · כָּרַת

חיות והיה מעדן אותי בטיפי טל. חבלים נפלו לה, לארץ הנ"ל והיינו אל מקום גן עדן נפלו חלקי אסמי אורות על. של תחיי' שעתיד להחיות בו המתים. [חית, נל"פ עש"ה ורבים מישני וגו' דניאל י"ב וחית כמו עדת רד"ק תלים ע"ד. חשרת, עש"ה למטר השמים וגו', המפ'.] חזיז וכו', בב"ר פי' י"ג אמרו שקודם המבול הי' האד עולה ומשקה א' לארבעים שנה. טורח מטרות עוז, עש"ה אף ברי יטריח עב (איוב ל"ז), ואמרו שם בב"ר, קשה היא גבורת גשמים שהיא שקולה כנגד כל מעשה בראשית. עד דור עשירי, מאדם עד נח י' דורות, והיתה מוציאה תבואתה בטל. טפשו, לשון טפשות ושטות. דריה, הדרים על הארץ, ונתגאו באד טל. כאשר מדו וכו', במדה שמדדו מדד והיטל עליהם, העלו בגשמים ובהם נדונו כדכתי' אנכי ממטיר על הארץ ארבעים יום ומחיתי את כל היקום (בראשית ז' ד'). יקר כעסם, כעסם היה כבד כחול ומשא של אבן לכן יזורבו וכו', ולישנא דקרא נקט כובד אבן ונטל החול (משלי כ"ז ג'). יזורבו נצמתו (איוב י"ז), נתחממו ונכחדו בחורב וחום טל, כמו שאמרו ז"ל, ברותחין קלקלו וברותחין נדונו, ואמרו בבראשית רבה כל טפה שהוריד עליהן הרתיחה תחלה בגיהנם. כמוס גופר, נח שנטמן בתיבת עצי גופר, ולוויו, והנלוים עמו. מכל נוטל, נגאל מכולם. כי מי נח זאת לי (ישעיה נ"ד ט'), שלא

Ihr ist ein ansehnlicher Vorrath des erleuchtenden Thaues zugetheilt worden, daß sie auch einst damit ermuntere, Die in ihrem Schoße schlummern. Und wie sie einst des Regens bedurfte, so ward sie mit einem Gewitterregen besucht, der ihr ersprießlich war auf vierzig Jahre — die Beschwerlichkeit der Fluthen war damals noch unbekannt. Von dieser Beschaffenheit war die Erde bis zum zehnten Geschlecht (von Adam bis Noah), sie wurde bethaut und befruchtet. Jetzt entstand ein thörichtes Gesindel, sein Übermuth trotzte der weisen Vorsehung: »Was nützt sie uns«, sprachen sie, »wir bedürfen ihres Regens nicht, der natürliche Thau ist uns ersprießlich!« Sie wurden ihrem Frevel gemäß bestraft und von der Erde vertilgt allesammt durch Hitze und siedenden Thau. Nur Noah mit den Seinigen wurde in den Schutz der Arche aufgenommen und gerettet, so war der

לו ולנשי עוד כל־יבטל· כל־ימי הארץ להקוות בקווי
מטר וטל: לא־בנו נוסעי קדם משאון המקטל· להקו
ויזמו עלות לדק המנטל· לכם חלק ועצתם בטל· לנפץ
ולזרם לצול להטל: מוט התמוטטה גיא בחרב בלי־טל·
מאסה. עד צץ אב והפריחה כטל· מטי הרג הסליל
והטלילם בטל· משם צדק נחול לילדותיו טל: נחצב

לבטל העולם לכן כרת לו ברית ולארץ בל יובטל ויושבת כל ימי הארץ להקוות וכו' כדכתיב עוד כל ימי הארץ וגו' ויום ולילה לא ישבותו (בראשית ח' כ"ב). לא בנו, לא הבינו. נוסעי קדם, דור הפלגה בנסעם מקדם (שם י"א ב'). משאון המקוטל, מהמון הרב הנהרג ולא לקחו מוסר מדור המבול שנכחדו מן הארץ. להקו, נקבצו, מן להקת הנביאים (ש"א י"ט כ'). ויזמו, וחשבו. לדוק המנוטל, לשמי מרום. [לכם חלק, ע"ש מ"ש במדב"ר פ' י"א עובדין ע"ז ושלום ביניהם אין השטן נוגע כו' משנחלקו מה נאמר בהם חלק לבם וגו'.] לנפץ, [מלה"כ ישעי' ל' ל'] כדכתיב ומאלה נפצה כל הארץ (שם ט' י"ט). לזרם, לשטף מים. לצול, לים דכתיב האומר לצולה חרבי (ישעי' מ"ד כ"ז), ואמרו בב"ר ויפץ ה' אותם, אין ויפץ אלא ויצף שהציף עליהם הים. מוט התמוטטה הארץ (ישעיה כ"ד י"ט), מכאן ואילך היתה הארץ מתמוטטת בחורב בלי טל והיתה מואסה עד שבא אברהם אבינו והפריחה ע"י צדקותיו כמו הטל המפריח הדשאים. מטי הרג, [מלה"כ משלי כ"ד י"א] שבוים של מלך סדום שהיו נוטים להרג במלחמת המלכים. הסליל, הדריך במסלול. והטלילם בטל, והכנסם בצל, שגיירם והכניסם בצל תחת כנפי השכינה, כדאיתא בבראשית רבה פ' מ"ג. טל, הוא צל בלשון ארמי, ופשר, כי שם דבר טל ממנו, כי הוא מסך ומצל על הדשאים שלא יכם שרב וחורב כידוע. משם צדק וכו', כדדרש ר' יעקב לך טל ילדותך נשבע ה' (תהלי' ק"י ג') נשבע לו שאינו זז טל מבניו. נחצב כצור וכו', מיוסד על מאמרם ז"ל (יבמות

Rathschluß des Allgütigen, damit die Welt fernerhin auch bestehe. Er errichtete einen Bund mit ihm und der zerrütteten Erde, mit der Zusicherung, so lange die Erde seyn wird, sie immer mit Regen und Thau zu verpflegen. Nun kam ein Zug von Morgen her (die zerstreute Generation), sie waren unweise, achteten nicht das Strafgericht, das jene Frevler getroffen, rotteten sich zusammen und wähnten, den Himmel zu bestürmen. Aber Zwietracht theilte sie wieder und vereitelte ihren Anschlag; Zerstreuung und Überschwemmung war ihr Loos. Nun lag sie wieder öde *), die Erde, wie ein dürres Land, das kein Thau erquickt, bis Vater Abraham erschien und sie wieder auffrischte wie Thau. Er nahm sich der Menschheit an, rettete Die des Todes **) waren, und nahm sie unter seinen Schutz. Diese edle That belohnte ihm

---

*) Das heißt, es war Niemand, der die Menschen zur Gottesverehrung anhielt.
**) Siehe im 1. B. M., Cap. 14.

כְּצוּר אָטֻם זֶרֶם מִלְּהַטֵּל· נֶחְשַׁב אֶת־עֶדְנוֹ לְהִפָּקֵד בְּעֵת טַל· נִפְקְדוּ בְּמוֹעֵד זֶה בְּקֵץ זְכִירַת טַל· נֶעֱקַד לְהַפְרִיחַ כְּשׁוֹשַׁנָּה בְּטָל: שִׂדֵּד תֶּלֶם לְזֶרַע וּבִקְצִירוֹ לָן טַל· שָׂדֶה מְבֹרָךְ כַּהֲרִיחַ בֵּרְכוֹ בְּמַתַּן טַל· סִכֵּם אִתּוֹ צִיר חָתוּם בְּבִרְכַּת טַל· שְׂרִידָיו לְהִתְבּוֹדֵד בְּבֶטַח עֲרֹף שְׁמֵי־טָל: עֲנָפָיו שׂרְדוּ הֱיוֹת בַּגּוֹיִם כְּטַל· עֲלֵי־עַיִן לְבָרֵךְ מִמֶּגֶד וּמִטָּל· עָדָיו נָעוּ לוֹדָה וְנוּם טִלְטֵל· עַל בַּרְזֶל שָׂם עָלֶימוֹ

דף ס"ד), אמר רב אמי אברהם אבינו ושרה טומטומין היו, שנא' הביטו אל אברהם וגו' וכתיב הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נוקרתם (ישעי' נ"א), והנה הי' אטום ומכוס' כצור מלהטל זרע, ונחצב ונתקן, וצריכין לומר שנתקן בקחתו את הגר ושרה נתקנה בעת פקידתה ומדויק מלשון הכתוב ויעש ה' לשרה כאשר דבר, וכל לשון עשי' ל' תקון הוא. זרם, קילוח הזרע כמו וזרמת סוסי' זרמתם (יחזק' כ"ג כ'). נחשב את עדנו, נפקד עם אשתו. במועד זה, בפסח שהוא עת זכירת טל, נפקדו עם בן הנעקד להפריח וכו' כדכתי' בסוף העקדה יען אשר עשית וכו' כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך וגו'. שדד וכו', יצחק הנעקד הכין תלמי השדה לזרע ובקצירו לן טל [עצה"כ איוב כ"ט] דכתיב ויזרע יצחק וגו' (בראשית כ"ו י"ב). שִׂדֵּד, ביש', כמו יפתח וישדד אדמתו (ישעי' כ"ח כ"ד) ישדד לו יעקב (הושע י' י"א). הלם, הוא המקום הגבוה הנעשה ע"י החרישה, והמקום הנמוך יקרא גדודים. כהריח, כאשר הריח יצחק ריח שדה מבורך עם יעקב ברכו במתן טל, כדכתיב ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' ויתן לך האלהי' מטל השמי' (בראשית כ"ז). סכם, הסכים. ציר, משה רבינו ציר נאמן. לחתום וכו', לקיים ברכותיו בטל. שרידיו, בניו של יעקב. להתבודד, לשכון בטח בדד ע"י עריפת שמי טל כדכתיב בסוף ברכותיו וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אף שמיו יערפו טל (דברי' ל"ג כ"ח). ענפיו, בניו. שורדו, נשארו שרידים בגוים כטל, כדכתיב והיה שארית יעקב בקרב עמי' רבי' כטל מאת ה' (מיכה ה' ו'). עלי עין, יוסף בן פורת עלי עין (בראשי' מ"ט כ"ב), וכתיב גביה וליוסף אמר מבורכת ה' ארצו ממגד שמים מטל (דברים ל"ג י"ג). עדיו,

---

der Allgütige mit dem Versprechen, seine Kinder immer mit Thau zu segnen. Zwar war er damals noch unfruchtbar; der Ewige dachte aber seiner und seiner Geliebten, um diese Zeit, wo man anfängt, des Thaues zu erwähnen. Sie zeugten den Geduldigen (Isaac, der sich willig zum Opfer binden ließ), und er blühte auf wie eine Rose im Thau, er bearbeitete die Erde, und seine Sprossen gediehen unter dem Thaue. Er zeugte Jakob, gab ihm den Segen vom Thau, als er den Geruch des gesegneten Feldes bei ihm gerochen. Der getreue Bote Gottes besiegelte diesen Segen, als er sprach: »Israel wohne sicher und abgesondert in einem Lande, dessen Himmel triefen von Thau!« Die Abkömmlinge Jakob's werden unter den Völkern bleiben wie Thau. Auch das grüne Reis am Quell (Joseph*) ward gesegnet mit einem frucht-

*) 1. B. M. 49, 22.

לְהָטֵל: פָּסַע וְדִלֵּג קֵץ כְּזֹכֶר בְּרִית טַל· פְּתָחַי דָּפַק בְּרֹאשׁוֹ
נִמְלָא־טָל· פְּדוּת שָׁלַח לְיֶשַׁע בָּרִאשׁוֹן לְהַרְסִים טַל· פֶּגַע
כְּבֵן חֻקּוֹתַי בָּרִאשׁוֹן לְהַזְכִּיר גְּבוּרוֹת טָל: צֵאתִי לְאָלוּשׁ
עֲדַנְתִּי בְּרֶדֶת טַל· צָעַקְתִּי וְהֻזְכַּר לִי בְּרִית יַלְדוּת טַל·
צְבָאַי כִּלְכְּלוּ כְּמַן אַבּוּר טַל· צֵדָה שָׁלַח לָהֶם לָשֹׂבַע
כַּעֲלוֹת שִׁכְבַת־טָל: קֻבַּצְתִּי לְהַר־חֶמֶד נְחוֹל אִמְרֵי־טַל·
קְהָלַי עַל־אֶבְרַת נְשָׁרִים נִטַּל· קוֹל וּבָרָק וְנֶטֶף וְזִילַת טַל·
קוֹנִי עָלַי הִזִּיל עֲיֵפוּת לְהָקֵר בְּטָל: רִשְׁפֵּי־לַהַב וְקוֹל כֹּחַ

בשבילו נעו וגלו ישראל ללוד והיינו מצרים כדכתיב ומצרים ילד את לודים (בראשי' י' י"ג). ונוס, נוה שלהם שהיה בכנען עולטל. שם עלימו, לוד הנזכר שם עליהם. פסע. הקב"ה פסע פסיעה גסה ודלג כמנין ק"ץ, כי תחת שנגזר עליהם עינוי ד' מאות שנה לא היו שם כ"א רד"ו שנה. בראשון, בחדש הראשון. פגע, תפלה. חקותי, שמתי לחוק. צאתי לאלוש וכו', תחלת ירידת המן בשכבת הטל היתה למחרת בואם אל אלוש כדאיתא בסדר עולם פ' ה'. צעקתי, דכתיב וילונו כל עדת ישראל (שמות י"ו). במן אבור טל, לחם אבירים (תהלי' ע"ח כ"ה). קבצתי, נקהלתי להר סיני ההר חמד אלהים (תהלי' ס"ח) לנחול שם התורה שנאמר עליה תזל כטל אמרתי (דברים ל"ב ב'). קהלי וכו', עש"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים (שמות י"ט ד'). קול וברק, שמות י"ט י"ו. ונטף וזילת טל הזיל עלי קוני להקר העייפות בטל, כדאיתא במכילתא והובא בילקוט שופטים סי' ה', ריב"א אומר, לפי שהיו ישראל מתלהבים מחמת האש שלמעלה אמר הקב"ה לענני כבוד, הזילו טל חיים על בני שנאמר גם עבים נטפו מים, ואומר גשם נדבות תניף אלהים. [רשפי, רעש, במ"ת ואריב"ל

baren Lande durch den Thau. Dieser war's, um dessenthalben die Söhne Israels ihre Wohnung verließen und nach Lud (Ägypten) wanderten. Daselbst wurden sie aber nachher gemißhandelt und sehr gedrückt; der Allmächtige gedachte den Bund des Thaues. (Eben an diesem ersten der Thaujahrszeit wurden sie befreit, daher ist auch die Zeit zum Thaugebet auf eben diesen ersten festgesetzt worden.) Als ich nach Alusch kam, erquickte er mich wieder mit Thau. Dort schrie ich nach Speise; er dachte den Bund des Thaues, sogleich wurde mein Heer mit der Engelkost des Manna verpflegt. Diese Kost reichte er im Überfluß beim Aufsteigen der Lage des Thaues. Nun ward ich zu jenem anmuthigen Berge (Sinai) gerufen, um die wie Thau triefenden Worte (die zehn Gebote) daselbst anzunehmen. Meine Gemeinde wurde auf Adlerfittigen dahingetragen. Dort war Donner und Blitz und Regen, auch Thau hat der Ewige mitunter regnen lassen, um damit die Ermüdeten zu laben. Ich sah die Strahlen des Blitzes und die Stimme des Donners, und bebte; aber er

הֵירַד לִי בְּטַל · רַעַשׁ בְּשׁוּרִי חַלְתִּי וַיְעוֹרְרֵנִי בְּטַל · רֶגֶשׁ
שִׁבְעַת עַנְנֵי־הוֹד מָסַךְ וְהֵטַל · רָצִים לְפָנַי תּוּר אֶרֶץ שִׁבְעַת
מִשְׁמַנֵּי־טָל: שְׁכִינָה אִהֵל צִיר בֵּין שָׁדַי בְּלִין טַל · שֶׁמֶן מָשַׁח
אָח שֶׁיּוֹרֵד כְּטַל · שִׁבְטֵי בֵּרַךְ בְּעֵקֶב כְּעֵין נִתְבָּרַךְ בְּטַל ·
שִׁירָה שָׁר לָמוֹ בְּאֹמֶר זִיל טָל: תַּחְתָּיו צָג נֵצֶר מִגֶּזַע מְבֹרָךְ
בְּטַל · תֵּבֵל עָם לְהַנְחִיל בְּתוֹךְ עֵינוֹת טַל · ח' תִּרְגְּלָם נְשָׂאָם
בְּשֶׁכֶם כְּאוֹמֵן בֵּן נָטַל · תְּקוּפַת צַר וָאוֹר בְּשָׁלֵם בְּטַל:

כל דבור וכו' יצתה נשמתן וכו', שבת פ"ח ב'.] בשורי, בגלותי רעש חלתי וכו'. שבעת ענני הוד וכו', כדאיתא במדבר רבה פ"א, ר' הושעי' אמר, ז' ענני כבוד היו מקיפין את ישראל במדבר, ארבעה לארבע רוחות העולם ואחד מלמעלה ואחד מלמטה ואחד שהיה מהלך לפניהם רחוק ג' ימים והיה מכה לפניהם את הנחשים ואת העקרבים ואת השרפים ואת הסלעים, ואם היה מקום נמוך הי' מגביהו ואם הי' מקום גבוה הי' משפילו ועושה אותה מישור וכו', ובילקוט פ' בשלח נשנה הענין הזה בשנוי קצת. ציר, משה ציר נאמן איהל את השכינה בין שדי והיינו בין שני בדי ארון דכתיב ויקם משה את המשכן וגו' ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ'). שמן משח את, אהרן אחי משה נמשח בשמן המשחה וכתיב כשמן הטוב יורד על הזקן זקן אהרן וגו' (תהלי' קל"ג). בעקב, בסוף, כלומר בסוף ברך השבטים כעין שברך יעקב הוא האיש הנתברך בטל, וכן ברך משה כמפורש בפ' וזאת הברכה וברכות שם. שירה וכו', שירת האזינו. תחתיו וכו', תחתיו הניח יהושע שהוא נצר מגזע יוסף שנתברך ממגד שמים מטל. תבל עם להנחיל, כדכתיב צו את יהושע וגו' והוא ינחיל אותם (דברי' ג' כ"ח). בתוך עינות טל, בתוך א"י שהיא ארץ עינות ותהומות (שם ח' ז'). תרגלם וכו', הרגילם ונשאם על שכמו כאשר ישא האומן את בנו, וכתיב ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועתיו (הושע י"א ג'). תקופת צר ואור, תקופה וסבוב של ירח ושמש (ישעי' ה' ל').

---

hat mich bald wieder ermuntert mit dem balsamischen Thau. Hierauf beorderte er sieben herrliche Wolken zu meinem Schutz; sie umgaben und begleiteten mich nach jenem fruchtbaren und thaureichen Lande; hierauf bereitete der getreue Bote Gottes (Moses) eine Wohnung in meiner Mitte zur göttlichen Residenz, weihte seinen Bruder ein mit dem wie Thau triefenden Salböl, segnete meine Stämme noch mit Jakobs Segen, mit dem Segen vom Thau, und sang zum Beschluß jenen erhabenen Gesang, erweichend wie triefender Thau. Statt seiner setzte er dann Josua ein (Josua, die Sprosse aus dem Stamme des mit Thau gesegneten Joseph), empfahl ihm, das geliebte Volk nach jenem wasser- und thaureichen Lande zu führen. Josua leitete es, trug es wie auf seinen Armen, wie der Wärter den Knaben trägt, und hemmte einst seinetwegen den Lauf von Mond und Sonne.*)

*) Siehe diese Geschichte in Josua, Cap. 10 Vers 12.

מיוסד באלפא ביתות לאשונות ע״פ תשר״ק ובשניות אלעזר בירבי קליר מקרית ספר·

ק׳ תַּחַת אֵלַת עֹפֶר בֹּרַךְ מוֹשִׁיעַ בְּטַל· אֹמֶץ
וְנֵסַס כְּאֵיתָן בְּחֹרֶב וּגְזַת טַל· שְׁעַנְתִּי מֵאָז
וְעַד־עַתָּה בְּהַבְטָחַת טַל· לָעַד בְּלִי לְהִמָּנַע
מֵאִתִּי טַל· רָגַז תִּשְׁבִּי כְּחָר וְעָצַר טַל· עַל־פַּת־
לֶחֶם וָטֶרֶף טֹרַד וְטֻלְטַל· קָדוֹשׁ כְּהִבִּיט לְבַל־
תּוּפַר בְּרִית טַל· זִלְעֵף רוּחַ לַיֶּלֶד וְנַפְשׁוֹ נָטַל:
צָרְפִית בְּצִיר רָגְנָה תְּנוּאוֹת לְהַטַּל· רְאוּתוֹ כִּי

תחת אילת עופר, תחת האלה אשר בעפרה נתברך גדעון המושיע בטל כדכתיב בשופטים ו׳ י״א. אמץ, נתחזק ונתאמץ להרוס מזבח הבעל אשר לאביו כמו שכתוב שם, ונדמה בזה לאברהם אבינו הנקרא איתן שגם הוא נתאמץ לשבר אלילי אביו כמו שבאה עליו הקבלה. ונוסס, ואח״כ נעשה לו נס בחורב ובגיזת טל כמפורש במקרא. כאיתן, כ״כ בשני כ״י בב׳ ומוסב על אומץ כמו שבארתי. ובחורב וכו׳, מוסב על נוסס. לחם וטרף, לחם ומזון. טורד וטולטל, בטרדה ובטלטול ממקום למקום בנחל כרית ובצרפת, כמבואר במקרא. זלעף רוח לילד, שם בילד רוח זלעפות והיינו רוח של חום השורף, כדכתיב ורוח זלעפות (תהלים י״א ו׳) וכתיב זלעפה אחזתני (שם קי״ט נ״ג). צרפית, אם הילד, ונקראת כן על שם מקומה צרפת. בציר, בשליחות השם הוא אליהו התשבי. רגנה, התרעמה לשון ותרגנו באהליכם (דברי׳ א׳ כ״ז)׃ תנואות, עלילות, לשון הן תנואות עלי ימצא (איוב ל״ג י׳) התרעמה עליו ואמרה כי בא להתעולל עלי׳ עלילות כמו שאמרה כי באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את

תחת Unter Ophars Eiche ward Israels Retter (Gideon) geseg=net mit Thau. Er war tapfer wie Ethan (Abraham), darum geschah ihm auch jenes Wunderzeichen mit der Wolle, die bald bethaut, bald trocken *) war. Seitdem lebe ich in trauter Zuversicht, daß er mir nie den Thau verweigern wird. Einst zürnte Thisbi **) über Ahab, und zürnend verschwur er ihm den Thau. (Er selbst war dadurch genöthigt, umherzuwandern nach Brod und Lebens=mitteln.) Der Allerheiligste sah den Eingriff, der in den Bund des Thaues geschehen, ließ dann den Sohn (der Wirthin des Propheten) erkranken und nahm ihm seine Seele. Zarphith (die Mutter des Knaben) erhub bittere Klage wider den Gottgesand=

*) Siehe diese Geschichte im B. d. Richter, Cap. 6.

**) Thisbi, Beiname des Propheten Elias. Siehe im 1. B. d. Kön., C. 17.

פַּס בֵּן הִתִּיר נֶדֶר טַל· פֶּשַׁע אִם־הֶעֱוָה עֲדֵי
עֲצִירַת טַל· בְּכֵן עָרַךְ תַּחַן לְמוֹלִיד אֶגְלֵי־טָל׃
עָתַר לִפְנֵי חַי מְחַיֶּה־כֹּל בְּטַל· יְחִידַת יֶלֶד הֵשִׁיב
בְּהַתָּרַת טַל· סָדַר וְחָשַׂף לַכֹּל כֹּחַ גְּבוּרוֹת טַל·
רָמַז כִּי שְׁכוּנִים יָקִיצוּ בְּטָל׃ נִכְרְתָה־זֹּאת
לְהַרְרֵי־קֶדֶם בְּמַתְּנַת־טַל· בְּלֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ
לְיַחֵל עֲלֵי־טַל· מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח יְחֻנֵּנוּ בְּעַד טַל·

בני (מ"א י"ז י"ח). כי פס, נעדר לשון פסו אמונים (תהלים י"ב ב'). התיר נדר. אמר המחבר: המפרש אשר לפני פירש כל הענין הזה ע"פ סוגיא דסנהדרין (דף קי"ג) ואמר שלזאת המית הש"י את הילד כדי שיצטרך אלי' למפתח של תחיי' ויחזור מפתח של טל ומטר וכו', עיין בפירושו, ולא טוב פהר, כי לפי סוגיא דהתם המטר לבדו נעצר אבל הטל לא נעצר מעולם, וכן איתא בתענית (דף ג'), ולדעת הפייטן הטל נעצר כמו שאמר ועצר טל, וכל דבריו מיוסדים על עצירת הטל וזה שלא כסוגית הבבלי, אכן בירושלמי פ' ה' דברכות מצאתי כדבריו ופליגי בה אמוראי מ"ד המטר נעצר לבד ומ"ד הטל והמטר נעצרו, ופריך שם, מ"ד על הטל ועל המטר נשמע לו היכן הותר נדרו של טל, ומשני בשנה של צרפית ויקרא אל ה' וגו' הגם על האלמנה וגו', אמר ר"י משל לאחד שגנב נרתיקו של רופא, עד שהוא יוצא נפגע בנו, חזר אצלו ואמר לו אדוני הרופא רפא את בני, אמר לו לך והחזר את הנרתק שכל מיני רפואות נתונים בו ואני מרפא את בנך, כך אמר הקב"ה לאלי' לך והתר נדר של טל שאין המתים חיים אלא בטל ואני מחי' בנה של צרפית וכו' עכ"ל, והובא גם בילקוט על מקומו ומעתה דברי הפייטן נכונים ומבוארין. עתר, התפלל. יחידת ילד, נשמת ילד (תהלים כ"ב כ"א). שכונים, שוכני עפר. נכרתה זאת וכו', הברית נכרת להררי קדם והם יהודי עולם שנתן להם הטל במתנה, וכן איתא בירושלמי במקום הנזכר, ואמר שם עוד, אמר ר"ש בשעה שישראל באים לידי עבירות ומעשים רעים הגשמים נעצרים והן מביאין זקן אחד כגון ר"י הגלילי והוא מפגיע בעדם והגשמים יורדים, אבל טל אינו יורד בזכות ברי' לעולם, ומה טעם, דכתיב כטל מאת ה' אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם (מיכה ה') עכ"ל, וזה שסיים בלא יקוה לאיש וכו'. ממחרת

---

ten; dieser sah den entseelten Sohn, bereute seinen Schwur und hub ihn auf. Er merkte, daß er gefehlt hatte, und schickte sich an mit einer Bitte zum Sender des Thaues. Er flehte zum Ewigen um Thau und gab dem Knaben seine Seele wieder durch den allbelebenden Thau. Dadurch hat er jeden von der Wunderkraft des Thaues überzeugt, und gezeigt, daß auch die des Todes schlafen, einst wieder durch Thau erwachen werden. (Diese Gewalt, durch Thau Wunder auszuüben, war nur den Auserwählten Gottes verliehen, kein Sterblicher sonst hat An=

יְנִיפוּ בְּמַעֲלֶה וּמוֹרִיד לְהָנִיף רוֹעַ טָל: לָכֵן
מִלִּפְנֵי עֹמֶר אַזְכִּיר בְּתַחַן טַל · קְדוּם לַיְלָה
אֶחָד לְהָלִין בּוֹ טַל · כּוֹרְתָה לְחַיִּים מְחִיַּת יְרִידַת
טַל · לַמֵּתִים חָפְשִׁי הוּכְנָה תְּחִיַּת טָל: יְעוֹרְרוּ
יְזוֹרְרוּ יִחְיוּ בְּרֶדֶת טַל · יַעַמְדוּ יָקוּמוּ יַעֲלוּ
כְּשִׁבְּבַת־טַל · טַעַם זְמִרוֹת יַשְׁמִיעוּ בְּטַל אוֹרֹת
טַל · רוֹן יוֹשְׁבֵי סֶלַע אֲשֶׁר יִחְיוּ בְּטָל: חֲבַצֶּלֶת
וַעֲרָבָה וּתְגַלְנָה בִּפְרִיחַת טַל · מִדְבָּר וְצִיָּה
יְשֻׁשׂוּם בְּטִלּוּל טַל · זָרָב וְשָׁרָב וְשֶׁמֶשׁ וְחֹרֶב
וְחֵמַת־טַל · קָמוֹת לֹא־יַקְדִּירוּ בְּגֵיא טְלוּלַת טָל:

וסכה

הפסח, הוא ט"ז בניסן יום הנפת העומר. יניפו במעלה ומוריד וכו', כדכתיב והניף את העומר וכו' ממחרת השבת יניפנו וגו' (ויקרא כ"ג י"א) ואיתא בפסיקתא והביאו רש"י בפירושו, כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד, מוליך ומביא לעצור רוחות רעות, מעלה ומוריד לעצור טללים רעים עכ"ל. קדום לילה אחד, כי הקצירה היתה ביום ט"ז סמוך לחשיכה; [אחר שחשכה ליל י"ו]. כורתה לחיים, רצונו כריתת ברית של ירידת הטל היא לחיים ולמותים, לחיים למחי' ולמתים לתחי'; ואמר למתים חפשי עפ"ה במתים חפשי (תהלים פ"ח ו') להיותם חפשים מעמל העולם. יעוררו, יקיצו. יזוררו, יתעטשו כמו ויזורר הנער (מ"ב ד' ל"ה). יושבי סלע, שנאמר ירונו יושבי סלע (ישעי' מ"ב י"א). חבצלת וערבה וכו' מדבר וציה וכו', כמבואר בנבואת ישעיה (ל"ה א') ישושום מדבר וציה ותפרח כחבצלת וגו' ופירש כל הנבואה הזאת על זמן התחיי' וכן איתא בילקוט בשמואל ברמז ק"מ. זרב ושרב, שניהם לשון חום, וכתיב כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג' י"ט). לא יקדירו, לא יחשיכו. בגיא טלולת טל, בארץ הטלולה בטל ורצונו כי כל חורב ושרב וחום אשר יהיו לעתיד בזמן התחיי' לא יקדירו את פני הקמות בארץ הטלולה וכתיב וסוכה תהיה לצל

---

spruch darauf. —) Der Thau giebt den Lebenden Nahrung, den Todten Leben; sie werden durch die Wunderkraft des Thaues erwachen, sie werden sich bewegen und erheben und umherwandeln und lobsingen. Weit umher wird ihr Gesang ertönen, und Flur und Hügel und Wüste und Thal sich dessen erfreuen, ein prächtiges Thaugewölk wird sie schirmen und schützen vor brennender Sonnenhitze und vor Wetter und Regen, damit ihr Glanz

וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל קָרִים מִלְּהַטַּל׃ רְבוּצִים עַל־
כָּבוֹד חֻפַּת עָב טַל׃ הוֹגֵי הַמִּלָּה יָנִיפוּ רְסִיסֵי
טַל׃ יִפָּתְחוּ אֲסָמִים לְהַטִּיף נִזְלֵי־טָל׃ דְּדוּי הָמוֹן
חוֹגֵג שְׁאֵרִיתָם כְּטַל׃ תַּרְשִׁישִׁים יְנַהֲלוּם
בְּמַרְפֵּא כְּנַף־טַל׃ גִּיל קוֹל רִנָּה לַעֲבוֹר בַּסָּךְ
וָטַל׃ סְלוּלִים עֲלוֹת אֶל־נָכוֹן וְנִשָּׂא וְנִטָּל׃ בְּשׁוּרָם
מֵאֲמָנָה עַל־חֶרְמוֹן טַל׃ פָּרוֹחַ יִפְרְחוּ כַּשּׁוֹשַׁנָּה

יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר (ישעי׳ ד׳ ו׳) וזה שסמך אחריו
וסוכה תהיה וכו׳. קרים, טעמו זרם ומטר כדכתיב מים זרים קרי׳ (ירמי׳ י״ח י״ד)
והוא כנגד מזרם וממטר. כבוד חפת עב טל, כנגד וברא ה׳ ענן וגו׳ כי על כל
כבוד חופה (ישעי׳ שם). הוגי המולה, המון מלאכי מעל׳, עפ״ה ואשמע קול המולה
(יחזקאל א׳ כ״ו). יניפו, על הקמים לתחיי׳ ולשון הנפה הוא ל׳ תנועה בהולכה
והובאה כמבואר לעיל. דדוי המון חוגג, עפ״ה כי אעבור בסך אדדם עד בית אלהים
בקול רנה ותודה המון חוגג (תהלים מ״ב ה׳). שאריתם כטל, עפ״ה והי׳ שארית
יעקב בקרב עמים רבים כטל (מיכה ה׳ ו׳). תרשישים, מלאכי עליון, והכוונה כי
שארית ישראל אשר ידדו אל הר ה׳ בהמון חוגג, ינהלו התרשישים במרפא כנף טל
כדכתיב בנבואה הנזכרת וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה (מלאכי
ג׳ כ׳), וכנגד כי אעבור בסך אדדם בקול רנה ותודה, יסד גיל קול רנה לעבור בסך
וטל. סך הוא ל׳ סכך וסוכה כמו שפי׳ עליו רש״י ז״ל, וכן על לשון סכך הוא כמו
הוא יבנני ויטללנו (נחמי׳ ג׳ ט״ו) ופירש״י הוא הי׳ מסכך אותו, לשון מעללתא.
סלולים עלות וכו׳, השארית הנזכר יעלה בדרך סלולה כדכתיב והיתה מסלה לשאר
עמו (ישעי׳ י״א ט״ז). אל נכון ונשא ונטל, אל הר בית ה׳ כדכתיב והי׳ באחרית
הימים נכון יהי׳ הר בית ה׳ בראש ההרים ונשא מגבעות (ישעי׳ ב׳ ב׳ ומיכ׳ ד׳ א׳),
ונטל גם הוא לשון נשיאות. בשורם מאמנה וכו׳, עפ״ה תשורי מראש אמנה מראש
שניר וחרמון (שיר ד׳ ח׳), ואמרו עליו בילקוט, אמר ר׳ יוסטאי, הר הוא ושמו
אמנה וכיון שהגליות מגיעין להר זה אומרים שירה שנאמר תשורי מראש אמנה עכ״ל,
וכן איתא ברבות, אלא שבמקום הר אמנה גרס טורוס מונוס, ובפ״ק דגיטין (דף ח׳ א׳)
מצאנו טורוס אמנוס, וכן כל הר ההר ת״י טורים אומנים, וראש אמנה מתורגם
טור אלגא וכן ת״א הר חרמון (דברים ג׳ ח׳) טור תלגא, וע״ש פי׳ רש״י, וידענו
כי יש שם שלשלאות של הרים תכופים מהם גבוה ומהם נמוך והשמו׳ מהם פרטים

---

nicht dunkel werde, Engel des Himmels werden ihnen fächeln und balsamischen Thau auf sie herabträufeln. Auf gebahnter Ebene, in singenden Chören, begleitet von Engeln, werden sie dann hinaufwallen nach jenem wohlgegründeten und erhabenen Tempelberg. Von Amanah über Chermon's Gebirge werden sie den Thau besingen; sie werden in jedem getreide- und wein-

בְּטַל · ח׳ אֶל־אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף־שָׁמָיו יַעַרְפוּ־טָל · רְאוּתָם אֵשׁ אוֹכֶלֶת כִּי נִהְיֶה כְּטָל ·

הפייט מסדר והולך י"ב חדשים וי"ב מזלות וכנגדם י"ב השבטים כנגד י"ב הברכות הכתובים בפ' עקב, ובחרוזה אחת מזל של אותו חדש ונגדו צדיק אחד באלו השבטים כל חודש רומז למזל והחדש והמזל הכל בשביל הצדיק נמצאת הברכה מבורכת ומושלמת· ומיוסד ע"פ א"ב מרובע·

ק׳ אֵלִים בְּיוֹם מְחֻסָּן · חִלּוּ פְּנֵי מְנֻסָּן · טַל אוֹרוֹת לְנוֹסְסָן · לְהַטְלִילָם בְּעֶצֶם נִיסָן : אֶשְׁאֲלָה בְּעָדָם מַעַן · גְּבוּרוֹת טַל לְהַעַן · ק״ח טַל אָב הֻבְטַח לְשַׁעַן · יִתֵּן לְהַמְתִּיק לַעַן :

ומהם כללים ולפעמים יכנה הפרט בשם הכלל, ולפעמים בהפך זה· ראותם אש אוכלת, בראותם כי היום ההוא שהוא בוער כתנור נהיה לישראל כטל, גם יתכן כי אש אוכלת תאר להש"י והוא יהיה להם כטל, כדכתיב אהי' כטל לישראל יפרח כשושנה (הושע י"ד ו')

אלים, תקיפים והיינו ישראל. ביום מחוסן, בעצם היום הזה, כי חוסן ועצם שניהם לשון חוזק ותוקף, וטעם בעצם היום, בעצומו ותוקפו של יום. חלו, בספרינו הוא בפת"ח, וא"כ הדבור לנוכחים וזה לא יתכן שהרי לנוססן ולהטלילם הדבור בהן לנסתרים, ומצאתי בכ"י החי"ת בחירק, וכן נכון, והכונה כי בעצם היום הזה מאז ועד עתה חילו בני ישראל את פני אל משגבם ומנוסם לנוססן בטל אורות ולהטלילם בעצם ניסן. מנוסן, כמו מנוסם וזן מקום ם דוגמת לקץ הימין. לנוססן, לרוממה· להטלילם, לסוככם. אשאלה בעדם, דברי הש"ץ המתפלל· [אב, אברהם, כלקמן בסמוך.] לען, ל' מרה כלענה (משלי ה' ד').

---

reichen Lande unter thautriefendem Himmel aufblühen wie eine Rose im Thaue — sie werden es anstaunen, das allverzehrende Feuer; denn ihnen wird es seyn wie milder Thau.

*) אלים Die Beharrlichen bitten an dem dazu geeigneten Tage ihren Beschützer, sie mit Thau in der Nissan-Zeit zu versorgen. Ich will bittend für sie vortragen das Großartige in Betreff des Thaues; der Thau, dem Vater (Abraham) zuverlässig versprochen, möge ihnen zur Versüßung der Früchte frommen.

---

*) Der Dichter dieses Piuts sucht darin Gelegenheit, der zwölf Stämme, wie auch der Monate sammt deren Gestirnen zu erwähnen. Der tief verborgene Sinn desselben aber ließ, wenigstens in der dazu verstatteten Zeit, selten Erläuterung zu.

ק' בשמך טל אטלה· בילדות טל להטלה· טל בו איתן
מטלה· בדיו ירעו כמו טלה: ברית כרותה לראש ת ל"ג
אבות· חיליו בטל להרבות· קו"ח טל בל־יזיז מבני ל
אבות· להרסים עם נדבות:

ק' גזע כרביב טל משיר· ששים ואחת ארחו
במשיר· טל גד לצדם תיר· מחמשה עשר
באיר: גיל טל לכל־יגעים· ודודאי בכור א"ר

בשמך טל אטלה, בשמך אסוכך בסוכה כענין מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב (משלי י"ח י') ועל זה הוא לשון סכך וסוכה כמו שבארתי בפיוט הקודם. בילדות טל, בזכות אברהם. איתן, זה אברהם, בדיו, בניו. טלה, ידוע הוא, וגם הוא אחד מן י"ב מזלות שבהגולה והחמה נכנסת בו בניסן ולכן חברם יחד וכן ביתר החדשים והמזלות. טל בל יזיז וכו' להרסים עם נדבות, עפ"ה עמך נדבות ביום חילך וגו' לך טל ילדותך (תהלים ק"י ג') ואמר ר' יעקב איש כפר הגן נשבע ה' לאברהם שאינו מזיז טל מבניו. גזע וכו', גזעו של יעקב הנשאר בקרב העמים כרביב טל כדכתיב והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים כטל (מיכה ה' ו'). ארחו, ששים ואחת סעודות מבירי הבצק שהוציאו ממצרים ויורד להם המן בט"ו באייר כדאיתא בפירש"י שמות י"ו א'; [בע"ז, והפייטן לשנת דקדק נקט ור"ל אויר להם מאה המקום בט"ו בה' הבני מטעיר (מאחר)]. טל גד, המן שהיה כזרע גד, והמן גם הוא נקרא טל כמו שאמרו בב"ר פ' ס"ו ויתן לך מטל השמים זה המן. לצדם, לסובבם. תויר, בוחקר ונדרש לשון ויתורו את הארץ. ודודאי בכור, הדודאים שמצא ראובן בכור יעקב

בשמך Bei Deinem Namen flehe ich an, mit Thau verjüngt zu werden. Unter Thau, vorzugsweise dem festen Stamme ertheilt, laß dessen Sprößlinge weiden wie ein Lamm (Widder). Bündig ist dem ersten der Väter das Gedeihen seiner zahlreichen Nachkommenschaft zugesichert; nie möge der Thau bei der Väter Kindern fehlen, seine Tropfen nicht den Edelgesinnten.

גזע Die Abstammenden, deren Erhaltung dem Thau verglichen ward, genossen ein und sechzig Mahlzeiten vom Überrest der ihnen zuertheilten beim Thau beschiedenen Nahrung vom funfzehnten Ijar an.*) Der Thau ist für alle Ermüdeten eine Erholung; nur durch ihn konnte sich dem Erstgebornen (Ruben)

---

*) Siehe im Commentar.

בּוֹ רוֹגְעִים. קו"ח טַל גְּאוּלִים בּוֹ גֵּאִים · עַם כְּטַל נִשְׁאֲרוּ בַּגּוֹיִם:

ק׳ דּוֹפְקֵי דְלָתֶיךָ לָשׁוּר · הַטְלִילֵם בְּמַעְגַּל מִישׁוֹר · טַל דּוֹק לָמוֹ חָשׁוֹר · עַד־קֵץ לְחִיכַת שׁוֹר: דִּגְלֵי אֲסוּר מוֹף עֲנֵה · גֵּיא וּדְשָׁאֶיהָ תַּעֲנֶה · קו"ח טַל דְּשָׁאֵימוֹ יַחֲנֶה · כְּטַל סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

ק׳ הַפְּגָעַת טַל תְּכֻוָּן · מוּל מְכוֹן שֶׁבֶת כֻּוָּן · טַל הֲנָפַת עָב תְּחַבֵּן · בְּמַתְּנַת טַל סִיוָן: הִלּוּל

מולאים בו מרגיע ביותר. גאולים בו גאים, ישראל מתגאים בו כי הם נשארו כטל בגוים כדכתיב במיכה ה' ו'. דופקי דלתיך. ישראל הדופקי' בדלתות בית התפלה לשור פניך. הטלילם, סוככם. טל דוק, של שמים. למו חשור, הורד להם ברבוי. עד קץ לחיכת שור, עד שתכלה ירק מן השדה ואין לשור מה ללחוך והיינו עד החורף, ורומז בו למזלו של אייר. דגלי אסור מוף, דגלו שבטו של שמעון שהי' אסור במוף הוא מצרים דכתיב מצרים תקבצם מוף תקברם (הושע ט' ו') וכתיב ויאסור אותו לעיניה' (בראשי' מ"ב כ"ד). הפגעת טל תכון, תפלת הטל תהא מכוונת לעלות מול מכון שבתו ית' והוא ב"ה שלמעלה המכוון כנגד ב"ה שלמטה. [במתנת, בזכות מתן תורה, המפלש. ומכוון בזה ל' הנפת כנגד גשם נדבות תניף שכיון הפייטן עליו במ"ש במתנת טל.] הלול

Alraun darbieten. Unter (dem Bilde von) Thau sollen die Erhabenen erlöst werden, das Volk nämlich, das unter den Völkern wie der Thau soll erhalten werden.*)

דופקי Die an Deine Thüren pochen und nach Dir hinschauen, laß sie unter Deinem Schutze auf gerader Bahn wandeln; laß ihnen den Thau vom Himmel träufeln, bis des Stiers Weidezeit endigt. Komm den Schaaren des in Memphis Gebundenen (Simon in Ägypten) zu Hülfe, daß der Erde mit ihren Gewächsen geholfen sey. Der Thau umlagere die Gewächse, wie einst der Thau rings um das Lager.

הפגעת Das Flehen um den Thau komme vor Deinen Thron; den Thau mögen die Wolken widmen, des Verdienstes halber der im Monat Siwan Gegebenen (Thora). Der Most, zum heiligen Lobgesang geweihet, werde weinig vom Thau durch das

---

*) Micha 5, 6.

קֹדֶשׁ תִּירוֹשִׁי · יַמְגִּיד בְּטַל קְדוֹשִׁי · קו"ח טַל
הַלָּנַת קָצִיר שָׁרָשַׁי · יָלִין בְּטַל לְהַשְׁרִישִׁי :

ק' וְאוֹת לַחֲשׂוֹף חֲתוּמִים · וְרֶמֶז לְצַחְצֵחַ כְּתָמִים ·
טַל וַתֵּר לִתְמִימִים · לְהֵאָחוֹת בּוֹ כִּתְאוֹמִים : וְרָד עִם־
אֵל לְהָכֵן · וְנֵס מְנַשִּׁי לְתַכֵּן · קו"ח טַל וָעֵד צוּר לְשַׁכֵּן ·
אִתּוֹ כְּנָם לַעֲשׂוֹת כֵּן :

תאומים ב

ק' וַעֲקִי בַּל תָּבוּז · לְהַטְלִילִי מֵעוּץ וּמִבּוּז · טַל
זִמְנַת לִרְמוּז · לְהָתֵל כְּאֵב תַּמּוּז : וְרַע בֵּן

תמוז

קודש תירושי, התירוש שמהללי' בו בקודש ימגיד וימתיק בטל קדושי, בזכות אהרן הלוי קדוש ה' (תהלים ק"ו י"ו), ורומז ללוי שנקרא חסיד (דברים ל"ג ח'). טל הלנת קציר וכו', עפ"ה שרשי פתוח עלי מים וטל ילין בקצירי (איוב כ"ט י"ט). ואות לחשוף בטל, הוא אות לחשוף ולגלות הטמונים בארץ. לצחצח כתמים, לנקות העוונות. לתמימים, לישראל. להאחות בו, שיתאחה הטל בארצו כתאומים המתאחים יחד, ורומז למזל סיון שהוא תאומים. ורד עם אל, רמז ליהודה כדכתיב ויהודה עוד רד עם אל (הושע י"ב א'). להכן, ארץ יהודה. ונס מנשי, ונס גדעון משבט מנשה. לתכן, לכונן. ועד, כ"כ בשני כ"י והוא ל' ייעוד וזמון. צור, סלע. לשכן, להניח כדכתיב (שופטים ו' י"ז), ויאמר אליו אם נא וכו' והנח אל הסלע הלז ויעש כן, וכתיב שם (ו' מ'), ועל כל הארץ היה טל. להטלילי, לסוככי. מעון ומבוז, בני נחור דכתיב את עוץ בכורו ואת בוז אחיו (בראשית כ"ב כ"א) ומרמז בהם לאדום דכתיב שישי ושמחי בת אדום יושבת בארץ עוץ (איכה ד' כ"א) וכתיב כה אמר ה' לאדום קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד (עובדי' א'). כאב תמוז, היינו החום והיובש כמבואר בסוף הפיוט הקודש. זרע בן

Verdienst meines Geheiligten (Ahron). Der nächtliche Thau wurzelte meine Saat zur Erndte ein, der nächtliche Thau wird abermals einwurzeln. —

ואות So dient er zum Zeichen für das Emporkommen der Vergrabenen, wie auch zur Reinigung der Sündenflecken. Spende ihn, den Thau, den Frommen unzertrennlich wie Zwillinge. Richte empor den gottseligen Herrscherstamm (Juda), und erhalte das Zeichen des Manassiten (Gideon); befiel uns nämlich, o unser Hort! den Thau für immer, wie dort die Zusage war.*)

ועקי O verschmähe meine Klagen nicht, mich vor feindlichen Anfechtungen zu schützen. Den Thau hast Du angewiesen, die Hitze des Thammus zu mildern, laß ihn dem staatsklugen Stamme

*) Laut des Talmuds genauerer Erklärung war Gideons erstes Zeichen nicht völlig eingetroffen, da einmal der Thau der Erde nicht entzogen wird.

עִתִּים חִפֵּשׂ· לָעַד בְּלִי אֶפֶס· קו"ח טַל זוֹרֵר
עַל פַּס· כְּבַמִּדְבָּר דַּק מְחֻסְפָּס׃

ח ק' חַבֵּא מִשּׁוֹד שָׂטָן· פְּסוּחֶיךָ בְּלִי לְשָׂטָן· טַל חַיִּים
יֻרְטָן· לְהַפְסַח כְּגוֹן סַרְטָן׃ חוֹף יַמִּים בְּצִינּוֹ· מַרְאִית ע
טְלָלֵי נִצְנוֹ· קו"ח טַל הַשּׁוֹר לְרַצֵּן צֹאנוֹ· וּכְטַל עֲלֵי־עֵשֶׂב רְצוֹנוֹ׃ ם

ק' טַלְלֵי־יֶשַׁע אֶשְׁאָב· בְּמָשׂוֹשׂ מִמַּשְׁאָב· טַל
טַעַם אָב· יַטְעִימֵנוּ אֵל וָאָב׃ טִלּוּל יְדִידוּת ע
שְׁכֵנִי· יִשְׁכּוֹן לָבֶטַח לִשְׁכֵנִי· קו"ח טַל טֹהַר
מִשְׁכָּנִי· יִשְׁקוֹט כְּעָב טַל עַל־מְכוֹנִי׃

עתים חפש, זרע של בני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת (ד"ה א' י"ב ל"ב). לעד בלי אפס על זורר וכו', לעולם לא יעדר הטל הזורר על חלק ארצו כמו שהי' במדבר דק מחוספס. פס, לשון פסת בר (תהלים ע"ב ט"ז). חבא משוד וכו', תחבא ותסתר פסוחיך משוד של שטן שלא ישטין. פסוחיך, המוליך, עיין פירש"י שמות י"ב י"ג. ירטן, יחובר, וחובר חבר (דברי' י"ח י"א), ה"א ורטן רטן. חוף ימים בציינו, זבולון דכתיב זבולון לחוף ימים ישכון (בראשית מ"ט י"ג). מראית צללי נצנו, שיראו הכבשים שלו מעוברים בטל. השור, לשון רצוי. וכטל על עשב רצונו, משלי י"ט י"ב. טל ישע וכו', עפ"ה ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה (ישעי' י"ב ג'). ממשאב, ממעין. טל טעם אב, הטל שטעם אבינו יצחק אחר העקידה שבטעימו הטל יתברך על כל תחיה, כאמרם ז"ל, אותו הטל יטעימנו אלהינו ואבינו. טלול, כוכה ותופה. ידידות שכני, ע"ה שנאמר מה ידידות משכנותיך (תהלים פ"ד ב') ובטעם תוספת ידידות ששכני ישכון לבטח להיות משכני בי. לשכני, כמו לשכנו תדרשו (דברים י"ב ה'), ורומז גם לבנימין שב"ה נבנה בחלקו וכתיב גבי' ידיד ה' ישכון לבטח עליו חופף עליו כל היום (דברים ל"ג י"ב); [מלת ישכון נמשכת למעלה ולבטח לשכני ר"ל להיותי שוכן לבטח]. טל טוהר וכו', עפ"ה

(Isachar) nie fehlen; streue den Thau umher, wie er in der Wüste fein umher lag.

חבא Birg vor des Anklägers Angriff Deine Verschonten, daß er ihnen nichts anhabe. Der Thau unterhalte das Leben, wie es dem Krebs das Wasser erhält. Laß des Küstenbewohners (Sebulons) Handel blühen durch den Thau. Die Thautraufe helfe auch seiner Schafweide zum Gedeihen; laß ihn froh sein, wie das Gras des Thaues.

טללי Möchte ich Thau des Heils schöpfen aus der Wonnequelle! Den Thau den der Vater gekostet, möchte mich mein Gott und Vater ihn kosten lassen. Die freundliche Schutzwohnung, möchte sie stehen zu meines Wohnens Sicherheit. Laß den Thau auf dem heiligen Boden ruhen, wie das Thaugewölk mir in meiner Wohnung Ruhe bringt.

אב ק׳ ילדות טל תארי· כמאז בו לפארי· טל יפיק לבית יערי· לשאג־בו כארי: יום טובה כטוב אבלילה· בזנוק בשן להתהללה· קו״ח טל יבולי אל הטלילה· כעל־המחנה לילה:

אלול ק׳ כרסים רד בראש תלול· בקץ ראשון לטלול· טל כן יהא כלול· להדשיא פרחי אלול: כמהים שבע רצון להספק· כלחלוח נגב להאפק· קו״ח טל כנסת על דודה תרפק· לעוררה בקול דופק:

כה אמר ה׳ אלי אשקוטה ואביטה במכוני וכו׳ כעב טל (ישעי׳ י״ח ה׳). ילדות טל, של הבחרות האדיר והודי. לבית יערי, לבה״מ הנקרא יער לבנון. לשאג בו כארי, כענין ה׳ מציון ישאג (עמוס א׳ ב׳) וירמוז גם למזל אב שהוא ארי, וגם דן נמשל לארי. אבלילה, ל׳ ערוב ובלבול, ויתכן שהוא מלשון בליל חמיץ יאכל (ישעיה ל׳ כ״ד). בזנוק, בקלוה, ורומז למה דכתיב דן גור ארי׳ יזנק מן הבשן (דברי׳ ל״ג כ״ב)· כרסים, לשון רסיסי לילה (שיר ה׳ ב׳), ע״ש פי׳ רש״י. רד, יורד. בראש תלול, בראש הר גבוה ותלול והיינו כטל חרמון שיורד על הררי ציון. בקץ ראשון לטלול, היינו בניסן שהוא תחלת עת טל, כן יהא וגו׳. כמהים, תאבים. שבע רצון, רמז לנפתלי שבע רצון (שם ל״ג כ״ג). נגב להאפק, ל׳ כאפיקי׳ בנגב (תהלי׳ קכ״ו)· כנסה, כנסת ישראל. דודה, הקב״ה. יתרפק, ל׳ מתרפקת על דודה (שיר ח׳ ה׳). לעוררה, מן הגלות בקול דופק

ילדות Mich wird er wieder mit meiner jugendlichen Ergebenheit, sanft wie Thau, preisen; den Thau wird er zur Erhebung des Waldschlosses*) gereichen lassen, dessen er sich annehmen wird mit Eifer wie das Brüllen des Löwen. Am Tage Eines Wohlergehens**) möcht' ich um noch ein anderes bitten, mich nämlich des (Thau-) Fallens auf Baschan rühmen zu können. O Gott! laß den Thau auf die Frucht fallen, wie einst jede Nacht auf's Lager.

כרסים Wie Thauflocken auf des hohen Berges Gipfel, im ersten Thaumonate, so willkommen bleibe der Thau zum Befruchten der Blüthen im Elul. Mögen die Schmachtenden nach Wunsche versorgt, dürres Land durch Quellen bewässert werden. Unter Thau wird sich die Gemeinde an ihren Freund schmiegen, da Du sie dringend auffordern wirst.

---

*) Ein Beiname des Tempels.

**) Der Befreiung aus Ägypten.

ק׳ לְאוֹת טוֹב טַל נִתְלָה · תֵּת לְעוֹלָם חֲתֻלָּה · טַל לְנוֹבֵב
תְּנוּב שְׁתוּלָה · לְהָגִיל בִּמְשׂוֹשׂ בְּתוּלָה: לֶאֱגוֹד גְּדוּד
יְשֻׁפַּר · לְהַעֲצִים גְּדוּדָיו בְּלִי מִסְפָּר · קו״ח טַל לְהָקִיץ
בְּקוֹל שׁוֹפָר · אֲטוּמִים שׁוֹכְנֵי עָפָר:

ק׳ מִכָּל אֹם יְאַשְּׁרִי · וַאֲהוֹדֶנּוּ מִשִּׁירִי · טַל
מֵאֶגְלוֹ יַעְשְׁרִי · לְהַסְפִּיק עַד־קֵץ תִּשְׁרִי:
מִשְׁמַן לֶחֶם מַקָּחִי · מֵעֲסִים יֵין רִקּוּחִי · קו״ח טַל
מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת מַלְקוּחִי · יַעֲרוֹף כַּמָּטָר לִקְחִי:

נאקי

כדכתיב קול דודי דופק (שם ה׳ ב׳) וכמו שתרגם שם המתרגם. לאות טוב טל נתלה.
בשחק, כמ״ש הפייטן לעיל בפיוט אאגרה, הכין ותכן בשחק וכדאיתא בחגיגה דף י״ב,
חתולה, ל׳ וערפל חתולתו (איוב ל״ח ט׳) וענינו לבוש ועטוף. לנובב תנוב שתולה,
לנובב תנובה השתולה בארץ ולהגיל במשוש בתולה, דכתיב ותירוש ינובב בתולות (זכריה
ט׳ י״ז) ורומז לבתולה מזל אלול. לאגוד גדוד ישפר, להיות עם רב כדי שיוכל לקבץ
גדודים להרבות ולהעצים אותם בלי מספר ורומז לגד שנאמר גד גדוד יגודנו (בראשית
מ״ט י״ט), גם משה אמר ברוך מרחיב גד (דברים ל״ג כ׳). יאשרי, יברכני וילליתני
לשון כי אשרוני בנות (בראשית ל׳) ובנבואה העתידה כתיב ואשרו אתכם כל הגוים
(מלאכי ג׳ י״ב). ואהודנו משירי, כמו ומשירי אהודנו (תהלים כ״ח ז׳). מאגלו,
מטיפים שלו יעשרני להספיק עד קץ תשרי ומכאן ואילך אין צורך בטל כ״א בגשמים.
משמן לחם, הטל יבא לברכה בתבואה ובפירות שיהיה הלחם שמן ודשן והיין ערב ומתוקה,
ומרמז לאשר דכתיב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך (בראשית מ״ט כ׳). משאלות

לאות Für's Wohl der Menschheit dient der aufsteigende Thau als Zeichen, wie ihr nämlich Heiligung gewährt werden soll. Der Thau befördert auch das Blühen der Pflanzen, woran sich wonnevoll ergötzt die Jungfrau. Er ist auch willkommen zum Versammeln der Schaaren, zu deren Heranwachsen bis zur Unzählbarkeit. Beim Thau sollen auch, unter Posaunenschall, die verborgen in der Erde Ruhenden auferweckt werden.

מכל Zur glücklichsten der Nationen macht er mich, mit meinem Liede will ich's ihm danken; er möge mir der Thautropfen in Fülle bescheren, daß sie ausreichen bis zum Tischri. Mein fettes Brod, das ich empfangen (die Thora) und mein Wein, wohlschmeckender als aller Most, (dieselbe) würdige mich der Gewährung meiner Bitte wegen des Thaues; mein Vortrag fließe wie der Regen.

ק׳ נאך נושאי לך עינים· לענותם הט אזנים· טל
נופף למחולת מחנים· להכריע צדקם במאזנים:
נתברך ממגד ומטל· כבאחים מנשא ומנטל· קו״ח טל
נשב אגלים תטל· מוליד אגלי־טל:

מאזנים

ק׳ שיח זו אזון לישבן. בטח להושיבן· טל
שעירים לחשבן. מעת מרחשון: סדור עבים
להטלילם. כילד שעשועים לנטלם· קו״ח טל
שבע לטללם· צו לשמים תת טלם:

מרחשון

מלקוחי, מתללות פי. לענותם, לנעקתם כמו כי לא בזה ולא שקץ ענות עני (תהלים כ״ב כ״ה). למחולת מחנים, כנוי לישראל (שיר ז׳ א׳). להכריע נדקם במאזנים, אם נדקם והובתם במאזנים ישאו יכריע הנדק את החוב, ורומז למאזנים מזל תשרי, נתברך, נהיה מבורכים ממגד ומטל כמו שנתברך המנושא והמנוטל באחיס והיינו יוסף נזיר אחיו כתברך ממגד שמים מטל (דברים ל״ג). נשב אגלים, כ״כ בב׳ כ״י וטעמו כשיבת אגלי׳ והוא עליית אגלי׳ דחגיגה דף י״ב ב׳ ״ הלוק׳ את הפירות וכו׳ בל״א Mehlthau. תטל, העלור אתה המוליד אגלי טל. שיח זו, תפלה של עם זו תאזין לישבן ולהושיבן בטח. שעירים, ל׳ כשעירים עלי דשא (דברים ל״ב ב׳) והיינו גשמים היורדין בסערה כפירש״י. לחשבן מעת מרחשון, כי בזמן ההוא ילטרכו לגשמים אבל בינות התמה איכה טובים. כילד שעשועים, רומז לאפרים שנקרא כן בירמיה ל״א כ׳.

נאך Denen die mit Inbrunst ihre Augen zu Dir emporheben, neige Dein Ohr ihrem unterthänigen Gebete. Führe ihnen den Thau zu, den einst im Kreise Gelagerten; laß ihre Gerechtigkeit herunterdrücken die Wagschale. Gewähre uns den Segen von süßer Frucht und vom Thau. Laut des Segens des Emporgehobenen (Joseph) unter den Brüdern. Laß die Lüfte zum Thau wehen, Urheber der Thaudünste!

שיח Erhöre Deines Volkes Gebet zu seiner Erhaltung und Sicherstellung. Das mit dem Thau abwechselnde, stürmische Wetter beginne vom Marcheschwan. Zur verhältnißmäßigen Beschattung durch Wolken, zur sanften Leitung wie eines holden Kindes, zur ersprießlichen Bethauung: befiehl dem Himmel, daß er seinen Thau gebe.

ק' עֲתִירַת טַל תֶּעֱרַב· וּלְפָנֶיךָ תִּקְרַב· טַל עֲלֵי שָׁרָב·
יִפְרַח כְּבִמְקוֹם עַקְרָב׃ עֲלוֹת שִׁכְבַת מַפְרַחַת· בְּאִבֵּי
נַחַל מַאֲרַחַת· קו"ח טַל עֲלֵי־עַיִן לְבָרֵךְ מֵרוֹם וּמִתַּחַת·
וּמִתְּהוֹם רוֹבֶצֶת תָּחַת׃

ק' פִּרְחֵי־חֶלֶד תַּשְׁלֵו· בְּטַל שַׁלְאֲנָן וְשָׁלֵו· טַל
פֶּרַח לְהַדְגָּא וּלְהַשְׁלֵו· צִמְחֵי תְנוּב כִּסְלֵו׃
פְּקוֹד חֹרֶב בְּצָיוֹן· לְטַלְלָם מֵחֹרֶב צַחְיוֹן·
קו"ח טַל פֵּרוֹת לְבָרֵךְ בִּצְבְיוֹן· כְּטַל חֶרְמוֹן
שֶׁיּוֹרֵד עַל־הַרְרֵי צִיּוֹן׃

טל עלי שרב, על על מקום מדבר והורב יפרח וכו', לשון והיה השרב לאגם (ישעיה ל"ה). יפרח כבמקום עקרב, כלומר הטל ירד עלי חורב ויפריח כמו שירד על המן במדבר מקום נחש שרף ועקרב. באבי נחל, שיר ו' א'. מארחת, לשון ארוחה וסעודה. עלי עין לברך, רומז למנשה שנכלל בברכתו של יוסף כמו שת"א בנות צעדה עלי שור, תרין שבטין יפקון מבנוהי, ואף כשברך מנשה ואפרים ברכם כדגים שאין עין הרע שולטת בהן כמו שפירש"י שם, ואף משה רבינו כללם בברכת יוסף. פרחי חלד, פרחי אדמה. תשלו, ל' שלוה. להדגיא, ל' וידגו לרוב (בראשית מ"ח ט"ז) ורומז למנשה ואפרים. חורב בציון, חורב במקום ציה (ישעיה כ"ה ה'). מחורב צחיון, מיובש של צמאון, תרגום של צמאון צחיון. בצביון, ברצון. צי', ארץ צי' ועיף בלי

עתירת Laß die Bitte um den Thau Dir willkommen seyn und vor Dich kommen. Der Thau, im Gefolge der Hitze, bringe Nahrung wie in jener Scorpionengegend (in der Wüste, den Israeliten.) Mit seinem Aufsteigen befruchte er die köstlichsten Früchte. Der Thau bringe der Quelle oberen und unteren Segen; auch aus der Tiefe des Abgrundes.

פרחי Die Blüthen laß auf dem Erdreiche wohlgedeihen, vermittelst des stillen sanften Thaues; zur reichlichen und gesunden Frucht entfalte sich die Knospe der Fruchtbäume des Chislew. Bedenke auch die dürren Gegenden, daß sie nicht vor Hitze verschmachten, mit Thau möge dort die Frucht nach Wunsche gesegnet werden, wie der Thau von Hermon auf das Gebirge Zions fällt.

ק׳ צִיָּה אִם־מְלֻקֶּשֶׁת · וּמַלְקוֹשׁ אִם־מְבֻקֶּשֶׁת · טַל צוּק
עָבִים תְּהֵא מְאֻשֶּׁשֶׁת · כְּבַעֲנִינַת קֶשֶׁת : צְמָאוֹן צָהֳרָיִם · אדר
בַּל־יַשְׁזִיף עֲדָנִים אֲחוֹרָיִם · קו״ח טַל צְלִיחַת אַתְוֵי נַהֲרָיִם א
תַּצְלִיחַ בּוֹ יְהוּדָה וְאֶפְרָיִם :

ק׳ קָלִי בַּל־יְצֻבַּט · בְּלִי בְּחֹרֶב יְלֻבַּט · טַל קֶרַח
בַּל־יְחֻבַּט · לְזוֹרְעֵי טֵבֵת וּשְׁבָט : קוֹרְאֶיךָ טבת
לְטוֹב תְּקוֹב · לְהָסִיר מֵהֶם לֵב הֶעָקוֹב · קו״ח טַל שבט
קָמוֹת בְּלִי לִרְקוֹב · לִשְׁכּוֹן בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב :

מים (תהלי׳ ס״ג ב׳). אם מולקשת וכו׳, אם מאחרת בצמחים ומבקשת מלקוש והוא המטר המאוחר, תהא מאוששת ומחוזקת ביניקת עבים של טל, ל׳ וגור ילוק עמדי (איוב כ״ט). בעננית קשת, שהוא סי׳ למטר ואות לברית. צמאון צהרים, חמימות יובש של צהרים, בל ישזיף העדנים לאחורים. ישזיף, מן ששזפתני השמש (שיר א׳). עדנים, הפירות המתוקים. טל צליחת וכו׳, בטל הצלחה של אברהם הבא מארם נהרים תצליח בו יהודה ואפרים, והיינו כלל ישראל המיוחסים אחר יהודה ואפרים. קלי בל יוצבט, כמו ויצבט לה קלי (רות ב׳ ד׳), ולדעת הפייטן הצביטה היא התרוך צהור, וקלי הוא קמח עשוי מכרמל רך שמיבשין אותו בתנור, כמו שפי׳ רש״י ויקרא מ״ג י״ד, וזה טעם בל יוצבט כלומר שלא יפסד בחום; [פרשהו ופרשהו, קלי בלי יולבט בל יוצבט ר״ל עד שא״א ללבוע קלי]. בלי בחורב יולבט, שלא ילקה בחורב, כמו ועם לא יבין ילבט (הושע ד׳). טל קרח בל יוחבט, הטל יגן שלא יחבוט הקרח לזרעוני טבת ושבט. תקוב, תפרש, מן אשר פי ה׳ יקבנו (ישעי׳ ס״ב ב׳). לב העקוב, לב של תרמית, כמו עקוב הלב מכל (ירמי׳ י״ז ט׳). טל קמות וכו׳, הטל

ציה Sollte die Reife sich verspäten und das Erdreich Spätregen begehren, so mögen thaureiche Wolken helfen wie das Regenbogengewölk. Keine Mittagshitze verursache den saftigen Früchten einen Rückfall durch Dürre. Das dem Thau verglichene Fortschreiten des vom Lande zwischen den beiden Strömen*) Gekommenen (Abraham), beglücke Juda und Ephraim.

קלי Keine Enthaltung des Genusses von geröstetem Korn werde durch Mißwachs verursacht. Möge kein Frost schaden der Saat von Tebet und Schebath. Sprich aus das Wohl Deiner Anrufer; schaffe die Tücke aus ihren Herzen. Der Thau lasse das Getreide nicht zur Fäulniß kommen, auf daß sicher und ungestört ruhe die Quelle Jakobs.

---

*) נַהֲרָיִם, Euphrat und Tigris. Mesopotamien.

ק׳ רֶשַׁע מַר מִדְּלִי· מִצִּלָּם הַחֲדִילִי· טַל רְסִיסִים תִּדְלִי·
לְהַזִּיל לִגְדָאַי כְּמִדְּלִי: רַשְׁפֵּי נִיצוֹצִים כְּאוּר חֵדֶק·
בְּצֵל צַלְמוֹן צוֹרָם לְהָדֵק· קו״ה טַל רַחֵף עֲלֵי־זוּ בְּצֶדֶק·
וּשְׁחָקִים יִרְעֲפוּ־טַל וְיִזְּלוּ־צֶדֶק:

ק׳ שַׁפֵּר אֲסָמֵי טַל דָּר· בַּקֹּדֶשׁ נֶאְדָּר. טַל
שְׁתִילִים יְהַדֵּר. הַחֲנוּטִים מֵאֲדָר: תַּדְגִּיא

יגן שלא ירקבו הקמות של תבואה בעבור ריבוי הגשמי׳ של טבת ושבט. רשע מר מדלי, רשעת עע״ז המכונים מר מדלי בישעי׳ מ׳ ט״ו. מצלם החדילני שלא אשב והתעכב עוד בצל שלהם כ״א תחת צלך בארץ הנבחרת. תדלי, השאב רסיסי טל להזיל אותם לגדאים שלי כמתוך דלי, והזכיר שני מזלות גדי ודלי לשני חדשים טבת ושבט. רשף, כ״כ בצ׳ כ״י, כמו ויצא רשף לרגליו (חבקוק ג׳); [ומל׳ הפיוט כ׳ כגי׳ הספרים וכמו שנקדתי; והוא עפ״ה ישעי׳ ל״ג י״ב, וא׳ קוץ חדק כנגד קוצים כסוחים]. בצל צלמון, בגיהנם. צורם, נשמתם, כמו וצורם לבלות שאול (תהלי׳ מ״ט). להדק, לכתת, מן ושחקת ממנו הדק (שמות ל׳) והכוונה שידק צורם של עע״ז הנזכרים בגיהנם שבתוכו השפי ניצוצים של אור חדק, וחדק הוא קוץ ממיני הקוצים שניצון שלו חם ושורף ביותר. עלי זו, על עם זו. ושחקים ירעפו וכו׳, דכתיב הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק (ישעי׳ מ״ה ח׳). שפר, ל׳ הטבה ויפוי, [ע״ש יפתח וגו׳ אוצרו הטוב]. אסמי על דר, שעורו אתה הדר ונאדר בקדש תשפר אסמי בטל. תדגיא, תרבה כדגים, ושיעורו, תדגיא בשער דגים תנובת שנה מדושנה, וידמה כי בשער הדגים היה מקום מסחר כל תנובות האדמה, וז״ש הכתוב והיה ביום ההוא קול צעק׳ משע׳ הדגים וכו׳ כי נכרתו כל נטילי כסף (צפניה א׳ י״א), ות״י כל עתירי

רשע Frevelwesen, der bittere Tropfen am Eimer, entzeuch mich seinem Schatten. Laß die Thautropfen entspringen, und meinen Böckchen Nahrung zufließen wie aus einem Eimer. Fache die Funken des Dornfeuers an*), daß auch die letzte Spur davon vergehe. Wie der Thau schwebe Deine Milde über Deinem Volke, vom Himmel triefe Thau und fließe wohlthätige Gerechtigkeit.

שפר Gieb den Thau des Himmels aus dem guten Behältniß, Du, der Du mit Heiligkeit verherrlicht bist! Der Thau schmücke die Pflanzen, die schon in Adar in Blüthe stehen. Das Jahr sey an seiner Frucht gesegnet; sein Segen sey auch am

---

*) Laß die Bosheit sich selbst aufreiben.

אזר רגם *

תְּנוּב שָׁנָה· בְּשַׁעַר דָּגִים מַרְשָׁנָה· קו"ח טַל
תַּשְׁרִישׁ אִבֵּי יְשֵׁנָה. לְהַפְרִיחַ כְּטַל שׁוֹשַׁנָּה:

בהרכנה קשלות פותחים הארון.

ח' אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ·

טַל תֵּן לִרְצוֹת אַרְצֶךָ· שִׁיתֵנוּ בְרָכָה בְּדִיצֶךָ· רוֹב דָּגָן
וְתִירוֹשׁ בְּהַפְרִיצֶךָ· קוֹמֵם עִיר בָּהּ חֶפְצֶךָ· בְּטָל:
טַל צַוֵּה שָׁנָה טוֹבָה וּמְעֻטֶּרֶת· פְּרִי הָאָרֶץ לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת·
עִיר כְּסֻכָּה נוֹתֶרֶת· שִׂימָהּ בְּיָדְךָ עֲטֶרֶת· בְּטָל:

נכסין, וכ"כ רד"ק כי לא יהיה עוד שם כל מקח וממכר. אבי ישנה, פירות של כנ"י הישנה בגלות, והוא עפ"ה אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה (הושע י"ד ו').

טל תן, הפיוט הזה ראשי חרוזיו תשר"ק, ל' אשרקה להם ואקבצם (זכרי' י' ח') כי הוא מתפלל על הגאולה העתידה שתהיה במהרה בימינו. לרצות, כן נראה בבנין הקל והוא מיוסד על הכתוב רצית ה' ארצך שבת שבות יעקב (תהלים פ"ה ב'), ולא מצאנוהו בלשון רצון בבנין הדגוש כ"א בדברי רז"ל ולישנא דקרא עדיף, וגם בדבריהם הוא תאומים במובן ל' רצון ול' רצוי מעות כידוע, ולכן ל' המבורר עדיף. שיתנו ברכה, כמו שנאמר ביום ההוא יהיה ישראל ברכה בקרב הארץ (ישעי' י"ט ד'), וכתיב הגפן תתן פריה והארץ תתן את יבולה והשמים יתנו טלם וכו' והייתם ברכה (זכרי' ח'). בדיצך, בשמחתך, כענין וגלתי בירושלים וששתי בעמי (ישעי' ס"ה י"ט). ותירוש בהפריצך, עפ"ה ותירוש יקביך יפרוצו (משלי ג' י'). קומם. ירושלים העיר אשר חפצך בה כדכתיב כי לך יקרא חפצי בה (ישעי' ס"ב ד'). בטל, לכאורה אין צורך בטל להקמות העיר, וכן כל חרוזיו מסיימין בטל ללא צורך, אבל האמת שכוונתו בטל של תחי' כמו שיבואר בסמוך. פרי הארץ לגאון ולתפארת, כנבואת ישעי' ד' ב'. עיר כסכה נותרת, דכתי' ונותרה בת ציון כסכה (שם א' ח'). שימה בידך עטרת, דכתיב והיית עטרת תפארת ביד ה' (שם ס"ב ג'). בטל, של תחיי' כמו שיבואר.

Fischthor merklich. Der Thau wurzele ein die Früchte der noch Schlafenden*), daß sie aufblühen wie vom Thau die Rose.

Unser und unsrer Väter Gott!

טל תן Thau wollest Du geben zur Befriedigung Deines Erdreichs; uns zu Deiner Freude einen Gegenstand des Segens seyn lassen; Korn und Most in Übermaaß gewähren; wieder erheben Deine Lieblingsstadt unter Thau!**)

טל צוה Thau wollest Du befehlen zum Segen und zur Zierde des Jahres; die Frucht des Erdreichs zur Pracht erheben; die Stadt jetzt einer verlassenen Hütte gleich, einem prächtigen Kranz vergleichbar machen unter Thau!

*) Nicht Erlösten. **) Siehe den Commentar.

טַל נוֹפֵף עֲלֵי־אֶרֶץ בְּרוּכָה· מִמֶּגֶד שָׁמַיִם שַׂבְּעֵנוּ בְרָכָה·
לְהָאִיר מִתּוֹךְ חֲשֵׁכָה· כַּנָּה אַחֲרֶיךָ מְשׁוּכָה· בְּטָל:
טַל יַעֲסִים צוּף הָרִים· טָעֵם בִּמְאֹדְךָ מֻבְחָרִים· חֲנוּנֶיךָ
חַלֵּץ מִמַּסְגְּרִים· זִמְרָה נַנְעִים וְקוֹל נָרִים· בְּטָל:
טַל וְשָׂבָע מַלֵּא אֲסָמֵינוּ· הֲכָעֵת תְּחַדֵּשׁ יָמֵינוּ· דּוֹד
כְּעֶרְכְּךָ הַעֲמֵד שְׁמֵנוּ· גַּן רָוֶה שִׂימֵנוּ· בְּטָל:

טל נופף, ל' גשם נדבות תניף אלהי' (תהלי' ס"ח) ודרשוהו (חגיג' דף י"ב) על הטל שעתיד להחיות בו את המתים. על ארץ ברוכה, א"י כי שם צוה ה' את הברכ'. כנה, מן וכנה אשר נטעה ימינך (תהלי' פ' י"ו) והוא רומז לישראל כדאיתא בילקוט. אחריך משוכה, כנסת ישראל המשוכה אחריך דכתיב משכני אחריך (שיר א'). טל יעסים, הטל ימתיק ההרי' כנופת צופי' (תהלי' י"ט י"א). במאודך, בטובותיך. מובחרים, ישראל אשר בחרת מכל אום. חלץ. הצל ופדה ממסגרים מן הגלות ואז זמרה ננעים וכו'. מלא אסמינו, עש"ה וימלאו אסמיך שבע (משלי ג' י'). הכעת תחדש ימינו, (עש"ה חדש ימינו כקדם, סוף איכה] בכל הספרים וכ"י כ"כ הכעת בה' התיעה בראש, וזה תימה גדולה, גם הדבר הזה בלתי מתחבר לא עם המאוחר ולא עם הקודם, ועוד מה טעם לאמר העמוד שמינו כערכך ואין ערוך אליו ית'?— והמפרש אשר לפני נדחק מאוד והוסיף וגרע ודרש אבל לא הועיל כולם כי אין פרושו מתיישב לא על הלשון ולא על הענין, והנראה נכון וברור שדעת הפייטן היא כי זמן הגאולה היינו זמן התחיי', והחיים בימים ההם גם המתים שיחיו לא ישובו עוד לעפרם כי יזדכך גופם ויתקיימו לנצח בגוף ונפש, וזאת דעת הרמב"ן והרא"ה ז"ל, שלא כדעת הרמב"ם והנמשכים אחריו, האומרים שאין נצחיות לגוף האדם לעולם והמתים אחר שיחיו ויקומו זמן מה ימותו וישובו לעפרן ונשמותיהן יזכו לעה"ב וכו', וזאת שאמר הפייטן, טל ושובע וכו', והיינו טל של תחיי', ואמר עוד בדרך תימה, הכעת תחדש ימינו? כלומר האם תחדש ימינו לעת שהיא כזאת עת הבליי' והשפל, והמות גם הוא יהיה כרוך בעקבה, כדעת הרמב"ם? לא כן, דודי! שאין גאולה כשיש מיתה אחרי', כי כערכך שהוא הנצחיות כן תעמיד שמינו, ונהי' כנס עומד בעצמו וקיים לנצח, וכגן רוה אשר לא יכזבו מימיו כן תשימנו שלא נכזב ולא נפסוק לעולם! וכל המאמר הזה מיוסד על נבואת ירמיה לזמן הגאולה,

---

טל נופף Thau sprenge über das gesegnete Land; Süßigkeit vom Himmel laß uns segenvoll angedeihen; helle auf die Finsterniß der Dir treulich folgenden Sprossen unter Thau!

טל יעסים Thau möge versüßen der Berge saftige Früchte; laß Deine Besten des Besten genießen; enthebe Deine Günstlinge ihren engen Schranken; (jubeln werden wir mit Wonnegesang) unter Thau.

טל ושבע Thau und Sättigung wollest Du zur Fülle unsrer Speicher gewähren; möchtest Du unsere Tage erneuern wie die Vorzeit; Lieber, verschaffe uns einen Ruhm, Dir angemessen; mache uns einem wasserreichen Garten gleich: unter Thau!

טַל בּוֹ תְּבָרֵךְ מָזוֹן · בְּמִשְׁמַנֵּינוּ אַל־יְהִי רָזוֹן · אֲיֻמָּה אֲשֶׁר הִסַּעְתָּ כַּצֹּאן · אָנָּא תָּפֵק לָהּ רָצוֹן · בְּטָל:

שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ

מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַטָּל:

(פותחין הארון.) לִבְרָכָה וְלֹא לִקְלָלָה · אמן:

לְחַיִּים וְלֹא לְמָוֶת · אמן:

לְשֹׂבַע וְלֹא לְרָזוֹן · אמן:

סוגרים הארון.

שאמר (לא י"ב) כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו, ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב ה' וכו' והיתה נפשם כגן רוה ולא יוסיפו לדאבה עוד, ויהי' טעם כי פדה כאשר יפדה ה' את יעקב אז יבואו וירננו וכו' והיתה נפשם כגן רוה שלא יכזב ולא יוסיפו לדאבה עוד כי יבולע המות לנצח, כן יתכן לפרש המקרא לפי הדעה הזאת; אמנם מה שיורה עוד אמתת פרוש הוא מה שהפייטן מסיי' כל חרוזיו בתיבת בטל, ולכאורה אין שום שייכות לטל אל כל הענינים הנזכרים כ"א על הדרך שכתבנו; ועתה תשוב ותראה את כל דברי הפיוט בעניני הטל ותמצ' כי בגאולה והתחיי' המה לאחדים בפיו יתאחדו ולא יתפרדו ברוב מאמריו, וזה טעם שבארתי. במשמנינו אל יהי רזון, הפך הכתוב לכן ישלח האדון במשמניו רזון (ישעי' י' ט"ז). איומה אשר הסעת כצאן, כדכתיב ויסע כצאן עמו (תהלים ע"ח נ"ב), ומסתבר שלדעת הפייטן טעם איומה כמו אומה אלא שנתוסף בו הי' כמו שנתוסף בדריוש הדבר (עזרא י' ט"ו), וכן כלוב קיץ (עמוס ח' ב'), ת"י סיזפי קייטי והוא כמו סופי קייטי והיינו סופי תאנים כפירש"י. אנא תפק לה רצון, ע"ד ויפק רצון מה' (משלי ח' ל"ה).

לברכה, שיהיה טל של ברכה ולא עליית אגלים שזכרנו לעיל אות נ' שהוא לקללה. לשבע, שישביע הצמחים והמעט מן המזון מתברך במעים. ולא לרזון, ידוע הוא שיש מינים העלולים ברעים המפסידים הצמחים והאוכל מהם יתכחש. לחיים ולא למות, נראה ע"ד שכתבנו שיהיה טל של תחיה באין מות אחריו. ודע כי בכל כ"י אשר לי הגירסא: „לחיים ולא למות, לשובע ולא לרזון, ממית ומחיה ומצמיח ישועה ואין דומה לך, ברוך אתה ה' מחיה המתים.“

טל בו Thau sey der Nahrung Segensmittel; daß nicht Fettigkeit der Magerkeit entweiche; die Nation, von Dir wie Schafe geführt, o laß sie sich Deiner Zufriedenheit erfreuen: unter Thau!

Denn Du bist Adonai, unser Gott,

läßest wehen den Wind und fallen den Thau!

zum Segen, nicht zum Fluch;
zum Leben, nicht zum Tod;
zur Sättigung, nicht zum Darben; } Amen!

הקהלות שהיו אומרים בתחלה עד ומצמיח ישועה מסיימים כאן ונאמן אתה וכו', ומאותם שהיו אומרים בתחלה עד להחיות מתים יש מסיימי' בא"י מחיה המתים, ויש שחוזר הש"ץ ואומר מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה ואין דומה לך בא"י מחיה המתים. ונכ"י מסיים ממית ומחיה וכו'. עיין בגלוי.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה:

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

נַעֲרִיצְךָ וְנַקְדִּישְׁךָ. כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי־קֹדֶשׁ הַמַּקְדִּישִׁים שִׁמְךָ בַּקֹּדֶשׁ. כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ. וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר:

קו"ה קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת. מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

ה' כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ. לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ:

קו"ה בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:

ה' מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֶן בְּרַחֲמִים וְיָחוֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ עֶרֶב וָבֹקֶר בְּכָל־יוֹם תָּמִיד פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה שְׁמַע אוֹמְרִים:

קו"ה שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

ה' אֶחָד הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אָבִינוּ הוּא מַלְכֵּנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. וְהוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָּל חַי לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים: קו"ה אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

אַדִּיר אַדִּירֵנוּ יְיָ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ: וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

ה' וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר.

קו"ה יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם. אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר. הַלְלוּיָהּ:

ה' לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ. וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ: וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ. מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אתה בחרתנו וכו'. קדיש תתקבל.

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצֳּרִי וְהַצִּפֹּרֶן וְהַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה. מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה: מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת־נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה הַקֹּשְׁטְ שְׁנֵים עָשָׂר. וְקִלּוּפָה שְׁלשָׁה. וְקִנָּמוֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא. וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק: מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע (הַקָּב). מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל־שֶׁהוּא: רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל־שֶׁהוּא וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ. אִם חִסַּר אַחַת מִכָּל־סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר. הַצֳּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף:

בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת־הַצִּפֹּרֶן׃ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה׃ יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת־הַצִּפֹּרֶן. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה׃ וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד׃

משנה סוף מס׳ תמיד, וסופרים פי״ח.

הַשִּׁיר שֶׁהַלְוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ׃

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים, לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ׃

בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים,

גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר־קָדְשׁוֹ׃ (מ״ח)

בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים,

אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט׃ (פ״ב)

בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים, אֵל נְקָמוֹת יְיָ אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ׃ (צ״ד)

בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים,

הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב׃ (פ״א)

בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים, יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט׃ (צ״ג)

בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים: מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. (צ״ב)

מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא. לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה. לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים׃

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם׃ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל־בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ׃ אַל־תִּקְרֵי בָּנָיִךְ אֶלָּא בּוֹנָיִךְ׃ שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל׃ יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ׃ לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ׃ לְמַעַן בֵּית־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ׃ יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם׃

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל· לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית: שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת· וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה: שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם· וְגֹרָלֵנוּ כְּכָל־הֲמוֹנָם: וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ· וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל· וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים: הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד· אֱמֶת מַלְכֵּנוּ· אֶפֶס זוּלָתוֹ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יְיָ הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ· לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ: לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ· וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן: לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי· וְכָל־בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ· לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ: יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל־בֶּרֶךְ· תִּשָּׁבַע כָּל־לָשׁוֹן: לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפֹּלוּ· וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יְקָר יִתֵּנוּ: וִיקַבְּלוּ כֻלָּם אֶת־עֹל מַלְכוּתֶךָ· וְתִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי הַמַּלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא· וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד: כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר וְהָיָה יְיָ לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יְיָ אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

קדיש יתום· שיר היחוד והכבוד כמנהג המקום· ובהרבה קהלות אחר שיר של יום נוהגים לאמר ביום א׳ [ובק״ק בכל ששת הימים] של פסח מזמור ק״ה, ביום ב׳ מזמור קל״ו, ביום ג׳ מזמור ע״ח, ביום ד׳ מזמור ק״ו, ביום ה׳ מזמור ק״ז, ביום ו׳ מזמור קל״ה·

למנחה נכנסים לבה״כ ומתפללים אשרי, ובא לציון, ח״ק, תפלה בלחש ואין מזכירים משיב הרוח, והש״ץ חוזר התפלה, ק״ש, עלינו, ק״י·

ובשבת אשרי, ובא לציון, ה״ק, ואני תפלתי, ומוציאים ס״ת וקורים בסדר השבוע הבא, ומחזירים הס״ת להיכל, ח״ק, תפלה בלחש וכו׳·

מעריב ליל שני של פסח ·

Die Gemeinde spricht יתברך während der Vorsänger ברכו singt.

חזן בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ׃

ק״ח בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד׃

קהל יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו · וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה׃ בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד׃ יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם · אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים · בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים · וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים · וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים · וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ׃ בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר׃ וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ׃ אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלוֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד ·

מיוסד ע״פ א״ב אלא שבין אות ח׳ לט׳ נתמלא הפיוט אדיר ונאה וכו׳, וכל מאמר ומאמר תחלתו ל״ש וסופו פסוק א׳ ממקראי קדש.

לֵיל שִׁמּוּרִים, אוֹר יִשְׂרָאֵל קָדוֹשׁ אֲיֻמָּה

אור ישראל קדוש איומה נדגלות, כ״כ בכ״י, והלשון תארים אל האל ית׳ הנקרא אור ישראל וקדושו בישעיה י׳ י״ז, והוא קיום למחנות בעלות דגלים, ולספרים הגורסים קדוש איומה כנדגלות, פירושו קדושה של כנ״י המכונה איומה כנדגלות בשיר ו׳ ד׳ [ועכ״פ מסתבר לנקד בשוא לסמיכות] בלוען, היא היתה עיר מטרופולין

ליל שמורים *), Israels Licht, er, der Allerheiligste und der

*) Die beiden ersten Nächte vom Passafeste werden ליל שמורים genannt. Siehe die Anmerkung bei dem ersten Abend.

נִדְגָּלוֹת· בְּצֹעַן עֲצַת מַלְאָכָיו הִשְׁלִים בְּהִגָּלוֹת. גְּדֻלָּתוֹ מֵאָז יְרַנְּנוּ בְּמַקְהֵלוֹת הִלּוּלוֹת· לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהָבְתָּ· תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ: עַל־כֵּן יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ· וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה· וְאַהֲבָתְךָ אַל־תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים:

לֵיל שִׁמֻּרִים הִפְלִיא עֵצוֹת מֵרָחוֹק עָמוֹק וְנֶעְלָם: וּבוֹ כְּאֹמֶן נִינָיו מִשִּׁעְבּוּד הֶעֱלָם· זִקַּת

של מצרים כדכתיב כי היו בצוען שריו (ישעי׳ ל׳ ד׳). עצת מלאכים השלים, כדאי׳ בילמדנו ובילקוט וז״ל, מקים דבר עבדו ועצת מלאכיו ישלים (ישעי׳ מ״ד כ״ו), זה משה, שנא׳ וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים (במדבר כ׳ י״ו), אמר הקב״ה למשה, לך אמור לישראל ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, הלך משה ואמר להם, כה אמר ה׳ כחצות הלילה, אמר הקב״ה אף אני אעשה בחצי הלילה, לקיים גזרתו של משה, ע״כ. בהגלות, בהגלותו בצוען. גדולתו מאז, משעת מכת בכורות כבר התחילו לרנן ולהלל במקהלות, כדאי׳ בתנחומא ובילקוט וז״ל, מוציא אסירים בכושרות (תהלי׳ ס״ח ז׳), ר׳ נתן אמר בכושרות אלו בוכים ואלו משוררים (דרש בכו שרות לתרין תבות) מצרים בוכים ישראל משוררים דכתיב קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ע״כ. כמלא היו משוררים בלילה וביום, וזה שמסיים להגיד בבקר וכו׳.

הפליא עצות מרחוק וכו׳ כאמן, וכו׳, כ״כ בב׳ כ״י, ופירושו שהקב״ה הפליא בדרך עמוק ונעלם עצות אשר יעץ מזמן רחוק לאברהם בברית בין הבתרים, ובו בלילה העלה ניניו של אברהם משעבוד כפי האומן שהבטיח; והמאמר מיוסד על הכתוב אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אמן (ישעי׳ כ״ה א׳), וע״ש פי׳ רש״י. זיקת, לשון קשור ודבוק, כענין הדבקתי אלי את כל בני ישראל (ירמי׳

Schrecken des Kriegesheers, er hat in dieser Nacht den Rath seiner Gesandten vollführt, als er sich in Ägypten zeigte. Seine Herrlichkeit wurde dann gepriesen in lobsingenden Chören; des Morgens rühmten sie Deine Güte, Deine Treue des Abends. Gelobt seyst Du, Ewiger, der die Abende heranführt!

ליל שמורים In dieser Nacht hat er Rathschlüsse von ferner Zeit wunderbar vollzogen! Er hat treulich die Enkel Abrahams aus den Fesseln der Sclaverei befreit und sie dafür mit dem

חֲטִיבָה אַחַת עֲשָׂאָם לְעָלָם · בְּאַהֲבַת יְיָ אֶת־יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף־יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־

י"ג י"א). חטיבה אחת, כמאמרם ז"ל (חגיגה דף ג' ב'), אמר הקב"ה אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. לעלם, ל' עלוי, והם לבנוי הלבים.

Band der Liebe gefesselt; denn er schätzt sie hoch, er liebt Israel in Ewigkeit! Gelobt seyst Du, Ewiger, der sein Volk Israel liebt!

יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם׃ וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ׃ וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ׃ לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ׃

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת׃ וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם׃ לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם׃ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃ יש להפסיק אלהיכם לאמת, לכן יתן ריוח מעט שלא יבולע האל״ף.

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ· כִּי הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ׃ הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים· מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־הֶעָרִיצִים׃ הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ· וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ׃ הָעֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד־אֵין חֵקֶר· וְנִפְלָאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר׃ הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ׃ הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ· וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל־שֹׂנְאֵינוּ׃ הָעֹשֶׂה לָּנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה· אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם׃ הַמַּכֶּה בְעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם· וַיּוֹצֵא אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם׃ הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם־סוּף· אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם בִּתְהוֹמוֹת טִבַּע׃ וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ· שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ׃ וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם· מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה׃

מיוסד ע״פ א״ב כפול, [וסוגר כל חרוז מלשון המקרא ממש] ובסוף חתום שם המחבר מאיר. והפייטן מונה והולך על סדר כל הענינים והנסים שנעשו בליל שמורים מאז ועד עתה.

לֵיל שִׁמֻּרִים אַדִּיר וְנָאֶה לִתְהִלּוֹתָיו · זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו · בְּלֵילֵי חַג־פֶּסַח:

לֵ״שׁ אֲנַוֶּה גּוֹמֵל חֲסָדִים · תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים · בְּ״חַ״פֶּ:

לֵ״שׁ בָּא מִבְּרֵאשִׁית לְהִתְאַמֵּר · לָנוּ הַלַּיְלָה מִשְׁמָר · בְּ״חַ״פֶּ:

לֵ״שׁ בְּגִין קָרְבַּן פִּסְחִי · יֶעֱרַב עָלָיו שִׂיחִי · בְּ״חַ״פֶּ:

לֵ״שׁ גִּיהַּ עוֹלָם הֵאִיר · פֵּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר · בְּ״חַ״פֶּ:

לֵ״שׁ גַּשׁ רָצוּי לְכַהֵן · מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמֵחֶלְבֵיהֶן · בְּ״חַ״פֶּ:

לֵ״שׁ דָּרַךְ כּוֹכָב מִזְרָחִי · מַשְׂכִּיל לְאֵיתָן הָאֶזְרָחִי · בְּ״חַ״פֶּ:

ל״ש

[ונאה, ע״פ נאוה תהלה, תלים קמ״ז. בלילי, עיי״ע פ״ח מ״ג דתרומות ול״נ ברור לנקד הל השני בחירק כמו אבי ואחי, ואכ״מ בדורו גם לא תפלתי לשנות מפני המחלוקת.] אנוה, אשבח, מן ואנוהו (שמות ט״ו). בא מבראשית וכו׳, כדאיתא בחגיגה דף י״א, ר״י אומר בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל דכתיב ל״ש הוא לה׳, לילה המשומר ובא מששת ימי בראשית, שמורים לכל בני ישראל, ליל המשומר לע״ל. להתאמר, ל׳ העלאה וגדולה, כמו יתאמרו (תהלי׳ צ״ד ד׳). בגין, בשביל. שיחי, דבורי, כענין ונשלמה פרים שפתינו. גיה עולם, נוגה של עולם האיר בל״ש כמ״ד בניסן נברא העולם, ופתח דברו בי׳ יהי אור ויהי אור. גש, הגיש. רצוי לכהן, זה הבל שהקריב קרבנו בל״ש, כדאי׳ בפרקי ר״א כ״א. כוכב מזרחי ואיתן האזרחי,

---

ליל שמורים ſpricht laut ſeinen Ruhm; ſeinen Wunderthaten hat er ein Denkmal errichtet in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש will ich den Allgütigen preiſen, im Chor der Frommen ſeinen Ruhm verkünden in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש ward von Anbeginn zu mächtigen Thaten beſtimmt; ſie diente uns zum Schutz in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש genoſſen wir des Peßachopfers halber; möchte doch deſſen Erwähnung ihm ebenſo gefällig ſeyn in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש wurde das Licht der Welt angezündet; das erſte Deiner Worte war: „es werde Licht!“ in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש hat der wohlgefällige Prieſter (Abel) ſein Opfer dargebracht von den Erſtlingen ſeines kleinen Viehes und von ihren Fettſtücken, in der Nacht vom Peßachfeſte.

ל״ש zog ein Stern von Morgen her (Abraham); er gab weiſen Unterricht in der Nacht vom Peßachfeſte.

לֵ"שׁ דָּלַק מְלָכִים וְלִבָּם · חַרְבָּם תָּבֹא בְלִבָּם · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ הֻלְּלָה יִסְכָּה בַּפֶּלֶךְ · לִרְקָמוֹת תּוּבַל לַמֶּלֶךְ · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ הֻדְחַף וְנִסְחַף אֲחוֹרַיִם · מוֹפֵת עַל מִצְרַיִם · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ וָעַד לִבְרֹא עָלֵינוּ · נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ וְכַח חֲשָׁאי בְּחִילָה · אֲבִימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ זֵדִים רְדוּי שָׁפַךְ · שָׁלַח יָדוֹ הָפַךְ · בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ זְרִיזָה בְּרָכוֹת כּוֹנָה · אֶל־יַעֲקֹב בְּנָהּ · בְּ"חַ"פֶּ:

שניהם תארים לאברהם והוא דלק ורדף המלכים בליל פסח כדאי' שם פ' כ"ו. ולבם, כ"ה בכל כ"י וטעמו מתן לנס, מן לבבתיני (שיר ד' ט') כפרוש רד"ק. יסכה, זו שרה. הוללה, כדכתיב ויהללו אותה (בראשית י"ב). בפלך, במחוז המלך, מן חצי פלך (נחמי' ג'). הודחף, ל' דחוי, מן והמן נדחף אל ביתו (אסתר ו'). ונסחף, ל' נגעים, מן מדוע נסחף אביריך (ירמי' מ"ו). אחורים, במכות אחורים נתנגע אבימלך, כדאי' בב"ר פ' מ"א, וזה הוא אות ומופת על מצרי' לעתיד כדאי' בפרקי ר"א פ' כ"ו, ר' טרפון אומר באותו ליל' שנלקחה שרה אמנו ליל פסח הי' והבי' הקב"ה על פרע' ועל ביתו נגעים גדולי' להודיע שכן הוא עתיד להכות את מצרי' בנגעים גדולי' וכו'. [מופת, לה"כ ישעי' כ' ג'.] ועד, מיועד ומזומן לגאולה עתידה. לברא, ל' כריתה, מן וברא אותהן (יחזקאל כ"ג מ"ז). וכח חשאי, הוכח בדברי' שבצנעה והיינו העצור. זדים, אנשי סדום. רדוי, ל' רדי' ומוסר, ואיתא בילקוט על פסוק מהר המלט שמה, שבי"ו בנים הי' רודה אנשי סדום. [שלח, לה"כ איוב כ"ח ט'.] זריזה, רבקה היתה זריזה לכון הברכות לבנה, ופסח הי' כמו שפרש"י וכדאיתא בפ'

ל"ש war's, als er jene Könige verfolgte und traf; ihr Schwert durchbohrte ihr eigenes Herz, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ward יסכה (Sarah) im Palast (des Königs von Ägypten) gerühmt; sie wurde stattlich dahin gebracht in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש war's, als er (Ägyptens König) ihrentwegen jämmerlich gezüchtigt wurde; dies war eine Vorbedeutung auf das künftige Schicksal Ägyptens, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ist bestimmt zu unsrer künftigen Befreiung; einst wirst Du uns Wunder zeigen in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ward Abimelech im Stillen abgestraft; es schreckte ihn ein Traum in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש traf das Strafgericht Sodom's Frevlerrotte; sie fühlten der Allmacht Streich und stürzten in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wars, als die Anmuthsvolle (Rebekka) nach dem Segen strebte; sie verschaffte ihn ihrem Sohne Jakob in der Nacht vom Peßachfeste.

לֵ"שׁ חָסַם בְּטוֹב לָאֱלוֹם· לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלוֹם· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ חָקוּק בְּהוֹד כִּסְאָךְ· וַיָּשַׂר אֶל־מַלְאָךְ· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ טוֹב הִסְכִּים עַל־יָדוֹ· מֵקִים דְּבַר עַבְדּוֹ· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ טָעֲמָה כִּי־טוֹב סַחְרָהּ· לֹא־יִכְבֶּה בַלַּיְלָה נֵרָהּ· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ יְלָלָה בְּנוֹף נָפְלָה· וַתָּקָם בְּעוֹד לַיְלָה· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ יוֹצְרוֹ חֲלָקוֹ בְּחָכְמָה· יוֹדֵעַ עַד־מָה· בְּ"חַ"פֶּ:

ר"א פ' ל"ב. חסם בטוב וכו', חסם פיו של לבן בחלום שלא ידבר עם יעקב מטוב ועד רע; ויש נוסחאות כתוב זכר בטוב וכו' המודה ברכות וכו', ואין הבדל בכונה כ"א בסדור. חקוק וכו', צורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד. וישר אל מלאך (הושע י"ב ה'), ע"ש פי' רש"י. טוב הסכים וכו', כמבואר שם בפי' רש"י. טוב, אמר לאל ית' כמו זנח ישראל טוב (הושע ח' ג'). טעמה כי טוב וכו' יללה בנוף נפלה ותקם וכו', מיוסדים על הא דאית' בפסיקת' רבתא דף ל"ב ובשמות רבה פ' י"ח וז"ל, טעמה כי טוב סחרה וגו', אתה מוצא שאמר הכתו' כי אין בית אשר אין שם מת וכו', הנקבות הבכורו' אף הן מתין חוץ מן בתיה בת פרעה שנמל' לה פרקליט טוב, זה משה שנא' ותרא אותו כי טוב הוא (טוב שמו) לפיכך אמר שלמה (בסוף משלי) טעמה כי טוב סחרה, לא יכבה בלילה נרה (בליל כתיב, כד"א ליל שמורים הוא), באיזו לילה, ויהי בחצי הלילה, עכ"ל; ולדעתו יהיה טעם נרה נשמתה ע"ד נר ה' נשמת אדם (משלי כ' כ"ז). יוצרו, יוצרו של לילה חלקו בחכמה כדאי' בילקוט על ויהי בחצי הלילה. יודע עד מה, [תלים

ל"ש war's, als dem Aramiten Laban versagt wurde, den gütigen Jakob zu beleidigen; im Traume erhielt er den göttlichen Befehl, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurde in den göttlichen Thron Jakobs Bild eingezeichnet; er überwand den Engel in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש stimmte der Allgütige mit dem Segen ein; er hat die Worte seines Dieners (Isaac) gut geheißen in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש genoß die Erzieherin des Guten (Moses) die Früchte ihrer löblichen Handlung; ihr Seelenlicht erlosch nicht in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש traf der Todesjammer in נוף (Ägypten) ein; sie aber wurde erhalten in dieser schrecklichen Nacht, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ist vom Schöpfer selbst getheilt worden; nur er wußte den Mitternachtspunkt zu bestimmen in der Nacht vom Peßachfeste.

לֵ"שׁ כְּדָן וְשָׁבוּי לוֹקֶה· שָׂמֵחַ לְאֵיד לֹא יִנָּקֶה· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ כּוּכָם נֶחְטַט וְנִכְאוּ· הָפַךְ לַיְלָה וַיִּדַּכָּאוּ· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ לְהָדֵק נִשְׁחַק אִיקוּנָם· רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ לְבָטָה יִרְאָתָם וְלוֹקָה· בּוּקָה וּמְבוּקָה וּמְבֻלָּקָה· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ מְאוֹרֵי הוֹדָאוֹת לְאַדְּקֶךָ· עַל־מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ מְאוֹרֵי יֶשַׁע לְהַזְמִינִי· אֲחִזַּת בְּיַד יְמִינִי· בְּ'חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ נוֹרָאוֹת כַּעֲשׂוֹתְךָ נְקַוֶּה· וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה· בְּ'חַ"פֶּ:

ע"ד.] הוא יודע העתיד, כמבואר בריש מעריב דאתמול. כדן, עבד משועבד. ושבוי, והשבוים גם הם נלקו לפי שהיו שמחין לאיד של ישראל כדאי' בילקוט וז"ל, עד בכור השבי, וכי שבוים מה חטאו, ללמדך שכל גזרות שהי' פרעה גוזר על ישראל היו השבוים שמחין בהן ועליהם הכתוב אומר שמח לאיד לא ינקה (משלי י"ז ה') עכ"ל. [לוקה, בנקוד הקל כי הוא פועל עומד, והעובר מלקה.] כוכם וכו' להדק וכו', שני המאמרי' מבוארי' ע"פ מה דאי' בילקוט וז"ל, ומת כל בכור, בכור לאיש בכור לאשה וכו', תנא בשם ר' נתן ביום שמת בכורו של אחד מהם היה לו איקונין שלו בתוך ביתו ואותו היום נדוקת ונשחקת והי' קשה עליה' כאלו אותו היום קברוה, אמר ר' יודן, לפי שהיו מצרי' קוברין בתוך בתיה' והיו הכלבים נכנסים דרך הכוכים (המערות) ומשמטין הבכורות ומתעדנין בהם וכו'. עכ"ל. הפך לילה וידכאו, איוב ל"ד כ"ה. להדק נשחק, ל' ושחקת ממנו הדק (שמות ל'). איקונם צורתם שהיתה מצוירת בכותל או בטבלא. לבטה, נכשלת. יראתם, ע"ז שלהם שלא יאמרו קשה יראתם כדאי' בפרש"י ובילקוט שמות י"ח ה'. בוקה ומבוקה ומבלקה, פסוק הוא בנחום ב' י"א, וכולן ל' כליון והשחתה. מאורי הודאות, הודאו' על מאור יש לאדק ולחב' לך; [מל' המשנה ברכות כ"ד,

---

ל"ש wurde Knecht und Sclave vom Tode mitgenommen; sie hatten sich über Israels Elend gefreut, darum blieben sie nicht verschont in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurden auch die Todten in ihren Grüften zermalmt, zerstäubt, als sich die Nacht wendete, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurden selbst ihre Gemälde verwischt; das Bild eines Erstgebornen verschwand in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurden sogar ihre Götzenbilder zerstört, zertrümmert und zerstreut in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש will ich Dir Danklieder dichten, Deiner gerechten Sprüche willen, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש warst Du mir ein Licht des Heils, unterstütztest meine Rechte, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wirst Du, wie wir hoffen, noch erhabenere Thaten ausüben; dann soll es eine Nacht der andern verkünden, in der Nacht vom Peßachfeste.

לֵ"שׁ נִלְחֲמוּ כּוֹכְבֵי אוֹרִים· לְעֶזְרַת יָהּ בַּגִּבּוֹרִים· בְּ"חַ"פְּ:
לֵ"שׁ סִיַּע צֶדֶק נְעוּרִים· צְלִיל לֶחֶם שְׂעוֹרִים· בְּ"חַ"פְּ:
לֵ"שׁ שֻׂגַּב בְּמִבְטַח וּמָעוֹז· גֶּבֶר חָכָם בָּעוֹז· בְּ"חַ"פְּ:
לֵ"שׁ עָרִיצֵי פוּל שָׁקַד· וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יֵקַד· בְּ"חַ"פְּ:
לֵ"שׁ עֹמֶר חֶרְמֵשׁוֹ פִּלְחָם· וּבְמִלְחֲמוֹת תְּנוּפָה נִלְחָם· בְּ"חַ"פְּ:
לֵ"שׁ פֵּאֵר עֶלְיוֹן בַּאֲמִירוֹת· מִכְּנַף הָאָרֶץ זְמִירוֹת· בְּ"חַ"פְּ:

הוה מודה לו במאד מאד]. מאורי וכו', ל"ש הוכן להזמין לי מאורי ישע. נלחמו כוכבי אורי', במלחמת סיסרא, כמבואר בשופטי' סי' ד'. סיע צדק וכו', לנעורי' מן הצדק ולדור צלול הי' מסייע לחם שעורי', כדאי' בפסקתא, א"ר יהושע בן לוי תלוי' העומר עמד' להם בימי גדעון שנא' והנה איש מספר לרעהו חלום והנה צליל לחם שעורים (שופטי' ז' י"ג), מהו צליל, רבנן אמרין על שנצלל עליהם אותו הדור מן הצדיקים, ובזכות מה נצלו, בזכות לחם שעורים ואי זו, מצות העומר, עכ"ל, ובכוונת דבריהם כפי שפירשו התוס' בעל קרבן אהרן בספרו לב אהרן באמרו, חז"ל דרשו הכתיב דכתיב צלול בו' והוא מל' רקות וענין הכתוב לומר שהיה הדור צלול ונעור ורק מן הצדיקים אלא שעמד להם להושיעם לחם שעורי' שהוא קרבן העומר אשר הקריבו אז, כי ליל פסח הי' דבר הא' ית' עם גדעון, כמ"ש חז"ל, והיום הזה הי' יום י"ו בניסן אשר הוא זמן הקרבת העומר, ופירוש הפסוק והנה צלול הדור ועם כל זה לחם שעורי' הוא המתהפך במחנה מדין ומכה אותם, ולזה בעל הטעמים נקד מלת צליל בגריש להפסיקו מאמרו לחם שעורים, ע"כ דפת"א. שוגב, נשגב ונתאמץ. גבר וכו', בועז, כדאי' בילקוט וז"ל, גבר חכם בעוז (משלי כ"ד) זה בועז, ואיש דעת מאמץ כח (זה) שנזדרז על יצרו הרע בשבועה. פול, מלך אשור. שקד, ל"ש שקד ומהר הרעה עליהם. ותחת כבודו יקד (ישעי' י' י"ו), שנשרפו שרפת נשמה וגוף קיים. פלחם, בקע אותם ובמלחמות תנופת העומר נלחם בם כי ליל י"ו בניסן הי' כמבואר בפירש"י ישעי' ל' ל"ב. פואר עליון, הקב"ה נתפאר ע"י המעשה הנזכר באמירות

ל"ש stritten einst die lichten Sterne*), sie traten herbei zur Hülfe der Helden Gottes, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש war der Beistand jener Gerechtigkeitslosen; ihnen frommte die Gabe des Gerstenbrodtes (עומר), in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurde Boas von dem Muthe der Enthaltsamkeit beseelt; er zeigte sich als ein weiser Mann in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurden die Wüthriche Pul's gebändigt**), Feuergluth verzehrte sie in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש mit ihrem עומר bewirkte deren Untergang; sie wurden besiegt durch ceremonielle Wendungen in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurde der Allerhabene durch Lobgesänge erhöht; aus allen Enden der Erde erschollen ihm Lieder in der Nacht vom Peßachfeste.

---

*) Siehe im Buch der Richter, Cap. 5, Vers 20. **) Siehe im Comment.

ל"ש פענח צפנת מעבדיו· סורו אל־עבדיו· ב"ח"פ:
ל"ש צפית סדורה וארוחה· והנה־יד שלוחה· ב"ח"פ:
ל"ש צמת כו בליל· קדש יה חלל· ב"ח"פ:
ל"ש קומת תמר הצלה· ההדסים אשר במצלה· ב"ח"פ:
ל"ש קמץ השביע לשנה· יתן לידידו שנא· ב"ח"פ:
ל"ש רוחי יחפש למללה· אזכרה נגינתי בלילה· ב"ח"פ:

ושירות ומכנה הארץ זמירות כי גם הארץ אמרה שירה במפלתו של מלך אשור כמ"ש בסנהדרין דף צ"ד א'. פענח צפנת מעבדיו, גלה סתרי מעשיו לדניאל. מעבדיו, מעשיו, מן יכיר מעבדיהם (איוב ל"ד כ"ה). צפית סדורה, המנורה היתה ערוכה עם הארות' והנה יד שלוחה כותבת כמבוא' בדניאל סי' ה' וליל פסח הי' ובו בליל' נעשה ונכרת כדכתיב ביה בליליא קטל בלשאצר, על אשר חלל כלי הקדש כמבואר שם, ועיין בפרש"י בישעיה כ"א ה'. קומת תמר, קומתן של ישראל המכונים בשם תמר הוצלה מכליון שהיה ראוי להם על שהשתחוו לצלם, ונוצלה בשביל ההדסים הם הצדיקים חנני' מישאל ועזרי' אשר במצולה בבל, כמו שאמרו ז"ל בסנהדרין דף צ"ג א', מאי דכתיב אמרתי אעלה בתמר וכו', בקש הקב"ה להפוך את העולם לדם כיון שנסתכל בחנני' מ"ו נתקררה דעתו דכתיב והוא עומד בין ההדסים אשר במצולה ואין הדסים אלא צדיקים ואין מצולה אלא בבל וכו'. קומץ השביע לשנה, מרדכי השביע והספיק לשנן הלכות קמיצה בליל פסח, כדאיתא בפ' ר"א פ' נ'. יתן לידידו שנא, היה נותן ומותר שנתו לידידו הקב"ה כי היה נעור כל הלילה וזאת עמדה להם בימי המן; וי"מ לידידו להמן כ־וד שהיה מנדד שנה מעיניו, ע"ד שדרשוהו ביומא דף ע"ז א', אבל אין לשון הפייטן מתישב עליו. רוחי יחפש למללה, לדבר שירות כי

ל"ש entdeckte er sein Vorhaben, offenbarte Geheimnisse seinen Dienern, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurde die königliche Tafel (Balthasar's) prachtvoll zubereitet *). Plötzlich schreckte sie eine hervorragende Hand, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש noch wurden sie aufgerieben; sie hatten des Ewigen Heiligthum entweiht, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wurde der hochstämmige Palmbaum **) erhalten durch die Myrthen im Thal, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש hat der fromme (Mordochai) mit der Lehre von קמיצה***) zugebracht; er opferte dem Allgeliebten seinen Schlaf auf in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש kam Trost und Rettung, als der Schlaf den König verließ, in der Nacht vom Peßachfeste.

*) Siehe Daniel Cap. 5.

**) Unter Palmbaum wird die Gemeinde Israel und unter Myrthen die vorzüglich Frommen verstanden.

***) Die Behandlungsart der Mehlopfer.

לֵ"שׁ רֽוּחַ וְהַצָּלָה עָמְדָה· בַּלַּיְלָה הַהוּא נָדְדָה· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ שֵׁמַע מִצְרַיִם לִנְצוֹר· יָחִילוּ כְּשֵׁמַע צֹר· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ שָׁמוּר לְנָקְמָה נְטוּרָה· עַל־צֹר הַמַּעֲטִירָה· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ תָּבוּעַ מִסֵּפֶר הַתּוֹרָה· אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נֶעְדָּרָה· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ תִּכְּנוּ לְיֶשַׁע וָנֵס· נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ מַאֲמָרַי יִרְצֶה לְשִׁעוֹת· מִקֶּדֶם פֹּעֵל יְשׁוּעוֹת· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ אָז בַּהֲנִיחֲךָ שְׁלוּהִים· הוֹדִינוּ לְךָ אֱלֹהִים· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ יֶשַׁע לָנוּ תְּחַדֶּה· וְשִׁמְךָ לְעוֹלָם נוֹדֶה· בְּ"חַ"פֶּ:
לֵ"שׁ רֶנֶן הַשִּׁיר בְּחַדְּשֶׁךָ· לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ· בְּ"חַ"פֶּ:

אזכרה נגינתי שהייתי מנגן בלילה הזה מקדם, והוא מיוסד ע"פ אזכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוחי (תהלי' ע"ז ז'), ואמרו עליו באיכה רבתי דף ס"ב ד', הלילה, זה לילו של פרעה ושל סנחרב ושל גדעון וכו' ע"ש. ל"ש שמור וכו', עצמו ל"ש הוא לנצור ולשמור שמע של פורענות שהיו שומעין על מצרים וכן יחילו השומעים כשישמע שמע צור כי גם הם ילקו באותן הפורעניות שלקו מצרים כמבואר בפי' רש"י במקרא כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור (ישעי' כ"ג ה'). תבוע, דרוש, ורצונו כל המאורעות של ל"ש דרושים הם מעל ספרי קדש וכלן נקבצו בלו הנה אחת מהנה לא נעדרה [וכלו עפ"ה ישעי' ל"ד]. תכנו וכו', הקב"ה תכן והכין ל"ש לישע ונם וגם הגאולה העתידה תהי בו. מאמרי, תפלתי. מקדם, הקב"ה שהוא פועל ישועות מקדם. בהניחך שלוהים, בתתך מנוח לעיפים. תחדה, תחדש; [ל' שמחה הוא, כי בל' חדוה חסר ת ל' הפועל]. ל"ש רנן וכו', ל"ש מעותד לשיר חדש בזמן הגאולה, כענין שירו לה' שיר חדש (תהלים צ"ו א').

ל"ש forscht mein Geist zu dichten; ich erinnere mich meines Saitenspiels in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ist auch zur Rache aufbewahrt für das stolze Zor, in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש kam die Nachricht von Ägyptens Fall; eine ebenso schreckliche Nachricht wird von Zor erschallen in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש sämmtliche Geschichte ist hier aus der heiligen Schrift zusammengetragen; es mangelt nichts von Allem, was geschah in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש ist zu Wunderthaten geschickt; Israels Zerstreute werden wieder gesammelt werden in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש möchten ihm meine Worte gefällig seyn, ihm, der all' das Heil bewirkt in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש hast Du uns einst erquickt; wir danken Dir, o Herr, in der Nacht vom Peßachfeste!

ל"ש wirst Du uns mit neuem Heil erfreuen, wir werden Dir dann ewig danken in der Nacht vom Peßachfeste.

ל"ש wirst Du unsern Jubelgesang erneuern; dann sollen Deinem heiligen Namen noch nie gehörte Danklieder ertönen, in der Nacht vom Peßachfeste.

לֵיל שִׁמֻּרִים, טֶכֶס פְּלָאֶיךָ מִשִּׁירֵי הוֹדָאוֹת נִתְיַחַדְתָּ. יוֹמָם לְחֶסֶד וְלַיְלָה לְשִׁיר נִתְוַעַדְתָּ. כְּלוּלֶיךָ אָז בֶּאֱמוּנָה רוּחֲךָ הִסַּדְתָּ. מִפִּי עוֹלְלִים וְיֹנְקִים עֹז יִסַּדְתָּ: בְּגִילָה בְּרִנָּה בְשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה־פֶלֶא: מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה:

לֵיל שִׁמֻּרִים, מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ חַי וְקַיָּם. נִפְתַּח שִׁבְחֲךָ בִּלְשׁוֹן עָתִיד וְנִסְתַּיָּם. סָכוּ לְיָמִין

טכס, תקון, ורצונו ל"ש מתוקן הוא לנפלאות לכן נתיחדת בו משירי הודאות, ל' ומשירי אהודנו (תהלים כ"ח). יומם וכו', עפ"ה יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי (תהלי' מ"ב), ואמרו עליו (ע"ז דף ב'), ביום הקב"ה עוסק בחסד לזון ולזון את העולם ובלילה הוא יושב ושומע שירה וכו', וזהו שיסד ובלילה לשיר נתועדת. כלוליך, ישראל, כענין אהבת כלולתיך (ירמי' ב' ב'). באמונה רוחך הסדת, בזכות האמונה יסדת בם רוח הקדש, כאמרם ז"ל בילקוט ויאמינו בה' וגו' בזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה אז ישיר משה ובני ישראל וכו', ואפילו עוללים ויונקים אמרו שיר, כדאי' בסוט' דף ל' ב'. הִסַּדְתָּ, כ"כ בכ"י ונכון הוא בעבור שהם' מאותיות השריקה, כמו שפרשנו היטב בבראשית כ"א כ"ח אצל ויצב אברהם, ע"ש, וכמו שתאמר מן יצב הִצַּבְתָּ, כן תאמר מן יסד הִסַּדְתָּ.

מלכותך וכו', בניך ראו מלכותך חי וקים ופתחו לשבחך בל' עתיד אז ישיר, כמ"ש ז"ל, שר לא נאמר אלא ישיר לעתיד לבוא, וכן בסיום השירה אמרו ה' ימלוך לע"ו, וזהו ונסתים, שהפתיחה גם הסיום היו בל' עתיד לרמוז על הע"ל, וכדאיתא בילקוט, אמר ר"ה אלו אמרו ישראל בים ה' מלך ע"ו לא היתה אומה שולטת בהם לעולם אלא אמרו ה' ימלוך לעתיד לבוא, עכ"ל, וכלשון הזה בעצמו יסד בשירה ליום אחרון דפסח ובל' עתיד פתחה וסימה להעד, ה' ימלוך לעולם ועד; והמפרש

ליל שמורים, prangend mit Wunderthaten, lobpreis't Dein einiges, ewiges Wesen! Den Tag hast Du bestimmt zur Gnade und die Nacht, Lieder anzuhören. Einst begeisterte der mächtige Glaube Deine Verlobte (Israel); selbst Kinder und Säuglinge lallten Deinen Ruhm frohlockend, jauchzend und wonnevoll, und Alles sprach: „Wer ist unter den Mächten, Ewiger, wie Du?“ u. s. w.

ליל שמורים sahen es Deine Söhne, Ewiger, Dein Reich, das für und für währt; darum begannen sie ihr Lied in Sprüchen

מֹשֶׁה בּוֹקֵעַ יָם · וְהֵנִיף יָדוֹ עַל־הַנָּהָר בַּעְיָם ׃
זֶה צוּר יִשְׁעֵנוּ פָּצוּ פֶה וְאָמְרוּ ׃
יְיָ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד ׃
וְנֶאֱמַר · כִּי־פָדָה יְיָ אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ ׃

לֵיל שִׁמֻּרִים, עָטוּר פִּלְאֵי צִדְקָךְ בִּצְבָא וָאוֹת · קִרְבָתְךָ לִי טוֹב יְשׁוּעַת הַבָּאוֹת · שַׁתִּי בְךָ מַחְסִי בְּמַלְאֲכוּת הַנְּבָאוֹת · מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ יְיָ צְבָאוֹת ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מֶלֶךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ ׃ (נ״א בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל ·)

הוסיף דברים על לשון המאמר מדליה ודחק כדי לקיים פרושו, והנכון מה שבארתי. שכו, הביטו, ונופל לשון שכה על ההבטה בעתיד, כמו שכה בדה״ק. והניף ידו וגו' פסוק הוא בישעי' י״א ט״ו והוא מדבר על הגאולה העתידה, ורצונו שהסתכלו לימין משה בוקע ים שעתיד הוא להניף ידו על נהר פרת בזמן קבוץ הגליות, ע״ש פי' רש״י.

ל״ש עטור וכו', מוכתר בפלאי לדקך כי הרבה נסים נעשו בו כמדובר. בצבא, בישראל. ואות, סמן הוא לעתיד על קרבתך לי וכו', ומיוסד ע״ה בתהלים ע״ג כ״ח ואני קרבת אלהים לי טוב שתי בה' אלהים מחסי לספר כל מלאכותיך, ואמרו עליו בילקוט לפי ששאלו את בלעם היש להם קץ של ישועה, אמר להם הן ורחוק הוא, שאלו לנביאי ישראל ואמרו קרוב הוא וכו'. במלאכות הנבאות, בנביאים המתנבאים במלאכות ה' (חגי א' י״ג).

---

der künftigen Zeit *) und so beschlossen sie's auch; sie schauten zur Rechten von Moses, dem Meerspalter, sahen, daß sich einst seine Hand über mehrere Flüsse strecken wird, und riefen: „Dieses ist der Fels unseres Heils!“ dann sprachen sie: „Der Ewige wird immer und ewig regieren!“ u. s. w.

ליל שמורים, bekrönt in Israel mit so vielen Thaten Deiner Gerechtigkeit, ist eine Vorbedeutung unseres künftigen Heils. Es ist nicht mehr fern, das ewige Gut! Wir haben Zuversicht auf Dich, auf die Weissagungen der untrüglichen Propheten: „Israels König und sein Erlöser ist er, der Ewige, Zebaoth!“ Gelobt seyst Du, Ewiger, der Israel erlös't!

---

*) In Ausdrücken, die mehr Bezug auf's Zukünftige als auf's Gegenwärtige hatten.

הַשְׁכִּיבֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים: וּפְרוֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ: וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ. וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן: וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ: כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה: וּשְׁמוֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: וּפְרוֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ:

מיוסד ע"פ א"ל ב"ם, ובסוף חתום מאיר חזק.

אוֹר יוֹם הֶנֵף סְפִירָה הֻכְשְׁרָה בְּנֹגְהִים. לְצִיּוֹן נִדָּחָה קָרוּא דְרוּשָׁה עֲלוֹת גֵּהִים. בִּנְיָן מְפֹאָר בָּרַךְ מַחְמַד לֵב וְגֵהִים. מִשְׁכְּנֵי עֶלְיוֹן בְּעֶשֶׂר מַעֲלוֹת קֹדֶשׁ גְּבֹהִים. גִּיל לְבָבוֹת לְבָנוֹן הַמְלַבֵּן נְצוּחִים שְׁלוּהִים. נִכְבָּדוֹת מְדֻבָּר

באור לאור יום הנף [נתקבל מן הבאור שבסדור אמ"ד שנת תמוא ועוד נוסף עליו] לרבינו הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר נח חיים צבי נר"ו, איתן מושבו כעת על כסא ההוראה בק"ק המבורג יע"א ולפנים בק"ק מגנצא יע"א.

אור יום הנף, לילה הקודמת ליום הנף כמו אור לארבעה. (הנף כ"כ בב' כ"י ונכון הוא [?]). ספירה הוכשרה בנוגהים, ע"פ מאמרם במנחות דף ס"ו, קציר' וספירה בליל', ואומרו בנוגהים כפי דעת התו' שם דביום סמוך לחשיכה עדיף. לציון נדחה קרוא דרושה, כי הספירה בזמננו זכר למקדש כמאמרם שם וכמאמר ר"י בסוכה, מנ"ל דעבדינן זכר למקדש, דא"ק כי אעלה ארוכה וכו' כי נדחה ציון דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה, ונגד אעלה ארוכה אמר עלות גהים מל' לא יגהה מזור (הושע ה' י"ג). בנין וכו' מחמד לב, וגהים פי' עינים כמו עששו נוגהי [?]. משכני עליון בעשר מעלות וכו', כמו עשר קדושות במתניתן פ"ק דכלים מונה אותם בל' מעלות פ' ערך בקלפי (דף מ"ד ב') ש"מ מעלות דאורייתא. גיל לבבות לבנון המלבן, כמאמר ריב"ע בפ' הנ"ל למה נקרא שמו לבנון וכו'. נצוחים

אור יום הנף Am Abend auf den Tag der Wendung (mit dem Omer) begann das Zählen der Tage. Dem verstoßenen Zion müssen wir Aufmerksamkeit bezeigen, um ihm aufzuhelfen. Eine Stadt, herrlich gebauet, des Herzens und der Augen Lust; des Höchsten Wohnung, zehnfach heilig; der Herzen Freude in Entsühnung der vorsätzlichen, wie der unwillkürlichen Sünden; nur ehrerbietig werde von dir gesprochen, Gottes Stadt! Die wich=

כָּךְ עִיר הָאֱלֹהִים: דְּרִישׁוֹת לִדְרוֹשׁ בְּשִׁכְנְךָ מְקוֹם כִּפּוּר שָׁלַיִם · סְלוּלֵי צִיּוֹן מְבַקְשִׁים תַּפְקִידָם הָרֵם מִכְשׁוֹלַיִם · הֲמוֹן חוֹגֵג עֲלוֹת יֵרָאֶה הַתֵּר שַׁלְשְׁלַיִם · עֵת כִּי בָא לְחֶנְנָהּ בְּלִי רִשּׁוּלַיִם · וּמֵהַקָּרוֹב לָהּ בִּכּוּרֵי נְדָבָה לְהַקְרִיב בְּטֹהַר שׁוּלַיִם · פִּצְחוּ רַנְּנוּ יַחְדָּו חָרְבוֹת יְרוּשָׁלָיִם: זָרְזוּ לְהַקְדִּים שְׁלוּחִים דַּיָּנֵי גֵּיא נְבוּאוֹת · צֵאת מִבָּעֶרֶב עֲשׂוֹת כְּרִיכוֹת מֵאֲבִיבֵי תְבוּאוֹת · חוֹל וְשַׁבָּת כְּרַבִּים מְלַאֲכוֹתָיו בְּשָׁלוֹשׁ

שלוים, זדונות ושגגות. כשבדות מדובר וכו', פסוק בתהלי' (פ"ו ג'). דרישות לדרוש וכו', ע"פ מאמרם בפסיקתא (ילקוט דף רע"ד ע"ג), יכול תמתין עד שיאמרו לך נביאי', ת"ל לשכנו וכו' דרוש ואתה מוצא, (א"ה, עיין בסנהדרין דף י"א ב'. שלים, שגגות [של (חטא) של לילה מכפר תמיד השחר, ושל של יום מכפר תמיד הערב.]), סלולי, דרכי ציון השוממים מבקשים הנפקד עליהם להרס מכשול משם, כנאמר סלו סלו פנו דרך הרימו מכשול מדרך עמי (ישעי' נ"ז י"ג), למען יראו עלות המון חוגג מפתות קצירי התקוה עת שיבוא לחננה מהר תיס ולהקריב בכורי נדבה בטוהר טומאת שולים ואז פצחו וכו'. [ומהקרוב, כבר מתחיל לדבר ע"ד העומר, ומנוה להביאו מן הקרוב לירושלים. נדבה, פי' המפ' (בסידור הי') ע"פ דחז"ל (בת"כ) ואם תקריב וכו' ברצון מעלה אני עליכם כו' נדבה. בטוהר שולים, י"לפ הכהנים טהורים כדא' בילקוט ישעי' ו' אין שולים אלא כהנים. פצחו, ישעי' נ"ב.] זרזו וכו', עתה מתחיל לספר סדר הקצירה ע"פ מתניתן דפרק ר' ישמעאל דף ס"ה שלוחי ב"ד יוצאין מעי"ט וכו'. [דייני, בית דין (הגדול) שבירושלים הנקרא (ישעי' כ"ב) גיא חזיון, היו זריזין לשלוח שלוחים מבערב י"ט לעלות כריכות כדי שיהא נוח לקצור.] חול ושבת כרבים וכו', ע"פ מחלוקת תנאים ר"פ הנ"ל וחכ"א אחד שבת ואח'

---

tigen Angelegenheiten sind ausschließlich in der Gotteswohnung vorzunehmen, an dem Orte, der sich eignet zur Sühnung. Die gebahnten Wege nach Zion sehen der Vollziehung des göttlichen Befehles entgegen, von allem Hinderniß befreit zu werden; des Volkes Schaar wird zum festlichen Besuche frei hinaufwallen; ungesäumt, sobald die günstige Zeit da seyn wird; vom Ertrage des nahen Gefildes werden die Priester wieder in Ergebenheit Erstlingsopfer bringen; eröffnet lauten Jubel, allesammt, Trümmer Jerusalems! Vorsichtig schickte die Behörde im Prophetenthal *) schon am Vorabend Leute aus, um aus reifen Gerstenhalmen kleine Garben zu binden **); wie am Wochen- so auch am Sabbathtage, ungeachtet der mehrfachen Arbeiten, geschah

*) Jerusalem.

**) Zum Erstlings- oder Omer-Opfer auf den zweiten Peßachtag.

בָּאוֹת· קִבְּצוּ עֲיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת עֵסֶק גָּדוֹל לְנָאוֹת· חֲשֵׁכָה קְצָרוּהוּ וּנְתָנוּהוּ בְּקוּפָּה וְלָעֲזָרָה מוּבָאוֹת· מַה־יְּדִידוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יָהּ צְבָאוֹת: טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ לֵאמֹר· רַבָּה עֳמָרִים בַּמִּדְבָּר כְּנֶגְדָּם אֶחָד לְתְמֹר· יֶחְבֵּט וְנִתַּן לְאַבּוּב הָאוּר בְּכֻלּוֹ לִגְמֹר· שְׁטָחוּהוּ בַּעֲזָרָה עֲמָלוֹ לְרוּחַ הַיִּים לִכְמֹר· כַּמָּה כִּכְּרֵי־מוֹר לַסַּנְטָר הַלָּז לִזְמֹר· שִׁבְעוֹת חֻקּוֹת קָצִיר לָנוּ יִשְׁמֹר: תְּכַן כְּלֶחֶת וְצִבּוּר

חול וכו'. [כרבים, אע"פ שרבו המלאכות (לעומת מ"ש רי"ש על ה' שאין אל ירבה במלאכות) מ"מ אף בשבת היה בא בשלשה ובשלש שלש.] קצרו עירות, שם במתניתן. השכה קצרוהו וכו', במשנה שלאחרי'. מה ידידות וכו', פסוק בתהלי' פ"ד. טובה כפולה וכו', רבה עומרים וכו', יתכן ע"פ מאמר ר' ברי' בפסיקתא הובא בילקוט פ' בשלח, אמר השם לישראל בני כשהייתי נותן לכם וכו' לכל אחד עומר לגלגולת ועכשיו שאתם נותנים את העומר אין לי אלא עומר אחד בשביל כלכם. [עלינו, מלה ז"ת משמשת למעלה ולמטה, עלינו לאמר כמה וכו' עלינו.] ולתמור, (טעמו לתמורה שלשון לא יחליפנו ולא ימיר. יחבט ונתן וכו', מבואר במשנה דמנחות נתנוהו לאבוב וכו' כדי שיהא האור שולט בכלו. שטחוהו בעזרה, גם זה שם במשנה והרוח מנשבת בו, ואמרו הייה לכמור, ע"פ מאמר ר' לוי שם בפסיקתא על משנה זו, הרי שעמלת והרבת וכו' אם אינו מוצא לך רוח שתזרה מהיכן אותו האיש חי, — לכמור, לשון חמוס כמו כומר של זיתים בב"מ דף ע"ד ובתוס' שם דכמור מלאכה בידי שמים כמו מערך וסמכו לעמלו ברוח לזרות שממנו תוצאות חיים, כמאמר ר"ל הנ"ל. [בסדור הנ"ל גרס בפנים היום וכן במחזור שלפני ולפ"ז לכמור פירושו לתמימותו.] כמה ככרי וכו', ע"פ מאמר ר"ש בן חלפתא לבנו, שם דף פ"ו. שבעות חקות וכו', מקרא בנבואת ירמי' (ה' כ"ד) ומאמר ר"א בפסיקתא הנ"ל. ישמור לנו מן הגרב וכו', ואימתי, בשבעה שבועות שבין פסח לעצרת. (א"ה, שני המאמרים יתקשרו היטב ע"פ מאמרם בפסיקתא והובא בילקוט על מקומו וז"ל, ולא אמרו נירא נא את ה' אלהינו הנותן גשם יורה ומלקוש בעתו, יהב לכון כלה לית אתון צריכין לי',

Alles dreifach *); aus den benachbarten Städten fand man sich zahlreich hier ein zur größern Feierlichkeit. War die Nacht eingebrochen, so schnitt man es und that es in Körbe und brachte es in die Vorhalle; ach! wie freundlich ist's in Deinen Wohnungen, Adonai Zebaoth! Wir müssen erkennen, wie vielfältig die Güte Gottes über uns waltet; wie viele Omer hat er uns in der Wüste für das **eine** gegeben! — Es wurde gedroschen und in die Röste gethan, so daß das Feuer auf das Ganze wirke; hier in der Vorhalle ward es geschichtet; damit die Luft es abkühle; wie vieler Aufopferungen ist nicht ein solcher Wärter werth, der für uns, der Ernte willen, die Zeiten sorgfältig be=

*) Drei Männer kamen mit Sicheln und Körben an.

וְנִגְרַס בְּלִי חִסָּרוֹן · בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה נָפָה יוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ עִשָּׂרוֹן · נָתַן שַׁמְנוֹ וּלְבוֹנָתוֹ יָצַק וּבָלַל בְּהִדָּרוֹן · הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וּמָלַח וְהִקְטִיר הַזִּכָּרוֹן · מִזֵּר שֻׁלְחַן גָּבֹהַּ זָכוּ בִּשְׁיָרֵי הַדּוֹרוֹן · כָּל־זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן: קָרַב הָעֹמֶר שְׁוָקֵי יְרוּשָׁלַיִם בַּפֵּרוֹת מְעֻטָּרִים · בִּזְרִיזוּת בֵּית דִּין מֵחֲצוֹת רְחוֹקִים מֻתָּרִים · מֵרָחוֹק אֶת־יְיָ מֵעֻזְּכֶם זִכְרוּ מַזְכִּירִים וְנוֹהֲרִים · יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה תַּעֲלֶה עַל־לְבַבְכֶם נִמְהָרִים · חִזְקוּ וְתִזְכּוּ לִשְׁמוֹעַ שִׁיר יְשׁוֹרֵר לֶהָרִים · הַר בֵּית יְיָ בְּרֹאשׁ

מן כדין שבועו׳ קציר ישמר לנו, ישמר לנו מן השרב ומן הרוחות הקשים, אמר ר״י בן לוי שנטרך (שומר שלך) אנא, לית את יהב לי שנטרותי (שכר שמירתי), עכ״ל, וכנגד זה יסד כמה ככרי מור ראוים לזמור לשנטר הלז שהרי שבועות חקות קציר לנו ישמור וראוי לתת לו שנטרותיה. ולזמור, טעמו לכרות כמו לא תזמור, כי השמור צמח הוא.) תכן וכו׳, ברייתא בפסחים ל״ו מנחת העומר לותתין ונוברין אותה. ונגרס וכו׳, משנה במנחות ס״ו נתנוהו לרחים וכו׳. [בלי חסרון, כלומר כל הג׳ סאין אע״פ שאין צריכין אלא לא׳ מעשרה בהם.] נתן שמנו וכו׳, שם ס״ח. [בהדרון, הוי׳ מהודר בשמן ולבונה.] מזר שולחן וכו׳, הכל במשנה שם. [מזר, ע״י התר הכהונה. שלחן גבוה, ל׳ חז״ל הכהנים משלחן גבוה קא זכו.] קרב העומר, שם במשנה. בזריזות ב״ד וכו׳, משנה בדף ס״ח מ״מ הרחוקים וכו׳ שאין ב״ד מתעצלין. מרחוק את ה׳ וכו׳. [ירושלים, ירמי׳ נ״א נ׳.] מבואר מעצמו. [נמהרים, חברו ללבבכם עש״ה ישעי׳ ל״ב ד׳.] (א״ה, שיר ישורר להרים הר בית ה׳ וכו׳,

---

obachtet. Die Gerste wurde geweicht und aufgeschüttet, dann sämmtlich zu Graupen zermalmt und, dreizehn Mal gesichtet, ein Zehntheil daraus gewonnen; man that Öl und Weihrauch hinzu, rührte das Mehl mit dem aufgegossenen Öl, machte die Wendung, reicht' es an den Altar, nahm den Kometz *), that Salz dazu und brachte so den Erinnerungstheil **) in Rauch auf. Als von des Höchsten Tafel wurde das übrige Verehrungsopfer nach dem Vorrechte den Söhnen Ahrons zu Theil. War nun das Omer dargebracht, so fand man die Marktplätze Jerusalems mit Getreide gespickt. Auf der Behörde Fleiß rechnend, ist den fern Wohnenden schon vom Mittage an erlaubt (vom neuen Getraide zu genießen); o gedenkt des Herrn, eurer Macht, in der Entfernung mit eifrigem Bestreben; die Erbauung Jerusalems möge euch am — sonst unbedachtsamen — Herzen liegen; fasset Muth! so werdet ihr den lauten Jubelgesang hören, vom Berge

*) Was die drei mittelsten Finger, auf das Innere der Hand gelegt, fassen.

**) Der Kometz.

הֶהָרִים: לְבֵיתְךָ נָאֲוָה־קֹּדֶשׁ נְוֵה תְהִלָּה חוֹמֵל· בֵּית יַעַר
הַלְּבָנוֹן מְלַבְלֵב מְגָדִים וְגוֹמֵל· זְהַב פִּרְיִם פֵּרוֹת פִּרְחָיו
עוֹד מֵהֲאָמֵל· לְזַרְעוֹ שֶׁל־יִצְחָק חֶסֶד בְּיוֹם הִגָּמֵל· אֲרוֹמִמְךָ
בְּעִטּוּר בִּכּוּרֵי בִּקְלָתוֹת מְזֻהָבוֹת וְלֹא בְתַרְמֵל· כְּבוֹד
הַלְּבָנוֹן נִתַּן־לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל: יֵרָאֶה כִּפַּת הַמּוֹקֵד תַּשְׁלוּם
שָׁלֵם סְבִיבַיִךְ· שְׁמֵךְ כְּשֵׁם מַלְכֵּךְ שְׁעָרַיִךְ כְּשִׁבְטַיִךְ

הכוונה בו כי הר בית ה' בעצמו ירים שיר וישורר בראש ההרים כדאי' בשוחר טוב מזמור פ"ז אמר ר' פנחס עתיד הקב"ה להביא לסיני ולתבור ולכרמל ולתן ירושלים בראשן שנאמר נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים (ישעי' ב' ב'), ולא עוד אלא שעתיד להיות מזמר והן עונין אחריו שירין וזמירין, שנא' ונשא מגבעות (שם) וכתיב כנני' שר הלויים במשא יסור במשא (ד"ה א' ט"ו כ"ב וע"ש פי' רש"י). לביתך וכו', מתפלל אל החומל לעשות בית נאות קדשו לנוה תהלה כמאמר ר"ת בר פפא סוטה דף ע' אל תקרא נאוה אלא נוה תהלה וכו' שלא שלטו שונאיהם וכו'. בית יער וכו', מאמר ר"ז בר טוביה יומא ל"ט (ובמ"ר פ' י"א), וגומל מל' ויגמול שקדים. זהב וכו', פרות פרחי זהב שעתידים לחזור לא יאמלו עוד כפרת לבנון אומלל. לזרעו וכו', כדדרש רב עוירא פסחים קי"ט מאי דכתיב ויגדל וכו'. ארוממך וכו', משנה פ"ג דביכורים העשירי' מביאים וכו'. ולא בתורמל, הוא כלי פחות הערך כמו הרועה בתורמילו שגם הסלים נותנים לכהנים ובתר עניא וכו' סוף פרק הגוזל. כבוד וכו', פסוק בנבואת ישעי' ל"ה. יראה וכו', משנה בתמיד בית המוקד כפה. השלום שלם וכו', יראה ע"פ נבואת יחזקאל בסופו, סביב י"ח אלף, וכנגד מאמרם ע"ז בסוכה מ"ה, תמני' סרי אלפי וכו' קראו תשלום שלם שמך וכו' שעריך וכו', כנאמר בנבואת יחזקאל י"ב, שערים בשם שבטי יה נקראים ושם העיר

---

des Tempels Adonai's hoch über den Bergen. Dein Haus, geziert durch Heiligkeit, die ruhmvolle Wohnung, o Allmilder! — Das Waldhaus des Libanon, wo die besten Früchte blühten und reiften *) —, laß seiner Goldfrüchte Blüthe nicht mehr verdorrt bleiben, wenn doch nur erst dem Stamme Isaacs Gnade zu Theil wird. Zu Deiner Erhabenheit verehre ich Dich dann mit aufgezierten Erstlingsgaben **) in goldenen Fruchtkörben, nicht etwa in Hirtentaschen; der Libanon erhält seine Herrlichkeit, das hohe Gefilde seine Schönheit wieder. Ach, wenn doch nur erst sichtbar wird das Feuergewölbe zur Entschädigung um dich (Jerusalem) her ***)! du führst dann einen Namen, deinem Könige

*) Bildliche Benennung und Beschreibung des Tempels.

) Biccurim Cap. 3. *) Sach. 2, 9.

בַּהֲסִבָּךְ: הָעֵת כַּעֲדִי תִלְבְּשִׁי הֲדַר סָבִיךְ בִּמְסִבָּךְ· שֵׁרוּת כֹּהֲנַיִךְ בַּאֲבִיבָךְ· נְעִימוֹת לְוִיַּיִךְ בְּאַבּוּבָךְ· עוֹד תַּעְדִּי תֻפַּיִךְ· טִלּוּל רוֹבַיִךְ בִּרְחוֹבָךְ· שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם יִשְׁלָיוּ אֹהֲבָיִךְ: יְתֵרָה חִבָּתֵךְ יְרוּשָׁלַיִם בְּנוּי שִׁבְעִים שְׁמוֹתַיִךְ· כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה־לָּהּ הָפְקְדוּ שׁוֹמְרֵי חוֹמוֹתַיִךְ· מַזְכִּירִים לְרַחֲמֵךְ וּלְשׂוּמֵךְ תְּהִלָּה בָּאָרֶץ לְיַשֵּׁב שׁוֹמְמוֹתַיִךְ· בְּאַחֲוָה וּבְרֵעוּת וּמִקְדַּשׁ אֵל בְּרָמָה נְוִיּוֹתַיִךְ· אֲדַבְּרָה וַאֲבַקְשָׁה טוֹב וְשָׁלוֹם בְּאֵר מְנוֹתַיִךְ· יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ:

על שמו יה'. העת כעדי וכו' הדר וכו', רומז לסנהדרין המסובין כעגולת חצי גורן. שירות וכו', בסדר הבאת בכורים, ודברו הלוים בשיר והוא אבוב של קנה, כדאי' בערכין. עוד תעדי וכו', נבואת ירמי' (ל"א ד') ויצאת במחול משחקים. טלול רוביך, רקידת ילדיך, כנבואת זכרי' (ח' ה') ורחובות העיר וגו'. (בנוי שבעים שמותיך, במדבר רבה פ' י"ד על פסוק שבעים שקל, כנגד שבעי' שמו' יש להקב"ה, שבעים שמות לישראל, ע' שמו' לתורה, ע' שמות לירושלים, ועיין בבעל הטורי' פ' בהעלותך.) [כעיר, תלים קכ"ב הופקדו וכו' תהלה בארץ, עש"ה ישעי' ס"ב. באחוה, ע"ש למען אחי ורעי. ברמה נויותיך, זבחים נ"ד ב' מ"ד בניות ברמה וכו' יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם, המפרש בסדור הג'; וג' שמלות באחוה ורעות מוספות אל שלפניהן, ומקדש ר"ל אֵת העיר שהיא מקום מקדש נויך הוא שהיי ברמה נמ"ש מלמד שבהמ"ק גבוה וכו'. באר מנותיך, כנוטריקון של בארמנותיך.]

---

gleich; deine Thore umgeben dich in Anzahl deiner Stämme; deinen herrlichen Schmuck, den ehrbaren hohen Rath, erhältst du wieder in deinem Kreise; deinen Priesterdienst mit deiner Erstlingsfrucht; das süße Flötenspiel deiner Leviten; du erfreuest dich deiner Ergötzlichkeiten, der spielenden Kinder wieder in deinen Straßen; o bittet um das Wohl Jerusalems, mögen sie glücklich seyn, deine Freunde! Ganz vorzüglich ist die Liebe (Gottes) zu dir Jerusalem, beehrt mit siebenzig Titeln; als Gottes Stadt sind für deine Thore Hüter bestellt, die dein Wohl erstreben, dich zum Ruhm der Erde zu machen, und alle deine Einöden wieder zu besetzen in Brüderlichkeit und Geselligkeit, und das Heiligthum Gottes auf der schönsten Höhe. In meinem Reden suche ich dein Bestes und dein Wohlergehen, daß der dir beschiedene Antheil offenbar werde. Friede herrsche in deiner Ringmauer, selige Ruhe in deinen Schlössern!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ פּוֹרֵס סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלָיִם:

וַיְדַבֵּר משֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יְיָ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

הש"ץ אומר חצי קדיש.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. אֵל עֶלְיוֹן: גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים. וְקוֹנֵה הַכֹּל: וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת. וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם. לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ. מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְרוֹפֵא חוֹלִים. וּמַתִּיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר: מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דוֹמֶה לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים. אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ. וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת: וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

(כשחל י"ט במוצאי שבת מוסיפין זה:

וַתּוֹדִיעֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת (בָּהֶם) חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים

יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים· וַתַּנְחִילֵנוּ וְמַנֵּי שָׂשׂוֹן וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחַגֵּי נְדָבָה· וַתּוֹרִישֵׁנוּ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הָרֶגֶל: וַתַּבְדִּילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל· בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ· בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים· בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה: בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ· וְאֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ· הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה· חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן· אֶת־יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה· זְמַן חֵרוּתֵנוּ· מִקְרָא־קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ· וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ· לִפְלֵטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה: זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים· וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ· וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ: קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ· שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ· וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ: וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ

יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ׃ וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי [אֹהֲבֵי] שְׁמֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים׃

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם׃ וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ׃ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן׃ וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ׃

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן׃

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד׃ צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ׃ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר׃ נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ׃ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ׃ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ׃ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ׃ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת׃ עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם׃ הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ׃ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ׃ מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ׃

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד׃

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת׃

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם׃ כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם׃ וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם׃

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע׃ וְשִׂפְתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה׃

וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם · וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ · וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי: וְכָל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ · עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ · עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ · עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ: לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו · הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ · וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל · וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:

ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות ·

וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות ·

קדיש שלם, עמר, עלינו, קדיש יתום, יגדל ·

דיני ספירת העמר ·

ליל ב' של פסח אחר קדיש תתקבל מתחיל הש"ץ לברך ברכת העומר בקול רם, והציבור לברך ולספור מעומד. (ואם מנה מיושב יצא·)

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל סְפִירַת הָעֹמֶר:

הַיּוֹם יוֹם אֶחָד לָעֹמֶר*): (נ"א בָּעֹמֶר:)

---

*) שאלני חכם אחד מה זה שאנו אומרים על ספירת העומר, על מקרא מגלה, על מלות תפלין ודומיהן, והלא הראב"ע בפירושו לבראשית ב' י"ו הניח ליסוד כי כל צווי עם מלת על הוא לא תעשה, ולכונו שהיא אזהרה לבלתי עשות דבר ולפ"ז יהי' נוסח ברכותינו הפך הכוונה? והשיבותיו, ולטעמך קשין קראי: ויצו על ישראל (ד"ה א' כ"ב י"ב) ותצוהו על מרדכי (אסתר ד' ה') ודומיהם, וכי הני לאו אזהרה נינהו? אכן הדין דין אמת [מי מעיד? כי י"ל שבצרוף על משמש מלוה בחזקת היד

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ:
וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

ואומרים מזמור ס"ז, למנצח בנגינות מזמור שיר אלהים יחננו וכו'. וכן בכל לילה קודם הספירה יברך, ואחריה יאמר יהי רצון והמזמור הנ"ל. ויאמר שני ימים, שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שְׁמוֹנָה (בקמץ) תשעה עשרה ימים, כולם בתוספת ה', כמנהג המספר על ל' זכר, ובכולם יאמר ימים בלשון רבים, אבל מאחד עשר ואילך יאמר יום בלשון יחיד, כי כן מנהג הלשון בכל המקרא לחבר הנספר אל מספר האחדות בלשון רבים ואל העשרו' בלשון יחיד, וכשמגיע לשבעה ימים יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד לעומר, ובשמיני יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד לעומר וע"ד זה מונה וסופר הימים והשבועות, וכשיגיע לי"ד יאמר היום ארבעה עשר יום (לא ימים, כנראה מלשון הש"ע) שהם שני שבועות לעומר וכן כלם ע"ז הדרך, והגאון מהור"ר יעב"ץ כתב, שי"ל היום שבעה ימים לעומר שהם שבוע אחד, היום שמונה ימים לעומר שהם שבוע אחד ויום אחד, וכן ביתר הספירות לעולם יש להסמיך הימים לעומר, והוא המוסכם מכל הדיקנים וכן ע"פ האר"י ז"ל.

ליל מוצאי שבת נהגינן לספור קודם הבדלה ובמקום שאין מבדילין בבה"כ סופרין קודם שאמרו ויתן לך ואין לספור אותו אלא אחר קדיש תתקבל. ליל שבת וליל י"ט מברכים וסופרים אחר קדוש בבה"כ, ובליל י"ט האחרון של פסח במוצאי שבת דאז אומר קדוש והבדלה בפעם אחת יש לספור קודם שמברכין על הכוס בבה"כ, והרב בעל ע"ז כתב דבלילה שבין ז' של פסח ליום ח' של פסח אפילו בחול יש לספור קודם קדוש, וכן נוהגין בפ"פ דמיין. שכח ולא ספר בלילה, יספור ביום בלא ברכה; ואם שכח ולא מנה לא בלילה ולא ביום ימנה בלילה שלאחריו ויאמר היום כך ואתמול כך, בברכה אחת, כ"כ אבודרהם בשם הרא"ש ז"ל, ואין מורין כן. וכתב התשב"ץ, מותר לברך ברכת העומר בין השמשות משום דספיקא דרבנן לקולא וספירת העומר בזמן הזה דרבנן, וכ"כ הר"י ז"ל.

מש"כ באת או בכנוי שמשמעו ג"כ ל' נתינת רשות כמו וצוך אלהים, לכל צבא השמים אשר לא צויתי, והי' יכול לומר ג"כ ועל העבים אצוה להמטיר והי' משמעו שיתנו מטר, וכ"ה ויעבור מרדכי וגו' צותה עליו, וכן פקד עלי לבנות בית תחלת עזרא וסוף ד"ה, והרי הוא צווי הוא פיקוד.] אבל צריך לגדר והוא זה: צווי עם מלת על היא לא תעשה, בד"א כשמלת על משמשת על המצוה, דצוני על הענין שאליו בא הצווי, אבל כשהיא משמשת על המצוה, דצוני על הענין שבעבורו בא הצווי, אז הצווי הוא גזרה על אודות הדבר ההוא (עיין בספר המצוות להרמב"ם שרש ח'). והשתא לא קשה מידי, והדברים ברורים. ונראה שאין אנו מברכים במלת על כ"א כשיש שם צווי על אודות העשיי' ההיא ולא תושלם העשייה כ"א באופן מן האופנים, אבל כשתושלם העשייה בכל אופן שתעשה, לא יפול עליה ל' על. עיין אבודרהם דף י' ע"א.

יוצר ליום שני של פסח׃

In Polen und in einigen Gemeinden von Deutschland wird האל, in Frankfurt a. M. und dessen Umgegend aber הגבור angefangen.

הָאֵל בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ׃ הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ׃

הַגִּבּוֹר

לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ׃ הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא׃
שׁוֹכֵן עַד׃ מָרוֹם׃ וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ׃ וְכָתוּב
רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיְיָ לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה׃

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל׃ וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ׃ וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם׃ וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ׃

וּבְמִקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר׃ שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ׃

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ׃ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ׃ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׃ כִּי לְךָ נָאֶה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ׃ שִׁיר וּשְׁבָחָה׃ הַלֵּל וְזִמְרָה׃ עֹז וּמֶמְשָׁלָה׃ נֶצַח׃ גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה׃ תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת׃ קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת׃ בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת׃ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם׃ בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ׃ אֵל מֶלֶךְ׃ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת׃ אֵל הַהוֹדָאוֹת׃ אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת׃ הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה׃ מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים׃

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר׃
זְכֹר רַחֲמֶיךָ יְיָ וַחֲסָדֶיךָ כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה׃

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא׃ בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא׃ כִרְעוּתֵהּ׃

וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ · בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן · וּבְחַיֵּי דְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל · בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב · וְאִמְרוּ

אָמֵן · יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא · יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא: לְעֵלָּא מִן כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

Die Gemeinde spricht יתברך während der Vorsänger ברכו singt.

חזן
בָּרְכוּ אֶת־יְיָ הַמְבֹרָךְ:

קהל וחזן
בָּרוּךְ יְיָ הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו · וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
יְהִי שֵׁם יְיָ מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

אוֹר עוֹלָם בְּאוֹצַר חַיִּים אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

מיוסד ע"ס א"ב, ונסוף חתום שם המחבר משלם ברבי קלונימוס חזק ·

אָפִיק רֶנֶן וְשִׁירִים · לְנוֹשְׂאִי עַל נִשְׁרִים · אֲשׁוֹרֵר בְּעָזֵּי שָׁרִים · שִׁיר הַשִּׁירִים: אָיוֹם שִׂבַּע שׁוֹקְקוֹת ·

א · אפיק, כ"כ בכ"י קמץ ורפה ונכון הוא, מן ויפק רצון (משלי י"ח כ"ב). לנושאי 'וכו', שמו' י"ט ד'. [כעזי שרים, כאותם ששרו עזי.] איום, נראה שהוא האל הפועל להורות על השביעה בשפע רב, ודומה הוא לאמר שהוא תאר לאל ית' כי

אור עולם Ein Licht der Ewigkeit, aufbewahrt im Schatze des Lebens, rief er, nebst andern Lichtern aus dem Dunkel in's Daseyn hervor.

Dieser Piut ist wie jener von gestern eingerichtet. Siehe daselbst.

א Ich will Lieder stimmen und Lobgesänge Dem, der mich auf Adlersfittigen trug, ihm will ich singen, wie jene mächtigen Sänger, ein hohes Lied. א Er, das mächtige Labsal der Lech-

גָהֲנִי עֲסִיסוֹ לְהַשְׁקוֹת· אִלְּפַנִי דָת בִּנְשִׁיקוֹת· יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת: בַּטָּה לְאוֹת מַאֲמִינָיִךְ· הִמְטַרְתָּ לָמוֹ מַנֶּךָ· בְּחַרְתָּם הִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּאָמְנֶךָ· לְרֵיחַ שְׁמָנֶיךָ: בְּהַקַּת אוֹר שַׁחְרֶךָ· זְרוֹעַ לְאֹם מְשַׁחֲרֶיךָ· בּוֹאִי בְּנִצּוּחַ לְשַׁחֲרֶךָ· מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ: גֵּאֶה עֲדוּי גֵּאֲוָה· עֲבוֹר בְּרָאשֵׁי הַתְּאֻוָה· גּוֹרָלִי הַשַּׁפִּיר וְהַנָּוֶה· שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוָה: גִּלֵּף לְלוּחוֹת חֵרֶת· יְקָרָה מִדַּר וְסֹחֶרֶת· גְּאָנִי

אין נכון לאמרו בלימוד בשביל פעולת השעשוע, כמבואר מדברי השכל לבוזי מאמר ב' סי' ב' ובמורה בראשון פרק ל"ד. נהני, אשר כיוני להשקות אותי עסיסו הוא נשיקות היין, ורומז לתורה, כענין ושתו ביין מסכתי (משלי ט'). ישקני מנשיקות, ומתרגמינן הוה מתמלל עמן אפין באפין כגבר דנשק לחבריה. ב. בטה, כמו הבטה, ל' ראיה. לאות מאמיניך, עיפות של ישראל המאמינים בך. באמנך, בתורה כענין ואהיה אצלו אמון (משלי ח'). לריח וגו', כפרש"י. בהקת, הנגהת אור השחר שלך לאום משחריך והורשך, כענין אור זרוע לצדיק (תהלי' צ"ז י"א). בואי וגו', ועתה בואי בנצוח לשחר פניך משכני להריץ כמאז. בנצוח, בחוזק, מן מנצחים לעבוד את השם (ד"ה ב', ב' י"ח). ג. עבור בראשי וגו', הכתיב וה' הולך לפניהם (שמות י"ג כ"א) וכן בגאולה העתידה כתוב וה' בראשם (מיכה ב' י"ג). גורלי השפיר והנוה, בחר לי גורל שפיר ונאה וירמוז לתורה עפ"ה אתה תומיך גורלי וגו' נחלת שפרה עלי (תהלים ט"ז) וכמו שאמרו עליו בילקוט. שחורה וגו', לעפ"ש שהייתי שחורה בעוברים במקלת מעשים רעים מ"מ נאוה הייתי בשמירת הברית ויחוד השם, כפי' ראב"ע. גלף וגו', חקק על הלוחות התורה שהיא יקרה מדר וסוחרת. גאני, רוממני

---

zenden, er hat dich geführt zum Genusse seines Nektars, liebreich mich im Gesetze unterrichtet — er küßte*) mich. ב Sie waren ermattet, Deine Treuen, Du sahst es und ließest Manna regnen. Du hast sie erkoren, daß sie sich ergötzen mit Deinem Zöglinge**), mit Deinem lieblich duftenden Balsam. ב Mit dem Strahl des Morgens hast Du erleuchtet Deine Nation, die Dich gesucht; ich komme nun, suche mit Sehnsucht Dich, o, zeuch mich Dir nach! ג Er, der Allerhabene, mit Majestät umgeben, ihm gefiel's, an meine Spitze zu treten; er beschied mir das schönste Loos! schwarz war ich zwar, doch niedlich. ג Er baute in Tafeln ein das Gesetz, schätzbarer als Dar und Socheroth***); sonst keine hub er hoch! O, schaut nicht so verächtlich auf mich,

---

*) Unter Küssen wird mündlicher Unterricht verstanden.

**) Zögling, die Thora. Siehe im Commentar.

***) Schätzbare Edelsteine.

וְלֹא לְאַחֶרֶת· אַל־תִּרְאֻנִי שֶׁאֲנִי שְׁחַרְחֹרֶת: דִּלֵּג
קֵץ לְהַבְדִּילִי· מִמְּשׁוּלֵי מַר מִדְּלִי· דִּגְּלַנִי וְשָׂח לְגַדְּלִי·
הַגִּידָה לִּי: דְּרוֹר קָרָא לְפַדְעִי· כְּאָב מְיַסְּרִי וּמְיַדְּעִי·
דָּרְבָן כַּבָּקָר רְדִעִי· אִם־לֹא תֵדְעִי: הֵנִיס יָם וּקְרָעוֹ·
וְצַר בְּסַאסְאָה פְּרָעוֹ· הִקְדִּים פָּנָיו וְהִכְרִיעוֹ· לְסֻסָתִי
בְּרִכְבֵי פַּרְעֹה: הֱבִינַנִי סוֹדֵי סְתָרִים· עִנְּדַנִי שְׁלוֹשׁ
כְּתָרִים· הִשְׁמִיעַ לְמִנְחַת תּוֹרִים· נָאווּ לְחָיַיִךְ
בַּתּוֹרִים: וְתֵר דֵּי זָהָב· אוֹיְבַי זִקֵּר טָהַב· וְהֶעֱנִיק לְזֶרַע

בגאון הזורה. ד. דלג קץ, כמנין ק"ץ וכמו שאז"ל. להבדילי ממשולי וכו', דכתיב
הן גוים כמר מדלי (ישעי' מ' ט"ו). דגלני, בדגלים. דרור, חירות. לפדעי, לפצעי,
תרגום של פצע פדעא. [כאב, כאשר ייסר איש את בנו, עקב.] דרבן וכו', הי'
מרדע אותי להיליכני בדרך כמו שמישרין הבקר בדרבן, ודרבן ומרדע מבואר ביותר
דלהתמול אות ד'. ה. בסאסאה (ישעי' כ"ז ח'), במדה שמדד פרעה לו, הטביע ונטבע.
הקדים פניו, של צר וקפת רגליו עד שכרע ונפל, וכמו שפירש"י, קדמה פניו
הכריעהו (תהלי' י"ז י"ג). לרכבי וכו', כפירש"י. ענדני, קשר לי. שלוש כתרים,
כתר תורה וכהונה ומלכות, וכאמרם (שבת דף פ"ח) בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לנשמע וכו', ועיין בפ' הרב מהרש"א בח"א. למנחת תורים, לישראל המקריבים
תורים לריח ניחוח השמיע נאוו לחייך בתורים, וכמו שאמרו בשיר רבה, נאוו לחייך,
אלו הרבנים, בתורים, בשתי תורות. ו ותר די זהב, פי' מותר לי די זהב בבזת
מצרים. אויבי זקר טהב, [גי' המחזורים שלפני וגי' המפ' תהב] הקפיצם לקרקע
הים. ובכ"י כתיב טהב, [וכ' לגרום אויבי בחירק ובסוף ל' יחיד, ופירושו אויבי שקפץ
(בוא ממטעות של זקר) ובא, אותו הזב (לשון תיבה שבתלמוד גורם בערוך בה)
אל תוך הים.] ועניני קרקע כמו טהב [?]. העניק, לזרע אברהם אוזבו תורי זהב

---

weil ich schwärzlich bin! ד Das Ziel meiner Befreiung hat er beschleunigt, von den Heiden mich gesondert, wie den Tropfen vom Eimer; er musterte mich und sprach: „Dich will ich zur mächtigen Nation bilden, sage nur!“ ד „Du bist frei,“ rief er, „ich habe dich geheilt! doch werd' ich wie ein Vater dich bestrafen, die Geißel dich fühlen lassen, so du wirst unvorsichtig seyn.“ ה Er spaltete das Meer, es floh, vergalt dem Tyrannen mit gleichem Maaße, kam ihm zuvor — er stürzte Pharao mit seinem Kriegsgespann. ה Er weihte mich ein in seine tiefsten Geheimnisse, schmückte mich mit dreifacher Krone; ich opferte Turteltauben ihm; da rief er: „Schön sind deine Wangen im Gesetze!“ ו Eine Goldesmenge hat er mir preis gegeben; er

אָהַב· תּוֹרֵי זָהָב: וְזָכַר בְּרִית סָבוֹ· וּמְפַלֶּשֶׁת עַם הֱסִבּוֹ·
וְנֹכַח סִין סִבְּבוֹ· עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בִּמְסִבּוֹ: זְכוּת עֲקוּד מוֹר·
אָץ רַחֲמִים לִכְמוֹר· זִלְעֵף בְּשַׂר חֲמוֹר· צְרוֹר הַמֹּר:
זִכְרוֹן מִשְׁלֵי־אֵפֶר· חַק בְּגִינָם בַּסֵּפֶר· זָרִים תֵּת כֹּפֶר·
אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר: חָבַשׁ מַחַץ טְרִיָּתִי· כִּסָּה עָרוֹם עֶרְיָתִי·
חִבְּבַנִי כְּשָׁע גַּעְיָתִי· הִנָּךְ יָפָה רַעְיָתִי: חִבֵּל עֹל רוֹדִי·

נגף

בבזת הים. ברית סבו, הברית של אותו הזקן אברהם, וכמו שאמרו רז"ל, ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא (שמות י"ג י"ז), קרובה השבועה שנשבע אברהם אבינו לאבימלך מלך פלשתים אם תשקור לי ולניני ולנכדי, ועדין נכדו קיים, לכן ויסב אלהים את העם וגו', וזהו ומפלשת עם הסבו. ז זכות וכו', בזכותו של יצחק שנעקד על הר המוריה משל הקן כי נכמרו רחמיו. זלעף, שרף, ל' רוח זלעפות (תהלי' י"א). בשר חמור, מצרים אשר בשר חמורים בשרם (יחזקאל כ"ג כ'). צרור המור, כנוי להקב"ה, או ירמוז ליצחק שנצרר על הר המורי' וכמו שמתורגם שאי קרא בשיר השירים, וטעם המאמר זלעף בשר חמור בזכות צרור המור, ויהי' כפל הענין במלות שונות. זכרון וכו', [מלב"כ איוב י"ג י"ב], בזכותם של אבות שהמשילו את עצמם לעפר ואפר בגינם חק הקב"ה בספר הנביאים לתת זרים כופר תחת ישראל, כדכתיב נתתי כפרך מצרים (ישעי' מ"ג ג'). אשכול הכופר, כנוי להקב"ה, איש שהכל שלו, כדאי' בשבת דף פ"ח ובילקוט. ח· חבש מחץ טריתי, רפא מכה טרי' שלי (ישעי' א' ו'). כסה וכו', כדכתיב ואכסה ערותך (יחזקאל ט"ז ח'). עול רודי,

---

stürzte zu Boden die Frevler und schmückte die Söhne seines Lieblings (Abraham) mit goldnem Geschmeide! ו Er dachte den Bund des Altvaters*), führte sein Volk um das Land der Philister herum, ließ es Sin gegenüber im Kreise lagern, in des Zirkels Mitte er **selbst**, der König! ז Eingedenk der Unschuld des mächtigen Dulders auf Moria (Isaac), entbrannte seine Zärtlichkeit; die Unkeuschen (Ägypter) wurden aufgerieben, jenes Gebundenen halber auf Morias Gebirge. ז Eingedenk der Demuth meiner Urväter, hat er es in's Buch aufgezeichnet, Barbaren an meiner Stelle preis zu geben, er, der אשכול הכופר**)! ח Er selbst hat meine Wunden verbunden, meine Blößen bedeckt! Liebreich wendete er sich bei meinem Flehen und sprach: »Schön bist Du, meine Getreue!« ח Er zerbrach das Joch, so mir meine Treiber aufgelegt, er bändigte die Räu=

---

*) Abraham hatte ein Bündniß mit dem Könige der Philister geschlossen; daher mußten die Israeliten diesen Umweg machen. Siehe im Comment.

**) Ein Beiname des Allgerechten. (Allbesitzender.)

נָגַף שׁוֹלְלֵי רְדִידִי· חִדַּשְׁתִּי שִׁיר לִידִידִי· הִנְּךָ יָפֶה דוֹדִי: טָהוֹר פֵּעֲנַח רָזִים· חֲכָמַי מִדּוֹת מַפְרִיזִים· טַעֲמֵי תוֹרוֹת חוֹרְזִים· קוֹרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים: טוֹב עֵרָה מְנֻצֶּלֶת· עֶגְלָה גּוֹי מְפַצֶּלֶת· טְלָאָיו סָךְ כִּבְחוּצֶלֶת· אֲנִי חֲבַצֶּלֶת: יִשְּׁרַנִי מֵעִקּוּשׁ זְהִיהִים· חֲשָׂכַנִי מִבּוּל שׁוֹחֲחִים· יִקְּרַנִי בְּגֵיא צְחִיחִים· כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים: יוֹשְׁבֵי נוֹף כְּנָעַר· חַיַּת קָנֶה יִגְעַר· יְחַלְּצֵנִי מִמְּכַרְסֵם מִיַּעַר·

עולו של רודה אותי, לשון לא תרדה בו בפרך (ויקרא כ"ה). רדידי, לעיפי. ט. טהור, הקב"ה. פענח רזים, גלה סודות אל חכמים שלי המפריזין ומרחיבין מדות ע"י גדרים וסיגים ועיין בפי' רש"י במס' ב"מ דף ס"ע ב'. חכמי, כ"כ בב' כ"י. חורזי', מסדרים. קורות בתינו ארזים, אלו הסופרים כדאיתא ב"ר עליו במדרש. טוב ערה מנוצלת, טוב זה הקב"ה. ערה, הריק, כמו וקיר ערה מגן (ישעי' כ"ב ו'), כפי' רש"י, ונקרא מצרים מנוצלת ע"ש וינצלו את מצרים (שמות י"ב ל"ו). עגלה, תאר למצרים, כדכתיב עגלה יפה פיה מצרים (ירמיה מ"ו כ'), והיא היתה מפצלת גוי, ל' ויפצל בהן פצלות (בראשית ל' ל"ז). טלאיו, בניו היה הקב"ה מסכך כבחוצלת, והוא כשוי והפיפה עשוי' מיריעות מחוברים בגמי, כדאיתא במסכת סוכה דף כ' ב'. י זהיהים, ויש גורסים זחיחים, ושניהם ל' גאות וגסות הרוח, עיין בערוך ערך זהה וזחח, ומצרים נקראו כן, כדכתיב אזכיר רהב (תהלי' פ"ז) וכתיב כמעשה ארץ מצרים לא תעשו (ויקרא י"ח ג'), וזה טעם ישרני מעקש זהיהים. חשכני, הש', לשון מניעה. מבול שוחחים, מהמשתחוים לבול עץ (ישעיה מ"ד י"ט). יקרני, הוקירני וכבדני במדבר ארץ צחיחה, או יהיה גיא צחיחה ארץ מצרים כפי' רש"י על אך סוררים שכנו צחיחה (תהלים ס"ח ז'). כנער, ל' השחתה, דוגמת הנני גוער לכם את הזרע (מלאכי ב'), וטעמו כאשר נער יושבי נוף כן יגער כדכתיב גער חית קנה (תהלי' ס"ח), עיין שם רש"י. יחלצני, יוציאני· ממכרסם מיער (תהלים פ'), שאני בתוכו

der meines Schmuckes, ich sang ihm ein noch nie gehörtes Lied: „Schön bist Du, mein Lieber!“ ט Der Allerheiligste, er offenbarte Geheimnisse meinen Weisen, den Sittenverbesserern; sie ordneten geschmackvoll die Gesetze, sie, die Zedern von meines Hauses Gebälke. ט Der Allgütige, er hat עגלה *), das mich so sehr gequält, rein ausgeleert, seine frommen Lämmer aber nahm er unter den Schutz seiner Teppiche auf — reizend war da mein Anblick, gleich dem einer Narzisse. י Er hat mich herausgeleitet aus den Irrwegen der Übermüthigen (Ägypten), hielt mich ab von schändlichem Götzendienst, würdigte mich in dürrem Lande, wie eine Rose unter Dornen. י Er hat die Bewohner Nof's verscheucht, ebenso wird er das Gezücht im Schilfe ver-

*) Ein Beiname Ägyptens. (Jerem. 46, 20.)

כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיָּעַר: כְּגִבּוֹר מִתְרוֹנֵן מִיָּיִן· יָקִין וְהֵרִיק
יַיִן· כֹּהֲנֵי לְנַסֵּךְ יַיִן· הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן: כַּפּוֹת
מְשִׁיחֲכֶם בּוֹשְׁשׁוֹת· הֶרְפּוּנִי טוּחֵי עֲשָׁשׁוֹת· כְּלַפִּיד אֵשׁ
בַּחֲשָׁשׁוֹת· סַמְּכוּנִי בָּאֲשִׁישׁוֹת: לִי יִשְׁקוֹד לְדָרְשִׁי·
מִכַּף מְשַׁדְּדִי וְחֹרְשִׁי· לְהַרְבִּיצֵנִי בִּנְוֵה מִדְרָשִׁי· שְׂמֹאלוֹ
תַּחַת לְרֹאשִׁי: לִסְבּוֹל עֹל גָּלוּתְכֶם· בְּלִי לִדְחוֹק גְּאֻלַּתְכֶם·
לְהָחִישׁ יֶשַׁע בְּעִתְּכֶם· הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם: מֵרִים רֹאשִׁי

כתפות. כ כגבור וכו', עש"ה ויקץ כישן ה' כגבור מתרונן מיין (תהלי' ע"ח ס"ה). בית היין, בית נסוך היין הוא בית ה'. טוחי עששות, טוחי עינים הרפוני לאמר, כפות רגלי משיחכם בוששו ומתאחרות, והדריכה בוערות בלבי כלפיד אש הבוער כחששות הוא הקש הדק (ישעיה ה' כ"ד), לכן אני צריך סמיכה באשישות, ויותר נראה שתבת באשישות הוא מגזרת אש לדעת הפייטן, דוגמ' והתאוששו (ישעי' מ"ו ח') לדעת הרד"ק בשרשים, וטעמו שהם סומכין אותי באש מתלקחת כזאת, ועד"ז תרגמתי. ל ישקוד, ימהר. לדרשי, לפקדני ולהוציאני מכף משדדי וחורשי, ל' יחרוש וישדד אדמתו (ישעיה כ"ח כ"ד) וכתיב בש"ך, וטעמו כטעם על גבי חרשו חורשים (תהלים קכ"ט). להרביצני בנוה מדרשי, כדכתיב שם ארביצנה בנוה טוב (יחזקאל ל"ד י"ד), ונוה מדרשי היא ציון עיר דרושה כדכתיב ולך יקרא דרושה (ישעי' ס"ב י"ב). לסבול וכו' בלי לדחוק וכו', מבואר ע"פ מאמרם בכתובות דף קי"א, ג' שבועות הללו למה, א' שלא יעלו ישראל בחומה (ביד חזקה), וא' שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו בעכו"ם, וא' שהשביע הקב"ה את העכו"ם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ור"י וכו', ור' זירא מבעי ליה לכדרבי לוי דאמר, ו' שבועות הללו למה, ג' הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ, שלא ידחקו את הקץ (פירש"י שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, ויש גורסים שלא ירחקו את הקץ, וע"פ הגירסא הזאת ייסד הפייטן בזולת דאתמול, מהר לשלש בכפלים וכו', ועל שתי הגירסות רמז בזולת דאתמול באמרו שם אות ר' דחוק דחוק אתכם, השבעתי אתכם) ושלא יגלו הסוד לעכו"ם (פירש"י אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד טעמי התורה, וכנגד שלא ידחקו

---

scheuchen; כ er wird mich herausziehen aus dem durchwühlten Walde, wie einen Apfelbaum aus wildem Gehölze. כ »Euer Erlöser geht sehr langsam!« — so höhnen die Blödsichtigen mich; ihre Worte sind mir wie Flamme dem Stroh, verzehrende Unterhaltung! ל Bald wird er mich besuchen, entreißen mich der Gewalt meiner Beuger; er wird mich lagern in jene erwünschte Flur, und seine Linke wird stützen mein Haupt. ל »Duldet das Joch eures Drangsals«, so sprach mein Lieber, »erzwingt eure Erlösung nicht, um den Zeitpunkt des Heils gewaltsam zu beschleunigen, ich beschwöre euch!« מ Er, mein Ruhm und meine

וּכְבוֹדִי׃ לֶקַח טוֹב הִזְבִּידִי׃ מַלְאָכָיו צָו לְדַדִּי׃ קוֹל דּוֹדִי:
מִגֵּר בְּאַף מַעֲצִיבִי׃ נִחֲלַנִי חֶמְדַּת צְבִי׃ מְדַמֶּה לְעֹפֶר נְצִיבִי׃
דּוֹמֶה דוֹדִי לִצְבִי: נִעֵר מֵצַר לִי׃ עָנָנִי בַּצַּר לִי׃ בָּנַי
חֲסוּ בְּצִלִּי׃ עָנָה דוֹדִי וְאָמַר לִי: נְגִידִים לִי דִבֵּר׃ שִׁבְעָה
קוֹלוֹת כִּמְדַבֵּר׃ נִטְפֵי־מוֹר הֶעֱבַר׃ כִּי הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר:
סָבַת שַׁוְעִי וַיֶּרֶץ: שָׁלַח גּוֹדְרֵי פֶרֶץ׃ סֹנִים חִבֵּל בְּמֶרֶץ׃

יסד הפייטן לסבול בלי לדחוק ולהחיש את הישועה. מ לקח טוב, התורה. מלאכיו צו לדדי, ע"פ מאמרם שבת דף פ"ח, אמר ר"י ב"ל בכל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה החזירו ישראל לאחוריהן י"ב מילין והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר מלאכי צבאות ידודון (תהלים ס"ח) א"ת ידודון אלא ידדון (פי' רש"י מדדין, מסייעין אותם להתקרב מעט מעט שהיו חלשין, כאשה המדדה את בנה בתחלת הלוכו). מגר, השפיל. חמדת צבי, א"י. צבִיי, הקב"ה שהוא צביה ואלוף שלי היה מדמה עצמו לעופר ולצבי לדלג על ההרים, משר תורה להר סיני. נ נער וכו', דכתיב וינער ה' את מצרים (שמות י"ד כ"ז). נגידים, דברים נגידים, עפ"ה שמעו כי נגידים אדבר (משלי ח' ו'), ואמרו במסכ' שבת דף פ"ח, למה נמשלו ד"ת לנגיד, לומר לך וכו'. שבעה קולות, כדאי' בילמדנו ובילקוט תהלים כ"ט שבעה קולות במתן תורה, ויהי קולות וברקים, וקול שופר, ויהי קול השופר, והאלהים יעננו בקול, וכל העם רואים את הקולות, ואת קול השופר, ויענו כל העם קול אחד, וכן דוד הוא אומר שבע ביום הללתיך. נטפי מור העבר, רומז למאמרם במס' שבת דף פ"ח ב', כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה הי' נתמלא כל העולם כולו בשמים, והיה הקב"ה מוציא רוח מאוצרותיו והעביר ראשון ראשון דכתיב שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר (שיר ה' י"ג) א"ת שושנים אלא ששונים, ע"כ, ודרש כן מדלא כתיב כשושנים בכ' כחברו כערוגת, ודרש עובר ל' העברה וזה נטפי מור העבר. הסתו, כתרגומו, זמן השעבוד, ואפשר שנקראו ימי הסתו אותן הימים שהיו בהם בלא תורה. ס ויריץ, ל' רצון. גודרי פרץ, משה ואהרן. סונים, מצרים. חבל בחוזק, ל' תחבל וחבל נמרץ

Ehre, er hat mir die besten Gesetze gegeben, er hat seinen Engeln befohlen, mich hinzuführen zur Stimme meines Geliebten. מ Sein Grimm stürzte meine Quäler, seine Gewogenheit räumte mir das beste Land ein, mein Fürst glich dem hüpfenden jungen Hirsche, einem Rehe war mein Lieber gleich. נ Meine Beleidiger hat er in die Tiefe versenkt, mich erhört in meiner Noth. „Meine Kinder“, sprach er, „schütze ich unter meinem Obdach!“ so antwortet mein Lieber mir. נ Er unterhielt mich mit vortrefflichen Reden — sieben Stimmen erschollen darein — die Myrrhen dufteten abwechselnde Gerüche, denn der Winter war vorüber. ס Er vernahm mein Flehen und willfahrte mir, sandte tüchtige Männer, des Frevels Ausbruch einzuhalten; die סוינים *) wurden gänzlich

*) סוינים, Ägypten.

הַנִּצָּנִים נִרְאוּ בָאָרֶץ: סוּגָה עוֹעוּ מוֹגֶיהָ. מוֹף כַּדּוֹנַג לְמוֹגְגֶהָ. סֹעֲרָה מֵאֲנָחָה לְהָפִיגָהּ. הַתְּאֵנָה חָנְטָה פַגֶּיהָ: עַזִּים שָׁת כַּסֶּלַע. רָאשֵׁי תַנִּינִים לְקַלַּע. עֲלוֹת פְּדוּיָה לְצֶלַע. יוֹנָתִי בְּחַגְוֵי הַסֶּלַע: עִזּוּז הִדְרִיךְ בִּנְעָלִים. יְפִי פַעֲמֵי נְעָלִים. עָרַף קָמַי בַּשְׁעָלִים. אֶחֱזוּ־לָנוּ

(מיכה ב' י'). הנצנים נראו בארץ, מרמז למשה ואהרן כפי' רש"י והמתרגם. סוגה, ישראל המכונה סוגה בשושנים (שיר ז' ג') כפי' רש"י. עועו, כ"כ בכ"י והוא פעל עבר לשון טרדה וערוך מן רוח עועי' (ישעי' י"ט י"ד). מוגיה, ל' הנעה ועלעול [ל' יגון הוא] מן ומשיך ביד מוגיך (ישעי' נ"א כ"ג). מוף, מצרים. למוגגה, ל' משיסה מן ותמוגגני תושיה (איוב ל' כ"ב) [עש"ה ולבב מצרים ימס, שם]. סוערה, כנוי לישראל עניה סוערה (ישעי' נ"ד). להפיגה, ל' הוצאה, מן ויפג לבו (בראשית מ"ה כ"ו), ושעור המאמר, ישראל הי' מעועו מוגים שלה, ומוף נעשה כדונג להיות נמס לפני אותן שהיה ממוגג וממסס מלפנים [שעור המאמר הב"ה עועו מוגי הסוגה (ישראל), והמס לבב מצרים כדונג, כמ"ש כדונג נמסו תלים צ"ז] ועני' סוערה הוצאת מאנחה בעבור שהתאנה חנטה פגיה, וכמו שפי' רש"י כשרים שבכם חנטו והנצו לפני מעשים טובים, או טעמו כמו שתרגמו המתרגם כנשתא דישראל דמתילו לבכורי תאנין פתחת פומה ואמרת שירה על ימא דסוף. ע עזים, מים עזים שת כסלע, והמאמר מיוסד ע"ה אתה פוררת בעוז ים שברת ראשי תנינים על המים (תהלים ע"ד י"ג) ואמרו במכילתא והובא בילקוט בסוף חבקוק, עשרה נסים נעשו לאבותינו על הים, נקרעו המים ונעשו כמין כפה, נחלק לשנים, נעשה יבשה, נעשה כמין טיט, נעשה פרורין שנא' אתה פוררת בעוז ים, נעשה סלעים שנאמר שברת ראשי תנינים על המים, נעשה גזרים, נעשה ערמות, נעשה כמין נד, יצאו להם מים מתוקין מתוך מים מלוחים, קפא הים משני חלקים ונעשה כמין בולוס של זכוכית (חתיכות רחבות של זכוכית שעושין לחלונות והוא בלשון הנזכר במס' שבת דף קכ"ד ב'). עלות פדוי' לצלע, שיעלו ישראל אל צד השני של ים. צלע, הוא צד כל דבר. יונתי בחגוי הסלע, בים שנעשה כסלע, כמדובר, ויתכן שיבואר גם זה ע"ד שבארתיו ביוצר דאתמול. עזוז, הקב"ה שהוא עזוז וגבור. יופי וכו', כנוי לישראל עש"ה מה יפו פעמיך בנעלים (שיר ז' ב'). ערף, ל' וערפתו (שמות י"ג י"ג). קמי, מתקוממי. בשעלים, בשעלי הים. אחזו לנו שועלים, מבואר ביוצר דאתמול.

---

zerstört, eben als die weiße Blüthe im Lande sich zeigte. ס Betäubt standen sie da, Israels Bedrücker, Mof zerfloß wie Wachs; die Bedrängten (Israel) wurden befreit, eben als der Feigenbaum seine Feiglein getrieben. ע Meeresfluthen hat er in Felsen verwandelt, zerschmetterte daran der Krokodille Schädel; das errettete Volk bestieg die Küste — mein Täubchen in der Felsenritze. — ע Der Mächtige führte es trocknen Fußes durch, in schöner Schuhe Tritte; ergriff beim Nacken den Feind und tauchte ihn

שְׁעָלִים: פָּץ לִי מַחֲשִׁילַי· מַה־דּוֹדֵךְ מִשֶּׁלִּי· פּוֹצִי מֵרֶפֶשׁ וּמִדְּלִי· דּוֹדִי לִי: פִּלַּלְתִּי לְנוֹרָא וְאָיוֹם· רְאוֹת כָּמוּס יוֹם· פְּקַח־קוֹחַ אֲסִירֶיךָ לְפִדְיוֹם· עַד שֶׁיָּפוּחַ הַיּוֹם: צָעֲקְתִּי לַצּוּר מִמַּכְאֵבִי· מָתַי חִתּוּל מַכְאוֹבִי· צְפוֹת כְּאָבְדַן מְרַכְּבִי· עַל מִשְׁכָּבִי: צַחֲנָתִי הָתֵם נָא· שׁוּר מֵרֹאשׁ אֲמָנָה· צִיּוֹן קִרְיָה נֶאֱמָנָה· אָקוּמָה נָּא: קִוִּיתִי לְמַשְׁפִּיל וּמֵרִים· לְחַפְּשִׁי כְּאָז מֵחֲמוֹרִים· קוֹבֶלֶת מֵאֲרָיוֹת וּנְמֵרִים·

פ פץ, דבר, ל' פוצה פה (ישעי' י' י"ד). מחשילי, מעיק ומוכר לי, ל' מהדק ותשל (דניאל ב' מ'), ע"ש רש"י; וטעם המאמר אויבי מקנטר אותי לאמר מה דודך מדוד, ואני משיבו דודי הוא הפוצה אותי מרפש ומדלי. פוצי, ל' הצלה כמו פצני והצילני (תהלי' קמ"ד), ורפש ודלי הוא רפש וטיט ל' מיא דדלו ועכירי (שבת דף ק"ה א'), ובי' מדלי בחירק בב' כ"י. ראות כמוס יום, לראות היום הכמוס עמו דכתיב הלא הוא כמוס עמדי (דברי' ל"ב ל"ד). פקחקות וכו', עש"ה ולאסירים פקחקוח (ישעי' ס"א א') וענינו פתוח המאסר. עד שיפוח היום, טרם שיתחמם היום יום הדין דכתיב הנה יום בא בוער כתנור (מלאכי ג' י"ט) וכן אמרו בילקוט. צ חתול, לשון חבישה ורפואה, כמו לשום חתול לחבשה (יחזקאל ל' כ"א). צפות, לראות. מורכבי, מורכב על צוארי, כענין הרכבת אנוש לראשנו (תהלי' ס"ו י"ב). על משכבי, בלילה, במחשך הגלות. צחנתי, זוהמתי, כלומר קלוני, ל' ועלה באשו ותעל צחנתו (יואל ב' כ'), והוא כענין סחי ומאוס תשימנו בקרב העמים (איכה ג'). שור מראש אמנה, הסתכל מראשית האמונה שהאמנתי בך, כפירש"י שיר ד' ח'. ק לחפשי כאז מחמורי', כמו שחפשני אז ממצרי' הנמשלי' לחמורי' להיותם שטופי זמה, כן יחפשני בהיותי קובלת מאריות ונמרים והם בבל ויון החי' הראשונה והשלישי' שבמראה דניאל (ז', ד' ו'). מאוני השומרי', פירש"י נבוכדנאצר מלך בבל וחיילותיו.

---

unter. Hier wurden sie gefangen, die schlauen Füchse. פ Meine Unterdrücker sprechen mir Hohn: »Was ist dir dein Geliebter mehr als der Unsere?« — »Er hat mich aus Koth und Sumpf errettet! dies ist mein Lieber mir — פ Ihn bete ich an, den Furchtbaren!« O, laß ihn erscheinen, den Vergeltungstag, löse die Fesseln Deiner Gebundenen, befreie sie, bevor jener allverzehrende Tag erglüht! צ Zu meinem Schöpfer schreie ich: »Ach, wann werden meine Leiden ein Ende nehmen? wann werden meine Beleidiger aufhören, mich zu beunruhigen auf meiner Lagerstätte? צ Ende mein Übel! erwäge meine Treue von jeher — Zion, Burg der Treue! — O, laß mich hinauf wallen!« ק Zu ihm hoffe ich, er ist es, der erniedrigt und wieder erhöht! Er hat mich einst der Gewalt der Unkeuschen (Ägypter) entrissen,

מְצָאוּנִי הַשֹּׁמְרִים: קַרְנוֹת עֶשֶׂר שִׁבַּרְתִּי· לְאֻמִּים
תַּחְתֵּךְ הִדְבַּרְתִּי· קוֹלוֹ שְׁמַעְנִי וְהִגְבַּרְתִּי· כִּמְעַט שֶׁעָבַרְתִּי:
רוֹמַמְתִּי קֶרֶן נְגִידְכֶם· יֶשַׁע אָשִׁית מַדֵּיכֶם· רוֹגְנִים מִלְּגַלּוֹת
סוֹדְכֶם· הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם: רַבָּתִי אָשִׂים בְּעוּלָה· מִכָּל־
עֲלָמוֹת לְעַלָּה· רְצוּיָה כְּרֵיחַ עוֹלָה· מִי זֹאת עוֹלָה:
שָׁרֵת בְּבֵית אוּלָמוֹ· אִפְּדַנִי שְׁבוּץ יַהֲלוֹמוֹ· שְׁתִיָּה מִכְּלַל

קרנות עשר שברתי, מאמר האל ית', ומרמז אל חיה הרביעית שהזכיר דניאל וקרנין עשר לה, ואיתא באגדת שמואל (א' ב') וירם קרן משיחו, אותן עשר קרנות שנגדען צדיקו של עולם שנא' וכל קרני רשעי' אגדע תרוממנה קרנות צדיק (תהלי' ע"ה), אימתי הקב"ה מחזירן, כשירומם קרנו של משיח שנאמר וירם קרן משיחו, ועיין במדרש תהלים בלישנא אחרינא, וזהו שסמך אחריו רוממתי קרן נגידכ' וכו'. לאומי' תחתך הדברתי, תהלי' מ"ז ד'. והוגברתי, ונתחזקתי והתנחמתי. ר רוממתי וכו', כנגד שברתי דלעיל; ונגיד הוא המשיח כמבואר. מדיכם, לשון מדו בד (ויקרא ו' ג'), והוא כענין כי הלבישני בגדי ישע (ישעי' ס"א י'). רוגנים מלגלות סודכם השבעתי אתכם, ו' שבועות השביע הקב"ה את ישראל וא' מהן שלא יגלו הסוד לעכו"ם, כמ"ש לעיל אות ל' מטעם רז"ל. ורוגנים, ל' ורוגנים ילמדו לקח (ישעיה כ"ט כ"ד) והם חברי תועי רוח. רבתי, ירושלים שהיתה רבתי עם. אשים בעולה, כדכתיב ולך יקרא חפצי בה ולארצך בעולה (ישעיה ס"ב ד'), וכנגד חפצי בה אמר רצוי' וכו', שתהי רצוי' כריח עולה עד שיתהוממו הרואים לאמר מי זאת עולה, ואמר מכל עלמות לעלה כנגד עד ישים את ירושלים תהלה בארץ (שם), ועלמות תאר לאומות ולקריות. ש שרת וכו', לשרת בבית אולמו אפדני וכו', וענין האולם ידוע מבנין שלמה (מ"א ז'). אפדני, חגר אותי באפוד מבוצן בנופך ויהלום. שתיה, ל' יסוד כמו כי השתות יהרסון (תהלים י"א), ועיין בשרשים לרד"ק שרש שות. מכלל עולמו,

---

er wird mich abermals dem Rachen der Löwen und Tiger entreißen! Ja, sie haben mich getroffen, die mir nachstellten! ק „Ich zerbreche das Zehnhorn *), unterwerfe Nationen dir!“ (Diese göttliche Stimme vernahm ich und war getrost, sonst wäre ich schon längst nicht mehr!) ר Eures Fürsten Horn hebe ich hoch, bekleide euch mit Heil; nur entdeckt den Plaudernden euer Geheimniß nicht, ich beschwöre euch! ר Ich werde sie wieder bemannen, die sonst so volkreiche Stadt (Jerusalem), werde sie erhöhen zur Zierde aller Städte, ich werde mein Wohlgefallen an ihr haben, wie an dem angenehmen Duft der Brandopfer. „Wer ist diese“, wird man fragen, „die so hoch hervorragt?“ ש Tüchtig zu seinem Tempeldienste, hat er mich umgürtet mit dem mit Edelgesteinen besetzten Brustschild. Die Grundfeste des

*) Siehe im Commentar und in Daniel Cap. 4. Vers 6.

עוֹלָמוֹ· הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה: שׁוֹאֲגֵי בְּקוֹל עָרֵב· יִחוּד בֹּקֶר וָעֶרֶב· שִׁנּוּן שְׁחוֹרוֹת כָּעוֹרֵב· כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב: תַּלְפִּיּוֹת דְּבִיר הֵיכָלוֹ· כָּבוֹד אוֹמֵר כֻּלּוֹ· תּוֹעֲפוֹת רְאֵם הִכְלִילוֹ· אַפִּרְיוֹן עָשָׂה לוֹ: ת׳ תַּחֲנָתוֹ אִוָּה וְכִסֵּף· לוֹ הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף· תָּאָיו רִצֵּף בְּכֶסֶף· עַמּוּדָיו עָשָׂה כֶסֶף:

כמו מציון מכלל יופי (תהלים נ' ב'). הנה מטתו שלשלמה, פי' רש"י אוהל מועד והארון שהיו נושאים במדבר, ומצאנו במקרא שיקרא בית קדשי הקדשים בשם מטה, דכתיב בחדר המטות (מ"ב י"א ב'), ע"ש פי' רש"י, ואמרו בילקוט למה נמשל ב"ה למטה, אלא וכו', וטעם האומר הנה מטתו שלשלמה הוא שהיא מכלל עולמו כלומר יסודו וקיומו של עולם והוא כענין שאמר הפייטן אתיו פסק לו מלאת כני ערסקלו ביואל דאתמול, ושלמה רומז למלך שהשלום שלו כמו שאמרו רז"ל. שואגי וכו', שם במקדש שואגים בקול ערב, ורומז למשוררים, ומיחדים שמו בוקר וערב, ושם משננים הבחורים ההלכות, ונקראים הבחורות שחרות בעבור שחרות השער וכן אמר שלמה כי הילדות והשחרות הבל (קהלת י"א י'). כלם אחוזי חרב, מתרגמינן כולהון אחדין בפתגמי אורייתא דמתילין לחרבא. ת. תלפיות, הוא נוי שהכל מסתכלין בו כפי' רש"י שיר ג' ד' וכן פירשוהו במדרש, ואמר שדביר היכלו הוא תלפיות, ונקרא הבית החיצון היכל, והפנימי נקרא דביר כדכתיב ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתן שם את ארון ברית ה' (מ"א ו' י"ט). תעף ראם, ל' כתועפות ראם לו (במדבר כ"ג כ"ב) ענין גובה וחוזק. הכלילו, ל' כללו יפיך (יחזקאל כ"ז ד'). אפריון, בנין נכבד לדעת ראב"ע, ולדעת רש"י חופת כתר לכבוד, והמתרגם תרגמו היכל קודשא. תחנתו וכו', אל מקום תחנתו הוא בית ה' היה מתאוה וכוסף. לו, למקום תחנתו היה הזהב והכסף כי כל צפוי הבית וכל כליו עשה זהב וכסף כמבואר במקרא במלכים (א' ז'). תאיו, חדריו כמבואר ביואל דאתמול. רצף, ל' רצפת בהט ושש (אסתר א' ו'), שעניינו ענין הנחת אבנים בקרקע. בכסף, נחמוד כמו שכיות החמדה (ישעי' ב' ט"ז), שטעמו רצפות חמודות, כמו שפרש"י.

Weltalls war das Ruhebett von Salomo *); ש dort wurde mit lieblicher Stimme angebetet sein einiges, ewiges Wesen, früh und spät; dort genossen die schon schwarzlockigen Knaben gesetzlichen Unterricht, und alle waren mit Schwertern ausgerüstet. ת Reizend schön war der Cor **) seines Tempels! dort sprach Alles Majestät! Eines Einhorns hochstrebende Gewalt hatte das Prachtgebäude, das er sich erbauet. ת Er hat es zu seiner Residenz erkoren, fand sein Vergnügen daran, verzierte es reich mit Gold und Silber, das Belege der Zimmer — entzückend, die Säulen — von massivem Silber!

---

*) Unter Ruhebett wird hier der Tempel, unter Salomo der Allmächtige, als der König des Friedens, verstanden.

**) Der allerheiligste Ort im Tempel.

קהל וחזן.	חזן.
מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ מְכֻלָּל :	צְאֶינָה וּרְאֶינָה ·
שׁוּבָה מְחַלֶּקֶת שָׁלָל :	הִנָּךְ יָפָה ·
לַחְתֹּךְ פְּרָט וּכְלָל :	שִׁנַּיִךְ ·
מְשׁוֹרֶרֶת לוֹ מְהֻלָּל :	כְּחוּט הַשָּׁנִי ·
בְּרוּם אָשְׁיוֹתָיו מְתֻלָּל :	כְּמִגְדַּל דָּוִיד ·

שְׁנֵי שָׁדַיִךְ, יְכִילוּ מְלֹא כָל־הֶחָלָל· עַד שֶׁיָּפוּחַ, רֵיחַ נִדְבָּכִין מְגֻלָּל· כֻּלָּךְ, בָּרָה כְּנוֹצְצִים כְּעֵין קָלָל· אִתִּי,

יפתי

צאינה וראינה וכו', גם הפיוט הזה מיוסד ע"ד חברו של אתמול, ואחר כל פסוק מפסוקי שה"ש חתום אות משמו משלם בירבי קלונימוס חזק· מלך ביפיו מוכלל, עה"כ מציון מכלל יופי אלהים הופיע (תהלי' נ' ב'), וכתיב כי מציון תצא תורה; [עה"כ מלך ביפיו תחזינה עיניך, ישעי' ל"ג] הנך יפה וכו', גם זה המאמר רומז לקבלת התורה והוא מיוסד ע"ה ונות בית תחלק שלל (תהלי' ס"ח י"ג), המדבר בקבלת התורה, כמו שאמרו רז"ל, ואמר שובה כנגד נות בית, ומחלקת שלל כנגד תחלק שלל, וטעם שובה כטעם בשובה ונחת תושעון (ישעי' ל' ט"ו), שענינו השקט ומנוחה. שניך לחתך וכו', כדאיתא במדרש, שניך אלו ת"ח כשם שאין כחו של אדם אלא בשניו כך אין כחן של ישראל אלא בת"ח. פרט וכלל, ממדות התורה. כחוט השני, שהוא נעים אף נאוה כן משוררת וכו', וכן אמרו במדרש כחוט השני שפתותיך זו השירה. אשיותיו, יסודותיו, ל' נפלו אשיותיה (ירמיה נ' ט"ו) והא' בק"מ. מהלל, הר גבוה ותלול (יחזקאל י"ז כ"ב). שני שדיך, רומז לשני בדי ארון שאמרם שכינתו ביניהן וזהו יכילו מלא כל החלל, ורצונו [הקב"ה שהוא מלא] כל חללו של עולם, והיה זה [והמפ' פי' הכל על העתיד] עד שיפוח וכו', כלומר כל עוד שהיה מפיח ריח הקטרת מבית ה' שהיה בנוי נדבכין די אבן גלל ככתוב בעזרא ו' ד'. כלך ברה, כ"כ בב' כ"י ונכון הוא, והמדפיסים החליפוהו בתיבת יפה בהשגם לישנא דקרא עדיך, ולא שמו לבם על ראשי תבותיו והרסו שם המחבר, וטעם המאמר את

צאינה »Gehet hin und sehet!«	Den König in seiner Schönheit gekrönt.
»Du bist schön!«	Die du in Ruhe Beute austheilst.
»Deine Zähne!«	Das Einzelne wie das Allgemeine auszusprechen.
»Wie Charmoisinfaden!«	Feurig, ist ihm dein Rühmen.
»Wie Davids Thurm!«	Durch hohe Grundmauern erhoben.

שני שדיך »Dein Brüstepaar« nehmen Den auf, der den Weltraum ausfüllt. »Wenn erst wehet« der Geruch aus den Marmorwänden. »Du bist ganz« lauter, gleich dem wie blankes Kupfer Funkelnden. »Mit mir,« meine Schöne, wirst du

יָפְתִי קְשׁוּרַיִךְ לְהִתְכַּלֵּל · לְבַבְתִּנִי · וְאֵרַשְׁתִּיךְ נוֹגְשַׂיִךְ יִתְעוֹלֵל · מַה־יָּפוּ · מַעְגְּלוֹתַיִךְ וְאָרְחֵךְ סוֹלֵל · נֹפֶת · חִכֵּךְ וְזֶבֶד קְדֻשָּׁה לִכְלָל · ה׳ לְרוֹמֵם לְגָדוֹל וּמְהֻלָּל · הַמֵּאִיר גַּיְא וְחָלָל:

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים · וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: מָה־רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְיָ כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז · הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם · בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ · אֲדוֹן

כנסת ישראל כלה ברה ונקיה כמלאכי השרת, שנאמר עליהם ונוצצים כעין נחשת קלל (יחזקאל א׳ ז׳), ורומז למה דאיתא בפרקי ר״א פ׳ מ״א כל אותו הדור זכו להיות כמלאכי השרת, לא ראו קרי וכו׳, וכולם היו מנוקים ממום. קשוריך להתכלל, ל׳ כלה קשוריה (ירמיה ב׳ ל״ב) ותקשרים ככלה (ישעי׳ מ״ט י״ח), וטעמו, את כנסת ישראל יפתי אתי יתכלל קשוריך, כלומר אתקשר עמך כחתן את כלתו; וכבר כתבתי בפתיחת יוצר דאתמול כי המשיל כ״י לכלה והמקום לדודה, והקשור הזה היה ביום מתן תורה, וזהו שסמך אחריו לבבתני וארשתיך וכו׳; וארשתיך לשון אירוסין, והוא עפ״ה וארשתיך לי (הושע ב׳ כ״א). נוגשיך יתעולל, [לשון נופל על לה״כ ישעי׳ ג׳ י״ב], כל אחד מן נוגשיך יהיה לבוז ולקלון, [ובמחזורים שלפני ובמפ׳ להתעולל,] לשון כי התעללת בי (במדבר כ״ב). יתעולל, ל׳ נתפעל הוא, לכן פתוח הל׳ ונקמץ בהפסק והוא לקוח מן להתעולל עלילות (תהלים קמ״א), שהוא בלר״י, לפי שהוא ל׳ התפעל. מה יפו מעגלותיך, כשתעלה לירושלים ואורחך נסלל ע״י תקון המסלה, כדכתיב והיתה מסלה לשאר עמו (ישעיה י״א). נופת חכך זבד, כ״כ בכ״י ונכון הוא, והספרים הגורסי׳ נופת תטופנה חכך לא שמו על לב כי לא יתכן להתחבר תטופנה עם חכך שזה ל׳ זכר יחיד וזה ל׳ נקבות רבות, וטעם המאמר נופת חכך כלומר דבש של חכך והיינו מתק לשונך הוא לכל זבד וחלק קדושה לרומם לגדול ומהולל וכו׳; וראיתי בתנחומא, ר״א אומר נופת זה הדבש של צופים, יש דבש שהוא נקרא נופת צופים והוא מעולה מכל דבש שבעולם עכ״ל; ובמחזור גדול עם הדרת קודש בפי׳ נשמת כל ובקרב קדושים התקדש כתוב בשם רוקח ז״ל, י״ב פעמים ק׳ ק׳ ק׳ בכל יום שחרית בישיבה בתפלה בעמידה ובא לציון במנחה, לכך י״ב תבות בפסוק נופת תטופנה, ונדרש במדרש חזית על קדושה, לכך יסד רבינו משלם באפיק רנן, נפת חכך זבד קדושה לכלל, י״ב פעמים אומר קדוש י״ב שבטים קדש י״ב קדשים טקיפין כ״ה ג׳ בימין וכו׳, ע״ש באורך. [גיא וחלל, לארץ ולדרים עליה בחלל העולם].

---

wieder bräutlich verbunden. »Du hast mein Herz gewonnen,« ich verlobe dich mir an, deinen Bedrückern zum Trotz. »Wie schön sind« deine Wege, dein Fußsteig gebahnt! »Süßigkeit« entfleußt deinem Gaumen, die dir beschiedene Heiligung zur Krönung, zur Erhebung des größten Ruhmwürdigen, der die Erde beleuchtet in ihrem ganzen Umfange.

עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה· הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי חַמָּה· טוֹב יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ· מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ· פִּנּוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי· תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ: תִּתְבָּרַךְ יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְעַל־מְאוֹרֵי־אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶּלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ: יוֹצֵר מְשָׁרְתִים· וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם· וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים וְכֻלָּם עֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנֵהֶם וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים:

אֶת־שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה· וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ: בְּשָׂפָה בְרוּרָה וּבִנְעִימָה· קְדֻשָּׁה כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים· וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה:

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת· מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אופן· מיוסד על דקך א"ב·

גַּן נָעוּל, אִוָּה שׁוֹכֵן תַּרְשִׁישִׁים· שְׁלָחַיִךְ,

גן נעול וכו', שעורו הקב"ה שהוא שוכן בין המלאכים שגויתם כתרשיש, כדכתיב בדניאל י' ו', הוא אוה ישראל המכונים גן נעול לפי שהיו גדורים מן ערוה כגן נעול ובזכות זה נגאלו, כדאית' במדרש חזית דף י"ח ע"ד, שלחיך וכו', מבואר באופן דאתמול, ויתכן שירמז למשה ולאהרן שלוחי השם ית' והם כמלאכי אלהים שנקראים עירין וקדישין בדניאל ד' י"ד, וכדאיתא בבראשית רבה פ' ס"ב, והנה מלאכי אלהים

גן נעול »Verschlossener Garten«, an dir fand Lust, der unter Tharschischim (Engeln) thront. »Deine Pflänzlinge« sind ihm

בָּחַר כְּעִירִין וְקַדִּישִׁין. נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם, גִּמֵּר
תִּמְרוֹתֶיךָ לְהַעֲשִׁין: מַעְיָן, דָּלוּחַ גָּעַל וְהֶאְשִׁים:
עוּרִי, הַמְחַצֶּבֶת רַהַב לְגָזִים. בָּאתִי, וְהוּשַׁת
לִי דֶרֶךְ בְּעַזִּים. אֲנִי יְשֵׁנָה, זָךְ הִנּוּנִי בַּחֲרוּזִים.
פָּשַׁטְתִּי, חֲלִיתִי בְּכַרְעֵי לִתְרָזִים: דּוֹדִי טִכְּסָנִי
תַּבְנִית מֶרְכָּבוֹ. קַמְתִּי, יִחַדְתִּיו כַּחֲצוּבֵי

זה משה ואהרן וכו'. נרד וכרכום גמר וכו', הקטיר נרד וכרכום להעלות העשן בגובה כתמר, ורומז למתן תורה כי בכל דבור שיצא מפיו נתמלא כל העולם כלו בשמים, כמו שפרשתי לעיל ביוצר אות ב' אצל נטפי מור העבר. גמר, ל' הקטרה, בלשון ארמי ותלמוד, ואמר תמרותיך להעשין, עפ"ה ותמרות עשן (יואל ג' ג'), והוא כענין עמוד העשן, וכן מצאנו בדברי רז"ל על העשן, משתעלה תמרתו. מעין דלות, מעין נרפש ועכור ל' ותדלח מים ברגליך (יחזקאל ל"ב ב') ורומז בו לנימוסי מצרים עע"ז, שהם מעין נרפש, הפך תורת ה' שהיא מקור מים חיים. עורי המחצבת וכו', המאמר הזה מיוסד על הכתוב בישעי' (נ"א ט'), עורי עורי לבשי עוז זרוע ה' הלא את היא המחצבת רהב השמה מעמקי ים דרך לעבור גאולים, ושעור המאמר, עורי (זרוע ה') המחצבת ים לגוזים כשבאתי והושת לי דרך במים עזים! רהב, שר של ים רהב שמו. [לגוזים, תרגום לעבור למגז, המפ'.] אני ישנה וכו', בילקוט (שיר ה' ב'), אני ישנה, במצרים, שבאותו לילה הקב"ה שלח עליהם שינה ערבה וכו'. זך, הקב"ה. הנוני בחרוזים, היה מנאה ומיפה אותי בתכשיטים, כדכתיב וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאילום, (שמות י"ב ל"ו). פשטתי וכו', אח"כ פשטתי תכשיטי בכרעי לפסל עץ תרזים, מן תרזה (ישעי' מ"ד י"ד). חליתי, ל' חלי כתם (משלי כ"ה י"ב), וארז"ל במס' ע"א מדפלחו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחו להו בכל ע"ז וכו'. דודי טכסני וכו', מבואר ע"פ הא דאי' בשיר רבה על הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה, אמרה כנ"י הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין זה סיני ושם ראיתי מיכאל ודגלו גבריאל ודגלו וראו עיני טקסים (תרגומו של דגל טקס) של מעלה ואהבתי אותם, באותה שעה אמר הקב"ה הואיל ורצונם של בני לחנות בדגלים יחנו בדגלים הה"ד איש על דגלו באותות. יחדתי, הייתי מיחד אותו

---

erwählt wie die Wachsamen und Heiligen (dieselben). »Narde und Safran«, empfahl er dir zur Wohlgeruchsräucherung. »Eine Quelle«, die unsauber ist, verwarf als sündhaft er. »Erwache« (Arm Gottes!) das große Meer zu spalten den eilig Entlassenen. »Ich bin gekommen«, mir ist eine Bahn in dem mächtigen Gewässer gemacht worden. »Ich schlafe«, er, der Edle, hatte mir Kleinodienschmuck bereitet. »Ich habe ausgezogen«, ich ward des Schmuckes entledigt, zufolge meiner abgöttischen Vergehung. »Mein Lieber« ordnete mein Lager nach dem Bilde seines Thronwagens. »Ich stand auf«, erkannte seine Einheit an, wie die

שלהבוי· פתחתי, כבודו חמק מלבא· מצאני, לוחמי פצעני בנוו: השבעתי, מחלתי לדודי לחוות· מה־דודך, נמו אלתי קשבות· דודי, סלסולו ברבי רבבות· ראשו, עטור רכובו בערבות: עיניו כיונים, פונות בכל־חביונים· לחיו כערוגת, צומחות בשם רגונים· ידיו, קשוטות מקבלות הגיונים· שוקיו רמו להדוך גאונים: ח׳ חכו ממתקים, שעשוע

דוגמת מלאכים שלוחי אש שלהבת, כדכתיב משרתיו אש לוהט, ואח"כ פתחתי לבני לע"ז ואז כבודו נסתר מלבוא ומצאוני לוחמי והיינו חיל נבוכדנאצר ופצעוני בבית המקדש שלו, וכדאית' בשיר רבה מצאוני השומרים בשעה שצרו על ירושלים כל מי שבורח היו מכין אותו ומפצעין ראשו וכו'. השבעתי, לא"ה, שיגידו ויחוו לדודי מחלתי שאני סובל בשביל אהבתו, [וזהו מש"ה עצמו מה תגידו לו שחולת אהבה אני,] וא"ה המשיבות אותי ושבועתי כמו אלי, מה דודך שאתה נהרג ונצלב על ידו, ואני משיבה, דודי וכו', ועטה סלסולו שבחו. ברבי רבבות, של מלאכים כדכתיב בדניאל ז' י'. בכל חביונים, בכל מסתרים, ככתוב בזכרי' ד' י'. לחייו, דברות הר סיני. רגיון, ל' חמוד בוא, ורומז למאמרם ז"ל (שבת דף פ"ח ב'), כל דבור שיצא מפי הקב"ה בו' נתמלא כל העולם בשמים. ידיו קשוטות, כ"כ בכל כ"י וכן נכון דאל"כ יחסר הק' מא"ב. הגיונים, הגיון לב. להדוך גאונים, [בדפוס ויניציא צר אחל הא, כמ"ש בתלים קמ"ג, וכן מוכיח החרוז,] לרמוס הגאים, ל' והדוך רשעי' תחתם (איוב מ' י"ב). חכו ממתקים, ע"י חקים ומצוות שהלב מתעשע בהם, וכדאי' עליו במדרש ובפי' רש"י ז"ל אדם אומר לחברו אם לא תחבל בעצמך אתה מקבל שכר,

---

aus Flammen Gehauenen (Engel). »Ich that auf«, (gab mir eine Blöße), seine Herrlichkeit zog sich zurück. »Es fanden mich« meine Widersacher, verwundeten in seiner Wohnung mich. »Ich beschwöre« euch, mein Dulden um meines Geliebten willen zu bezeugen. »Was ist denn dein Geliebter?« entgegnen sie meinem Schwur. »Mein Geliebter«, wird unter myriadenfachen Myriaden hochgefeiert. »Sein Haupt«, gekrönt auf seinem Throne ערבות. »Seine Augen, gleich Täubchen«, — dringen in alles Verborgene. »Seine Kinnbacken, gleich einem Beete«, mit den kostbarsten Gewürzen besäet. »Seine Hände«, bereit andächtiges Gebet zu empfangen. »Seine Beine erhoben«, die Hochmüthigen nieder zu treten. »Sein Gaumen — Süßigkeiten«, angenehm unterhaltende Auslegung und Satzungen. »Wo ist er hingegangen«,

מדרש והקים: קו"ה אנה הלך, שרעיתו מדקים
ושוחקים· דודי, תפוצותי יכנס ממרחקים·
אני, תפארתו אשנן כלוהטים המתלהקים:

והחיות ישוררו וכרבים יפארו ושרפים ירנו ואראלים
יברכו פני כל־חיה ואופן וכרוב לעמת שרפים לעמתם
משבחים ואומרים: ברוך כבוד־יי ממקומו:

לאל ברוך נעימות יתנו· למלך אל חי וקים זמירות
יאמרו ותשבחות ישמיעו· כי הוא לבדו פועל גבורות
עשה חדשות בעל מלחמות זורע צדקות מצמיח ישועות
בורא רפואות נורא תהלות אדון הנפלאות המחדש
בטובו בכל־יום תמיד מעשה בראשית: כאמור
לעשה אורים גדלים כי לעולם חסדו: אור חדש על־
ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו· ברוך אתה יי
יוצר המאורות:

אהבה רבה אהבתנו יי אלהינו· חמלה גדולה ויתרה
חמלת עלינו: אבינו מלכנו· בעבור אבותינו שבטחו בך·
ותלמדם חקי חיים· כן תחננו ותלמדנו: אבינו אב הרחמן·
המרחם רחם עלינו· ותן בלבנו להבין ולהשכיל· לשמע·
ללמד וללמד· לשמר ולעשות ולקים· את־כל־דברי

יש חיך ממתק טוב, וכו'. אנה הלך וכו', הורי' הלומות לבלול, אנה הלך דודך מסוף סובל במדקי' ושוחקים רעיתו, וכנ"י משיבה, דודי וכו', ואז אני אשנן תפארתו כהבורת משרתיו אש לוהט. המתלהקים, ל' להקת נביאים (ש"א י"ט כ').

---

und überläßt seine Geliebte der Zerrüttung und Zerknirschung? „Mein Geliebter“, wird meine Zerstreuten aus der weitesten Ferne versammeln. „Ich“ spreche seinen Preis laut aus, wie der Flammenden (Engel) Chöre.

תַּלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְדַבֵּק
לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ
וְלֹא נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא
בָּטָחְנוּ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע
כַּנְפוֹת הָאָרֶץ וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל
יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וְלָשׁוֹן. וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ
הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

יחיד אומר אל מלך נאמן.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלֹהֵינוּ יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ
בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ
וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת
בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:
וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ
וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב

בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ
לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם
אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה
אַף־יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר
וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה
מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם:
וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ
לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־
בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ
בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת
לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־
כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף
פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם
אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם
אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים

לֵאלֹהִים: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: יש לצרף אלהיכם לאמת.

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה· עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

עַל הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ· מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה: לְמַעַן שְׁמֶךָ מַהֵר לְגָאֳלֵנוּ כִּגְאֻלַּת אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: אֱמֶת מֵעוֹלָם שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

הפיוט הזה הוא ויכוח בין הקב"ה שהוא הדוד לכנ"י רעיתו, והוא מיוסד על סדר א"ב בראשי חרוזיו הראשונים, וראשי החרוזים השניים משלם בירבי קלונימוס חזק, והחרוז השלישי הוא מפסוקי שיר השירים, אבל לא הלך על הסדר להתחיל בעת השניים בפיוט הקודם כי אם דלג על הפסוקים שבין אני לדודי ובין לא ידעתי נפשי שמתני, ובדרכו דרך רבינו שמעון בר יצחק בפיוטו לשבת חול המועד, ולא כן עשה הפייטן ליום ראשון אבל הוא עשה חרוזיו על כל פסוקי שיר עד תמם:

אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי· מוֹעֵד מִפֶּרֶךְ הִדְרַרְתָּנִי·
לֹא יָדַעְתִּי נַפְשִׁי שָׂמַתְנִי:

א אודך כי עניתני, פסוק הוא בתהלים קי"ח כ"א, ותיבת עניתני מבנין הקל לכן הוא לשון מענה לא ל' ענוי. מועד, לעת מועד. מפרך, מעבודת פרך ממצרים. הדררתני, הוצאתני להפשי להיות דרור. לא ידעתי וכו', מבואר ע"פ מה שדרשו עליו בשיר רבה, כשהיו ישראל במצרים משועבדין בטיט ולבנים היו מאוסין בעיני

א Ich danke Dir, denn Du hast mich erhört; Du hast mich zur bestimmten Zeit plötzlich vom Sclaven zum Freien erhoben, daß ich

בְּחַרְתַּנִי סֶגֶל לְהָעֲמִית · שַׁפֵּר נַחֲלָתְךָ עוֹלָמִית ·
שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוּלַמִּית׃

גְּאַלְתִּיךְ מִלַּחַץ מְעִימַיִךְ · לָחוֹג חַגֵּי מְנְעִימַיִךְ ·
מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ׃

דִּמְיוֹן מַשְׂכִּילַיִךְ יָזְהָר · מַרְאֵיהֶן כְּרָקִיעַ מְנֻהָר ·
שָׁרְרֵךְ אַגַּן הַסַּהַר׃

הִצְמַתִּי כָּל־מַעֲבִידַיִךְ · בְּהִתְלוֹנְנִי בֵּין בַּדַּיִךְ ·
שְׁנֵי שָׁדַיִךְ׃

מצרים, וכשנעשו בני חורין ונגאלו ונעשו סגנים על כל באי עולם היו או"ה תמהים ואומרים אתמול הייתם עבדים בטיט ולבנים והיום נעשיתם בני חורין וסגנים, והיו ישראל משיבים כשם שאתם תמהים עלינו כך אנו תמהים על עצמנו וקראו על עצמן לא ידעתי נפשי שמתני, עכ"ל. ב סגל להעמית, לעם סגולה. נחלתך, ישראל, כדכתיב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (דברי' ל"ב ט'). שולמית, אתר לישראל גם לירושלים על דעת המתרגם הארמי דוגמת מלך שלם (בראשית י"ד י"ח), שת"א מלכא דירושלם כדכתי' ויהי בשלם סכו (תהלי' ע"ו ג'), ושעור המאמר אתה בחרתנו לעם סגולתך ולנחלתך לכן שפר נחלתך לאמור אלי שובי שובי ישראל, או שובי שובי אל ירושלים לדעת הארמי. ג גאלתיך וכו' לאגוד נדחי וכו', מתשובת האל ית'. מה יפו פעמיך, בעלותך לרגל כפי' רש"י וכדאיתא בסוכה דף מ"ט. ד דמיון משכיליך וכו', מיוסד ע"פ, והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע (דניאל י"ב ג'), ואמרו עליו בסנהדרין דף נ"ב, והמשכילים יזהירו, זה דיין שדן דין אמת וכו', ושעורו דמותם וצלמם של משכיליך היינו ת"ח יוזהר ומראיהן יהי כרקיע מונהר כלומר כזהר הרקיע, ושררך היינו ראש הישיבה יזהר כאגן הסהר, וכן תרגמו הארמי וריש מתיבתך כאגנא דסהרא וכו'. אגן הסהר, הוא עגול הלבנה, ולדעת רש"י שררך רומז לסנהדרין וכן איתא בהגהות ובמס' סנהדרין דף ל"ז א' בשינוי מעט. ה הצמתי, ל' כריתה (תהלים ע"ג כ"ז). בין בדיך, בין שני בדי ארון שהיו בולטין ונראין כמין שני דדי אשה כדאיתא במסכת

---

selbst mich nicht darein zu finden wußte! ב Du hast mich erwählt, Dein eignes Volk zu seyn; o, pflege Dein ewiges Eigenthum! sprich: „Kehre heim, Sulamith*)! ג Ich habe dich befreit „vom Druck deiner Feinde, habe dich hinauf geführt, deine lieblichen „Feste zu feiern — wie schön waren da deine Tritte! ד Noch „werden sie hell glänzen, deine Weisen, scheinen wie der erleuchtete Himmel, deine Sanhedrin wie der volle Mond! ה Deine „Bedrücker hatte ich vertilgt, als ich noch dort residirte zwischen „den beiden heiligen Stangen, deinen zwei hervorragenden Schön=

*) Sulamith, Israel.

וְכַחְתִּי צָרַיִךְ לְעָשָׁן · יִדַּעְתִּיךְ לְאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן ·
צַוָּארֵךְ כְּמִגְדַּל הַשֵּׁן:

זָעַכְתִּי קָמַיִךְ לְהֵאָמֵל · רִצַּצְתִּים כְּקָנֶה קָמֵל ·
רֹאשֵׁךְ עָלַיִךְ כַּכַּרְמֶל:

חֶשֶׁר לַחְמִי הִטְעַמְתְּ · כְּשֹׂבַע שְׂמָחוֹת הִנְעַמְתְּ ·
מַה־יָּפִית וּמַה־נָּעַמְתְּ:

טְווּי יְרִיעוֹת רִקַּמְתֵּךְ · יְדִידוּת שְׁכֶן הֲקָמָתֵךְ ·
זֹאת קוֹמָתֵךְ:

יומא דף כ"ד א'. ו וכחתי, ייסרתי ל' יום צרה ותוכחה (ישעיה ל"ז ג'). לעשן, לכלותם בעשן כענין ואויבי ה' כיקר כרים כלו (תהלים ל"ז כ'). ידעתיך וכו', אבל אותך הכרתי ובחרתי להיות נושא אפוד וחושן; [לפי' זה ראוי להיות מבנין הקל כמ"ש במחזורים שלפני, אבל המפ' פי' ידעתיך הורת אפוד]. צוארך וכו', ירמוז לדוכן שהכהנים נושאי אפוד וחושן עולים לשם כמו שבארתי בזולת דאתמול אות כ'. ז זעכתי, גזרתי, מן ימי נזעכו (איוב י"ז א'). להאמל, להכרית ולקלקל, נגזר מן אמולה לבתך (יחזקאל י"ו ל'). כקנה קמל, כקנה יבש ונקמל. עיין פי' רש"י ישעי' י"ט ו'; וכל המאמר מיוסד על מפלת האויבים והרמת ישראל בצאתם ממצרים, וזה ראשך עליך וכו', רצונו לומר האויבים הכנעתי אבל אותך הרימותי והולכתיך בקומה זקופה כדכתיב ואשבור מוטת עולכם ואולך אתכם קוממיו' (ויקר' כ"ו י"ג), ונשיאו' הראש הוא הפך ההכנע' כמבואר בזולת דאתמול אות צ'. ח חשר לחמי, לחמי זקוק ונקי, ל' חשרת מים (ש"ב כ"ב י"ב), וכמו שפרשוהו בב"ר פרשה י"ג, ורומז אל המן שאכלו ישראל שהי' נקי ומזוקק ונבלע באיברי'. בשובע שמחות הנעמת, עפ"ה שובע שמחות את פניך נעימות (תהלי' ט"ז י"א) וכדכתיב ובקר וראיתם את כבוד ה' (שמות י"ו ז') שהיו רואין כבוד אור פניו כמו שפירש"י מטעם רז"ל. ט טווי, ל' טוו ומטוה (שמות ל"ה כ"ה). ידידות שכן, ידידות משכן, כדכתיב מה ידידות משכנותיך (תהלי' פ"ד ב'), וטעם המאמר מטוה יריעו' העזים שרקמת לידידו' המשכן אשר הקמת זאת הית' עדות לקומתך שנמחל שנמחל לך עון העגל, כמו שפרש"י ריש פקודי על משכן העדות, וכראי' עליו במדרש

„heiten! ו Ich bestrafte deine Feinde, ließ sie wie Rauch ver„gehen, dich aber rüstete ich mit Mantel und Brustschild *) aus; „siehe dort, deinen hochhalsigen Stand **) wie einen Thurm von „Elfenbein! ז Deine Widersacher habe ich zu Grunde gerichtet, „sie schwanden dahin wie ein verwelkter Halm; du aber, du „trugst dein Haupt hoch wie Charmel. ח Ich gab dir meine „reinste Speise ***) zu kosten, du genossest den seligen Wonne„genuß. Wie schön, wie lieblich, warest du! ט Teppiche, von „deiner Geschicklichkeit gesponnen und künstlich gewirkt, hast du „meiner lieblichen Wohnung geweiht, die du errichtetest — sie

*) Heilige Kleider der Priester. **) Ein hoher Stand, worauf die Priester bei Verrichtung ihres Dienstes standen. ***) Das Manna.

יַחַד רֵיחֵךְ תִּמֵּר· קֹדֶשׁ קָדָשִׁים לְתַמֵּר·
אָמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְתָמָר:

כְּנַסְתִּיךְ לְהָהָר הַטּוֹב· לְרַחֵשׁ דָּבָר טוֹב·
וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב:

לֶאֱגוֹד נִדָּחַי וּלְוַעֲדִי· וְלִרְאוֹת בְּקִרְיַת מוֹעֲדִי·
אֲנִי לְדוֹדִי:

רבות ובילקוט; והמפרש אשר לפני פרש, זאת קומתך שזכית להקים המשכן על היית עומד בקומה זקופה ולא השתחוית לצלם נבוכדנאצר וכו', ואין לפי' הזה טעם, כי מה לעולי מצרים עם בני הגולה. י יחד ריחך וכו', ריחך כלו יחד קדש קדשים הוא והיינו ריח הקטרת וריח האיברים יחד היה מתמר ועולה לפני במשכן לריח ניחוח לזאת אמרתי אעלה בתמר, אעלה בקרבך בתמרות עשן שלך, כלומר אשכין שכינתי בקרבך. תומר ולתמר, שניהם לשון תמרות עשן, כמבואר לעיל באופן גן נעול. כ כנסתיך וכו', אח"כ כנסתי אותך לירושלים המכונה ההר הטוב כמו שפירש"י (דברי' ג' כ"ה). לרחוש דבר טוב, להגות בתורה, כדכתיב רחש לבי דבר טוב (תהלי' מ"ה ב') וחכך בעסק התורה מתוק כיין הטוב, וענין המאמר כענין ויתן להם ארצות גוים בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו (תהלי' ק"ה), ויותר מסתבר כי ההר הטוב רומז להר סיני ואמר כנסתיך על שנתקבצו שם בלב אחד כאיש אחד, כמו שפי' רש"י על ויחן שם ישראל (שמות י"ט ב'); או ירמוז על כפיית הר כגיגית שקבלו רז"ל. וחכך כיין הטוב, בנעשה ונשמע. ל לאגוד וכו'. עכשו חוזרת כנ"י לאמר, אחרי כל הטובות שגמל דודי אלי אני מייחל לדודי שישוב לאגוד נדחי באגודה אחת ולאסוף אותי עד שאוכל לראות בקרית מועדי היא ירושלים [ישעי' ל"ג כ']. לאגוד, ל' ויתקבצו בני בנימין ויהיו לאגודה אחת (ש"ב ב' כ"ה). אני לדודי, מייחל לו, כדפרישית, ודוגמתו אמרו בשיר רבה, אין השוקתן של ישראל אלא לאביהם שבשמים דכתיב אני לדודי; ועיין ביפה תאר בב"ר פ' כ' סי' י"ו, ויתכן לפרש אני לדודי, אני לבדי לדודי ולא

„war ein Zeuge deiner Aufrechthaltung —. י Dort stieg mir „eine angenehme Rauchsäule auf, deine heiligen Gaben, und ich „beschloß, in dieser aufsteigenden Säule zu erscheinen. כ Ich „habe dich vereint bei jenem vortrefflichen Berge und gab dir die „beste Lehre; dein Gaumen *) war süß wie köstlicher Wein.“ ל Ja, er wird meine Verstoßenen wieder aufnehmen! Ich werde sie wiedersehen, die Stadt meiner Stiftung! Meine Zuversicht

---

*) Unter Gaumen wird die Sprache verstanden. S. im Commentar.

מָעוֹן נֶחֱרַשׁ כַּשָּׂדֶה· נָאוֹר מִזִּיוְךָ תְּחַדֶּה·

לְכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה:

נָא שְׁאַג מִמְּרוֹמִים· יֵרְדוּ לָטֶבַח רְאֵמִים·

נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים:

סוּרָה בְּאוֹרְךָ תַּזְרִיחַ· מִנְחָתָהּ כְּקֶדֶם תָּרִיחַ·

הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ:

עֲלוֹז בְּשִׂמְחַת אַרְמוֹנְךָ· וְלָדוּץ בְּיוֹם חֲתוּנְךָ·

מִי יִתֶּנְךָ:

אומה אחרת לזולת בעלתי בו שיגוד כדתי וכו'. מ מעון וכו', זה ציון דכתיב ציון שדה תחרש (ירמיה כ"ו י"ח). נאור, תאר לאל ית' בתהלים ע"ו ה'. מזיוך תחדה, מזיו אור פניך תשמח המעון הנזכר, ל' תחדהו בשמחה את פניך (תהלי' כ"א ז'). נצא השדה, נצא מן הגלות אל ציון שנחרש כשדה. נ ראמים [, מלה"כ ישעי' ל"ד ו' ז'], תאר לפריצים. נשכימה לכרמים, פירש"י אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, וכן איתא במדרש חזית; וטעם המאמר שאג ממרומי' שירדו לוחצינו לטבח ואז נעבדך השכם והערב. ס סורה, תאר לכנ"י בגלות, בישעיה מ"ט כ"א. הדודאים וכו', הצדיקים והפושעים שניהם נותנים ריח טוב, כן פירש"י, וכן איתא במדרש חזית ע"ש. ע מי יתנך, מוסב על עלוז ולדוץ כלומר מי יתנך שתשוב לעלות בשמחה ירושלים ולשמוח ביום חתונך אתנו, כדכתיב וגלתי בירושלים וששתי בעמי (ישעיה ס"ה י"ט)

---

ist er, mein Geliebter! מ Erfreue sie wieder, o Allleuchtender! Erfreue mit Deinen erquickenden Strahlen jene sonst so herrliche Wohnung (Zion), jetzt öde wie Ackerfeld! Komme, mein Lieber, wir wollen es besuchen, das verwüstete Feld! נ O, ertheile von Deiner Höhe herab den Spruch, ertheile ihn, daß sie umkommen, die Wüthriche; dann wollen wir Deine Weinberge*) fleißig besuchen! ס Bestrahle sie wieder, die Verachtete (Gemeinde Israel), mit Deinem Lichte! Möchte doch der Duft ihrer Speiseopfer Dir wieder ein angenehmer Geruch seyn wie vormals! Die דוראים**) alle riechen wohl! ע O, führe es heran, das Freudenfest Deines neuen Tempelbaues! Laß ihn kommen, den wonnevollen Tag Deiner Wiedervermählung***)! Ach, wer giebt

*) Ein Bild der öffentlichen Stiftungen zur Gottesverehrung.

**) דודאים sind nach der Meinung einiger Gelehrten eine Art wohlriechender Blumen. Die Einzelnen unterscheiden sich von einander in Ansehung ihres Geruchs in mehr und weniger, die ganze Art aber hat einen angenehmen Geruch und wird daher zum Bilde der Gemeinde Israel gebraucht.

***) Siehe die Einleitung zum Morgengebet von gestern.

פְּרָזוֹת מוֹשַׁב צְבָאֶךָ· סַבֵּב כְּחָזוֹ נְבִיאֶךָ·
אֶנְהָגְךָ אֲבִיאֲךָ:
צִפְצוּף נֹעַם בְּדָרְשִׁי· חֲמוּדִים מִפָּז בְּפָרְשִׁי·
שְׂמֹאלוֹ תַּחַת רֹאשִׁי:
קֵץ אַהַב נִדְבַתְכֶם· וְמַנּוֹ מִלְּעוֹרֵר מְתֵיכֶם·
הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם:
רְצוּצַת זָרִים וּרְעוּלָה· קוֹמְמִיּוּת הוֹלֶכֶת וּמִתְעַלָּה·
מִי זֹאת עֹלָה:

וכתיב גם ס"ב ה' ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך. פ פרזות וכו', שעורו, אנהגך אביאך לסבב פרזות מושב צבאך כחזו נביאך, והיינו נבואת זכריה (ב' ח') אשר חזה, פרזות תשב ירושלים מרוב אדם ובהמה בתוכה ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. צבאך, ישראל. אנהגך, מן העליונים לתחתונים, כן איתא במדרש חזית והוא מתיישב על ל' הפייטן. צפצוף נעם, אמרי נועם של תורה, כלומר כשאהגה באמרי נועם החמודים מפז רב אז שמאלו תחת ראשי להיות למשען לי. ק קץ וכו', הקץ הנאהב לרות נדבתכם וכו', והיא מתשובת האל ית'. מתיכם, כ"כ בנ"י המ' בהו"א, והוא לשון ויהי מתיו מספר (דברים ל"ג ו') שענינו: ״ ״ אנשים, וטעם המאמר, השבעתי אתכם שלא יעוררו אנשיכם את זמן הקץ הנאהב, ויסודו על הכתוב השבעתי אתכם מה תעירו ומה תעוררו את האהבה (שיר ח' ד') ועל מאמר רז"ל שהשבעתי לעיל ביוצר אות ל' שלא ידחקו את הקץ. ר רצוצה וכו', גם זאת מתשובת האל ית', וטעמו כנ"י שהיתה עד עכשו רצוצה מן זרים והיתה רעולה תהא הולכת קוממיו' עד שיתמהו עליה לאמר מי זאת עולה, רעולה, שכורת יין התרעלה

Dich mir wieder! פ Ich führte Dich, ich brachte Dich hin an jenen offenen Wohnort Deines Heeres, daß ihn Deine Herrlichkeit umgebe nach jener Verheißung Deines Propheten *). צ Meine immerwährende Unterhaltung dort soll die Ergründung seiner lieblichen Lehre, die Auslegung seiner schätzbaren Gesetze seyn. Seine Linke unterstützt mein Haupt. ק „Ja, ihr sollt es er= „reichen, das Ziel eurer edelmüthigen Liebe; nur übereilt den „Zeitpunkt nicht, ich beschwöre euch! ר Sie soll wieder auf= „recht gehen, die bisher so tief Gebeugte (Gemeinde Israel), sie „soll wieder emporsteigen, daß Jeder staune: „„Wer ist diese, „die so prächtig aufsteigt?““ Neige, o Geliebter, neige Dein

*) Siehe Sacharias 2, 8.

שְׁעֵה שִׁיר מִכְתָּם· חָשְׂכֵנִי מִזֵּדִים וְאֵיתָם·

שִׂימֵנִי כַחוֹתָם:

ת׳ תֹּקֶף עֹז אֲהָבִים· בַּל־יִשְׁטְפוּן רְהָבִים·

מַיִם רַבִּים:

מַיִם רַבִּים תִּלַּלְתָּ עֲרֵמוֹת· אַדִּיר בִּמְרוֹמוֹת·
תָּשִׁית יָם לַחֲרָמוֹת· וְנָפִיק לְךָ רוֹמֵמוֹת:

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד אַפְסֵי־אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ: כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הָרַגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם־סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל· וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת

(תהלי׳ ס׳). ש שעה וכו׳, חוזרת כנ״י לאמר לדודה שעה אל שיר של מכתם ועצמו מך ותם כמו שפירשו רז״ל מכתם לדוד (תהלי׳ ט״ז א׳) וע״ש פירש״י. חשכני וכו׳, ל׳ גם מזדים חשוך עבדך אל ימשלו בי אז איתם ואמרו עליו במדרש, זדים אלו בזדונות ואיתם אלו תוקפי עברות. שימני כחותם, חתמוני על לבך שלא תשכחני. ת תוקף וכו׳, שעוזו, שאהבה העזה שיש לי לא ישטפון רהבים מים רבים, כלומר האומות (המכונים במים רבים) לא יכריחוני להמיר אהבתך לא ע״י חוזק ואימה ולא ע״י פתוי והסתה, כן פירש״י האי קרא וכן איתא בשיר רבה. מים רבים תללת ערמות, דכתיב נערמו מים (שמות ט״ו ח׳). לחרמות, לגזרים ביום הגאולה, כדכתיב והחרים ה׳ את לשון ים מצרים (ישעיה י״א ט״ו) ואז נחדש לך שירות מעולות ורוממות.

Ohr dem Liede Deiner Frommen und Bedrängten, behüte sie vor Frevel und Verderben und setze sie wie ein Siegel auf Dein Herz! ת Mächtig ist die Liebesgluth, Ströme löschen sie nicht, Ströme starker Fluthen! —

Starke Fluthen thürmtest Du einst und theiltest sie, o Mächtiger in jener Höhe! Du wirst sie uns abermals theilen; dann wollen wir Dir erhabene Danklieder dichten.

לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים
וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים
וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ
הוּא וּמְבוֹרָךְ מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה
רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם:

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יְיָ מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת
עֹשֵׂה פֶלֶא: שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל־שְׂפַת
הַיָּם יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ: יְיָ יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:

צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ
יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל: (גֹּאֲלֵנוּ יְיָ צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל):

שם המחבר משלם. עיין מ"ש בגאולה של אתמול.

בְּרַח דּוֹדִי אֶל־מָכוֹן לְשִׁבְתֶּךָ. וְאִם־עָבַרְנוּ אֶת־בְּרִיתֶךָ.
אָנָּא זְכוֹר אִוּוּי חֻפָּתֶךָ. הָקֵם קֹשֶׁט מִלָּתֶךָ. כּוֹנֵן מְשׂוֹשׂ
קִרְיָתֶךָ. הַעֲלוֹתָהּ עַל־רֹאשׁ שִׂמְחָתֶךָ:

בְּרַח דּוֹדִי אֶל־שָׁלֵם סֻכֶּךָ. וְאִם־תָּעִינוּ מִדַּרְכֶּךָ. אָנָּא
הָצֵץ מֵחֲרַכֶּךָ. וְתוֹשִׁיעַ עַם עָנִי וּמְתֻכָּךְ. חֲמָתְךָ מֵהֶם
לְשַׁכֵּךְ. וּבְאֶבְרָתְךָ סֶלָה לְהִסְתּוֹכֵךְ:

חופתך, ציון, דכתיב אוה למושב לו (תהלי' קל"ב י"ג). הקם קושט מלתך, קיים אמתת דבורך לכונן משוש קריתך, כדכתיב עד יכונן ועד ישים את ירושלים תהל' בארץ (ישעי' ס"ב ז'), וכתיב שם (סה י"ט) וגלתי בירושלי' וששתי בעמי. קושט, אמת.
אל שלם, אל ירושלים, כמבואר לעיל בזולת אות ב'. הצץ מחרכך, הבט מן השמים מציץ מן החרכים (שיר ב' ט'). עם עני ומותכך, עם עני ונדכה, ל' רש ואיש תככים (משלי כ"ט י"ג) לדעת רד"ק, ודוגמתו פרשוהו בויקרא רבה פ' ל"ד. ובאברתך וכו', ל' באברתו יסך לך (תהלים צ"א ד').

ברח דודי Eile, o Geliebter, nach jener erkornen Wohnung! und haben wir auch Deinen Bund verletzt, o, so gedenke Deines hochgeliebten Zeltes! Bestätige Deine untrügliche Verheißung, die Wonne Deiner Residenz wieder zu begründen und sie zur vorzüglichsten Deiner Fröhlichkeiten zu erheben!

Eile, o Geliebter, nach Scholem, dem Orte Deiner Hütte! und sind wir auch auf Irrwege gerathen, o, so schaue durch Deiner Himmel Fenster und bemitleide ein armes und sehr bedrücktes Volk! Besänftige Deinen Grimm, nimm es wieder unter Deiner Flügel Schirm!

בְּרַח דּוֹדִי אֶל לִבְּךָ וְעֵינֶיךָ שָׁם · וְאִם־זָנַחְנוּ טוֹב מִרְשָׁם ·
אָנָּא שְׁמַע שַׁאֲגַת קוֹל צוֹרְרֶיךָ וְרִגְשָׁם · רַוֵּה מִדָּם גּוּשָׁם ·
וַעֲפָרָם מֵחֵלֶב יְדֻשָּׁם · וּפִגְרֵיהֶם יַעֲלֶה בָאְשָׁם:

בְּרַח דּוֹדִי אֶל־מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן · וְאִם־בָּגַדְנוּ בְּבַחֲשׁוֹן ·
אָנָּא סְכוֹת צָקוּן לַחֲשׁוֹן · דָּלוֹתִי מִטְּבוּעַ רִפְשׁוֹן · גְּאַל
נְצוּרֵי כְּאִישׁוֹן · כְּאָז בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן:

בִּגְלַל אָבוֹת תּוֹשִׁיעַ בָּנִים · וְתָבִיא גְאֻלָּה
לִבְנֵי בְנֵיהֶם: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אל לבך ועיניך שם, זה ג"כ כדכתיב והיו עיני ולבי שם כל הימים (מ"א ט' ג'). [זנחנו, לה"כ הושע ח' ג'.] מדושם, ברוב ספרי הדפוס גם בכ"י כ"כ בד', ואולם בדפוס ישן מצאתי מרושם בר' וא"כ טעמו הרשום בכתב אמת. [שאגת, מלה"כ תלים ע"ד ד' כ"ג. ורגשם, מהם ב' א'.] רוה מדם וכו', עפ"ה (ישעי' ל"ד ז') ובעבור החרוז המליץ תיבת ארצם בתבת גושם שהוא קרוב לו במובן, ל' גוש עפר (איוב ז' ה') ואמר ידושם במקום ידושן, בחלוף המ' בנ' ודוגמתו במקרא כידוע לבעלי הלשון. ופגריהם וגו' ככתוב שם (ישעי' ל"ד ג'). באשם, ענינו סרחונם.

מרום מראשון, זה ג"כ, ככתוב מרום מראשון מקום מקדשנו (ירמי' י"ז ב'). סכות, הקשיבה. צקון לחשון, ל' צקון לחש (ישעי' כ"ו י"ו), וענינו שפיכת שיח, דוגמת ולפני ה' ישפוך שיחו (תהלי' ק"ב א'), הרי לך שעל התפלה נופל ל' שפיכה ויציקה. [דלותי, לדלות (להעלות) אותי, עפ"ה, תלים ס"ט, הצילני מטיט ואל אטבעה, ורפשון ל' טיט כמ"ש ישעי' נ"ז כ'.]

Eile, o Geliebter, nach jenem Orte, wohin Dein Herz und Auge sich sehnte *)! und sind wir auch von Deiner guten Vorschrift abgewichen, o, so erwäge das Gebrüll und wilde Toben Deiner Feinde dort! — Tränke ihr Land mit ihrem Blute und ihr Erdreich dünge mit ihrem eignen Fette, daß er weit dufte, der Gestank ihrer Leichname!

Eile, o Geliebter, nach jener von jeher majestätischen Stadt! und haben wir auch treulos gehandelt, o, so vernimm das heimliche Seufzen eines Leidenden aus dem Moder, worein er versenkt worden! Erlöse ein Volk, das Du hochschätzest wie den Apfel im Auge! Erlöse es, wie Du es damals erlös'test am Ersten der Monate!

Der Väter halben hilfst Du den Kindern, bringst Erlösung ihren spätesten Enkeln. Gelobt seyst Du, Ewiger, der Israel erlös'te!

---

*) 1. B. d. Kön. 9, 3.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ· אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא· אֵל עֶלְיוֹן: גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים· וְקוֹנֵה הַכֹּל: וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת· וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם· לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה: מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים· וְרוֹפֵא חוֹלִים· וּמַתִּיר אֲסוּרִים· וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר: מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ· מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה: וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים· אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ· וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת: וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ· וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה· חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן· אֶת־יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה· זְמַן חֵרוּתֵנוּ· מִקְרָא־קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ· יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ· וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ· וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ· וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל: לְפָנֶיךָ· לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם

חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה: זָכְרֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה· וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה· וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים: וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ· וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ· כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ· כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ: קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ· וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ· שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ· וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ: וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ· וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי [אֹהֲבֵי] שְׁמֶךָ· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם· וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ: וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן· וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ· אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר· נוֹדֶה לְּךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ· עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמוֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ· בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת· עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם· הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ· וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ· מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ:

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶּלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת· הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה· בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

בקלת קהלות עולים הכהנים לדוכן וסדלו תמלא בסוף המחזור.

לש״ץ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה· הַכְּתוּבָה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ· הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר: יְבָרֶכְךָ יְיָ וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְיָ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ: בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ· כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד: וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם: וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי נְצוֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע· וּשְׂפָתוֹתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה: וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם· וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ· וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי: וְכֹל הַחוֹשְׁבִים

עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם׃ עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ· עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ׃ לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי׃ יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְיָ צוּרִי וְגוֹאֲלִי׃ עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו· הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ· וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל· וְאִמְרוּ אָמֵן׃

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ׃

ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות·
וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות·

חזרת התפלה לשליח צבור·

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ׃

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה·

מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן׃

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים וּמִלֶּמֶד דַּעַת
מְבִינִים· אֶפְתְּחָה־פִּי בְּשִׁיר וּרְנָנִים·
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים׃

מסור Aus dem Rathe der Gelehrten und Verständigen, belehrt durch der Ausleger Wissenschaft, eröffne ich Reim' und Lieder, zur Huldigung und zum Lobe des Himmelthroners.

מיוסד ע"פ א"ב.

ק' אסירים אשר בכשר שעשעת· בענם שוע
צקונם שעת· גוי ואלהיו יחד הושעת· דלגת
קץ ואתם נושעת: המשכו אחריך במדבר
כבהמה· וצורריהם הממת בשלוש מהומה·
זעמו בעשר מכות באף ובחמה· חנוניך
בפסוח וגנון לרחמה: טרם חמצה חררה
חפזו לצאת בכישור· יצאו לקץ רץ דוד רך:

אסירים, ישראל שהיו אסירים במצרים. בכושר, בחדש שהוא כשר להולכי דרכים זה ניסן, כמו שפי' רש"י על מוציא אסירים בכושרות (תהלי' ס"ח ו') שעשעת, השמחת; [יש עוד פי' הובא בילקט, בכושרות ר' או' וכו' שנהג עמהם בהכשרות ובה"א וכו' (ואעש למען שמי), ולפיהו תרגמתי.] בענם, במצרים. ענם, מבני מצרים כדכתיב ומצרים ילד את לודים ואת ענמים (בראשי' י' י"ג). שוע צקונם, שפיכת תפלתם. שוע, הוא ל' תפלה וצקון ל' שפיכה. גוי ואלהיו יחד הושעת, דכתיב אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו (ש"ב ז' כ"ג) ואמרו עליו בשמו' רבה פ' ט"ו, ר"מ אומר לי ולהם הי' הגאולה כביכול אני נפדיתי עמכם, ועיין מ"ש לקמן בסלוק. דלגת קץ, מנין ק"ץ שנה מארבע מאות לרד"ו. המשכו אחריך, דכתי' בחבלי אדם אמשכם (הושע י"א ד'). במדבר כבהמה, דכתיב וינהגם כעדר במדבר (תהלי' ע"ח נ"ב). [הומשכו כבהמה, מל' ויק"ר פ' כ"ז אחר מעשה דאלכסנדרוס, שאנו נמשכין אחריך כבהמה.] בשלוש מהומה, במהומה המשולשת באופנים, כדאיתא במכילתא והביאו השמעוני בפסוק תהומות יכסימו וז"ל, הרשעים שבהם היו מעורפים כקש, הבינונים כאבן, והפקחים כעופרת, עכ"ל, ולשון מהומה וערוך אחת היא. זועמו, כזעמו. בפסוח וגנון, בחמלה והגנה, גנון והציל פסוח והמליט (ישעי' ל"א ה'). חופזו. ישראל נחפזו מן המצרים, כדכתיב ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם וכו' וישא העם את בצקו טרם יחמץ (שמות י"ב ל"ג). בכישור, בזכות אברהם, וכמאמר ר' אלעזר בן עקיבא על פסוק מוציא אסירים בכושרות (תהלי' ס"ח ו'), והביאו הילקוט. יצאו לקץ רץ, ירמוז אל ק"ץ שנה שדלג על הקן. דוד,

---

אסירים Die Du in der Gefangenschaft großmüthig behandeltest; in Ägypten ihren Erguß im Gebet gut aufnahmest; die Nation deren Hülfe Du als die Deinige betrachtetest; das Ende beschleunigtest, als wäre Dir dabei mit geholfen: eben Die sind Dir, wie dem Vieh vergleichbar, in die Wüste gefolgt; ihre grausamen Gegner suchtest Du mit dreifacher Verwirrung heim; diese hatten auch schon durch heftig gereizten Zorn zehn Plagen aushalten müssen, wovon Deine Günstlinge sorgfältig verschont blieben. Noch war der Brodteig nicht gesäuert, als sie mit Eile abzogen — und zwar in der günstigsten Zeit*) — eben derselben Zeit, als der Gottes-Freund (Abraham) in aller Eile mit einem

*) In der mäßigen Frühlingsluft.

לְתְשׁוּר · ח' כּוֹנַנְתָּ בְּכֵן חַג בַּעֲבוֹתוֹת קְשׁוֹר · לַהֲגוֹת בּוֹ בְּקֵץ עֵרֶךְ עִנְיַן שׁוֹר:

ק' אֲהֵבוּךָ אוֹהֲבֶיךָ אוֹתָם חֲנוֹן · בְּהַר הַלְּבָנוֹן · ח' בְּפָסוֹחַ וְגָנוֹן · בַּעֲדָם תְּגְנוֹן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה רַב לְהוֹשִׁיעַ: מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר · מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה · וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים:

[כפול.]

ק' מָה אִילוּ פְּלָאֵי נִסֶּיךָ · מִתְנוֹסֵס בָּם אֶת־

זה אברהם שנקרא ידיד כמו שאמרו רז"ל (מנחות דף נ"ג ב'), והנה יצא ישראל באותו זמן אשר רץ אברהם לתשור תשורת רך וטוב למלאכים שבאו אליו כדכתיב ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב וכו' ויתן לפניהם (בראשי' י"ח) והוא מעשה בפסח היה כמו שאמרו רז"ל. כונת וכו', לכן לזכר אותו בן בקר של אברהם נוית בכוון לקשור חג (קרבן) בעבותות כדכתיב אסרו חג בעבותים (תהלי' קי"ח), ולהגות בו בקץ, כלומר לעסוק בו בזמן בערך ענין שור, והיינו שקורין בתורה פ' שור או כשב וכו' שבא בו ענין הערכת שור, ודוגמתו בכן זכרון שור אהב וכו' דלקמן בפיוט אז על כל. אוהביך, ישראל האוהבים אותך והנאהבים ממך. בהר הלבנון, בירושלים.

מה אילו, מה חזקו ל' כנגד אין איל (תהלים פ"ח ה'). מתנוסס בם וכו', כ"כ בב' כ"י, [וגי' הספרים נס ומסתבר,] וטעמו, מה חזקו פלאי נסיך שהיית מתנוסס ומרומם בם את ישראל מנוסיך. מתנוסס, ל' הרמה כמו נתת ליראיך נס

---

zarten Rind bewirthete. Demzufolge hast Du mit dieser Zeit eine Festlichkeit verbunden, auch soll zugleich der Abschnitt von der Opferfähigkeit eines Rindes vorgelesen werden.

אהבוך Begünstige sie, die mit Dir in gegenseitiger Liebe stehen; befördere sie zum Berge Libanon hin, und laß ihnen sorgfältigst Schutz und Erbarmen angedeihen.

מה O wie mächtig sind Deine wunderbaren großen Thaten!

מְנַסֶּיךָ· נָאוֹר רַחֲמֶיךָ עַל כָּל־מַעֲשֶׂיךָ· נִפְלָאִים
יִתַּר אֶת־עֲמוּסֶיךָ׃ סוֹף מֶסֶךְ רַעַל לְלוּדִים
מִסַּכְתָּ· שִׂיחַ נוֹאֲקֶיךָ עֵת שָׁם הִסְכַּתָּ· עִבְרִים
בְּאֶבְרָתְךָ סַכֹּתָ· עוֹרִים בְּעֶבְרָתְךָ חָשַׂכְתָּ׃
פָּצְתָה תְּנוּךְ הַטּוּ וְאַל־תֶּחֶטְאוּ· פְּסִילֵי פוֹרְכִים
לְעַמֵּם לְהַטּוּ· ה׳ צֹאן לַפֶּסַח מִשְׁכוּ וְשַׁחֲטוּ·
צַדְּקוּ אוֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ בְּיוֹם אֶחָד בַּל־תִּשְׁחָטוּ׃

להתנוסס (תהלי׳ ס׳ ו׳). מנוסיך, ישראל שנתנסו ועמדו בכמה נסיונות. נאור, תאר לאל ית׳ בתהלי׳ ע״ו ה׳ והוא כענין ונהורא עמיה שרא (דניאל ב׳ כ״ב). נפלאים יתר, כ״כ בב׳ ב״י. [וכ״א ותר ואין חילוק; וכ׳ שהוא ע״ש הפלה הסדיך תלים י״ז אע״פ שכ׳ נה]. והוא פעל נגזר מן יותר, וטעם המאמר אתה נאור שרחמיך על כל מעשיך טוב לעשות נפלאים יותר עם עמוסיך היינו ישראל, עש״ה העמוסים מני בטן (ישעי׳ מ״ו ג׳). סוף מסך רעל, וממסך של מסך כוס התרעלה מסכת ללודים והיינו למצרים דכתיב ומצרים ילד את לודים (בראשי׳ י׳ י״ג). סוף וממסך וממסכת, כלם לשון מזיגה ותערובות הן, כמו מסכה יינה (משלי ט׳ ב׳). שיח נואקיך, תפלת הנועקים לך. הסכת, הקשבת. באברתך סכות, ל׳ באברתו יסך לך (תהלים צ״א ד׳). עורים, מצרים אשר עת מראות עיניהם. בעברתך חשכת, בחמתך חדלת אותם מן העולם. פצת, [ולפניי פצית,] אמרת. תנוך הטו וכו׳, הטו אוזן ואל תחטאו במצותי אשר אנכי מצוה אתכם, והיינו לקחת צאן לפסח ולשחוט את תועבת מצרים לעיניהם, וזהו פסילי פורכים וכו׳, והיינו פסילי מצרים המעבידים אתכם בפרך והלהוטים לעומת אותן הפסילים, מאותן הפסילים משכו ושחטו צאן לפסח ואל תיראו מהם כמו שאמרתם הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו (שמות ח׳ כ״ב), וע״ש פרש״י ז״ל. [תנוך, ש״ר, א״ל הב״ה למשה וכו׳ שיניחו מעשיהם הרעים ולכפור בע״ז הה״ד משכו וכו׳. לעמם, לעומתם, לוהטו, בזאת עברת ה׳, כמ״ש ומצרים מקברים וגו׳ ובאלהיהם עשה ה׳ שפטים, מסעי.] צדקו אותו וכו׳,

wunderbar sollen Deine Erprobten erhoben werden. Lichtvoller! Dein Erbarmen erstreckt sich über all' Deine Werke, laß Deine Pfleglinge Deiner ausnehmenden Güte genießen. Den Ägyptern bereitetest Du den Gifttrank, während Du Deiner Wehklagenden Flehen vernahmest; nahmst die Ebräer in Deines Fittiges Schutz; während Du den blinden Empörern, heftig ergrimmt, ihn entzogst. Uns empfahlst Du unverbrüchlichen Gehorsam, die Grausamen vernichtete, sammt ihren Götzen, Deines Zornes Flamme; entziehet euch der Abgötterei, sprachst Du, und schlachtet ein Überschreitungslamm, lasset gottselige Handlungsweise verhüten, daß ihr nicht, Vater und Sohn, an einem Tage hin-

ק׳ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ לְרַחֲמֵנוּ · מִפְעֲלוֹתֶיךָ לְרוֹמְמֵנוּ ·
ח׳ מְעוֹרֵר רְדוּמֵינוּ · מַרְעִיף מְרוֹמְמֵנוּ :
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים :

[מרובע.]

ק׳ קָמֵי קְהָלָךְ · קִצַּצְתָּ בְּחֵילָךְ · קָפַצְתָּ חֲמֵשׁ מֵאוֹת מַהֲלָךְ · קְנוֹת לְךָ עַם מְיַחֲלָךְ : רִשַּׁפְתָּ צָרִים · רִבּוּעַ מַכּוֹת צוֹרְרִים · רָאָה יִרְאוּ כֵּן

כלומר אע"פ שצויתי לכם לזבוח את תועבת מצרים מ"מ הצדיקו מצות אותו ואת בנו; ובעל המחבר נחלת יעקב, ה"ה הרבני החכם השלם מוהר"ר יעקב נ"ב נר"ו פירש לי אופן קשור שני המאמרים ע"פ מתניתן דחולין דף פ"ג א׳, בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן עי"ט האחרון של חג ועי"ט הראשון של פסח וכו׳, ופרש"י לפי שבזמנים הללו הלוקח בהמה מסתמא שוחטה מיד וכו׳, עוד שם בגמרא ע"ב, רבי אומר יום אחד יום מיוחד ענין כתוב, מכאן אמרו בד׳ פרקים בשנה ופי׳ רש"י ימים מיוחדים יש בשנה דהיינו ד׳ פרקים שאתה מוזהר להכריז אמה מכרתי לשחוט, קרי בי׳ לא תשחיטו לא תגרם לו להשחט בימים הללו, ע"כ; וזהו שאמר כאן לפסח משכו ושחטו שכל אחד יקח פסח לשחוט וכיון שכולם שוחטים ביום אחד לכן הצדקו אותו ואת בנו כלומר שהכריזו והודיעו ללוקחים, אמה או בתה מכרתי היום כדי שלא יבואו לעבור על לאו דאותו ואת בנו, עכ"ל; [אולי י"ל הצדקו מעשיכם לבל תגרמו לי להעיר לב הרשע לשחוט האב והבן, ע"פ משדרז"ל בוי"ר ודתמי רשעים אכזרי, זה סנחריב וכו׳, כענין הדרש שבפ"רבי בפסוק עשר תעשר; וכוונת הפייטן להביא ל׳ הפ׳ של יום כבסוף פיוט הקודם, ונלוה לזה מחשבותיך וכו׳. מחשבותיך, מלה"כ תלים מ׳.] מעורר רדומינו, אתה הוא המעורר נרדמים בעל של תחיה וזהו מרעיף מרוממנו, וטעמו אתה הוא המרעיף על של תחיה המרומם ומקים אותנו מן העפר, ל׳ הרעיפו שמים (ישעי׳ מ"ה ח׳).

קמי קהלך, אויבים של עמך. בחילך, בכחך. קפצת חמש מאות מהלך, מן השמים לארץ מהלך ה׳ מאות שנה, כמו שאמרו רז"ל וכתיב ועברתי בארץ מצרים (שמות י"ב י"ב) אני ולא מלאך, וכתיב ואתכם לקח ה׳ ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה (דברים ד׳ כ׳) וזהו קנות לך עם מיחליך. רשפת צרים, כענין ישלח בם חרון אפו וגו׳ (תהלים ע"ח מ"ט), ואמר ר"א מכאן שכל מכה ומכה היתה של ד׳ מכות, וזהו רבוע מכות צוררים, כלומר המכות היו מקופלים בכפל ארבעה. צוררים, לשון צרור הכסף (משלי ז׳ כ׳) שהוא ענין קפול וכריכה. ראה

---

geschlachtet werdet. Du trachtest auf unser Erbarmen; erwirkst uns Erhebung; erweckst unsere Schlafenden, träufelst uns Neubelebung.

קמי Die Feinde Deiner Gemeinde bekämpftest Du mächtig; von der entfernten Himmelsweite eiltest Du herbei, das Deiner harrende Volk Dir zu erkaufen. Entbrannt über die Wüthriche, suchtest Du sie mit vierfachen Plagen heim. Daran mögen

צָרִים· רוֹמֵם צוּרִים בְּשִׁלּוּחַ צִירִים׃ שַׁחַת
מְשׁוּלֵי קַשׁ בְּאֹסֶר· שְׁלוֹם קַרְנוֹת עֶשֶׂר·
שַׁלְהֲבָם כְּאָכְלוּ קַשׁ בְּחֹסֶר· שְׁטַר תַּכְלִית
מַכּוֹת עֶשֶׂר׃ תַּמּוּ בְּרוּחַ וְלַעֲפוּת· תְּמִימִים

יראו כן צורים, כמאמר תנחומא על פסוק כאשר שמע למצרים יחילו כשמע צור (ישעי' כ"ג ה'), אמר ר"א בן פדת כשם שהביא הקב"ה על מצרים עשר מכות כן הוא עתיד להביא על אומה זו, דאמר ר"א, כל צר שבמקרא אשר על אומה זו הוא מדבר וכו'. רומם צורים, רומם ירושלים, עפ"ה הנני אליך יושבת העמק צור המישור (ירמי' כ"א י"ג), וע"ש פי' רד"ק. בשלוח צירים, ע"י שלוח צירים המבשרים מפלתו, וע"ד שאמרו רז"ל, אמללה התרבה לה מלאה זו הרבה זו; וכל המאמרים האלה מיוסדים על נבואת עובדי' שאמר, כה אמר ה' לאדום שמועה שמענו מאת ה' וציר בגוים שלח קומו ונקומה עלי' למלחמה וכו' והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר; וזה טעם בשלוח צירים, וזהו שחת משולי קש (היינו עשו) באוסר ע"י להבה של בית יוסף שהיה אסור במצרים; [יל"פ באוסר ל' שבועה כשיבא הזמן לקיימה, לשלם גמול לבת עשר הקרנות.] שלום קרנות וכו', שלום הוא לשון השלמה וכליון, וקרנות עשר הוא הקר אל החיה הרביעית שראה דניאל (ז' ז') והיא רומזת אל אדום; ועיין לעיל ביוצר אות ק'. שלהבם כאכלו וכו', כשיהיו נאכלים ונשרפים (כדכתיב בם ודלקו בהם ואכלום) יעלה שלהבת שלהם כשלהבת הקש החסר לחות, כלומר כקש יבש, וכדכתיב אכלו כקש יבש מלא (נחום א' י') ולא ישאר אחריו לא פחם ולא דשן וזה כנגד ולא יהיה שריד לבית עשו, וזאת יהיה תכלית פרעון השטר של מכות עשר המחויבים לבוא עליהם כמבואר בזה שקדם; [אולי יל"פ בחוסר שטר וכו' שאוכלו כקש מפני שלא פרעו החוב שהי' תכלית המכות להכנע מפני ה', וכן לעתיד כמבואר בסוף זכרי' להשתחוות למלך ה' צ'.] תמו ברוח ולעפות, [לה"כ תלים י"א,] המצרים תמו כאשר יצאו התמימי'

Andere sich ein warnendes Beispiel nehmen, wie Du die wie Felsen Standhaften aufrecht hältst und an die zu Warnenden Boten sendest. Verderben den Unwerthen wie Stroh! wenn einst das zehnhornige Thier völlig dem Brande hingegeben wird*), wie Jene wie Stroh verzehrt wurden, weil sie nach der Ermahnung durch zehn Plagen sich noch nicht schuldig fanden. In höchster Gemüthsaufregung fanden sie ihren Untergang, ihren Ausgang erhielten Deine Aufrichtigen von Deiner höchsten Macht.

*) Daniel 7, 11.

כִּיצָאוּ בְּתוֹעָפוֹת · ח' תְּחַזֵּק יָדַיִם רָפוֹת ·
תִּפְסַח עָלֵינוּ כְּצִפֳּרִים עָפוֹת:

יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:
וְאַתָּה קָדוֹשׁ· יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל· אֵל נָא:

עֵרֶב אֲשֶׁר עָלָה אֶת־עַם הִסְבַּבְתָּ· בְּכִשְׁלוֹ
נוֹקְשׁוּ עֲשׂוֹת זָרוֹת תִּעַבְתָּ· וּמִכִּסְלֵי־כוּר הֵם
לְךָ חָצַבְתָּ· וּכְתוֹעַ הָאסַפְסֻף בְּלִי לִתְעוֹת
צִוִּיתָ· וּמֵאָז מַכְאוֹב כְּדַעְתָּה הִבְלַגְתָּ וְהִרְהַבְתָּ·

בתועפות הוזק. תחזק, עפ"ה חזקו ידים רפות אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלהיכם נקם יבוא גמול אלהים הוא יבוא ויושעכם (ישעי' ל"ה ג'). תפסח וכו', כדכתיב (שם ל"א ה') כצפרים עפות כן יגן ה' צבאות על ירושלים גנון והציל פסוח והמליט.

ערב אשר עלה וכו', כדכתיב וגם ערב רב עלה אתם (שמות י"ב ל"ח). את עם הסבבת, עם העם אשר הסבבת דרך המדבר ים סוף; [ל"נ ע"ש יסובבנהו, יבוננהו.] בכשלו, של ערב רב נוקשו גם עמך בעשיית עבודה זרה אשר תעבת והיינו העגל. ומכסלי כור, ומטעות מצרים הזהרת אותם להיות לך לעם כדכתי' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה (דברים ד' כ'), ואמר ל' הזהרת בעבור שכבר היו משוקעים בכסלי מצרים כמו שאמרו רז"ל. וכתוע וכו', צוית אותם בלי יטעו עוד כתעות האספסוף היינו ערב רב, כפי' רש"י, והאספסוף אשר בקרבו (במדבר י"א ד'). ומאז מכאוב כדעתה, כ"כ בב' כ"י והוא עפ"ה ראה ראיתי וגו' כי ידעתי את מכאוביו וגו' (שמ' ג' ז') ואמרו עליו ברבות, ראיתי, זה מעשה העגל, כי ידעתי את מכאוביו, אע"פ שידעתי את מכאוביו שעתיד להכעיסני מ"מ וארד להצילו וגו', וזה שאמר איוב (י"א י"א), כי הוא ידע מתי שוא וירא און ולא יתבונן,

---

O stärke den erschlafften Muth; tritt schnell zu uns wie Vögel (zum Neste) fliegen.

ימלוך Er herrscht, Adonai, in Ewigkeit; dein Gott, Zion, für und für; Hallelujah!
O, Du Heiliger! thronst unter Lobgesängen Israels; o Allmächtiger!

ערב Das vermischte Volk, das mit dem von Dir umgebenen Volke herauf (aus Ägypten) ging, veranlaßte dieses, durch seinen Rückfall, dem abscheulichen Götzenthum zu folgen; eben von diesem Schlacken hattest Du sie in jenem Schmelzofen gesäubert, sie vor diesem Irrwege jener Ankömmlinge streng gewarnt. Zwar kanntest Du sie von dieser schwachen Seite im Voraus; allein

ולהעלות תעל לתאל תאבת · וכתבנית אשר
המירוך לעין כל חבבת · שור בעד שור
לתשור הסבת · ועל כל-תשורה תשורו
שגבת · שמצם העברת · דפים הצללת ·
קצפם השבת · לחתלם חשבת · וישעם קרבת ·
בועדם נצבת · ובקרבם נשגבת ונתקדשת:

חי וקים נורא ומרום וקדוש:

ידע הקב"ה העם העתידים לעשות שוא אלא וירא און ולא יתבונן עכ"ל, וזה שיסד הפייטן מאז מכאוב כדעתה הבלגת והרהבת, כלומר כאשר ידעת מאז מכאוביו הבלגת והרהבת בנפשך עוז לבלתי התבונן בו. הבלגת, ל' חזוק, כמו המבליג שוד (עמוס ה' ט'). והרהבת, כ"כ בב' כ"י וגם הוא ל' חזוק ואומץ והתאפקות כמו תרהיבני בנפשי עוז (תהלי' קל"ח ג'). תעל, ל' רפואה. לתאל, לתאלתם של ישראל ל' תאלתך להם (איכה ג'), וכתבנית וכו'; [עש"ה תלים ק"ו כ',] העם חבבת לעין כל כתבנית עגל אשר עשו בצווך להם קח לך עגל בן בקר (ויק' ט' ב') וזהו שור בעד שור לתשור הסבת כלומר הסבות שיביאו תשורת שור בעד שור. שגבת, הדלגת ורוממת, ל' אשגבהו כי ידע שמי (תהלי' צ"א), [כי נדבת שור מעולה מאשר הבהמות.] שמצם, דבתם ל' שמצה בקמיהם (שמות ל"ב כ"ה). דפים הצללת, חרפתם כסית, הצללת היית מגן עליו ל' צל. קצפם, הקצף שהי' לך עליהם השבת כדכתיב שם וינחם ה' על הרעה (שמו' ל"ב). לחתלם, לחבש אותם לשון לתת רפואות לשום חתול לחבשה (יחזקאל ל' כ"א). וישעם קרבת, נוית להם לעשות המשכן כמבואר לעיל בזולת אות ט'. ובועדם נצבת, להשכין שכינתך בתוכם כדכתיב וירא כבוד ה' אל כל העם (ויקרא ט' כ"ג) וזהו ובקרבם נשגבת ונתקדשת אתה שאתה הוא חי וקים וכו'; גם יתכן שירמוז בו אל מאמר האל ית' בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד.

---

großmüthig sannest Du auf ein Heilmittel wider diese Schwachheit. Sogar zeigtest Du offenbar Wohlgefallen an dem Ebenbilde dessen, das sie an Deine Stelle gesetzt; für jenes Rind ordnetest Du ein Rind zur Verehrung an; ja das Rind erhobst Du über alle Opfer. Du beseitigtest ihren Tadel, beschönigtest ihren Vorwurf, unterdrücktest den Zorn, dachtest ihnen Besserung zu und befördertest ihr Heil; fandest Dich in ihrem Stifte ein und zeigtest Dich in ihrer Mitte erhaben und heilig.

Lebendiger! Beständiger! Ehrfurchteinflößender! Erhabener! Heiliger!

שם המחבר אלעזר בירבי קליר.

אָז עַל כָּל־חַיְתוֹ־יַעַר נִשֵּׂאתָ שׁוֹר· וְעַל כָּל־
נִיחֹחַ עֹלָתוֹ תְּשׁוּרַת שׁוֹר· לְיָצִיר כַּף רֻצֵּיתָ
בְּהַטָבַת פַּר־שׁוֹר· לְחַוּוֹת כִּי בְהַרְרֵי־אֶלֶף כּוֹנַן
כֹּחַ שׁוֹר׃ עֹלֶה וְיֻחַס שֵׁמוֹת חֲמִשָּׁה· עֵגֶל פַּר
אֶלֶף שׁוֹר בָּקָר בְּדַת חֲמִשָּׁה· וְזֻמַּן כִּפּוּר בְּעַד
נֶפֶשׁ נְקוּבַת חֲמִשָּׁה· נֶפֶשׁ רוּחַ חַיָּה נְשָׁמָה
יְחִידָה מֵחֲמִשָּׁה׃ רָץ אֶל־בָּקָר אָב בְּזֶה־מוֹעֵד·
עֵת אֲשֶׁר גְּדוּדִים לְהַזְמִין וָעֵד· בְּכֵן זִכְרוֹן שׁוֹר
אֶהְגֶּה בְּזֶה־מוֹעֵד· שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז לִהְיוֹת לִי

אז על כל חיתו יער נשאת שור וכו', לשבחו משאר הקרבנות; [שור או כשב וגו' דרז"ל בת"כ שור ולא היה.] ליציר כף וכו', לאל' הרחמן יציר כפיך נתרצית בהטבת פר שור, כמו שאמרו רז"ל (ע"ז דף ח') על הפסוק ותיטב לה' משור פר (תהלי' ס"ט ל"ב). לחוות וכו', להגיד כי בהררי אלף שהיו לו לאדם הראשון לקחת איזה בעל חי שירצה כונן כח שור לקרבן. עולה ויוחס וכו', [בדת, הגי' שלפני ונמצ' כך,] ה' שמות לשור, ה' ספרים לתורה וה' שמות לנפש, ונזמן השור לכפר בעד הנפש. רץ אל בקר אב, אברהם אבינו. בזה מועד, בשבת באו אליו המלאכים. גדודים, הולכי שיירות. עיין פי' רש"י בראשית י"ח א'. אהג בזה מועד, אהגה ואעסוק בזה המועד בזכרון שור לקרוא בתורה פרשת שור או כשב וכו' להיות לי לעד זכותו של אברהם, וכדאית' ברבות חז"ל, ואל הבקר רץ אברהם, אמר ר"ל, רץ לקדם אותה אומה שכתוב בה אפרים עגלה מלומדה אוהבתי לדוש (הושע י' י"א), ופי' רש"י להקדים להם דבר שיהיו מתכפרין בו.

אז Von jeher erhobst Du das Rind über alle Thiere des Waldes, zogst den Duft eines Rindopfers allen übrigen vor; dem Erdensohne zur Versöhnung ward ein Farren angemessen gefunden; eine Hindeutung, daß auch eine vielfältige Belohnung im Einfluß des Rindopfers gegründet ist. Dieses vortreffliche Vieh kommt unter fünf Benennungen im fünffachen Gesetzbuche vor, es ist bestimmt zur Entsühnung der fünffach benannten Seele.*) Zum Rindvieh lief der Vater (Abraham) an diesem Feste, als er nämlich Reisende zu Gaste gebeten; so will ich an eben diesem Feste des Rindes erwähnen und die Worte: ein Rind, ein Lamm oder eine Ziege (u. s. w.) zugleich zum

*) Da alle die Benennungen zum Theil hätten unübersetzt bleiben müssen, so beliebe der Leser dieselben aus dem Original zu ersehen.

לעד: יוקשים כהתעו זו במעשה העגל· רבים
עלצו ופצו אין ישועתה לסגל· רם כחפץ
להצדיק מלמדת עגל· חק בלדת שור בלי
להזכיר עגל: בטו מרי דלי רוע דבה קשור·
בעם הממירים כבוד בתבנית שור· יה
הודיעמו כי נחם בארח מישור· לכל־עורכי
שי הקדים קרבן שור: קול צפצפה יונת אלם

יוקשים, ערב רב. כהתעו, כאשר התעו עם זו במעשה העגל. רבים עלצו, האמות עלצו ואמרו אין ישועתה וגו', כדאיתא במדרש על פסוק רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה (תהלי' ג') רבנן מתרין קריא באו"ה, ולמה קורא אותה רבי', ע"ש הוי עמים רבים (ישעי' י"ז י"ב), אומרים לנפשי, אומרים לישראל, אומה ששמעה מאלהיה לא יהיה לך אלהים אחרים, לסוף מ' אמרה לעגל אלה אלהיך ישראל— אין ישועתה לו באלהים סלה; אמרו ישראל ואתה ה' מגן בעדי וגו'. רם, הקב"ה. מלומדת עגל, [עפ"ה הושע י' י"א] ישראל כמלומד בשחוק. חק, חקק. בלי להזכיר עגל, כדאי' בויקר' רבה פ' כ"ז, שור או כשב או עז. וכי שור נולד והלא עגל נולד, אלא משום שבו להם עגל מסכה לפיכך קראו הכתוב שור ולא עגל, ע"ש ולא יהיה עוד לבית ישראל למבטח מזכיר עון (יחזקאל כ"ט ט"ז) עכ"ל. בטו מרי דלי וגו', כ"כ בב' כ"י, אמרו האומות המשכלים אמר מדלי לקבו' ולאלק הדבה הרעה בעם הממירים וגו', [עפ"ה תלים ק"ו כ'] יה להודיעמו כי נחם ונהג אותם באורח מישור הקדים קרבן שור לכל עורכי שי, וכדאי' בויקרא רבה פ' כ"ז וז"ל, וכי מה ראה לעשות שור ראש לכל הקרבנות, אמר ר"ל משל למטרונה שיצא עלי' שם רע עם א' וגו' ושבישנו בדתם וגו', כך או"ה מונין לישראל ואומרין להם עשית' העגל ובדק הקב"ה ולא מצא בהם טינה לפיכך נעשה שור ראש לכל הקרבנות עכ"ל. כי נחם, הבו' לכנוי הדבים ימגעת ולא נחם אלהים (שמות י"ג י"ז). קול לצפצפה יונת אלם, כנסת

Beweis dafür lesen. Als die Verführer die Nation zu der Handlung mit dem Kalbe verleitet hatten, so sprach schadenfroh der große Haufe: »das liebe Volk erwarte nur keine Hülfe;« allein er, der Hochthronende, die Unschuld des an ihn gewöhnten Kalbes heraus zu stellen, schrieb im Gesetze an: wenn ein Rind geworfen wird, mit Hinweglassung des Wortes Kalb. Gegen den Vorwurf der Übelredenden, das Volk habe Gottes Ehre in seines Rindes Bild versetzt, zeigte Gott, wie er selbst auf gerade Bahn führt, indem er eben das Rind für alle Opfernden obenan setzte. Das zum Schweigen gebrachte Täubchen klagte selbst sich an: wie sollte Gott an mir Wohlgefallen finden, da ich ein

אֵיךְ בִּי יִבְחַר· בְּקוֹל עֲנוֹת אֲשֶׁר שְׁמַעְתִּי חַג לַיָּ מָחָר· לְפִידָה נָתַן שׁוּעַ בְּלִי עוֹד לְהִתְחַר· כִּי תְּמוּר חַג מָחָר חֲגִיגַת שׁוֹר לְחַג בָּחָר: יֻקַּשׁ אֵלֶּה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תָּעוּ בִלְעָדַי. יְכֻפַּר אֵלֶּה בְּאֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: ח׳ רְצוּי שְׁלֹשֶׁת אֵלֶּה יַגִּישׁוּ עָדַי· וְאֶזְכְּרָה־לָמוֹ בְּרִית שְׁלֹשֶׁת עֵדָי:

אל נא וכו׳. לפי שהארכנו בקרובות ולא אמרנו הקדושה כמו בכל יום לכן אמר זה במקום נעריצך שהיא הקדושה. כ״כ של״ה בסדורו שער השמים.

אֵל· נָא· לְעוֹלָם תֻּעֲרָץ· וּלְעוֹלָם תֻּקְדָּשׁ· וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תִּמְלוֹךְ וְתִתְנַשֵּׂא: הָאֵל מֶלֶךְ נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ· כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים· מַלְכוּתוֹ נֶצַח· נוֹרְאוֹתָיו

ישראל המכונה יונת אלם לצפצף בקול לאמר איך בי וכו׳. שמעתי, כ״כ בב׳ כ״י ונכון הוא כי הוא פועל יוצא. לפידה נתן שוע, לאיד ושבר שלא נתן תשועה מבלי יתחברו בם עוד האומות, כי תמור וכו׳, לפידה נתן שוע, ל׳ אם בפידו להן שוע (איוב ל׳ כ״ד) כפי׳ רד״ק בשרש שוע, וגם לרז״ל במס׳ ע״ז דף ד׳ א׳ יהי׳ שוע ל׳ תשועה. יוקש אלה וכו׳, המוקש והכשלון של דבור אלה אלהיך יכופר ע״י אלה הם מועדי. רצוי שלשת אלה, ג׳ פעמים כתיב בפ׳ המועדות ל׳ אלה, ב׳ פעמים אלה מועדי ה׳ וחד אלה הם מועדי וזהו רצוי שלשת אלה יגישו לפני ואזכרה למו ברית שלשת עדי שלשת האבות שהעידו על אחדותי; ועוד יש לפרש רצוי שלשת אלה היינו שור או כשב או עז יגישו עדי להזכיר להם ברית האבות, וכדאי׳ בויקר׳ רבה פ׳ כ״ז שור או כשב או עז, שור בזכות אברהם שנאמר ואל הבקר רץ אברהם, כשב בזכות יצחק דכתיב וירא והנה איל, עז בזכות יעקב דכתיב וקח לי משם שני גדיי עזים; [לפי משמעות ל׳ הפיוט שלשת המועדות הם שהם כנגד האבות כמ״ש במנה״מ נר ג׳ תחלת כלל ד׳, ורצוי ר״ל קרבן מוסף].

---

abgöttisches Fest verkündet? Zur Abhelfung dieser Beschwerde ward ihr, statt dieses Festes ein heiliges Fest gegeben, an dem Rindvieh zu opfern ist. Der Verstoß der Abgötterei, der gegen mich (Gott) begangen, wobei es hieß: dies ist dein Gott, werde wieder ausgeglichen durch: dies sind meine Festtage. An diesen dreien sollen sie mir Sühnopfer bringen, so werde ich ihnen eingedenk seyn des Bundes meiner drei Bekenner.

אל נא O Allgütiger! ewig wirst Du verherrlicht, ewig geheiligt und in aller Ewigkeit regieren und erhaben seyn. Allmächtiger König! Anbetungswerther! Erhabener! Heiliger! Ja, Du bist aller Könige König, dessen Reich unaufhörlich. —

שִׂיחוּ· סַפְּרוּ עֻזּוֹ· פָּאֲרוּהוּ צְבָאָיו· קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ· רוֹן
שִׁיר וָשֶׁבַח· תּוֹקֶף תְּהִלּוֹת תִּפְאַרְתּוֹ:

בקצת קהלות מדלגים זה ומתחילים ובכן ואמרתם זבח פסח·

וּבְכֵן, שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד:

ע"ס א"ב·

שׁוֹר אֲשֶׁר מֵאָז עֲלֵי־עֹפֶר פָּסַח· בְּמַקְרִין וּמַפְרִים תֵּת כָּפְרוֹ שָׂח· גְּמוּלָיו צוּר צָו עֲלֵימוֹ לִפְסֹחַ· בְּאֹמֶר וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיָּ אֲשֶׁר פָּסַח: שׁוֹר·

שׁוֹר דָּרַשׁ אָב לְהַאֲרִיחַ קְרוּאֵי אֵל· הֵכִין עֻגוֹת מֵאָז לְהַמְשֻׁכוּ אַחֲרֵי אֵל· וּבְצִדְקוֹ חָפְשׁוּ יִשְׁרֵי־אֵל· אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: שׁוֹר·

שור אשר מאז וכו', [אף שפרושי בלתי מרווח לא אוכל להתאפק מלשום נופי' המפרש שפי' על אדה"ר, שעליו נדרש מקרין מפרים. המשך המאמר: שור, אשר שח, מאז כו' פסח, תת כפרו במקומ"פ, צור צו גמוליו וכו'; והפי': אברהם, תנחומא פ' וישלח אין שור אלא אברהם שנ' ואל הבקר וכו', אשר דרך הב"ה, שחמל מתחלה על הנער שלו (הוא עופר) כשאמר והעלהו ולא וזבחהו, לתת כפרו איל שי"ל קרנים ופרסות, על גמולי (בני) אותו השור צוה הצור (את המשחית) לפסוח עליהם;] ירמז לשור שהקריב אדם הראשון שקרנותיו קודמות לפרסותיו. גמוליו, בניו. שור דרש אב וכו', אברהם אבינו דרש אחר שור להאריח המלאכי' ואותו מעשה הכין עוגות לישראל הנמשכים אחרי אל [והקהה פת לחם, הנני ממטיר וגו'] ובצדקו נעשו חפשים. שור

Sprecht euch über seine Furchtbarkeit aus, verkündet seine Allmacht, preis't ihn, ihr seine Heere! heiliget ihn, erhebet ihn; mit Jubel, Lied und Lobgesang seine ruhmvolle, preiswürdige Macht.

ובכן Wohlan! »ein Rind, Schaf oder eine Ziege, das geboren wird.«

א שור Ein Rind gab Der gastfrei her, dessen Jüngling geschont und an seiner Statt ein mit Horn und Huf Versehenes zur Opferung genommen ward. Über seine Nachkommen befahl der Allbeschützende Schonung, und trug ihnen die Mittheilung an ihre Kinder auf: es ist ein Schonungsopfer, Adonai zu Ehren, der unser geschont.

ד Ein Rind holte der Vater herbei, die göttlichen Gäste zu bewirthen; verschaffte dadurch im Voraus Denen Nahrung, die Gott treulich (in die Wüste) folgten. Sein Verdienst beförderte der Gottseligen Befreiung, wo verschont blieben die Häuser der Kinder Israel.

שׁוֹר וְעֵם יְחוּמֵי אֲרַם נַהֲרָיִם׃ חִיְּבוּ בְּתַבְנִיתוֹ לָשׁוּב
אֲחוֹרַיִם׃ טוֹב זָכַר לְמוֹ יוֹשֵׁב כְּחֹם צָהֳרַיִם׃ בְּמִצְרַיִם
בְּנָגְפּוֹ אֶת־מִצְרָיִם׃ שׁוֹר׃

שׁוֹר יֻמַּן מַעֲשֵׂה שׁוֹר בּוֹ לְהַצִּיל׃ כּוֹנְנוּ בְּמִלּוּאִים פְּסוּחִים
בּוֹ לְהַצִּיל׃ לְהָגֵן לְמַלֵּט לִפְסוֹחַ וּלְהַצִּיל׃ כְּמוֹ בְּחָם
וְאֶת־בָּתֵּינוּ הִצִּיל׃ שׁוֹר׃

שׁוֹר מְכַפֵּר בֶּעָשׂוֹר מְשׁוּחִים בּוֹ כְּחִיְּבוּ׃ נֶעְלַם דָּבָר בָּעֵדָה
בּוֹ יֶאֱהָבוּ׃ סְלִיחָה מָצְאוּ־בוֹ שׁוֹבְבִים כְּהֶעֱווּ׃ וַיִּקֹּד
הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ׃ שׁוֹר׃

זעם וכו', מעשה העגל הביא זעם השם ית' על בני אברהם אשר בא מארם נהרים עד שנתחייבו בעבורו לשוב לגלות, אבל האל הטוב זכר להם זכות אברהם; [מוטב אבי' כשאיל שונה באהלהו ואל אחרים בדיי; שור הוא יוסף, על ידו נתחייבו אחד עשר ילדי יעקב באשם (ושמעון ולוי ברצונם עקרו שור), וזה"ש בתבניתו שהשור תבנית אות יוסף; אחורים, שנית למצרים כמ"ש ז"ל בשביל שתי סלעים מילת וכו'.] שור ימן וכו', השור שהקריבו בשמיני למלואי' הי' מיומן לכפר [על אהרן] על מעשה העגל, [כונו, וכמו כן פר חטאת ליום על המלואים שיכפר המזבח על ישראל. להגן, מלה"ב ישעי' ל"א ה'. בחם, במצרים, בן חם.] שור מכפר בעשור, ביה"כ. משוחים, כהנים. נעלם דבר, פר של העלם דבר, מצאו בו המורדים סליחה על עוונם. [לפ"ד מכפר בעשור הוא כנוי לכה"ג, ואמר משוחים על כהן העובד ועל כהן שעבר, כאלו אמר משוחים לכפר בעשור, שהכהנים ימצאו כפרה בו (בשור) כאשר חויבו להביא פר כהן המשיח. נעלם, נ' שכיון על שגגת ע"ז שמביאים פר לעולה לדורון וזה"ש

ז Ein Rind [1]) zog den zu Mesopotamien Gebornen Verdruß zu; als Sinnbild [2]) machten sie sich durch dasselbe eines Rückganges nach Ägypten schuldig; doch der Allgütige gedachte zu ihren Gunsten Dessen, der einst an der Mittagssonne sich weidete, als er hier die Ägypter schlug.

י Ein Rind ward angeordnet, um das Vergehen (Ahrons) mit dem Rind zu entsühnen [3]); bei der Einweihung sollten die in Ägypten Verschonten dadurch Beschirmung, Bewahrung, Schonung und Errettung erhalten, wie er im Ägypterland ihre Häuser errettet hat.

כ Ein Rind dient Denen zur Schuldentilgung, die zu dem am Zehnten (Tischri) zu verrichtenden Versöhnungsdienste gesalbt sind [4]); es stellt die Liebe wieder her bei einem Unwissenheitsfehler der Gemeinde [5]); die Renigen finden Vergebung durch dasselbe, nachdem sie sich sogar durch Götzenverehrung vergangen haben [6]).

1) 1. M. 49, 6. 2) Auf Joseph, 5. M. 33, 17. 3) 3. M. 9, 2. 4) 3. M. 4, 3 ff. 5) Daselbst. 6) 4. M. 15, 22 ff.

שׁוֹר עֲלֵי מְשׁוֹרְרִים בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ· פִּשְׁעָם לִמְחוֹל לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ· צֶדֶק הֱיוֹת רֹאשׁ לְנִיחֹחֵי קֹדֶשׁ· בְּאֵלֶּה מוֹעֲדֵי יָהּ מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ: שׁוֹר·

שׁוֹר קָצַב לְחָגֹג וְכֶשֶׂב וָעֵז בְּמֶלֶל· רֶנֶן עֲלֵימוֹ קְרִיאַת הַלֵּל· שָׁלשׁ כִּתּוֹת גְּבוּרוֹת בָּם לְמַלֵּל· יָהּ תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל: שׁוֹר·

יוֹצְאֵי הֶחָפּוּן· סִפַּקְתָּם מָזוֹן· לָשֹׂבַע וְלֹא לְרָזוֹן· קָדוֹשׁ:

וּבְכֵן, וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

מיוסד ע"פ א"ב·

אֹמֶץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הִפְלֵאתָ בַּפֶּסַח:

יאכלו, והאליה שאר המנות, ויקוד וכו' משום לשנא דקרא נקט לי' ור"ל נכנעים מפני ה', ואם נפסק לומר שזה קאי על ע"ז והראשון על שאר המנות מוסב ויקוד אל כהנו. עלי משוררים, גם בזה נ"ל שכלל שני דברים, פר הלוים גם' בהעלתך (כמ"ש המפ') ופר יה"כ המכפר על הכהנים שהם בכלל המשוררים שנ' ובני אהרן יתקעו, וא' ע"ז פעם וכו'.] משוררים, לויים. צדק היות ראש, כמבואר בפיוט הקודם. [לחגג, וזבחת פסח לה' צאן לפסח ובקר צאן לחגיגה. במלל, בדבור (בפסוק) אחד. רנן עלימו, זה וזה טעונים הלל בשחיטתן.] שלש כתות, הפסח נשחט בשלש כתות שהשמיעו תודה וקול זמרה.

ובכן ואמרתם זבח פסח, ענינו, ומעתה יספרו עניני חג הפסח, כלומר מן הנסים שנעשו בו. זבח וחג שניהם נופלים על הקרבן בהתחלה הראשונה, ובהנחה השני' יתואר בשם המועד עצמו בעבור הקרבן הבא בו·

אמץ גבורותיך הפלאת, לאבותינו. בראש כל וכו', פסח נכתב ראשון למועדים

ע Ein Rind mußte für die heiligen Sänger zur Weihe gebracht werden, damit sie tüchtig wurden, im Heiligen zu dienen; dasselbe war auch erkoren zum ersten aller duftenden Opferstücke an den heilig zu verkündenden Festtagen.

ק Ein Rind *) wird anempfohlen zum Festopfer und in demselben Satz auch Schafe und Ziegen (zum Peßach); in lautem Jubel wird bei deren Verrichtung das Hallel gesungen; in drei Abtheilungen sprechen sie die Größe Gottes dabei aus, in Dank und Lobgesang.

ויצאי Die eiligen Reisenden versorgte er mit Lebensmitteln zur Genüge, nicht aber zum Darben: der Heilige!

ובכן Nun sprecht vom Peßachfeste!

א Das Vermögen Deiner Kraft hast Du wunderbar gezeigt am Peßach;

---

*) 5. B. M. 16, 2.

בְּרֹאשׁ כָּל־מוֹעֲדוֹת נִשֵּׂאתָ   פֶּסַח:

גִּלִּיתָ לְאֶזְרָחִי חֲצוֹת לֵיל   פֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

דְּלָתָיו דָּפַקְתָּ כְּחֹם הַיּוֹם   בַּפֶּסַח:

הִסְעִיד נוֹצְצִים עֻגוֹת מַצּוֹת   בַּפֶּסַח:

וְאֶל־הַבָּקָר רָץ זֵכֶר לְשׁוֹר עֵרֶךְ   פֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

זֹעֲמוּ סְדוֹמִים וְלֹהֲטוּ בָּאֵשׁ   פֶּסַח:

חֻלַּץ לוֹט מֵהֶם וּמַצּוֹת אָפָה בְּקֵץ   פֶּסַח:

אחר שבת בפ' אמור, ולדעת האומר בניסן נברא העולם הנה הוא ראש המועדים, [דבר זה כתוב בתורה החדש הזה וגו' ושנוי במשנה בניסן ר"ה לרגלים, ולא אלי בפלוגתא]. גלית לאזרחי, לאברהם הנקרא איתן האזרחי (בתהלים פ"ט א') על שבא מארץ מזרח, גלית לו מה לעשות לבניו לעתיד בחצות ליל חג פסח, ואימתי גילה לו? בברית בין הבתרים, והמראה הזאת בליל פסח היה, כדאיתא בפרקי ר"א פ' כ"ח. דלתיו דפקת וכו', שנאמר וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האהל כחם היום (בראשית י"ח א') והמעשה הזאת בפסח היה כמו שפירש"י מטעם רז"ל. הסעיד נוצצים וכו', האכיל למלאכים עגות מצות כדכתיב בם, ונקראו המלאכים נוצצים כדכתיב ונוצצים כעין נחשת קלל (יחזק' א') ע"ש שהם נוצצי אש. ו זכר לשור ערך פסח, מבואר לעיל דף 196, בד"ה רץ אל בקר אב בזה מועד. זועמו סדומים, נספך עליהם זעם ה' ונשרפו בלהב אש בפסח, אבל לוט חולץ ונצל מהם בשביל שהיה זהיר בהכנסת אורחים, והוא ומצות אפה בקץ פסח, בזמן פסח היה המעשה הזה כמו שפירש"י (בראשית

ב Darum setztest Du auch zu aller Feste erstem das Fest von Peßach.

ג Dem Morgenländer (Abraham) hast Du entdeckt die wunderreiche Mitternacht von Peßach.

So sprecht vom Peßachfeste!

ד Du besuchtest ihn (Abraham) am heißen Mittag am Peßach.

ה Er bewirthete die Engel Gottes mit ungesäuerten Kuchen am Peßach,

ו Und ließ ihnen eilends ein Rind zubereiten — ein Vorbild des Opferthiers am Peßach.

So sprecht vom Peßachfeste!

ז Die gottlosen Sodomiter vergingen in Feuerflammen am Peßach;

ח Nur Loth wurde gerettet — er hatte den Engeln ungesäuerte Kuchen gebacken am Peßach.

טִאטֵאתָ אַדְמַת מוֹף וְנוֹף בְּעָבְרְךָ בַּפֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

יָהּ רֹאשׁ כָּל־אוֹן מָחַצְתָּ בְּלֵיל שִׁמּוּר פֶּסַח:
כַּבִּיר עַל־בֵּן בְּכוֹר פָּסַחְתָּ בְּדַם פֶּסַח:
לְבִלְתִּי תֵּת מַשְׁחִית לָבֹא בִּפְתָחַי בַּפֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

מְסֻגֶּרֶת סֻגָּרָה בְּעִתּוֹתֵי פֶּסַח:
נִשְׁמְדָה מִדְיָן בִּצְלִיל שְׂעוֹרֵי עֹמֶר פֶּסַח:

י"ע ג'). טאטאת, עש"ה וטאטאתיה במטאטא השמד (ישעיה י"ד כ"ג), והוא הכלי שמכבדין ומנקין בו הבית, ופירוש טאטאת אדמת מוף ונוף, היית מכבד ומנקה אדמת מוף ונוף בעברך גם בפסח להכות בכוריהם מאדם ועד בהמה כדכתיב וכל בכור בהמה (שמות י"א ה') ונתרוקנו בזה גם מנכסיהון. מוף ונוף, שם ערים בארץ מצרים. יה ראש כל און, ראש כל בכור מהנה, כדכתיב ויך כל בכור במצרים ראשית אונים (תהלים ע"ח נ"א). כביר, הקב"ה שהוא כביר כח, וענין כביר עוצם ורבוי, על בן בכור, על ישראל שנאמר בני בכורי ישראל (שמות ד' כ"ב). [לבלתי, עש"ה ולא יתן המשחית וגו']. מסוגרת, יריחו שהיתה מסוגרת שנאמר ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל (יהושע ו'). סוגרה, נמסרה בעת פסח דכתיב לעיל מניה ויעשו בני ישראל את הפסח בי"ד יום לחדש בערב בערבות יריחו. סוגרה, נמסרה, ל' לא תסגיר עבד אל אדוניו (דברי' כ"ג) היסגירוני בעלי קעילה (ש"א כ"ג). נשמדה מדין בצליל וכו', שבואר לעיל במערבית אות ס', ופירוש צליל עוגה ונקראת כן לפי

ט Mof und Nof*) hast Du rein ausgeleert, als Du in ihnen umherfuhrst in der Nacht von Peßach.

So sprecht vom Peßachfeße!

י Du, o Mächtiger, hast das Haupt jedes Erstgebornen zerschmettert in der beobachteten Nacht von Peßach.
כ Aber Deinen Erstgebornen**) hast Du, o Allvermögender, überschritten, wegen des Opferbluts vom Peßach,
ל Womit meine Thüren bezeichnet worden, daß nicht hineintreten durfte der Verderber am Peßach.

So sprecht vom Peßachfeste!

מ Die eingeschlossene Stadt (Jericho) ging über am Peßach;
נ Medien wurde aufgerieben vermittelst des Gerstenkuchens vom Omer***) am Peßach.

---

*) Mof und Nof waren Provinzen in Ägypten. **) Israel. ***) Siehe im Commentar.

שׂרְפוּ מִשְׁמַנֵּי פוּל וְלוּד בִּיקַד יְקוֹד פֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לַעֲמוֹד עַד־גָּעָה עוֹנַת פֶּסַח:

פַּס־יָד כָּתְבָה לְקַעֲקֵעַ צוּל בַּפֶּסַח:

צָפֹה הַצָּפִית עָרוֹךְ הַשֻּׁלְחָן בַּפֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

קָהָל כִּנְּסָה הֲדַסָּה לְשַׁלֵּשׁ צוֹם בַּפֶּסַח:

ראשׁ מִבֵּית רָשָׁע מָחַצְתָּ בְּעֵץ חֲמִשִּׁים בַּפֶּסַח:

שהיא נאפת על גבי גחלים כמו הללי. שורפו משמני פול ולוד, הם גבורים של סנחריב מלך אשור שנא' בא פול מלך אשור על הארץ (מ"ב ט"ו) וכתיב ישלח האדון ה' צבאות במשמניו רזון ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש (ישעיה י') וכתיב בתריה והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה, אור ישראל זה ליל ט"ו בניסן שהוא שמור לנסי ישראל ובאותו לילה נשרפו, וקדושו ללהבה, זה אשו של גבריאל שנאמר (מ"ב י"ט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור. עוד היום בנוב לעמוד, פסוק הוא בישעי' י' ל"ב, וע"ש פי' רש"י והמאמר הזה מחובר עם שלמעלה, ועיין מה שכתבתי לעיל במערבית. עד געה, עד אשר הגיעה. פס יד, כף יד כתבה לבלשאצר. לקעקע צול, לעקור שרשה של בבל שנקרא צולה שנאמר האומר לצולה חרבי (ישעי' מ"ד), וגם המאמר הזה מבואר לעיל במערבית. צפה הצפית, גם זה מבואר שם. ק הדסה, היא אסתר. לשלש צום בפסח, כמו שאמרו רז"ל ויעבור מרדכי (אסתר ד') מלמד שעבר י"ט ראשון של פסח בתענית. ראש מבית רשע זה המן הנולד מאגג. שתי

ם Puls und Luds Fürsten verbrannten eben zur Zeit, als das Opfer duftete am Peßach.

So sprecht vom Peßachfeste!

ע Er (der König) weilte noch einen Tag zu Nob*), bis sie herankam, die Zeit von Peßach.

פ Eine unsichtbare Hand schrieb hin den Untergang Zuls**) am Peßach,

צ Eben als die königliche Tafel prachtvoll zubereitet wurde am Peßach.

So sprecht vom Peßachfeste!

ק הדסה***) sammelte ihr kummervolles Volk zu einem dreitägigem Fasten am Peßach;

ר Da ließest Du den Hauptfeind****) auf dem funfzig Ellen hohen Galgen hinrichten am Peßach. —

---

*) Nob, siehe Jesaias Cap. 10, V. 23. **) Ein Beiname des Reichs Babel. Siehe in Daniel, Cap. 5. ***) Esther, ****) Haman.

שְׁתֵּי אֵלֶּה רֶגַע תָּבִיא לְעוּצִית בַּפֶּסַח:

תָּעוֹז יָדְךָ תָּרוּם יְמִינְךָ כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג־ פֶּסַח:

וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח:

וּבְכֵן, וּלְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה כִּי אַתָּה קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ:

בְּעֶשֶׂר מַכּוֹת פַּתְרוּסִים הִפְרַכְתָּ· וְאַרְכָּא לָמוֹ הֶאֱרַכְתָּ· לְשַׁלַּח בְּלִי עִכּוּב עַם אֲשֶׁר בֵּרַרְתָּ· וְכַמָּה פְעָמִים כָּמוֹ

אלה וכו', מיוסד על נבואת אדום האמורה בישעיה מ"ז ח', ועתה שמעי זאת עדינה וגו' והבאנה לך שתי אלה רגע ביום אחד שכול ואלמון, כלומר כנקמת מצרים ברגע חצי לילה כן תהי נקמתו של אדום, דק"ל בניסן עתידין ליגאל. עוצית, בת אדום יושבת בארץ עוץ (איכה ד') וכתיב בבני עשו ובני דישן עוץ (בראשית ל"ו כ"ח), וכמו שתאמר מן כוש כושי וכושית כן תאמר מן עוץ עוצי ועוצית. תעוז ידך, [תלים פ"ט, לגאלנו בליל חג פסח. [כליל, לה"כ ישעי' ל'].

בעשר מכות פתרוסים, ממשפחת מצרים (בראשית י' י"ד). הפרכת, רצצת, והוא פעל נגזר מן בפרך (שמות א' ע'), והוא נוהג בל ארמי ובדברי רז"ל. וארכא, ל' הארכה, כמו הן תהוה ארכא לשלותך (דניאל ד' כ"ד). וארכא למו הארכת וכו' וכליון עליהם וכו' עד כי גמרו רשעם וכו', כל זה מבואר בתנחומא בפ' בשלח ובילקוט ברמז רמ"ז, והכי איתא התם: ימינך ה' נאדרי בכח, ימינך פשוטה לקבל שבים שנתת ארכה לדור המבול לעשות תשובה ולא גמרת עליהן כליון עד שהשלימו רשעתן לפניך, וכן אנשי המגדל נתת להן ארכ' וכו' וכן אנשי סדום וכו' וכן במצרים לקו במכות אולי יעשו תשובה וכיון שלא עשו תשובה לא נשאר בהם עד אחד, עכ"ל. אשר בררת, אשר בחרת, ובב' כ"י כתיב אשר ברכת, בחרית, ל' בחירה. עד

ש Einst wird auch kommen der Augenblick, in welchem Du jenen doppelten Unglücksfall*) über Uzith**) bringen wirst am Peßach;

ת Deine Hand wird dann siegreich, Deine Rechte erhaben seyn, wie in jener Nacht, in welcher von Dir eingesetzt wurde das Fest von Peßach!

So sprecht vom Peßachfeste!

ובכן Nun soll Dir Heiligung aufsteigen, denn Du bist Israels Heiliger und Erretter.

בעשר Mit zehn Plagen hast Du die Pathrusim***) allmählig aufgerieben. Lange warst Du ihnen nachsichtsvoll, daß sie Dein erkornes Volk ungehindert möchten ziehen lassen; oft hast Du es

---

*) Siehe Jesaias 47, 9. **) Edom. ***) Ägypter.

הֵעַרְתָּ· וְכָאֵלֶּה כָּמֹה כָם הִתְרֵיתָ· וְכִלָּיוֹן עֲלֵיהֶם לֹא
גָמַרְתָּ· עַד כִּי־גָמְרוּ רִשְׁעָם כַּאֲשֶׁר גָּזַרְתָּ· וְנִאֲצוּ לְמוּל
צִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ· וְנָם מִי ה' אֲשֶׁר אָמַרְתָּ· לְשַׁלַּח אֶת־
הָעָם אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ· וְאַתָּה לְעַמָּם קִנְאָה אָזַרְתָּ· וּכְגִבּוֹר
מִתְרוֹנֵן מִשֵּׁנָה הֵעַרְתָּ· כְּלֵי קְרָב חָגַרְתָּ· בְּאַרְצָם עָבַרְתָּ·
בְּכוֹרֵיהֶם פִּגַּרְתָּ· רָהֳבֵיהֶם שִׁבַּרְתָּ· רֵאשִׁית אוֹנָם הִדְבַּרְתָּ·
בְּשׁוֹפְטֵיהֶם שְׁפָטִים עָשִׂיתָ· לַיְלָה חָצִיתָ· רֹאשׁ מָחַצְתָּ·
תַּנִּין רִעַצְתָּ· רֹאשׁ לִוְיָתָן רִצַּצְתָּ· בְּכָל־גַּיְא אוֹתוֹ הֵפַצְתָּ·
לְמַעַן סַפֵּר שִׁמְךָ עֻצְּתָ· חֲמֵשׁ מֵאוֹת מַהֲלָךְ רַצְתָּ· וְלִסוֹף

כי גמרו רשעם, עד שהשלימו רשעתן וכמאמר התנחומא. ציר, שליח השם הוא משה רבינו. וכגבור מתרונן וכו', עפ"ה ויקץ כישן ה' כגבור מתרונן מיין (תהלי' ע"ח ס"ה). רהביהם, הראשים שבהם כדאית' במכילתא והובא בילקוט בתהלי' ק"ה, ויך כל בכור במצרים, אמר רב אחא בר אבא, בכור איש בכור אשה בכור לבהמה וכל בית שאין בו' שם בכור היה הורג לאפטרופוס שלו, כענין שומרי הראש כי לא היה בכור וישימהו אביהו לראש (ד"ה א' כ"ו י') וכן פי' רש"י בשמות י"ב ל' ע"ש. ראשית אונם, בכור איש אע"פ שאינו בכור לאשה. הדברת, פעל נגזר מן דבר וטעמו ראשית אונם המתה בדבר, ודוגמתו ותדבר את כל זרע הממלכה (ד"ה ב' כ"ב י'). בשופטיהם, באליליהם כדכתיב ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים (שמות י"ג י"ב), ונקראו שופטים לפי מחשבת עובדיהם. ראש מחצת, דכתיב מחצת ראש מבית רשע (חבקוק ג' י"ג). תנין רעצת וכו', דכתיב שברת ראשי תנינים על המים אתה רצצת ראשי לויתן (תהלי' ע"ד י"ג), ותנין הוא למצרים וראש לויתן הוא לפרעה כמו שפרש"י ז"ל. בכל גיא, בכל הארץ. [למען, מלה"כ בס' והרא.] חמש מאות מהלך, מן השמים לארץ

---

ihnen vorher gezeigt, wiederholtest Deine Warnung oft, und beschlossest ihren gänzlichen Untergang nicht, als bis das Maaß ihrer Frevelthaten — nach Deinem Rathschluß — übervoll war. Sie haben gegen die erkornen Boten geschmäht: »wer ist der Gott, den du wähnst, dem wir dies Volk hinschicken mögen?« So lästerten sie. — Nun stiegst Du in Eifer wider sie, und wie ein Held trunken jauchzt, so erwachtest Du von der Langmuth, legtest Waffen an, durchfuhrst ihr Land, machtest Leichname aus ihren Erstgebornen, beugtest das Haupt ihres Stolzes, schlugst ihrer Kräfte Erstlingsfrucht und selbst an ihren Göttern übtest Du Strafgerichte. Du theiltest die Nacht, schlugst auf's Haupt, zerquetschtest das Ungeheuer, zerschmettertest das Krokodillenhaupt und zerstreutest in alle Thäler ihn, damit man Deinen Namen weit erzähle. Eine Entfernung von fünfhundertjähriger Reise

בְּסוּף לַחְמוֹ נִפַּצְתָּ · וְכָל־שְׁאוֹנוֹ בְּסַאסְּאָה לָחַצְתָּ · וְעַל־הָרִים קִפַּצְתָּ · וּלְיֵשַׁע עַמְּךָ יָצָאתָ · וְאוֹתָם בִּזְרוֹעַ הוֹצֵאתָ · וְכָל־הֲמוֹנֵי חָם כְּחוֹחִים הִצַּתָּ · כִּי כְמִדָּתָם לָמוֹ מָדַדְתָּ · וְכָל־הַיְקוּם בָּם לִמַּדְתָּ · וּכְמוֹ עִנּוּ־עָם אֲשֶׁר חָמַדְתָּ · בָּהּ בְּמִדָּה אוֹתָם הִשְׁמַדְתָּ:

הֵם שָׁפְכוּ כַמַּיִם דַּם עוֹלְלֵיהֶם ·
לָכֵן לְדָם נֶהֶפְכוּ נוֹזְלֵיהֶם:
הֵם מֵעֲכוּם לְמַעַן הַשְׁחִיתָם ·
לָכֵן עָלְתָה צְפַרְדֵּעַ וַתַּשְׁחִיתֵם:

מהלך ת"ק שנה כמ"ש רז"ל. בסוף, בים סוף. לחמו, בשרו כמו ולחמם כגללים (צפני' א' י"ז). שאונו, המונו. בסאסאה, כדכתי' בסאסאה בשלחה תריבנה (ישעי' כ"ז ח'), ובג' ר"מ אומר מנין שבמדה שאדם מודד מודדין לו, שנא' בסאסאה בשלחה תריבנה (סוטה דף ח' ב'). ועל ההרים קפצת, כדאי' בשיר רבה (ב' ח') על מדלג על ההרי'. [ולישע, חבקוק ג'. בזרוע, עש"ה תלים ע"ז י"ו.] כחוחים הצית, כקוצים שרפת. וכל היקום, כל בני אדם למדת בם שישמעו וייראו וכדכתיב אז נבהלו אלופי אדום.

הם שפכו וכו'. עתה מונה העשר מכות על הסדר ומפרש מה מדה כנגד מדה שהיתה בם, ואמר שהפיכת מימיהם לדם היתה בעבור שהם שפכו כמים דם עוללי ישראל, וזה ידוע ממאמרם ז"ל על וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל. הם מעכום וכו', כתב המפרש, שנתנו אותם תוך הבנין והבליעום וכו', ואין פרושו מיושב על הלשון, ועוד מאי מדה כנגד מדה יש בו, והנראה לי נכון הוא שמלת

---

hast Du schnell überschritten, um ihm dort am Schilfmeer noch den letzten Streich zu versetzen und sein ganzes Heergetümmel verdientermaßen hineinzustürzen. Schnell hast Du über Berge gesetzt, eiltest herbei zur Hülfe Deines Volks und befreitest es mit mächtigem Arme; aber die Heeresmenge Chams*) wurde wie Dornen vom Feuer verzehrt. Du hast ihnen — zu aller Wesen Beispiel — nach ihrem eignen Maaße gemessen, und so wie sie Dein geliebtes Volk gequält, eben so wurden sie auch gleichermaßen bestraft:

Sie haben wie Wasser das Blut jener Kinder vergossen,
darum wurde das Wasser ihrer Flüsse in Blut verwandelt;
sie haben jene entmannt, um ihren Keim auszurotten,
darum wurde ihr eigener Keim durch צפרדע**) ausgerottet;

---

*) חם, Ägypten.

**) צפרדע war nach der Tradition eine Art Thierchen, die selbst in den Körper sich hineindrängten und die Geschlechtstheile verderbten.

הֵם לְחָצוּם בְּעָפָר וָחֹמֶר לִלְבּוֹן לְבֵנִים.

לָכֵן הוּמַר עֲפָרָם לְכִנִּים:

הֵם הֶגְלוּם לְהָבִיא חַיּוֹת לְהַצְדָּאוֹת.

לָכֵן עָרוֹב בָּא בִּגְבוּלָם לְהַצְדּוֹת:

הֵם הֶשִׁיתוּם כְּמוֹ חַלְלֵי־קֶבֶר.

לָכֵן חַיָּתָם סֻגְּרָה לַדֶּבֶר:

הֵם אֲסָרוּם לְהָבִיא רְבוּעוֹת.

לָכֵן מַס חֲמוּדָם בַּאֲבַעְבֻּעוֹת:

מעכו הוא לשון ומעוך וכתות (ויקרא כ"ב כ"ד), שטעמו הרים הבצים, ועניני הם מעכו ביציהם של ישראל שלא יולידו עוד לפיכך עלתה צפרדע בהם והשחיתו כלי הזרע שלהם ושומעין את ביציהם, כמו שפי' רש"י ז"ל בפי' על ולצפרדע ותשחיתם (תהלי' ע"ח מ"ה), שהיו שומעין את ביציהם, וכן איתא בשמות רבה פ' י' דף קכ"ז ג', ובפי' ע"ז דף קל"ג ב'; [מלת השחיתם מסייע לפירושו ממה שנ' כי משחתם בהם, אלא מנא לן]. הם לחצום בעפר וכו', ביסוד העפר חטאו וביסוד העפר נדונו שנהפך עפרם לכני' והיו חופרים למצוא עפר ולא מצאו, כדאיתא במדרש. הם הגלום, ליערות. להביא חיות להצדאות, להביא כל מיני חיות לשחק בהם כדאיתא במדרש והובא בשמעוני ז"ל, ערוב למה בא, לפי שאמרו להם לישראל צאו והביאו לנו דובים ואריו' ונעשה קניגיות (קנגיא מלה יונית, ובל"א Jagd, Hetze) ונשחקה בהם כמו שאנו רוצי' לפיכך הביא עליהם כל חיה רעה, עכ"ל. להצדאו', הוא ל' צידה, הענוי' לשחוק ולשעשוע; עין תלעג לאב (משלי ל' י"ז) מתרגמינן עינא דמצדיא לאבא; ויש נוסחאות מצאתי דמצריא בר', וע"פ הגירסא הזאת מצאתי וראיתי במחזור א' כ"י שגרס גם כאן להצראות בר'. להצדות, ל' שממה וחורבן בלשון ארמי. כמו חללי קבר, עשאום הפגי כמתים. לכן חייתם וכו', כדכתיב חייתם לדבר הסגיר (תהלי' ע"ח נ'). חיית', מקניהם, ואף בהמה בכלל חיה דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה (ויקרא י"א ב'). הם אסרום להביא רבועות, כ"כ בב' כ"י וטעמו שמנעום מתשמיש; [איפה מהמעות המניעה, היל"ל להביא לו לפחות מהביא בם, ואם הפייטן מלבו יוציא מלין יש לנו לפרש להפך אסרום בכרעי מעותיהן בשביל יפיין; וגו' המפ' להריק]. רבועות ל' את רובע ישראל (במדבר כ"ג י'), ע"ש רש"י. מם חמודם, כהבעלה אליהם, ל' ותמס כעש חמודו (תהלי' ל"ט י"ב) וכמו שכתב בעל כלי יקר בעבור שמנעו ישראל

---

sie haben sie zur Arbeit in Staub und Erde, Ziegel zu streichen, angehalten,
  darum verwandelte in Ungeziefer ihr Erdreich sich;
sie haben sie hinausgetrieben, Gewild zur Hetze beizubringen,
  darum wurde ihr Land durch allerlei Gewild verheert;
sie haben sie als Todesschuldige erklärt,
  darum wurde ihr Vieh der Pest übergeben;
sie haben die Fortpflanzung jener zu hemmen gesucht,
  darum wurden sie durch Blasenentzündungen ihrer männlichen Kraft beraubt;

הֵם הֶעֱבִידוּם בְּחֹם וָנֶשֶׁף·

לָכֵן סֻגַּר מִקְנֵיהֶם לַבָּרָד וְגַם־רֶשֶׁף:

הֵם גָּאוּ בְּמֶלֶךְ אֵין לָאַרְבֶּה·

לָכֵן לֹא־הָיָה כֵן אַרְבֶּה:

הֵם הֶאֱפִילוּ בָּרָה כַּשֶּׁמֶשׁ·

לָכֵן חָשַׁךְ אוֹרָם לָאֶמֶשׁ:

הֵם יָעֲצוּ לְאַבֵּד בֵּן בְּכוֹר·

לָכֵן חֲצוֹת לַיְלָה נְגַף־בָּם כָּל־בְּכוֹר:

מן השמים לכן הוכו בשחין לבעבועות שהשמים קשה לו. לברד וגם רשף, כדכתיב ויסגר לברד בעירם ומקניהם לרשפים (תהלי' ע"ח מ"ח), ע"ש פרש"י. הם גאו במלך אין לארבה וכו', מה שפי' המפרש איננו מיושב לא על הלשון ולא על הענין, גם איננו נכון לפרש הטובה שהבל עברה עם התעא שעתידים הם לתעות, והנראה נכון שטעמו הם גאו ובטחו לא בהשגחה בכלל ואם בפרט על ישראל להיותם אומה שפלה בעיניהם, ואמרו שהכל נתון תחת המקרה, והאומות התבונות ומכ"ש השפלות כישראל הם כארבה אשר אין עליו שוטר ומושל מנהיג ואעפ"כ מסודרים ענייניו בתכלית הסדור וכמאמר שלמה במשלי ל' כ"ז, מלך אין לארבה ויצא חוצץ כלו, וכמוהו ענייני בני אדם מסודרים בלי מנהיג ולית דין ולית דיין, וזה טעם הם גאו במלך אין לארבה וכענין שאמר חבקוק (א' י"ד), ותעשה אדם כדגי הים כרמש לא מושל בו, ובעבור שלקחו הקדמת הדרוש הנפסד מן הארבה לכן הענישם השגחתו ית' בארבה להודיעם כי נכרתה תקותם. הם האפילו וכו', כדאית' בילקוט, הה חשבו לאסור אותם בבית האסורים (מקום החשך) לכן הביא עליהם חשך. ברה כשמש, תאר לישראל. לכן חשך אורם לאמש, כ"ה בכ"י. לאמש, לחשך עב, ל' אמש שואה ומשואה (איוב ל' ג').

---

sie haben sie bei Sonnenhitze und Unwetter zur Arbeit gezwungen,
darum wurde ihr Vieh dem Ungewitter und den Flammen preis gegeben;
sie wähnten übermüthig: keine Vorsehung regiert diese Heuschrecken! *)
darum überfiel sie eine Heuschreckenmenge, beispiellos;
sie haben den Glanz der Sonnenreinen (Israel) zu verdunkeln gesucht,
darum hat ihre Sonne sich in Finsterniß verwandelt;
sie haben jene Erstgebornen**) zu vertilgen getrachtet,
darum wurde ihnen in jener Mitternacht jede Erstgeburt vertilgt;

*) So nannten sie Israel aus Verachtung.

**) 2. B. M. Cap. 4. Vers 22.

הֵם זָמְמוּ לְאַבְּדָם בַּמָּיִם·

לָכֵן בָּאוּ בָּאֵשׁ וּבַמָּיִם:

וְאַתָּה פָּסַחְתָּ בַּחֲצִי לֵיל עַל־פְּתָחִים· בְּאָכְלָם זִבְחֵי פְסָחִים· וּבְעֶצֶם הַיּוֹם הוֹצֵאתָם שְׂמֵחִים· לְעֵין פַּתְרוּסִים וְכַסְלוּחִים· וְהֻצְּתוּ כְּקוֹצִים כְּסוּחִים· וְשׁוֹשַׁנִּים כְּלֻקְּטוּ מִבֵּין הַחוֹחִים· רֶנֶן וְהַלֵּל וְשִׁיר מְשׂוֹחֲחִים· רְנָנוֹת לְךָ מְשִׂיחִים· תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה פוֹצְחִים: וְאַתָּה בְּשִׂמְחָתָם שָׂמַחְתָּ· וּבִישׁוּעָתָם נוֹשַׁעְתָּ· וּבְכָל־צָרָתָם צַרְתָּ· בְּכֵן

בן בכור, בני בכורי ישראל (שמות ד׳ כ״ב). באש ובמים, שהרתיח הקב״ה עליהם את מי הים כמו שאמרו רז״ל.

ואתה. פתרוסים וכסלוחים, ממשפחת מצרים (בראשית י׳ י״ד). והוצתו, נשרפו באש מתלקחת בתוך הברד. כקוצים כסוחים, עפ״ה קוצים כסוחים באש יצתו (ישעי׳ ל״ג י״ב), והנשרף בנקל יקרא כסוח. ושושנים כלקטו, אלו ישראל. החוחים, אלו א״ה כדכתיב כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות (שיר ב׳ ב׳), ואמרו עליו בשיר רבה, מה שושנ׳ זו כשהיא שכונה בין החוחים קשה לבעלה להלקט כך גאולתן של ישראל היתה קשה לפני הקב״ה וכו׳, וזהו ענין כלוקטו וכן אי׳ בשמות רבה פ׳ ב׳. משוחחים ומשיחים, שניהם ל׳ דבור כמו במעשה ידיך אשוחח (תהלי׳ קמ״ג) והקיצות היא תשיחך (משלי ו׳ כ״ב). פוצחים, ל׳ הרמת קול בזמרה כמו פצחי רנה (ישעי׳ נ״ד א׳). ובישועתם נושעת, כדכתיב אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה׳ (דברים ל״ג כ״ט), ואמרו בתנחומא ובילקוט זכרי׳ ע׳ ברמז תקע״ז, נושע לה׳ אין כתיב כאן אלא בה׳, משל לאדם שיש לו שדה של מעבר שני, מהו עושה, נותן מעות ופודה אותה, כך ישראל כביכול במה הם נפדים, בהקב״ה, עם נושע בה׳, וכן ויושע ה׳ ביום ההוא, ויושע ה׳ כתיב, כביכול כשישראל בצרה אף הוא עמהם שנא׳ בכל צרתם לו צר וכתיב עמו אנכי בצרה, וכתיב וגם דרך אהלנו בישע אלהים וכו׳, עכ״ל; וכמוהו אמרו במס׳ מגילה דף כ״ט א׳, ושב ה׳ אלהיך וכו׳; ועיין עוד

---

ihr erster Anschlag war, jene durch Wasser umzubringen,
darum sind sie am Ende durch Feuer und Wasser umgekommen.

ואתה Du hast in jener schrecklichen Mitternacht die Thüren Deines Volkes überschritten, als sie eben das Peßachopfer aßen — Du hast sie bei hellem Tage freudig herausgeführt. Die Pathrusim und Chaßluchim sahen es und loderten in Flammen auf, wie dürres Genist. Als nun Israel, den Rosen vergleichbar, aus den Dornen (Ägypten) gepflückt waren, da brachen sie in Gesänge aus, in Psalmen und Lieder; frohlockend sangen sie und jauchzten Dir Dank. Selbst Du nahmst Antheil an ihrer Freude, und in ihrem Wohl fandest Du gleichsam eignes Wohl. Auch an ihren Leiden nimmst Du immer Antheil — daher Du ihrer

קְצַם קָצַרְתָּ: וּכְמוֹ הָיוּ בֵּין הַחֹחִים· לְנֶאֱמַן־בַּיִת נִגְלֵיתָ בַּסְּנֶה כְּחֹחִים: וּכְמוֹ לָחֲצוּ בִּלְבֵנִים וָחֹמֶר כֵּן נִגְלֵיתָ בִּלְבְנַת סַפִּיר בְּאֹמֶר: וּכְהוֹצֵאתֶם מִתַּחַת סִבְלוֹת· אִתָּם הוֹצֵאתָ מִסְּבָלוֹת: וּכְהוּבְאוּ בְּבָבֶלָה· לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתָּ בָּבֶלָה: וּבְנָדוּ לְעֵילָם· כִּסְאֲךָ הוּשַׂם בְּעֵילָם: וּכְנִגְעוּ לְיָוָן· עוֹרַרְתָּ בּוֹא לְיָוָן: וּבְגָלוּתָם לְשֵׂעִיר· אֵלַי קוֹרֵא מִשֵּׂעִיר: וּבְשׁוּבָם מֵאֱדוֹם· אִתָּם תָּבֹא אֱדוֹם· כָּאָמוּר מִי זֶה בָּא מֵאֱדוֹם:

בצאורי להושענא לגוחה מצוינת ויושע· וכמו היו וכו', במבוא' בילקוט פ' שמות ברמז קס"ע ובשמות רבה פ' ב', למה מתוך הסנה ולא מתוך אילן אחר, אמר הקב"ה עמו אנכי בצרה והם נתונים בשעבוד ואני נגלה מתוך אילן אחר, לפיכך מתוך הסנה שהוא מלא קוצים עכ"ל; ועיין בפרקי דר"א פ' מ'. בלבנת ספיר באומר, במאמור עברת העברים נגלית בלבנת ספיר זכר לשעבוד ישראל בחומר ובלבנים, דכתיב ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו' (שמות כ"ד י') ות"י ותחות אפיפורין דרגלוי דמיילע תחות כורסיי' הוה כעובד אבן ספירינון מדכר שעבודא דשעבידו מצראי ית בני ישראל בטינא ובלבנין וכו', וכן פי' רש"י וכן איתא בילקוט ברמז תש"ל. אתם הוצאת מסבלות, כדאמרן בסמוך, וכן ייסד, כהושעת מאניל והוצאתי אתכם, נקוד והוצאתי אתכם, והמאמרים האלה מבוארין על הסדר בשמות רבה פ' ע"ו דף קל"א ב' ונמס' מגילה דף כ"ט א'. וכהובאו בבלה, לגלות בבל· למענכם וכו', דכתיב למענכם שלחתי בבלה (ישעי' מ"ג י"ד). לעילם, זו גלות מדי שנאמר עלי עילם צורי מדי (ישעי' כ"א ב'). כסאך וכו', דכתיב ושמתי כסאי בעילם (ירמי' מ"ט ל"ח)· אלי קורא משעיר, ישעי' כ"א י"א· אתם תבוא אדום, בנגד אדום, כאמור, מי זה בא

Leiden Frist immer abgekürzt hast. — Sie saßen in Ägypten zwischen Dornen, und Du erschienst Deinem Hausgetreuen (Moses) zwischen Gedorn im Dornbusch. Sie wurden mit Arbeit in Lehm und Ziegel gequält: so erschienst Du auch bei jener feierlichen Rede in לבנת ספיר*). Du hast sie unter der Last hervorgezogen und Du zogst mit Ihnen. Sie wurden nach Babel geführt, und Du folgtest ihnen nach, sie wurden nach Elim vertrieben, da schlugst Du Deinen Thron in Elim auf, sie wurden den Griechen unterwürfig gemacht, und Du schicktest Dich an, nach Griechenland zu ziehen. Sie sind nach Seir vertrieben worden, da rief mir eine Stimme zu aus Seir — und kehren sie einst aus Edom zurück, so kommst Du mit ihnen zurück in rothem Gewande — wie es beim Propheten**) heißt: „wer ist's, der kommt aus Edom?« u. s. w. — und wenn Du

*) Alle diese Begebenheiten, die hier erwähnt werden, sind vollständig im Commentar erklärt worden. Siehe daselbst.

**) Siehe Jesaias, Cap. 63, V. 1.

וּבְבוֹאֲךָ לְדַלְתֵי לְבָנוֹן· אִתְּךָ יָבֹאוּ לַלְּבָנוֹן: כִּי מֵרֶחֶם אוֹתָם נָשָׂאתָ· וּמִבֶּטֶן אוֹתָם הֶעֱמַסְתָּ· כְּרֵעִים וְאַחִים הֵם לְךָ הִתְאַמְתָּ· בְּרִדְתָּם לְחָם עִמָּם רָדְתָּ· וְכָל־מַחֲנֶיךָ הוֹרַדְתָּ· וּבַעֲלוֹתָם אִתָּם עָלִיתָ· וְכָל־מְשָׁרְתֶיךָ הֶעֱלִיתָה· וּבְצֵאתָם יָצָאתָ· וּבְעִנּוּיָם נִמְצֵאתָ· וּבְנוּחָם מְנוּחָה מָצָאתָ· וּצְבָאוֹתֶיךָ אֲשֶׁר בְּמַעְלָה הוֹצֵאתָ· לְהוֹדִיעָם כִּי בָמוֹ נִרְצֵיתָ· וּבִשְׁבִילָם גֵּיא וָדֹק יָצַרְתָּ· וּבְקִרְבָּם נִתְקַדַּשְׁתָּ· וְנִשְׂגַּבְתָּ וְנֶעֱרַצְתָּ· וְנִתְהַדַּרְתָּ וְנִתְאַדַּרְתָּ· וְכִפְאֵר מַעְלָה פֵּאַרְתָּם אִמַּצְתָּ· וּכְשִׁירוּת רוֹם שִׁירָתָם חָפַצְתָּ· וְכִקְדֻשַּׁת מָרוֹם קְדֻשָּׁתָם הֱיוֹת פָּצְתָּ· וּבִבְנוּי שֵׁם גֹּבַהּ שְׁמוֹתָם חָצַצְתָּ:

מאדום, חמוץ בגדים מבצרה, מדוע אדום ללבושך (ישעי' ס"ג). לדלתי לבנון, לדלתי בית המקדש, אתך יבואו ללבנון, כדכתיב אתי מלבנון תבואי (שיר ד' ח'), ואמרו עליו במדרש חזית, כשתחזרו לבית הבחירה בקרוב אני עמהם, הה"ד אתי מלבנון כלה, אמר ר"ל לא הי' צריך לומר אלא אתי ללבנון ואת אמרת מלבנון, אלא בתחלה הוא נוער מבית המקדש ואח"כ הוא פורע וכו', ועיין עוד שמות רבה פ' כ"ג דף ק"מ א'. כי מרחם וכו' ומבטן וכו', כדכתיב בית ישראל העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם (ישעי' מ"ו ג'). התאמת, הזדווגת, לשון תאומים. לחם, למצרים. וכשירות רום, מלאכי מעלה. ובקדושת מלאכי מרום אמרת להיות קדושתם של ישראל. פצת, אמרת. חצצת, ל' חציצה והבדלה שהבדלת אותם לכנות שמותם

---

wieder die Pforten Libanon's besuchst, dann ziehen sie mit Dir hin nach Libanon. Denn sie hast Du von Mutterleibe an gehoben, getragen von ihrer Geburt an; Du hast Dich mit ihnen wie mit Busenfreunden, wie mit Brüdern vereint. Als sie nach Cham hinabgezogen, zogst Du mit ihnen hinab und mit Dir Deine heiligen Schaaren alle; sie gingen wieder hinauf, und Du gingst mit ihnen, und mit Dir der sämmtliche Chor Deiner Dienerschaft. Bei ihrer Befreiung zogst Du mit, bei ihren Leiden warst Du zugegen und in ihrer Ruhe fandest Du gleichsam eigne Ruhe. Selbst Dein himmlisches Heer ließest Du mitziehen, damit es wisse, daß Du Dein Wohlgefallen an Israel hast. Erde und Himmel hast Du ihrenthalben erschaffen; in ihrer Mitte wirst Du geheiligt, hoch erhaben, hoch gerühmt, verherrlicht und mächtig gepriesen. Du hast ihre Würde begründet, gleich der Würde jener Erhabenen, zeigst Wohlgefallen an ihren Liedern wie an den Liedern der Obern und sprichst sie heilig, jenen Höhebewohnern gleich. Du hast sie mit erhabenen

אֵלִים כְּשֵׁם אֵלִים· אֱלֹהִים כְּשֵׁם אֱלֹהִים· בָּנִים כְּשֵׁם
בָּנִים· מַחֲנוֹת כְּשֵׁם מַחֲנוֹת· מְחִיצוֹת כְּשֵׁם מְחִיצוֹת·
שֵׁמוֹת כְּשֵׁם שֵׁמוֹת: אֵין כָּאֵל כְּשֵׁם מִיכָאֵל· גִּבּוֹרֵי אֵל
כְּשֵׁם גַּבְרִיאֵל· בְּנֵי יַעֲקֹב כְּשֵׁם אֱלֹהֵי יַעֲקֹב· קְדוֹשׁ יַעֲקֹב
כְּשֵׁם קְדוֹשׁ יַעֲקֹב· מְשַׁלְּשֵׁי קָדוֹשׁ כְּשֵׁם מְשַׁלְּשֵׁי קָדוֹשׁ:

כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ· וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר:

ק׳ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת· מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
ח׳ אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל מִתְנַשְּׂאִים
לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ:

בשם גבוה, כגון אלים יתוארו בו המלאכים וישראל (ישעי' ס"א ג'), וכן אלהים (תהלים פ"ב ו') וכן בנים (דברים י"ד א') ובמלאכים כתיב ויריעו כל בני אלהים (איוב ל"ח ז') וכדאיתא בתנחומא ריש פ' קדושים. מחנות וכו', ישראל נקראו מחנות ה' בד"ה ב' ל"א ב', וכן המלאכים כמו מחנה אלהים זה (בראשית ל"ב ג'); ודע כי כל הפיוט הזה הוא מתוקן ע"ד ול' הקדושה של פ' פרה, ונראה כי מחבר אחד לשניהם. מחנות, מחיצות, שמות וכו', על הסדר הזה הם כתובים בשני כ"י אשר לי וכן נכון כי בתחלה הי' מונה כנוי השמות ועכשיו הוא מונה שמות עצמים כמיכאל וגבריאל ויעקב. אין כאל בשם מיכאל, כדאי' בב"ר פ' ע"ז, ר' ברכי' בשם סימון אמר אין כאל ישרון (דברים ל"ג כ"ו), אין כאל, ומי כאל, ישרון ישראל סבא, וכן איתא במדבר רבה פ' ב' דף רי"א ד', למה נקרא שמו מיכאל, בשעה שעברו ישראל בים פתח משה בשירה מי כמכה וגו', וכשסיים התורה אמר אין כאל ישרון, מי כמוכה, אין כאל, הרי מיכאל וכו'. ולמה נקרא שמו גבריאל, ביהודה כתיב וכו', וכתיב ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור (ישעי' ט' ה') הרי גבריאל. בני יעקב, ישראל מתיחסים אחר יעקב, וכן הש"י, כדכתי' ישגבך שם אלהי יעקב (תהלי' כ' ב') וכתיב והקדישו את קדוש יעקב (ישעי' כ"ט כ"ג). משלשי קדוש, ישראל הם משלשי קדוש דוגמת המלאכים משלשי קדוש ככתוב וקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש וגו' (ישעיה ו' ג').

Beinamen ausgezeichnet: Mächtig nach jenen mächtigen Engeln, göttliche Kinder nach göttlichen Kindern, heilige Schaar nach der Schaar der Engel; auch mit eignen Namen nach jenen eignen Namen: אין כאל nach Michael, גבורי אל nach Gabriel, Söhne Jakobs nach dem Gotte Jakobs, die Heiligen Jakobs nach den Heiligen Jakobs. Sie rufen dreimal Heilig, gleich den Engeln — so wie es bei Deinem Propheten heißt: und einer rief dem andern zu:

„Heilig, heilig, heilig ist der ewige Zebaoth!
„Voll ist die ganze Erde seiner Majestät!" u.s.w.

קו"ה בָּרוּךְ כְּבוֹד יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:

ח' מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלוֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ מָתַי תִּמְלוֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד תִּשְׁכּוֹן: תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים: וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתֶךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל־יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ:

קו"ה יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם· אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר· הַלְלוּיָהּ:

ח' לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ· וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ: וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא־יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד· כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אתה בחרתנו וכו' ומתפללי' הלל וכו' כלאתמול ומוציאים ב' ס"ת וקוראי' בראשון בפ' אמור שור או כשב וכו', ומתחלק לה' גברי.

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַייָ: וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַייָ לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יְיָ: וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְיָ: וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יְיָ: לוי·

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם

הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיְיָ בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃ בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח לַיְיָ׃ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיְיָ שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ׃ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיְיָ שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ ישראל·

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן׃ וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יְיָ לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן׃ וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיְיָ׃ וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיְיָ רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכֹּה יַיִן רְבִיעִת הַהִין׃ וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה׃ עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה

*) ה נמקוס ו·

חֲדָשָׁה לַייָ׃ מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ* לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים לַייָ׃ וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַייָ וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַייָ׃ וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים׃ וְהֵנִיף הַכֹּהֵן ׀ אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְיָ עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַייָ לַכֹּהֵן׃ וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם ׀ הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם׃ וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃

רביעי

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ׃ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַייָ׃ וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ אַךְ בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַייָ׃ וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם׃ כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ׃ וְכָל־

*) תביאו, א דגוש׳.

הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי
אֶת־הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם׃ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן
הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב
מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם׃ חמישי

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת
יָמִים לַייָ׃ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ׃ שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַייָ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַייָ עֲצֶרֶת הִוא
כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְיָ אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַייָ עֹלָה
וּמִנְחָה זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יְיָ
וּמִלְּבַד מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־
נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לַייָ׃ אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יְיָ
שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃
וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים
וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם
שִׁבְעַת יָמִים׃ וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַייָ שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃ בַּסֻּכֹּת
תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכֹּת׃
לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם: וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי ה' אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מניחים ס"ת ב' אצל הראשון ואומרים חצי קדיש על שניהם, ומגביהים וגוללים ס"ת שקראו בו, ופותחים ס"ת ב' וקוראים בו למפטיר בפ' פינחס.

וּבַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ פֶּסַח לַה': וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חָג שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת יֵאָכֵל: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה עֹלָה לַה' פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד וְשִׁבְעָה כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה תְּמִימִם יִהְיוּ לָכֶם: וּמִנְחָתָם סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל תַּעֲשׂוּ: עִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן תַּעֲשֶׂה לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים: וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם: מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת־אֵלֶּה: כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַה' עַל־עוֹלַת הַתָּמִיד יֵעָשֶׂה וְנִסְכּוֹ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

פי סגיך. ומגביהין וגוללים.

כשמגביהים הספר תורה מביטין נגד הכתב של ספר תורה ואומרים.

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־פִּי ה' בְּיַד־מֹשֶׁה: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם: אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

קודם קריאת ההפטרה, ואחר שגמר הגולל, יברך המפטיר ברכה זו.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

מלכים ב׳ סימן כ״ג.

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיַּאַסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה
ב וִירוּשָׁלָםִ: וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְיָ וְכָל־אִישׁ
יְהוּדָה וְכָל־יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַםִ אִתּוֹ וְהַכֹּהֲנִים
וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקָּטֹן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּקְרָא
בְאָזְנֵיהֶם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא
ג בְּבֵית יְיָ: וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרֹת
אֶת־הַבְּרִית לִפְנֵי יְיָ לָלֶכֶת אַחַר יְיָ וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֵדְוֹתָיו וְאֶת־חֻקֹּתָיו בְּכָל־לֵב

ג. על העמוד, ת״י על אסטוונא, ופירוש שהוא ספסל שיושבין בו השרים הגדולים, ולדעתי יהי׳ פרוש עמוד שהיה באותו הבית מקום נכבד לעמוד שם המלך ולפיכך נקרא עמוד, וכן בד״ה ב׳ ל״ד ויעמוד המלך על עמדו, כלומר במקום הראוי לו ושהוא רגיל לעמוד בו. עדותיו, בהנעת הו׳ והשבה בו ע׳ הפעל לל׳ הפעל דוגמת עולה ועלוה; ולא יתכן לאמר שיהיה ו׳ של עדותיו ו׳ הרבות, כמו עֵדוֹתֶיךָ, הנחה

*) א Der König ſchickte und ließ alle Älteſten aus Jehuda und Jeruſalem verſammeln, ב ging dann hinauf nach dem Tempel des Ewigen, mit ihm ganz Jehuda und alle Einwohner Jeruſalems, die Prieſter, Propheten, wie auch das ſämmtliche Volk von klein bis groß; dieſen las er alle Worte aus dem Buche des Bundes vor, welches im Tempel des Ewigen gefunden worden war. ג Der König ſtand auf dem Pfeiler und machte einen Bund vor dem Ewigen, ihm zu folgen, ſeine Gebote, Zeugniſſe und Geſetze mit ganzem Herzen und ganzer Seele zu beobachten

*) Dieſe Überſetzung iſt von einem meiner Freunde bearbeitet.

וּבְכָל־נֶפֶשׁ לְהָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד כָּל־הָעָם
בַּבְּרִית׃

בקצת קהלות מתחילים כאן.

ד וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־חִלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־
כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנֶה וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסַּף לְהוֹצִיא
מֵהֵיכַל יְיָ אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִם לַבַּעַל
וְלָאֲשֵׁרָה וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמָיִם וַיִּשְׂרְפֵם מִחוּץ
לִירוּשָׁלִַם בְּשַׁדְמוֹת קִדְרוֹן וְנָשָׂא אֶת־עֲפָרָם
בֵּית־אֵל׃ וְהִשְׁבִּית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתְנוּ ה
מַלְכֵי יְהוּדָה וַיְקַטֵּר בַּבָּמוֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה
וּמְסִבֵּי יְרוּשָׁלִָם וְאֶת־הַמְקַטְּרִים לַבַּעַל

כי לא מצאנו ו׳ הרבות כראית. ויעמוד כל העם, ת״י וקבילו כל עמא עליהון קיימא, ופירוש ויעמוד נתחזקו בקבלת הברית לקיימו, וכן היעמוד לבך (יחזקאל כ״ב י״ד). ד. ואת כהני המשנה, שהיו שניים לכ״ג, וכת״י וית סגן כהניא, כ״כ רד״ק ורש״י; ועיין מה שפרשתי אצל במרכבת המשנה (בראשית מ״א מ״ג). שומרי הסף, הוא שם כלל לכלי השרת, וכן פירש״י, אמרכלין הממונים על צרכי הבית. בשדמות קדרון, ת״י במישר קדרון. ה. והשבית את הכמרים, בעל כהנים עובדי ע״ז, ונקראו כמרי׳ על שהם לבושי שחורי׳, מענין עורינו כתנור נכמרו (איכה ה׳), וגם הכהנים הנזכרי׳ למעלה בענין הם עובדי ע״ז אלא שהם משתנים בלבושיהם, ואולם בצפני׳ א׳ ד׳ את שם הכמרים עם הכהני׳, ת״י פלחיהון עם כומריהון. ויקטר, כל אחד מהמלכים קטר בבמות. ומסבי, כמו ובמסבי. ואת המקטרי׳, פירושו והשבית גם את המקטרי׳

und die Worte des Bundes zu erfüllen, welche in diesem Buche verzeichnet sind, und das ganze Volk trat dem Bunde bei. ד Der König befahl dem Hohenpriester Hilkia, den Priestern vom zweiten Range und den Verwaltern, aus dem Tempel des Ewigen alle Geräthschaften wegzuschaffen, die zum Dienste Baals, des Hains und des ganzen Himmelsheers gemacht waren; er ließ sie außerhalb Jerusalem, in der Ebene Kidron verbrennen und die Asche nach Bethel führen. ה Er schaffte auch die Pfaffen ab, die, von Jehudas Königen eingesetzt, auf den Opferhöhen in den Städten Jehudas und in den Gegenden Jerusalems geräuchert hatten, wie

לשמש ולירח ולמזלות ולכל צבא השמים׃
ויצא את־האשרה מבית יי מחוץ לירושלם ו
אל־נחל קדרון וישרף אתה בנחל קדרון
וידק לעפר וישלך את־עפרה על־קבר בני
העם׃ ויתץ את־בתי הקדשים אשר בבית ז
יי אשר הנשים ארגות שם בתים לאשרה׃
ויבא את־כל־הכהנים מערי יהודה ויטמא ח
את־הבמות אשר קטרו־שמה הכהנים
מגבע עד־באר שבע ונתץ את־במות
השערים אשר־פתח שער יהושע שר־העיר
אשר־על־שמאול איש בשער העיר׃ אך לא ט
יעלו כהני הבמות אל־מזבח יי בירושלם

וכו'. ו וידק לעפר, עפר יקרא הדק ברוב. בני העם, העם שהיו עובדים להם בחייהם השליך עפר השרפה על קבריהם לבזיונם. ז. בתי הקדשים, בתי הזמה, כדכתיב וגם קדש היה בארץ (מ"א י"ד כ"ד), וכי תרצה לדעת ענין התועבה הזאת תדרשנו מעל פי' החכם ראב"ע לספר תרי. הנשים אורגות שם בתים, הנשים היו אורגות שם יריעות להיות בתים לאשרה, כמו לבתים לבדים (שמות כ"ה כ"ז). ח. ויבא את כל הכהנים, כבר באר בספר יחזקאל כי הכהנים בני צדוק הם אשר לא עבדו ע"ז אך שאר הכהנים תעו בתעות בני יהודה. ויטמא, שם בהם דבר טומאה. ט. אך לא יעלו, הכהנים שקטרו בבמות לע"ז לא יעלו עוד לשרת אל מזבח ה' כי אם אכלו

auch die Weihrauchopfer des Baal, der Sonne, des Mondes und des sämmtlichen Himmelsheeres. ו Er ließ auch den Hain aus dem Tempel des Ewigen außerhalb Jerusalem nach dem Grunde Kidron bringen, ließ ihn daselbst zur reinen Asche verbrennen, welche er auf die Gräber des Volkes streuen ließ. ז Er ließ auch die Gemächer der geilen Buben, im Tempel des Ewigen, niederreißen, in welchen die Weiber Umhänge für den Hain webten. ח Hierauf ließ er alle Priester aus den Städten Jehudas zusammenbringen, entweihte die Opferhöhen, auf welchen die Priester geräuchert hatten, von Geba an bis gen Ber Seba, zerstörte auch die Opferhöhen an den Thoren und die an der Pforte des Stadthalters Josua, links beim Eingange des Stadtthores. ט Die den Opferhöhen gewidmeten Priester durften nun

כא כִּי אִם־אָכְלוּ מַצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם׃ וַיְצַו הַמֶּלֶךְ
אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיָי אֱלֹהֵיכֶם
כב כַּכָּתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה׃ כִּי לֹא נַעֲשָׂה
כַּפֶּסַח הַזֶּה מִימֵי הַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־
יִשְׂרָאֵל וְכֹל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה׃
כג כִּי אִם־בִּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ
כד נַעֲשָׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיָי בִּירוּשָׁלָם׃ וְגַם אֶת־
הָאֹבוֹת וְאֶת־הַיִּדְּעֹנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־
הַגִּלֻּלִים וְאֵת כָּל־הַשִּׁקֻּצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בְּאֶרֶץ
יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בִּעֵר יֹאשִׁיָּהוּ לְמַעַן הָקִים
אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתֻבִים עַל־הַסֵּפֶר אֲשֶׁר

מצות, ופירשו רז"ל הרי הם כבעלי מומין חולקין ואוכלין אבל לא מקריבין, ומה שאומר מצות פי' מנחות שהיו באות מצות, והה"ד לכל הקדשים. כב. כי לא נעשה כפסח הזה וגו', הנכון שבפרושים הוא כאשר פי' רבינו אלעזר בר משולם זצ"ל, כי מעולם לא נעשה פסח כמוהו שיתנו המלך והשרים בהמות לפסחים די ספוקם ובקר לשלמי חגיגה וצוה ללוים להכין להם ולשלות לכל איש ואיש לפי אכלו, כמפורש כל זה בדברי הימים ב' סי' ל"ה, אלא שכאן קצר הספור. כד. האבות ואת הידעונים וגו', אמרו רז"ל, בעל אוב זה המעלה מבין הפרקים ומבין אצילי ידיו; ידעוני, זה המכניס בפיו עצם של חיה ששמה ידוע ומדבר מאליו. התרפים, ענין התרפיה כרמתי אכל ותגנב רחל את התרפים (בראשית ל"א י"ט).

---

nicht mehr hinaufsteigen zum Altar des Ewigen in Jerusalem; bloß die ungesäuerten Kuchen genossen sie ferner unter ihren Brüdern. כא Der König befahl dem ganzen Volke wie folgt: Machet das Peßachopfer dem Ewigen, euern Gott, zu Ehren, sowie es in diesem Buche des Bundes beschrieben ist. כב Denn ein solches Peßach ist seit der Zeit der Richter, welche die Israeliten gerichtet hatten, nicht gemacht worden, auch nicht während der ganzen Zeit der Könige Israels und Jehudas; כג nur im achtzehnten Regierungsjahre des Königs Josia ist ein solches Peßach dem Ewigen zu Ehren in Jerusalem gemacht worden. כד Auch alle Todtenbeschwörer, Zeichendeutler, Götzenbilder, Scheusale und Greuel, die im Lande Jehuda und Jerusalem zu sehen waren, rottete Josia aus, um die Worte in Erfüllung zu bringen, die im Buche verzeichnet sind, welches der Priester Hilkia

מצא חלקיהו הכהן בית ײ: וכמהו לא־היה כה
לפניו מלך אשר־שב אל־ײ בכל־לבבו ובכל־נפשו ובכל־מאדו ככל תורת משה ואחריו לא־קם כמהו:

המפטיר יברך ברכות אחרונות.

ברוך אתה ײ אלהינו מלך העולם צור כל־העולמים צדיק בכל־הדורות האל הנאמן האומר ועושה המדבר ומקים שכל־דבריו אמת וצדק: נאמן אתה הוא ײ אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחד מדבריך אחור לא־ישוב ריקם כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה ײ האל הנאמן בכל־דבריו:

רחם על־ציון כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו. ברוך אתה ײ משמח ציון בבניה:

שמחנו ײ אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך במהרה יבא ויגל לבנו על־כסאו לא־ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את־כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד: ב״א״י מגן דוד:

על־התורה ועל־העבודה ועל־הנביאים ועל־יום חג המצות הזה. שנתת לנו ײ אלהינו לששון ולשמחה לכבוד ולתפארת. על־הכל ײ אלהינו אנו מודים לך

---

im Tempel des Ewigen gefunden hatte. כה Vor seiner Zeit war nie ein König seines Gleichen, der zum Ewigen zurückgekehrt wäre von ganzem Herzen und ganzer Seele und mit ganzem Vermögen, ganz nach der Lehre Moses — auch nach seiner Zeit war nie ein solcher.

וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ· יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים: אשרי, יהללו·

Nun wird Alles, mit Ausnahme von משיב הרוח, wie gestern gebetet.

Zu מנחה wird wie gestern gebetet.

Zu מעריב wird והוא רחום angefangen, in der שמונה עשרה schaltet man יעלה ויבא und אתה חוננתנו ein; nachdem קדיש auf die שמונה עשרה gesagt ist, sagt man: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על ספירת העומר: היום שני ימים לעומר· עלינו, קדיש יתום· Dann verrichtet man die הבדלה ohne Licht und Gewürz; Ist morgen שבת so fängt man ברכו an und verhält sich so fort wie sonst am ליל שבת, nur läßt man in den meisten Gemeinden במה מדליקין aus.

כל ימי חול המועד משפט אחד להם, רק בקריאת התורה הן חלוקין, ומתפללין בהם כסדר שמתפללין בחול רק שא"א מזמור לתודה (ובק"ק מדלגין רק שתי התיבות מזמור לתודה ומתחילין הריעו לה' וגו'). ובתפלת ש"ע אומרין יעלה ויבוא בעבודה ואם לא אמרו מחזירין אותו. וחש"ץ חוזר התפלה, וחולצין התפילין קודם הלל, וקורין הלל בדלוג, קדיש שלם, ומוציאין ב' ס"ת וקורין בראשון ג' גברי. וגוללין ס"ת א', פותחין ס"ת ב' וקורין רביעי בפ' פנחס והקרבתם עם פיסקא כל מלאכת עבודה לא תעשו, ומניחין ס"ת ראשון אצלו ואומרין חצי קדיש על שניהם ואח"כ גוללין ס"ת ב' ואומרין יהללו ומזמור ומחזירין להיכל. אשרי ובא לציון, חצי קדיש, תפלת מוסף של י"ט ופסוקי והקרבתם, וחש"ץ חוזר התפלה ואומר קדושת נקדש וגומר הסדר כדרכו בחול. שיר ומזמור כל מקום לפי מנהגו.

וזהו חלוף הקריאה לימי חה"מ·

ביום א' דחה"מ (י"ז ניסן) קורין בס"ת א' בס' בא אל פרעה פ' קדש לי כל בכור.
ביום ב' דחה"מ (י"ח ניסן) קורין בס"ת א' בס' משפטים פ' אם כסף תלוה.
ביום ג' דחה"מ (י"ט ניסן) קורין בס"ת א' בס' כי תשא פ' פסל לך. ואם הוא שבת מתחילין ראה אתה אומר.
ביום ד' דחה"מ (כ' ניסן) קורין בס"ת א' בסדר בהעלותך וידבר ה' אל משה במדבר סיני.
ואם חל יום א' דחה"מ בשבת קורין של שבת חה"מ בסדר כי תשא פ' ויאמר ה' אל משה ראה אתה אומר אלי. וביום שני של חה"מ קורין של יום ראשון בס' בא פ' קדש. וביום שלישי קורין של יום שני בסדר משפטים אם כסף תלוה. וביום הרביעי קורין של יום רביעי בס' בהעלותך פ' וידבר ה' אל משה במדבר סיני.

Einige Fehler, die der Correctur entgangen:

Im Alltagsgebet וַיְבָרֶךְ דוד statt וַיְבָרֵךְ·
Im הלל הוֹשִׁיעָה — הַצְלִיחָה st. הוֹשִׁיעָה — הַצְלִיחָה·
Im גשם=Gebet, i. d. übers. S. 109, letzte Zeile: findet st. fiedet.
117, Z. 5: Für st. Führ'.

3 1761 06554840 6